

- În acest număr:*
- DIALOGUL INTERCULTURAL LA NIVELUL CONSILIULUI EUROPEI – INSTRUMENT DE ANALIZĂ ȘI PRACTICĂ POLITICĂ
  - LA COPIL CU VÂRSTE ÎNTRU ȘI TULBURAREA DE SPECTRU AUTIST
  - RAPORT DE ACTIVITATE AL INSTITUTULUI ROMÂN PENTRU DREPTURILE OMULUI – 2017
  - JURISPRUDENȚĂ • SEMNAL • REMEMBER • TABLA DE MATERII 2017

DREPTURILE OMULUI

revistă
editată
de

INSTITUTUL
ROMÂN
PENTRU
DREPTURILE
OMULUI
I.R.D.O.

HUMAN RIGHTS
DROITS DE L'HOMME

ANULXXVII
NR. 4
2017

DREPTURILE OMULUI
ANUL XXVII
NR. 4
2017

INSTITUTUL ROMÂN PENTRU DREPTURILE OMULUI

DREPTURILE OMULUI

Revistă clasificată de Consiliul Național al Cercetării Științifice
din Învățământul Superior

Înregistrată la OSIM sub numărul de marcă 109255/2010

Consiliul științific

Prof.univ.dr. **Monna-Lisa Belu Magdo**, membru titular al Academiei de Științe Juridice din România; Prof. univ. dr. **Jean Marie Bernard**, director de cercetare CNRS, Prof. univ. dr. **Raluca Miga Beșteliu**; Prof.univ.dr. **Bogdan Ciucă**, membru titular al Academiei de Științe Juridice din România; Prof.univ.dr. **Gérard Conac**, membru de onoare al Academiei Române; Prof.univ.dr. **Ioan Leș**, membru titular al Academiei de Științe Juridice din România; Prof. univ.dr. **Christine Desouche**, Universitatea Paris I-Panthéon-Sorbonne; Prof.univ.dr. **Nicole Guimezanes**, Membru al Academiei Internaționale de Drept Comparat; Prof.univ.dr. **Irina Moroianu Zlătescu**, membru titular al Academiei Internaționale de Drept Comparat; Prof. univ.dr. **Dumitra Popescu**; Prof.univ.dr. **Ovidiu Predescu** membru titular al Academiei de Științe Juridice din România; Prof. univ. dr. **Dominique Rousseau**, Universitatea Paris I Prof. univ.dr. **Vasile Stănescu**, membru al Academiei Române; Prof.univ.dr. **Gheorghe Vlăduțescu**, membru al Academiei Române.

Colegiul de redacție

Conf.univ.dr. **Gheorghe Bârlea**; Prof.univ.dr. **Monna-Lisa Belu Magdo**, membru titular al Academiei de Științe Juridice din România; Prof.univ.dr. **Jean Marie Bernard**, director de cercetare CNRS; Prof.univ.dr. **Raluca Beșteliu**; Dr. **Adrian Bulgaru**; Prof.univ.dr. **Dominique Rousseau**, Universitatea Paris I; Conf.univ.dr. **Elena-Mihaela Fodor**; Prof.univ. dr. **Nicole Guimezanes**, Membru al Academiei Internaționale de Drept Comparat; Prof.univ. dr. **Gheorghe Iancu**, Prof.univ.dr. **Ioan Leș**, membru titular al Academiei de Științe Juridice din România; **Emil Marinache**; Prof.univ.dr. **Irina Moroianu Zlătescu**, membru titular al Academiei Internaționale de Drept Comparat; Prof. **Ioan Oancea** ; Prof.univ.dr. **Nicolae Popa**; Prof.univ.dr. **Dumitra Popescu**; **Valeriu Rendec**; Dr. **Ianfred Silberstein**; Dr. **Rodica Șerbănescu**; Prof.univ.dr. **Laurențiu Șoitu**.

Realizarea acestui număr a fost coordonată de:

Marius Mocanu

Daniela Albu

Mihaela Scarlat

Traduceri: Valeriu Rendec, Daniela Albu

Institutul Român pentru Drepturile Omului

București, P-ța C.A. Rosetti, nr. 4

Tel. +40 21 3114921

e-mail: office@irdo.ro

www.irdo.ro

Tipărit la R.A. Monitorul Oficial

SUMAR

I. STUDII, CERCETĂRI, ARTICOLE	7
● Dialogul intercultural la nivelul Consiliului Europei – instrument de analiză și practică politică – asist. univ. dr. Anca Moț	7
● Educația – modalitate esențială de promovare a interculturalității – prof univ. dr. Florica Orțan	19
● The Commissioner for the protection of equality in the Republic of Serbia – examples of action – Bojana Todorović	23
● Consumul de mediu virtual și tulburarea de spectru autist la copiii cu vârste între 0-3 ani – Marius Teodor Zamfir	32
II. RAPORT DE ACTIVITATE AL INSTITUTULUI ROMÂN PENTRU DREPTURILE OMULUI – 2017	43
III. DOCUMENTAR JURIDIC	83
● Concluziile și recomandările Comitetului ONU pentru Drepturile Omului privind implementarea de către România a Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice	83
IV. JURISPRUDENȚĂ	87
● Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Costache și alții împotriva României	87
● Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza D.M.D. împotriva României	91
V. SEMNAL	96
VI. REMEMBER	109
VII. TABLA DE MATERII – 2017	115

CONTENTS

I. STUDIES, RESEARCH, ARTICLES	7
● Intercultural dialogue at Council of Europe level – policy analysis and practice tool – assist. univ. Anca Moț , Ph. D.	7
● Education, an essential way of promoting interculturality – prof. Florica Orțan , Ph.D.	19
● The Commissioner for the protection of equality in the Republic of Serbia – examples of action – Bojana Todorović	23
● Consumption of virtual environment and autistic spectrum disorder in children of 0-3 years of age – Marius Teodor Zamfir	32
II. RIHR – ANNUAL REPORT FOR THE YEAR 2017	43
DREPTURILE OMULUI	3

III. JURIDICAL DOCUMENTATION	83
● Conclusions and recommendations of the UN Human Rights Committee on Romania's implementation of the International Covenant on Civil and Political Rights	83
IV. JURISPRUDENCE	87
● Decision by the European Court of Human Rights in the case Costache and others v. Romania	87
● Decision by the European Court of Human Rights in the case D.M.D. v. Romania.....	91
V. SIGNAL	96
VI. REMEMBER	109
VII. TABLE OF CONTENTS – 2017	115

SOMMAIRE

I. ETUDES, RECHERCHES, ARTICLES	7
● Dialogue interculturel au niveau de Conseil de l'Europe – Un outil d'analyse politiques et la pratique – professeur assistant, dr. Anca Moş	7
● L'éducation, un moyen essentiel de promouvoir l'interculturalisme – prof. dr. Florica Orţan	19
● Le Commissaire à la protection de l'égalité en République de Serbie – exemples d'action – Bojana Todorović	23
● Consommation de médias virtuels et trouble du spectre autistique chez les enfants de 0-3 ans – Marius Teodor Zamfir	32
II. RAPPORT DE L'INSTITUT ROUMAIN POUR LES DROITS DE L'HOMME CONCERNANT SON ACTIVITE AU COURS DE L'ANNE 2017	43
III. DOCUMENTATION JURIDIQUE	83
● Conclusions et recommandations du Comité des droits de l'homme de l'ONU sur la mise en œuvre par la Roumanie du Pacte international relatif aux droits civils et politiques	83
IV. JURISPRUDENCE	87
● La décision de la Cour Européenne de Droits de l'Homme dans l'affaire Costache et d'autres contre la Roumanie.....	87
● La décision de la Cour Européenne de Droits de l'Homme dans l'affaire D.M.D. contre la Roumanie	91
V. SIGNAL	96
VI. REMEMBER	109
VII. TABLES DES MATIERES – 2017	115

ABREVIERI

AEP	Autoritatea Electorală Permanentă
AEP	Autoritatea Electorală Permanentă
AICHR	Comisia interguvernamentală pentru drepturile omului a Asociației Națiunilor din sud-estul Asiei
AIDC	Academie Internationale de Droit Compare – Academia internațională de Drept Comparat
alin.	alineat
ANC	Autoritatea Națională pentru Calificări
ANMCS	Autoritatea Națională de Management al Calității în Sănătate
ANOFM	Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă
ANPD	Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Dizabilități
ANPDCA	Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție
ANPIS	Agenția Națională pentru Plăți și Inspecție Socială
ANR	Agenția Națională pentru Romi
ANSPDCP	Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal
ANUROM	Asociația pentru Națiunile Unite din România
APL	Autorități publice locale
art.	articolul
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations – Asociația Națiunilor din sud-estul Asiei
asist. univ. dr.	asistent universitar doctor
CDPD	Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități
CE	Consiliul European
CEDO	Convenția europeană a drepturilor omului
cercet. st.	cercetător științific
Cit.supra.	citatul de deasupra
CJUE	Curtea de Justiție a Uniunii Europene
cf.	conform
CMBRAE	Centrul Municipiului București de Resurse și Asistență Educațională
coord.	coordonator
CSCE	Conference for Security and Cooperation in Europe
C.pen.	Codul penal
CtEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
DGASPC	Direcții Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului
DNA	Direcția Națională Anticorupție
dr.	doctor
EASO	Biroul European de Sprijin pentru Azil
Ed.	editura
EHMA	European Health Management Association – Asociația Europeană de Management în Sănătate
ELI	European Law Institute – Institutul de Drept European
ENAR	Rețeaua europeană de combatere a rasismului
etc	(et caetera) și celelalte

E-uri	aditivi alimentari
EU-MIDIS	European Union minorities and discrimination survey Studiul de tip sondaj privind minoritățile și discriminarea din Uniunea Europeană
EUROSUR	Sistemul European de Supraveghere a Frontierelor
EUROSTAT	Biroul de Statistică a Uniunii Europene
FRA	European Union Agency for Fundamental Rights – Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene
FRONTEX	Agenția Europeană pentru Gestionarea Cooperării Operative la Frontierele Externe ale Statelor Membre ale Uniunii Europene
HG	Hotărâre de Guvern
ICAR	Forumul internațional privind responsabilitatea corporatistă
IDDO	Institutul Danez pentru Drepturile Omului
IDEF	Institutul internațional de drept de expresie și inspirație franceze
infra.	dedesubt, mai jos
IRDO	Institutul Român pentru Drepturile Omului
ISJ	Inspectoratul Școlar Județean
lit.	litera
loc.cit.	locul citat
MFE	Ministerul Fondurilor Europene
M.Of.	Monitorul Oficial al României
MMFPSV	Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice
nr.	numărul
ODD	Obiective de Dezvoltare Durabilă
OG	Ordonanță de Guvern
OMS	Organizația Mondială a Sănătății
ONG	organizație neguvernamentală
ONU	Organizația Națiunilor Unite
op.cit.	opera citată
OSCE	Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
OUG	Ordonanța de Urgență a Guvernului
p.	pagina
parag.	paragraful
pct.	punctul
pp.	paginile
Rec	recomandare
SECA	Sistemul european comun de azil
SNSPA	Școala Națională de Studii Politice și Administrative
SNPAB	Strategia Națională și Planul de Acțiune privind Conservarea Biodiversității
supra.	deasupra, mai sus
ș.a.	și alții (altele)
UE	Uniunea Europeană
UNESCO	Organizația Națiunilor Unite pentru Educație și Cultură
urm.	următoarele
vol.	volumul
vs.	(versus) contra, împotriva

I. STUDII, CERCETĂRI, ARTICOLE

DIALOGUL INTERCULTURAL LA NIVELUL CONSILIULUI EUROPEI – INSTRUMENT DE ANALIZĂ ȘI PRACTICĂ POLITICĂ

ANCA MOȚ*

Abstract:

Intercultural dialogue starts being used in the mid-1990s in many policy areas as a tool with multiple functions, mainly considered as a necessary response to the rapid and major challenges that today's societies are facing, especially in the context of an increasing cultural diversity. This cultural diversity, which is a historical reality in Europe, becomes a profound trend in the contemporary age, under the influence of economic, social and political factors.

The Council of Europe's documents, in particular the white charter of Intercultural Dialogue, contain important conceptual and terminological specifications, highlighting the content and objectives of intercultural dialogue and its role in accordance with the Council of Europe's fundamental mission, values and competences: in the promotion of human rights, democracy and of the priority of the law.

Key words: intercultural dialogue (issues, objectives, conditions), Council of Europe (documents, stages, themes)

Resumé:

Le dialogue interculturel est utilisé à partir du milieu des années 90 dans plusieurs domaines politiques comme instrument à fonctions multiples, étant considéré comme une réponse aux défis actuels, rapides et majeurs, auxquels se confronte la société contemporaine, particulièrement dans le contexte du progrès de la diversité culturelle. Cette diversité culturelle qui est une réalité historique de l'Europe, devient une tendance profonde dans la société contemporaine sous l'influence des facteurs économiques, sociaux, politiques.

Les documents du Conseil de l'Europe, particulièrement le Livre blanc sur le dialogue interculturel, contiennent des précisions conceptuelles et terminologiques importantes, en spécifiant le contenu, les objectifs du dialogue interculturel et en soulignant son rôle en accord avec la mission, les valeurs et les compétences fondamentales du Conseil de l'Europe: la promotion des droits de l'Homme, de la démocratie, la priorité du droit.

Mots-clés: dialogue interculturel (problématique, objectifs, conditions), Conseil de l'Europe (documents, étapes, thématiques).

1. Actualitatea și importanța problematicii dialogului intercultural

Conceptul de dialog intercultural s-a impus în ultimele decenii atât în analizele științifice, cât și în discursul și documentele politice (rezoluții și recomandări) ale organizațiilor internaționale.

Începând, în special, cu anii 90, dialogul intercultural a suscitat un mare interes, conceptul fiind instituționalizat atât la nivel internațional (UNESCO), dar și la nivel regional (Consiliul Europei și Uniunea Europeană), aceste organizații integrând formula și aplicând-o într-o serie de inițiative, proiecte și acțiuni.

Dialogul intercultural este un concept politic și un instrument care face parte dintr-o problematică mai largă fiind valorificat în abordarea unor tematici legate de: gestiunea diversității culturale și întărirea pluralismului, toleranței și respectului

mutual, prevenirea conflictelor și menținerea păcii, prevenirea și lupta contra terorismului, integrarea socială, economică, politică și coeziunea culturală și lingvistică a Europei sau la nivel mondial.

La nivel european, dialogul intercultural în sensul cel mai larg este considerat un instrument și o strategie adecvate pentru abordarea provocărilor actuale, consecința unor evenimente și dinamici recente: căderea comunismului, adâncirea clivajelor culturale între țări și în interiorul țărilor, amenințarea securității și păcii ca urmare a răspândirii terorismului.

Dovada importanței dialogului intercultural ca noțiune și instrument politic este, pe de-o parte, amplificarea dezbaterilor publice referitoare la cultură și religie, iar pe de altă parte, multiplicarea lucrărilor științifice – în domeniul științelor politice, sociologie, drept, relații internaționale – centrate pe analiza conceptului și fenomenului dialogului intercultural, a naturii și importanței sale.

* Asist. univ. dr.

În domeniul dialogului intercultural, în Europa și pe plan internațional, sunt implicați o varietate de actori și organisme la toate nivelurile politice (societatea civilă, organizațiile etnice, organizațiile internaționale și instituțiile supranaționale), în diferite domenii, și în diferite contexte tematice, considerându-se că dialogul intercultural poate fi un instrument eficient de soluționare a marilor provocări actuale: migrație, dezvoltarea de societăți multiculturale, integrare, coeziune socială. În special la nivel global, după evenimentele din 2001, dialogul intercultural și interreligios s-a impus ca instrument de promovare a securității, fiind invocat în dezbaterile politice asupra terorismului internațional, a problemelor legate de prevenirea și gestiunea conflictelor, de consolidare a păcii.

În ciuda acestor inițiative și a interesului crescut pentru această problematică, dialogul intercultural continuă să provoace controverse legate de natura, conținutul, punerea în practică, diferențele față de alte forme de dialog intercultural, obiective, condiții prealabile ale exercitării sale, existența de bune practici în domeniu.

Acest material propune o prezentare a contextului (condițiile istorice, evenimentele politice și sociale) care a generat interesul pentru dialog intercultural, definirea termenului și semnificația dialogului intercultural, formele concrete de aplicare a acestuia (proiecte realizate și bune practici de dialog intercultural), ca și rolul Consiliului Europei, unul din cei mai activi actori în domeniul dialogului intercultural în Europa și la nivel internațional. Plecând de la surse primare (documente oficiale ale acestei organizații, de exemplu declarații și rapoarte), vom pune în evidență modul în care este conceput și practicat dialogul intercultural la nivelul acestei instituții, acțiunile care permit înțelegerea importanței și a scopurilor politice cărora le răspunde dialogul intercultural, ca și proiectele realizate în acest domeniu.

2. Contextul politic al emergenței dialogului intercultural

În condițiile în care contextul cultural devine tot mai diversificat și eterogen (ca urmare a

fenomenelor de migrație, ca efect al mondializării și creșterii interdependențelor dintre regiunile și zonele lumii, a progreselor în domeniul noilor tehnologii ale comunicației, dar și al creșterii revendicărilor minorităților naționale în favoarea recunoașterii identităților lor culturale), a crescut interesul pentru dialog intercultural, atât la nivel național cât și regional și internațional.

Astfel, conceptul începe să fie utilizat la mijlocul anilor 90 în abordarea provocărilor geopolitice, ca reacție la dinamicile și transformările majore, profunde și rapide care au marcat istoria ultimelor decenii: sfârșitul războiului rece, declanșarea unor conflicte și războaie cu puternic caracter cultural și religios, lărgirea Uniunii Europene, creșterea fluxurilor migratorii către Europa și în interiorul continentului care au dus la creșterea diversității culturale și sociale dar care au produs și numeroase incertitudini, amenințări și riscuri. Diversitatea culturală este nu numai un atu economic, social, sau politic, dar și sursă de tensiuni, de neîncredere, de rasism, de intoleranță, chiar de violență, între indivizi și comunități cu identități diferite (etnice, lingvistice, religioase), fenomene care constituie o sursă reală de amenințare a păcii și securității. În această perspectivă, dialogul între culturi este conceput ca un mod democratic de schimburi între aceste grupuri și comunități, este un antidot la conflicte, intoleranță și violență.

Aceste evenimente explică interesul și atenția care au fost acordate dialogului intercultural în documentele Consiliului Europei, Uniunii Europene și UNESCO. Atât la nivelul Consiliului Europei dar și la nivelul UNESCO, dialogul intercultural este considerat un instrument eficient și o strategie adecvată pentru abordarea unor problematice diverse din diferite domenii de interes: menținerea păcii prin instaurarea înțelegerii reciproce dincolo de frontierele culturale, integrarea europeană, coeziunea socială ș.a.

Având în vedere acest scop, dialogul intercultural a fost instituționalizat, atât Consiliul Europei cât și UNESCO integrând acest concept, acest instrument, în structurile lor și alocând proiectelor bazate pe el importante resurse umane și financiare.

3. Dialogul intercultural – concept și instrument politic. Forme complementare de dialog intercultural

Dialogul intercultural nu este un concept juridic, nu este reglementat nici în dreptul național, nici în dreptul internațional. Dialogul intercultural este consacrat în documente politice, instituționalizat în structuri și concretizat în diferite domenii de acțiune care vizează protejarea drepturilor omului și a diversității culturale.

Conceptul a fost introdus progresiv, începând cu mijlocul anilor 90 în diverse documente care conțineau referințe la diversitatea culturală și la dialogul intercultural, dar și la diferite alte noțiuni complementare.

3.1. Noțiunea de dialog intercultural

În viziune sociologică, dialogul este o formă de interacțiune socială, este o formă de comportament, de acțiune, care presupune un raport de reciprocitate între indivizi și grupuri și care urmărește stabilirea unei înțelegeri, sau evitarea confruntării. Dialogul ajută la descoperirea reciprocă a punctelor de vedere ale interlocutorilor, fiind astfel opusul confruntării, o modalitate de atenuare a conflictelor și crizelor.

Plecând de la acest sens general, definiția dialogului intercultural – în care accentul cade pe noțiunea de „cultură” – este foarte largă, ținând cont că dialogul intercultural are semnificații diferite, în diferite contexte, și este pus în practică în mod diferit, deoarece cultura și religia, criteriile de diferențiere a indivizilor și grupurilor, grile de stabilire a diversității, au semnificații diferite. În plus, cultura și religia nu sunt numai jaloane care diferențiază indivizi și grupuri, ele maschează adesea conflicte de natură economică, politică sau ideologică.

În ciuda diversității de sens a termenului cultură, în documentele oficiale, de exemplu în Declarația universală asupra diversității culturale a UNESCO, se menționează că aceasta trebuie considerată ca „ansamblul trăsăturilor distincte spirituale și materiale, intelectuale și afective care caracterizează o societate sau un grup social și ea

cuprinde, în afara artelor și literaturii, moduri de viață, moduri de conviețuire, sisteme de valori, tradiții și credințe”.¹ Cultura este sursa identității și în același timp a apartenenței la un grup. În acest sens, identitatea, apartenența la un grup, sunt criteriile de dialog intercultural a grupurilor și comunităților. Dialogul intercultural este o armă contra adversității față de alte culturi, contra temerii, a urii, a violenței, contra celuilalt, este un proces de învățare colectivă, capabil să conducă la armonie și înțelegere reciprocă.

Dialogul intercultural se caracterizează prin câteva trăsături esențiale: egalitate, reciprocitate, încredere. Astfel, dialogul intercultural este în primul rând o interacțiune între egali, nu implică raporturi ierarhice și de autoritate între actorii dialogului; în al doilea rând, dialogul intercultural implică încrederea mutuală între interlocutori; în al treilea rând, o condiție esențială a dialogului intercultural este absența căutării unui avantaj în raporturile cu celalalt, sau încercarea de a-l convinge. Dialogul intercultural este deci o formă de interacțiune între indivizi, grupuri sau organizații (familii, asociații, comunități, popoare) cu drepturi egale care își respectă mutual particularitățile (puncte de vedere, opinii, valori, comportamente).

Pentru conceptul de dialog intercultural utilizat în documentele juridice internaționale, sursa cea mai importantă este *Carta albă a dialogului intercultural a Consiliului Europei* din 2008 care este documentul fondator al conceptualizării dialogului intercultural. Conform acestei definiții, dialogul intercultural este „un proces de schimb deschis de opinii și respectuos între două persoane și grupuri de origini diferite, de tradiții etnice, culturale, religioase și lingvistice, și care permit o mai bună înțelegere a percepției lumii proprii fiecărui grup”.² În această definiție, „cultură” se referă la tot ceea ce este legat de moduri de viață, credințe, obiceiuri, tradiții care se transmit din generație în generație, ca și din forme de creație

¹ Declarația UNESCO referitoare la diversitatea culturală, 2 noiembrie 2002 (în versiune franceză) pe http://portal.unesco.org/fr/ev.php-URL_ID=13179&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

² Consiliul Europei, „Dialogue intercultural. Concept, Objectifs, Conditions”, („Dialogul intercultural. Concept, Obiective, Condiții”), pe https://www.coe.int/t/dg4/intercultural/concept_FR.asp

artistică, în timp ce expresia „perceperea lumii” semnifică valori și moduri de gândire.³

Scopul general al dialogului intercultural este de a învăța să conviețuim în pace și înțelegere într-o lume eterogenă din punct de vedere etnic și cultural, să învățăm să dezvoltăm sentimente de apartenență și simțul comunității. În acest sens, dialogul intercultural este un instrument de prevenire și de gestionare a conflictelor întrucât încurajează respectarea drepturilor omului, a democrației și a statului de drept.

Atingerea acestui scop general presupune realizarea următoarelor obiective specifice: înțelegerea reciprocă a concepțiilor, viziunilor, tradițiilor; evidențierea diferențelor și similitudinilor dintre tradiții și reprezentări culturale; căutarea unui consens cât privește rezolvarea conflictelor în mod non-violent; contribuția la gestionarea diversității culturale prin negocieri și aranjamente la nivel social și politic; facilitarea comunicării între indivizi și grupuri cu apartenențe culturale diferite; schimb de bune practici în acest domeniu și în materie de promovare a coeziunii sociale; dezvoltarea de parteneriate în realizarea de proiecte în acest domeniu.

Pe baza experiențelor în domeniul dialogului intercultural, au fost degajate următoarele condiții necesare realizării sale: recunoașterea și respectarea demnității egale a tuturor actorilor; participare voluntară la dialog; o cunoaștere minimală a particularităților culturale proprii și cele ale culturii celorlalți; deschidere către cunoaștere, curiozitate, dispoziție pentru înțelegere și compromis; capacitatea de a găsi un limbaj comun pentru înțelegerea și respectarea diferențelor.⁴

3.2. Forme complementare de dialog intercultural: dialog interreligios, dialogul civilizațiilor. Dialogul intercultural vs alte forme de gestiune a diversității culturale (comunitarism, multiculturalism, șocul civilizațiilor)

Dialogul interreligios

Ca și cultura, religia și civilizația sunt jaloane ale diferențierii, ale distincției, ale particularismelor, ele pot fi surse de confruntare și conflict ideologic sau politic. Dialogul în aceste domenii poate, dimpotrivă, să conducă la înțelegere și respect mutual.

³ *Ibidem*

⁴ *Ibidem*

De aceea, în literatura de specialitate, în documentele și proiectele referitoare la dialogul intercultural, un loc important este acordat dialogului religios, utilizat în sens complementar, ca formă de dialog existent între grupuri sociale care aparțin unor religii diferite. Dialogul religios sau dialogul religiilor este o formă de dialog intercultural sau de dialog al civilizațiilor, între grupuri care sînt definite prin apartenența la o religie, scopul acestei forme de dialog fiind cunoașterea reciprocă a tradițiilor religioase respective, înțelegerea mutuală și schimburile în acest domeniu.

Importanța acordată acestei forme de dialog intercultural este justificată prin rolul și locul fundamental al religiilor, ansamblu de credințe, ritualuri, reprezentări ale ordinii sociale și ale autorității, în cultură și societate. Deoarece adesea religiile sunt considerate ca fiind o cauză sau un factor care agravează conflictele, dialogul interreligios are un rol important în acțiunile de consolidare a păcii.

În viziunea Consiliului European, religiile și credințele aduc o dimensiune esențială legăturii dintre indivizi, dintre aceștia și societate, practica religioasă este o componentă a vieții, a dezvoltării personalității, deci ea nu poate fi exclusă din sfera de interes a autorităților publice, chiar dacă statul trebuie să-și preserveze rolul de garant neutru și imparțial al practicării diferitelor religii și credințe. Deoarece bogatul patrimoniu cultural al Europei cuprinde o mare diversitate de concepții religioase, dar și laice, Consiliul European practică un dialog larg cu organizații religioase aparținând unor orizonturi diferite, păstrând însă o poziție neutră față de aceste religii, apărând libertatea de gândire, de conștiință și de credință.⁵

Deoarece nu poate exista libertate religioasă și nici libertate de conștiință în absența unui stat de drept, adică a unui stat care are la bază și respectă pluralismul concepțiilor și convingerilor religioase și filozofice ale cetățenilor lui, Consiliul European, ca garant al acestei libertăți, promovează o societate tolerantă, adică o societate pluralistă

⁵ Consiliul European, *Carta albă a dialogului intercultural*, „Dimensiunea religioasă”, pp. 23-24. A se vedea de asemenea și Declarația finală a Conferinței europene referitoare la Dimensiunea religioasă a dialogului intercultural, Saint-Marin, 23-24 aprilie 2007, pe www.coe.int/dialoginterculturalalogue (în versiune franceză și engleză)

caracterizată prin coexistența unor indivizi și grupuri de cultură, de convingeri și concepții de viață diferite. O societate tolerantă este o societate de dezbateri, de controverse, de schimb de idei și viziuni asupra vieții și ordinii sociale.

Dialogul între civilizații

În această formă de dialog interlocutorii sunt grupuri sociale definite prin apartenență la civilizații diferite. Dialogul este definit ca „un mijloc care favorizează înțelegerea, care contribuie la îndepărtarea amenințărilor la adresa păcii și de întărire a interacțiunii și schimbului între civilizații” (A/RES/53/22 – Rezoluția Adunării Generale a ONU din 1998 privind instituționalizarea dialogului dintre civilizații prin care anul 2001 a fost proclamat Anul ONU pentru dialogul între civilizații).⁶

Dialogul intercultural și comunitarismul/multiculturalismul

Comunitarismul și multiculturalismul sunt abordări ale diversității culturale care s-au impus după al Doilea război mondial legate în special de experiența imigrației. Modelul comunitarist constă în recunoașterea politică a sistemului de valori ale comunităților minoritare în aceeași măsură ca și sistemul comunității „majoritare”. Deși este diferit de perspectiva asimilaționistă, comunitarismul vehiculează aceeași concepție a ordinii sociale împărțită în grupuri majoritari/minoritari, fiecare definit prin identități, cultură, comportamente diferite. Această paradigmă a dus însă, așa cum experiența o arată, la stereotipuri și prejudecăți culturale și a favorizat segregarea comunităților.⁷

O altă abordare a diversității culturale de care dialogul intercultural se diferențiază este multiculturalismul, o viziune centrată pe ideea recunoașterii existenței unor grupuri distincte în societate, a specificității și singularității acestora. Coexistența acestor minorități etnice sau de altă natură este esențială, la fel și apărarea drepturilor

lor, obiectivul acestei recunoașteri fiind evitarea fragmentării societății.⁸

În cadrul Consiliului Europei se consideră că dialogul intercultural este o soluție de înlocuire a multiculturalismului (comunități care trăiesc în paralel fără să comunice între ele) și a modelului de asimilare sau comunitarism. În Carta albă a dialogului intercultural, termenul de comunitarism și multiculturalism desemnează o abordare politică specifică a multiculturalității, în timp ce termenul de interculturalitate și de diversitate culturală se referă la existența de culturi diferite într-un anumit spațiu.

Dialogul intercultural și „șocul civilizațiilor”

Așa cum am menționat, unul din factorii declanșatori ai interesului pentru dialogul intercultural a fost căderea comunismului și sfârșitul confruntării politice și ideologice dintre lumea comunistă și Occident, dar și apariția de noi linii de clivaj în relațiile internaționale. Structura bipolară a fost înlocuită cu un nou model al ordinii mondiale, model teoretizat prin paradigma „șocului civilizațiilor” elaborată de Samuel Huntington.⁹

Conform tezei lui Huntington, în secolul al XXI-lea, antagonismele politice și ideologice, care au marcat istoria post-1945, vor fi înlocuite de conflicte de natură culturală și civilizațională. Cu alte cuvinte, polarizarea ideologică a lumii va fi înlocuită de o polarizare după linii culturale.

Demarcându-se de acest concept și de viziunea conflictuală promovată de autorul american, Carta albă a dialogului intercultural a Consiliului Europei promovează dialogul intercultural ca antiteză a șocului civilizațiilor, subliniind necesitatea de a depăși îngustimea de vederi prin dialogul pozitiv între culturi. În acest sens, în Cartă se specifică următoarele: „Consiliul Europei respinge ideea unui conflict între civilizații și afirmă că o participare crescută la procesul de cooperare culturală – în sensul larg al termenului – și la dialog intercultural va contribui dimpotrivă

⁶ Endres, J., *Le “dialogue interculturel” au Conseil de l’Europe, a l’Union européenne et à l’UNESCO : état des lieux*, Centre de recherche sur les religions, Université de Lucerne, 2010, pp. 12– 14, pe https://www.unilu.ch/fileadmin/fakultaeten/ksf/institute/zrf/dok/IK-Dialog_fr.pdf

⁷ A se vedea *Carta albă*, Cap.3, pp.19-21.

⁸ A se vedea Meer, N., Modood, T., „How does Interculturalism Contrast with Multiculturalism?”, în *Journal of Intercultural Studies*, 33(2), 2012, pp.175-196, pe http://www.tariqmodood.com/uploads/1/2/3/9/12392325/interculturalism_multiculturalism_debate.pdf

⁹ Huntington, S., *The Clash of Civilization and the Remaking of World Order*, Simon&Schuster, NY, 1996.

la pacea și stabilitatea internațională pe termen lung”. Astfel, dialogul intercultural poate fi văzut ca un răspuns direct la „șocul civilizațiilor”.¹⁰

Și în Declarația de la Faro se subliniază aceeași idee: „Respingem ideea unui conflict între civilizații, fiind, dimpotrivă, convinși că implicarea crescută în cooperarea culturală – în sens larg – și în dialog intercultural va aduce beneficii pe termen lung pentru pacea și stabilitatea internațională, inclusiv față de amenințarea teroristă. Ne implicăm în promovarea unui dialog intercultural real și deschis între culturi pe baza înțelegerii și respectului mutual”.¹¹

Reținem, în concluzie, câteva elemente de definiție a dialogului intercultural: acesta este o formă de interacțiune socială între actori – indivizi și grupuri – care aparțin unor culturi diferite, cu identități (etnice, lingvistice, religioase) diferite și care vizează, prin înțelegere reciprocă și anumite aranjamente, prevenirea conflictelor sau degenerarea antagonismelor în confruntări. Dificultatea definirii decurge din modul de clasare a populației în categorii bine delimitate de identitate culturală sau în funcție de spațiile de civilizație considerate ca repere ale apartenenței. De exemplu, așa cum religiile sunt eterogene și multiculturale în același spațiu, tot așa culturile sunt multireligioase, iar civilizațiile sunt interculturale și interreligioase, așa încât indivizii și grupurile pot să aparțină mai multor culturi sau zone de civilizație. O altă dificultate derivă din instrumentalizarea identităților culturale, în sensul în care sursa antagonismelor dintre grupuri cu identități diferite nu este decât aparent de natură culturală sau religioasă, originea reală fiind interesele economice sau strategice diferite și opuse.

4. Apariția și evoluția dialogului intercultural la nivelul Consiliului Europei

Apariția interesului pentru dialog intercultural, difuzarea și aplicarea conceptului de dialog intercultural au fost influențate de evoluțiile

¹⁰ Endres, J., *op. cit.*, p.17, citând din Introducere la Carta albă, pe https://www.unilu.ch/fileadmîn/fakultaeten/kfsf/institute/zrf/dok/IK-Dialog interculturalalog_fr.pdf

¹¹ Proiect de Declarație referitoare la strategia Consiliului Europei pentru dezvoltarea Dialogului intercultural de la Faro (27-28 octombrie 2005, Portugalia) intitulată *Dialogul intercultural: Mergem înainte* (Dialogue intercultural: Aller de l'avant), Partea I (Viziunea), pe https://www.coe.int/t/dg4/CulturalConvention/Source/DGIV-DC-FARO_2005_8FR.pdf

social-economice și politice specifice epocii contemporane. Acest interes reflectă evenimente și dinamici reale, el este un răspuns la noile provocări care au impus necesitatea accentuării cooperării și aprofundării înțelegerii dintre culturi și religii.

4.1. Context general și factori specifici

Interesul pentru dialogul intercultural se produce în contextul general al căderii comunismului, și al evenimentelor care au urmat: războiul din Iugoslavia, accentuarea fenomenului migrațiilor în Europa, lărgirea Uniunii Europene, mondializarea și, după 2001, apariția terorismului.¹²

Primul eveniment major care a declanșat interesul pentru dialog intercultural și dezbaterăa acestei problematici a fost sfârșitul războiului rece și confruntarea dintre „civilizații” care i-a urmat. Acest moment al istoriei contemporane a fost la originea unor noi reinterpretări ale istoriei centrate pe alte concepte și viziuni (paradigma șocului civilizațiilor, comunitarism, multiculturalism).

Un al factor general care a stimulat interesul pentru dialog intercultural a fost războiul din Iugoslavia și dezmembrarea acestei țări, eveniment care a provocat o serie de probleme legate de protecția minorităților, prevenirea și reglementarea conflictelor. În acest sens, într-un document al Consiliului Europei¹³ se menționa rolul războiului din Iugoslavia în conștientizarea politică a problemelor legate de protecția minorităților.¹⁴

Un alt fenomen care a impus conceptul de dialog intercultural a fost cel al migrațiilor intraeuropene și către Europa și transformările profunde ale societăților europene sub influența acestor fluxuri migratorii. În condițiile acestor noi evoluții, dialogul intercultural este un concept care este tot mai frecvent invocat în dezbaterile referitoare la caracterul tot mai eterogen al societăților europene, la creșterea diversității culturale a acestor societăți. Așa cum am menționat mai sus, dialogul intercultural este propus ca alternativă la modelul multiculturalist care este centrat

¹² Pentru discuția acestor factori a se vedea Endres, J., *op.cit.*, cap.3, pp.16-20.

¹³ A se vedea *Dialogul intercultural ca fundament al unei dezvoltări durabile în Europa și în regiunile învecinate*, document de referință pentru conferința de la Baku.

¹⁴ *Declarația de la Baku*, 2008, disponibil pe <https://rm.coe.int/16805d39ae>

pe coexistența paralelă a diferitelor culturi. În opoziție cu multiculturalismul, considerat de mulți actori politici un eșec, dialogul intercultural este văzut ca inevitabil pentru realizarea unor societăți armonioase, care ne permite să trăim împreună și nu alături unii cu alții.

Extinderea Uniunii Europene prin aderarea țărilor ex-comuniste (în 2004 și în 2007) a dus la creșterea eterogenității culturale, religioase și lingvistice a societăților europene, constituind astfel un alt eveniment major care a pus în evidență importanța dialogului intercultural pentru integrarea culturală a continentului.

Acestor cauze de natura regională li se adaugă un eveniment global care a contribuit în mod esențial la impunerea și difuzarea dialogului intercultural: este vorba de emergența terorismului de inspirație islamistă care, după sfârșitul războiului rece, reprezintă cel mai important moment de ruptură în istoria umanității. Evenimentele de la 11 septembrie 2001, urmate de atentatele de la Madrid (2004), de la Londra (2005), din Franța (2015), au arătat necesitatea dialogului intercultural, acesta impunându-se în cadrul strategiilor anti-teroriste europene ca instrument de prevenire și limitare a tendințelor de radicalizare a musulmanilor europeni. Este pus în evidență astfel rolul dialogului intercultural în materie de securitate, dar și necesitatea sa socială (atenuarea neîncrederii față de comunitățile de musulmani, stabilirea de raporturi pozitive cu aceste grupuri, atât cele din interiorul Europei cât și cu cele din exteriorul spațiului european, și, în general, în accentuarea procesului de integrare). Aceste realități au pus în evidență faptul că numai prin dialog, prin toleranță și înțelegere mutuală, diversitatea culturală, care este unul din fundamentele Uniunii Europene, poate fi o soluție reală la cele două mari provocări cu care se confruntă proiectul european: avansarea procesului de integrare europeană și realizarea progresivă a unei identități europene care transcend frontierele, societățile, religiile și limbile naționale.

În concluzie, în ultimele decenii de transformare rapidă, profundă și constantă, dialogul intercultural s-a impus la nivele foarte diferite ale vieții politice și sociale, ca răspuns la aceste mari provocări ale epocii contemporane și ale

mondializării, ca o formulă de gestionare a problemelor de societate induse de aceste transformări structurale, în special creșterea diversității culturale, dar și conflictul între viziuni diferite ale lumii.

4.2. Adoptarea dialogului intercultural la nivelul Consiliului Europei: etape și teme

Vom prezenta pe scurt geneza dialogului intercultural la nivelul Consiliului Europei cu referire la principalele documente și inițiative în care acesta figurează și din care rezultă concepția și obiectivele dialogului intercultural în viziunea acestei organizații. De asemenea, vom prezenta și marile teme în care Consiliul Europei a înserat și aplică noțiunea de dialog intercultural.

a) Etapele politicii de dialog intercultural

Elaborarea politicii Consiliului Europei în domeniul dialogului intercultural (de la apariția pe ordinea de zi, conceptualizare, implementare prin proiecte și activități) a fost marcată de următoarele documente adoptate în cursul unor reuniuni ministeriale și colocvii ale experților:

– Declarația referitoare la diversitatea culturală adoptată de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei în decembrie 2000¹⁵ prin care se afirmă că dialogul intercultural este un instrument internațional ce va reprezenta cadrul unei abordări coordonate a acestei problematice.¹⁶

– Declarația referitoare la dialogul intercultural și prevenirea conflictelor adoptată de miniștri

¹⁵ *Declarația Consiliului Europei privind diversitatea culturală*, pe https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804bf81b (în versiune franceză)

¹⁶ În afara acestor documente care abordează direct tema dialogului intercultural, o serie de alte instrumente convenționale cheie ilustrează eforturile Consiliului Europei în această materie și care au contribuit la impunerea acestei problematice, printre care : Convenția europeană a drepturilor omului (1950) care a dus la crearea Curții europene a drepturilor omului; Carta socială europeană (adoptată în 1961 și revizuită în 1996); Declarația privind egalitatea femeilor și bărbaților (1988); Convenția culturală europeană (1954). De asemenea, promovarea și protecția diversității culturale într-un spirit de toleranță se află în centrul Cartei europene a limbilor regionale și minoritare (1992) și a Convenției cadru pentru protecția minorităților naționale (1995). A se vedea Carta albă, "Norme și instrumente", p.13.

europeni responsabili cu afacerile culturale de la Opatija (Croatia), 22 octombrie 2002.¹⁷

– Declarația miniștrilor europeni ai educației referitoare la educația interculturală în noul context european, Atena, 10-12 noiembrie 2003¹⁸

– Declarația adoptată de miniștri responsabili cu afacerile culturale, educație, tineret și sport ai statelor participante la Convenția culturală europeană cu ocazia împlinirii a 50 de ani de cooperare culturală europeană, Varșovia, 10 decembrie 2004¹⁹

– Declarația și Planul de acțiune al celei de-a treia întâlniri la nivel înalt al șefilor de state și guverne ale Consiliului Europei de la Varșovia, 16-17 mai 2005, care, la punctul 6 menționează promovarea dialogului intercultural (în paralel cu dialogul interreligios și dialogul politic) ca mijloc prin care diversitatea culturală a societăților europene poate deveni o sursă de dezvoltare mutuellă. De asemenea se specifică că dialogul intercultural este un mijloc de încurajare a conștientizării, înțelegerii, reconcilierii și toleranței, un instrument de prevenire a conflictelor și de asigurare a coeziunii sociale.²⁰

– Declarația de la Faro (27-28 octombrie 2005) a miniștrilor responsabili ai culturii din statele participante la Convenția culturală europeană care a constituit un moment important al politicii de dialog intercultural prin enunțarea strategiei Consiliului Europei referitoare la dezvoltarea dialogului intercultural. Acest document plasează strategia Consiliului Europei de dezvoltare a dialogului intercultural în cadrul mandatului general al Consiliului Europei de promovare a drepturilor omului, a democrației și statului de drept, de întărire a coeziunii sociale, a păcii și stabilității. Strategia de la Faro deschide astfel calea integrării dialogului intercultural în toate

¹⁷ Declarația de Opatija, 2003, pe <https://www.coe.int/T/F/Com/Dossiers/Conferences-ministerielles/2003-Culture/declaration.asp>

¹⁸ A se vedea Declarația de la Atena, 2003, pe http://cngo-strasbourg.eu/Archive/Site_web_en/Reference_en/Athens.pdf

¹⁹ A se vedea Declarația de la Wrocław referitoare la cei 50 de ani de cooperare culturală europeană, pe https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805db726

²⁰ A se vedea Declarația de la Varșovia, 2005, pe https://www.coe.int/t/dcr/summit/20050517_decl_varsovie_FR.asp.

domeniile de acțiune ale Consiliului Europei. De asemenea, cu ocazia conferinței de la Faro au fost puse bazele „Platformei deschise” creată împreună cu UNESCO, prin care este instituit mecanismul de interacțiune cu parteneri internaționali în scopul coordonării activităților din domeniul dialogului intercultural.²¹

– Conferința miniștrilor culturii de la Baku (2-3 decembrie 2008) intitulată „Dialogul intercultural ca fundament al păcii și dezvoltării durabile în Europa și în regiunile învecinate”²²

– Declarația finală a Conferinței Miniștrilor culturii ai Consiliului Europei – Moscova (aprilie 2013), în care se reiterează importanța acordată culturii pentru cetățenia democratică și ideilor din Carta albă a Consiliului Europei privind dialogul intercultural, ca și elaborarea de politici culturale care să țină cont de diversitatea tradițiilor culturale din Europa, contribuind astfel la întărirea toleranței și înțelegerii mutuale.²³

b) Carta albă a dialogului intercultural: „Să trăim împreună în demnitate egală”

Adoptată la 7 mai 2008 la a 118-a sesiune a Comitetului de miniștri (Strasbourg), reprezintă documentul de referință al Consiliului Europei în domeniul dialogului intercultural și, în același timp, primul document de acest gen privind tema dialogului intercultural la nivel internațional.²⁴ Găsim în acest document atât o dezvoltare conceptuală a fenomenului, cât și sublinierea importanței și semnificației politice a dialogului intercultural în societatea modernă democratică, rolul Consiliului Europei în promovarea dialogului intercultural, dar și prezentarea acțiunilor și programelor politice pentru promovarea acestuia, ca și trasarea unor recomandări și orientări politice viitoare în acest domeniu.

²¹ A se vedea Declarația de la Faro, 2005, disponibil pe <https://www.coe.int/t/dg4/CulturalConvention/Source/Faro%20Platform%20FR.pdf>.

²² Declarația de la Baku, 2008, disponibil pe <https://rm.coe.int/16805d39ae>.

²³ A se vedea Declarația finală de la Moscova, 2013, disponibil pe <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DialogInterculturalDisplayDCTMContent?documentId=09000016806a2dec>.

²⁴ Carta albă https://www.coe.int/t/dg4/intercultural/source/white%20paper_final_revised_fr.pdf.

Astfel, așa cum se specifică în capitolul „Cadrul conceptual”, în care este elaborată noțiunea de dialog intercultural, acesta este un schimb de opinii deschis, respectuos și bazat pe înțelegere mutuală, între indivizi și grupuri care au origini și un patrimoniu etnic, cultural, religios și lingvistic diferit, este un instrument esențial al exprimării pluralismului, toleranței și spiritului de deschidere.²⁵ Absența de dialog cultural contribuie la dezvoltarea de stereotipuri, la stabilirea unui climat de neîncredere, de tensiune, favorizează intoleranța și discriminarea.

Rolul dialogului intercultural este de a contribui la integrarea politică, socială, culturală și economică, ca și la coeziunea societăților din ce în ce mai diverse din punct de vedere cultural. Dialogul intercultural favorizează egalitatea, demnitatea umană și sentimentul unor obiective comune.²⁶ El permite înțelegerea diferitelor viziuni ale lumii, întărește cooperarea și participarea, permite persoanelor să se dezvolte și să se transforme, să promoveze toleranța și respectul pentru ceilalți.

Dialogul intercultural este, așa cum subliniază Carta, o caracteristică esențială a societăților inclusive, este un instrument de mediere și (re) conciliere în afara clivajelor culturale, el răspunde preocupărilor privind fragmentarea socială și insecuritatea, favorizând integrarea și coeziunea socială. Reușita dialogului intercultural necesită anumite comportamente care sunt favorizate de o cultură democratică, adică deschiderea de spirit, capacitatea de a rezolva conflictele prin mijloace pașnice. Dialogul intercultural contribuie la stabilitatea democratică, la lupta contra prejudecăților în discursul politic și în viața publică, el este important pentru gestionarea pluralismului cultural într-un context multicultural.

c) Teme care includ dialogul intercultural

La nivelul Consiliului Europei dialogul intercultural a fost elaborat și integrat în problematica mai largă a drepturilor omului și apoi promovat în structurile și acțiunile sale în mod progresiv, în acord cu evoluțiile sociale și politice.

²⁵ *Carta albă*, pp.17-18.

²⁶ *Ibidem*, pp.20-22.

Tema dialogului intercultural apare prima dată oficial în legătură cu problematica minorităților. Apoi, ideea de dialog intercultural a fost progresiv concretizată, completată și instituționalizată de-a lungul timpului, astăzi aria dialogului intercultural acoperă în special patru mari teme: protecția minorităților, gestiunea conflictelor și menținerea păcii, integrarea și coeziunea socială, relațiile internaționale.

Protecția minorităților este un domeniu politic principal în care Consiliul Europei a introdus dialogul intercultural. Astfel, conceptul este evocat pentru prima dată în Convenția cadru din anul 1995 pentru protecția minorităților naționale, primul instrument juridic multilateral cu caracter constrângător de protecție a minorităților naționale a cărui elaborare a fost un răspuns imediat și direct la conflictele din Iugoslavia. Acest document a subliniat rolul pe care îl are protecția minorităților naționale în crearea unor regimuri democratice stabile și în menținerea păcii în Europa.

Ideea centrală a documentului este recunoașterea diversității culturale a Europei și a societăților europene, a necesității de a crea un climat de înțelegere, toleranță și de dialog, ca și sublinierea legăturii cauzale dintre respectarea diversității prin dialog și realizarea păcii.²⁷

Paradigma dialogului intercultural este de asemenea implementată în structurile Consiliului Europei și în domeniul gestiunii conflictelor și de menținere a păcii. Concret, după războiul din Iugoslavia, stat multicultural și multinațional, război care a pus în evidență vulnerabilitatea Europei față de antagonismele existente între diferite comunități culturale și religioase, a prins contur ideea rolului important pe care dialogul intercultural îl poate juca în evitarea acestor confruntări, în promovarea înțelegerii și toleranței mutuale.²⁸

Astfel, în cadrul Colocviului de experți organizat de Consiliul Europei în luna octombrie 2002 (intitulat „Dialogul în serviciul comunicării interculturale și interreligioase”)²⁹, se sublinia necesitatea relansării și aprofundării dialogului

²⁷ A se vedea Endres, *op.cit.*, p.28

²⁸ *Ibidem*, pp. 28-29

²⁹ Evenimentul a făcut parte dintr-un proiect mai larg de încurajare a dialogului intercultural ca instrument de prevenire a conflictelor.

intercultural între comunitățile culturale și religioase în serviciul păcii, necesitatea de integrare a diversității culturale în orice acțiune de dialog, dar și redefinirea, în acest scop, a rolului miniștrilor culturii în domeniul prevenirii conflictelor.³⁰

În continuarea acestei inițiative, Consiliul Europei revine asupra rolului important al dialogului intercultural în gestionarea conflictelor în „Declarația referitoare la dialogul intercultural și prevenirea conflictelor” (Opatija, 2003) care definește rolul și sarcinile miniștrilor responsabili cu afacerile culturale la două nivele: construirea unei societăți bazate pe dialog intercultural cu respectarea diversității culturale și punerea în practică a condițiilor care să favorizeze prevenirea, gestiunea și rezolvarea conflictelor.³¹

În același sens, Declarația de la Faro referitoare la strategia Consiliului Europei pentru dezvoltarea dialogului intercultural subliniază încă odată rolul acestuia în gestionarea conflictelor și menținerea păcii, dialogul intercultural fiind în mod expres opus paradigmei „șocului civilizațiilor” a lui Huntington.³²

Dialogul intercultural apare în documentele Consiliului Europei și în abordarea diversității

³⁰ Consiliul Europei, *Proiect de Dialog intercultural și prevenirea conflictelor, Colocviul experților* „Dialogul în serviciul comunităților interculturale și interreligioase. Concluzii și sinteza analitică a dezbaterilor”, 2002, Strasburg, (în limba franceză) pe https://www.coe.int/t/f/com/dossiers/evenements/2002-10-Dialog_interculturalologue-Interculturel/colloque_experts_conclusions.asp#TopOfPage

³¹ Conform Anexei la Declarație, dialogul intercultural se referă la „instrumentele utilizate pentru promovarea și protecția conceptului de democrație culturală (...) și desemnează elementele materiale și imateriale capabile să favorizeze manifestarea multiplelor identități individuale și colective, schimburi și orice forme de expresie culturală. Dialogul intercultural trebuie să ia în considerare toate componentele posibile ale culturii, fără excepție, fie că sunt culturale, stricto sensu, fie că sunt de natură politică, economică, socială, filozofică sau religioasă. Cu alte cuvinte, dialogul interconfesional și interreligios trebuie considerate din punct de vedere al consecințelor lor culturale și sociale în raport cu sfera publică”. A se vedea Consiliul Europei, *Declarația referitoare la Dialogul intercultural și prevenirea conflictelor adoptată de miniștri europeni responsabili cu afacerile culturale* (Opatija, Croația), octombrie 2003, Anexă la Declarație: definiție, principii, modalități, pe <https://www.coe.int/T/F/Com/Dossiers/Conferences-ministerielles/2003-Culture/declaration.asp>

³² *Declarația de la Faro*, pe https://www.coe.int/t/dg4/CulturalConvention/Source/DGIV-DC-FARO_2005_8FR.pdf

culturale și a fenomenului de coeziune socială la nivelul Europei, în special în Declarația de la Wroclaw menționându-se rolul diversității culturale și a dialogului intercultural în realizarea integrării și coeziunii sociale în cadrul societăților europene.³³

Diversitatea culturală nu este concepută ca un factor de divizare și de tensiune, ci, dimpotrivă, ca o moștenire istorică pozitivă, o oportunitate pentru dezvoltare, care trebuie preservată.

În acest sens, instituțiilor europene le revine un rol major în acțiunile de încurajare a unei viziuni echilibrate a identităților care compun Europa unită. Pentru aceasta, dialogul intercultural, inclusiv dialogul interreligios, trebuie să fie integrat în politicile europene privind diversitatea culturală și realizarea unor societăți inclusive. Promovarea acestor forme de dialog și a valorilor comune pe care se bazează contribuie la cunoaștere reciprocă și înțelegere, și pe această cale la prevenirea conflictelor și întărirea coeziunii sociale. Un rol deosebit revine în acest sens dezvoltării educației interculturale formale și informale, studierii istoriei și cunoașterii patrimoniului comun.

După Declarația de la Wroclaw, Consiliul Europei a adoptat Declarația de la Varșovia care abordează de asemenea dialogul intercultural în legătură cu diversitatea culturală și coeziunea socială a societăților europene. În această declarație, șefii de stat și de guverne subliniază necesitatea de a edifica o „Europă fără clivaje” având la bază valorile fondatoare ale Consiliului Europei: drepturile omului, democrația, statul de drept. De asemenea, în Planul de acțiune al Declarației de la Varșovia se specifică faptul că obiectivele Consiliului Europei în domeniul dialogului intercultural, contribuie, printre altele, la realizarea unei Europe mai umane și inclusive. Dialogului intercultural îi revine un rol important în gestiunea diversității în sensul în care aceasta poate deveni o sursă de îmbogățire reciprocă și de înțelegere.

O etapă importantă în definirea acestei viziuni asupra dialogului intercultural ca mijloc de creare a unei societăți inclusive a avut-o Carta albă, care concepe dialogul intercultural ca un element esențial pentru viitorul Europei și, în același timp, ca o

³³ A se vedea și Endres, *op.cit.*, pp.29-31

strategie pentru realizarea unor societăți inclusive.³⁴ Carta albă menționează cu claritate că unul din rolurile dialogului intercultural este realizarea coeziunii sociale, mai exact rolul în gestionarea diversității în condițiile în care coeziunea socială este unul din obiectivele politice esențiale ale Consiliului European. „Dialogul intercultural contribuie la integrarea politică, socială, culturală și economică, ca și la coeziunea unor societăți diverse din punct de vedere cultural”, favorizând „egalitatea, demnitatea umană, sentimentul unor obiective comune”, se menționează în Carta albă a dialogului intercultural.³⁵

5. Parametri ai politicii de promovare a dialogului intercultural

În strategia de abordare a politicii de promovare a dialogului intercultural, Consiliul European a stabilit principalele condiții necesare realizării dialogului intercultural, pentru gestiunea diversității culturale în mod democratic. În acest sens, Carta albă menționează respectarea drepturilor omului, a democrației și statului de drept, demnitatea egală și respectul reciproc, dar și egalitatea între sexe.³⁶

Referitor la drepturile omului, democrație și statul de drept, documentul le menționează ca fiind o condiție prealabilă a dialogului intercultural, dialogul fiind imposibil dacă nu există respectarea drepturilor indivizilor, a valorilor democratice, în special libertatea de exprimare, dar și a celorlalte libertăți fundamentale care sunt garanția unui dialog liber, lipsit de orice dominație sau constrângere, un obstacol împotriva oricărei cenzuri și a oricărei discriminări. În același timp, documentul subliniază că tradițiile etnice, culturale, religioase sau lingvistice nu pot fi invocate pentru a împiedica indivizii să-și exercite drepturile fundamentale sau să participe la viața societății. În același sens, normele și regulile unei „culturi dominante” nu pot justifica discriminarea, discursul motivat de ură sau orice discriminare bazată pe religie, rasă, origine etnică sau alt element de identitate. În dialogul intercultural nu se acceptă puncte de vedere care relativizează valorile fundamentale (în domeniul

³⁴ *Carta albă*, p.9.

³⁵ *Ibidem*, p.17.

³⁶ *Carta albă*, pp.20-22.

drepturilor omului, al democrației), referințele la tradițiile culturale nefiind suficiente pentru a limita drepturile omului și statul de drept.

O altă condiție importantă a dialogului intercultural este promovarea demnității egale, a respectului reciproc și a egalității dintre sexe, elemente esențiale ale democrației. În acest sens, respectarea drepturilor fundamentale ale femeii face parte din orice dezbateră privind diversitatea culturală. Conferind astfel dialogului intercultural o dimensiune pozitivă, toate documentele Consiliului European fac apel la integrarea perspectivei de gen în domeniul coeziunii sociale și în toate aspectele dialogului intercultural.

6. Instituții partenere ale Consiliului European în domeniul politicii de dialog intercultural

Consiliul European desfășoară o serie de activități, programe și proiecte în domeniul cooperării internaționale împreună cu organizații care promovează dialogul intercultural, unul din aceste mecanisme fiind Platforma deschisă de la Faro creată în parteneriat cu UNESCO în anul 2005³⁷. O serie de alte proiecte sunt derulate împreună cu alte organizații, dintre care cele mai importante sunt: ONU, în special UNESCO și inițiativa „Alianța civilizațiilor”; OSCE; Comisia europeană a Uniunii Europene, în special Direcția Generală „Educație și cultură”; Fundația euro-mediteraneană Anna Lindt pentru dialog între culturi; Organizația arabă pentru educație, cultură și știință.

7. Concluzii

Conceptul de dialog intercultural s-a impus în dezbateră politică și în studiile academice în legătură cu tema creșterii diversității culturale, fenomen specific epocii actuale.

Dialogul intercultural a devenit o problemă centrală în discursul și documentele diferitelor organisme internaționale în special ale Consiliului European sub influența diferitelor evoluții care au marcat, începând cu mijlocul anilor 90, societățile europene: necesitatea protecției minorităților naționale, lupta contra intoleranței, discriminărilor și violenței, lupta contra terorismului.

Dialogul intercultural desemnează o formă de interacțiune, un proces de schimb de idei și de

³⁷ A se vedea *Platforma* pe <https://www.coe.int/t/dg4/CulturalConvention/Source/Faro%20Platform%20FR.pdf>

puncte de vedere liber și respectuos între indivizi și grupuri de diferite origini etnice, de tradiții culturale, religioase, diferite, într-un spirit de înțelegere și respect mutual. Favorizând acest schimb, el contribuie la pace și la înțelegere, la integrare politică, socială, culturală, la coeziunea societăților europene, tot mai diversificate și eterogene. Dialogul intercultural permite înțelegerea diferitelor viziuni și concepții asupra lumii, este un instrument politic de promovare a toleranței, de respectare a demnității umane.

La nivelul Consiliului Europei s-a acordat o atenție deosebită promovării dialogului intercul-

tural, ca instrument politic nu numai pentru valoarea sa intrinsecă, ci și ca factor de gestiune a diversității culturale în continuă progresie în Europa, dar și ca soluție de rezolvare a conflictelor pe cale pașnică, de favorizare a dezvoltării durabile și păcii.

Prin scopurile lui, dialogul intercultural contribuie la realizarea obiectivelor esențiale ale Consiliului Europei (promovarea și protecția drepturilor omului, a democrației, a priorității dreptului), după cum valorile universale apărute de Consiliul Europei sunt o condiție prealabilă a dialogului intercultural.

EDUCAȚIA – MODALITATE ESENȚIALĂ DE PROMOVARE A INTERCULTURALITĂȚII

FLORICA ORȚAN*

Abstract:

The term "culture", and in particular the one of "interculturality", interferes with the one of "education". By defining education as the essential way of promoting interculturality, we are obliged to analyze the capacity of the pedagogy and the science system on which it is based, to respond effectively and qualitatively to the many problems that diversity and interculturality bring to society.

Keywords: education, interculturality, intercultural education, society, individual.

Résumé:

Le terme de "culture", et en particulier celui "d'interculturalité", interfère avec celui "d'éducation". En définissant l'éducation comme le moyen essentiel de promouvoir l'apprentissage interculturel, nous nous engageons à analyser la capacité de la pédagogie et du système scientifique sur lesquels elle repose, répondant efficacement et qualitativement aux nombreux défis que la diversité et l'interculturalisme apportent à la société.

Mots-clés: éducation, interculturalité, éducation interculturelle, société, individu.

Modernizarea Europei s-a realizat printr-o trecere relativ rapidă de la autarhia de tip feudal, la o deschidere inițial continentală, apoi intercontinentală, ajungându-se la actuala piață mondială. Autoarhia de tip feudal, ca și alte modele de autarhie din secolele anterioare, presupunea exagerarea „independenței” în cadrul comunității mai restrânse sau în cadrul unei națiuni de dimensiuni mai mari.

Aceste modele mai mult sau mai puțin arhaice împiedicau radical dezvoltarea economică și mai ales cea culturală și ce este mai grav, provocau tensiuni, conflicte și războaie de o amploare tot mai mare. Exagerarea independenței, închiderea unei comunități mai mari sau mai mici, s-a dovedit practic imposibilă: mobilitatea oamenilor și chiar a unor grupuri mai mari de indivizi a fost de nestăvilit. Vom observa, dintr-o altă perspectivă, că mobilitatea populației a fost favorizată, în primul rând, de modernizarea mijloacelor de transport (navigație maritimă, căile ferate, transportul aerian etc.), dar și de un proces exploziv de difuziune culturală.

Europa Occidentală, secole de-a rândul, promotoare a progresului, a intrat în contact, mai mult sau mai puțin pașnic, cu multe culturi aflate pe diferite niveluri de dezvoltare. Unele dintre aceste culturi s-au dovedit extrem de vulnerabile la acțiunile europenilor de expansiune culturală,

degenerată în colonizare și exploatare economică. Alte culturi, însă, s-au dovedit nu numai rezistente, dar și competitive, având tendința de a egala și depăși în multe privințe civilizația europeană.

Contactul dintre civilizațiile aceluiași continent, dar și de pe continente diferite, a declanșat un fenomen amplu de migrație și de mobilitate interpersonală care, în ciuda unor tentative insistente de temporizare și limitare, au spart orice limite, multe societăți contemporane, mai ales cele din America, caracterizându-se prin diversitate rasială, metisaj și extremă diversitate etnică și culturală. Întâlnim astfel metropole din America, cum ar fi New York sau Sao Paolo, în care practic sunt reprezentate toate rasele și aproape toate etniile lumii. Această extremă diversitate, dar și alte situații relativ mai moderate generează numeroase probleme sociale, economice, morale, unele dintre ele având tendința de a provoca conflicte. Aceste situații, și ne referim desigur la conflictualitate și diversitate, nu trebuie privite unilateral, numai din perspectiva potențialului lor malign, responsabil de violențe și război, Atât diversitatea cât și conflictualitatea unora ascunde valori mai greu de identificat, de concurență interpersonală și intergrupală, care pot reprezenta o resursă prețioasă pentru dezvoltarea civilizației în ansamblul ei și pentru afirmarea universală a speciei umane.

* Prof. univ. dr.

Numeroși specialiști în științele sociale și, în primul rând, cercetătorii din științele juridice și științele educației au întreprins numeroase studii și investigații privind problemele sociale, morale și psihopedagogice deosebit de complexe, pe care le implică diversitatea socială, etnică și culturală¹.

În studiul „Educația interculturală – rolul UNESCO în promovarea diversității culturale”, Anca Moț susține că interculturalitatea reprezintă o concepție „care contracarează etnocentrismul înțeles ca viziune, atitudine și comportament social, ce conduce la privilegierea și supraestimarea grupului rasial, geografic sau național cărui îi aparține”². Autoarea ne invită să depășim simpla comparație, interculturalitate, etnocentrism, cu alte cuvinte deschiderea socială versus autarhie, prin raportarea acestor fenomene la integrare și aculturație. După cum este cunoscut, sociologii s-au oprit asupra noțiunii de migrație, studiind condițiile și nivelele acestora, integrarea fiind considerată de obicei un obiectiv dezirabil. Perspectiva sociologică nu analizează întotdeauna cu maximă rigurozitate raporturile sociale din punct de vedere lingvistic și cultural, generate de situațiile tot mai frecvente de culturi care interrelaționează. Anca Moț observă pertinent, în acest context, că „interacțiunea de tip intercultural este o situație relațională, o experiență de schimburi reciproce, de comunicare, în care părțile sunt conștiente de specificul cultural și identitar al celuilalt, adică își creează mutual alteritatea. Deși implică reciprocitatea în schimburi, interculturalitatea este un raport de schimburi reciproce, în care fiecare partener își conservă o identitate culturală proprie”³

Dacă aculturația presupune schimburi permanente de modele culturale, integrarea este înțeleasă într-o manieră dinamică drenată de un obiect, interculturalitatea are o sferă mai largă și un mod de înțelegere mai aprofundat, colerând

¹ A se vedea Anca Moț, îndeosebi lucrările de mai mare amploare din numerele 2 și 3/2017, ale Revistei *Drepturile Omului*, IRDO.

² A se vedea Anca Moț, „Educația interculturală – rolul UNESCO în promovarea diversității culturale”, în Revista *Drepturile Omului*, nr. 2/2017, IRDO, p. 14, nr. 2.

³ Ibidem., după Meunier O., „Interculturel, pluriculturel (ou multiculturel), interculturalisation”, în *Dossier de synthèse: Approches interculturelles en éducation*, Institute Nationale de Recherches Pédagogiques, EIYS, Lyon, sept. 2007.

permanent schimburile culturale cu realitatea multiculturalității, iar această viziune este relativ neutră la obiective de factură socială și politică. Interculturalitatea se referă nu numai la aspectele sociale și politice, ci la cele etnice, lingvistice, religioase și îndeosebi la cele de factură culturală, înțelegând prin cultură un sistem de valori morale și culturale, care condiționează într-un anumit fel viața culturală. Dacă în modelele clasice de integrare socială sunt considerate dezirabile unitatea lingvistică, etnică sau religioasă, interculturalitatea sugerează că astfel de deosebiri pot permite o unitate de calitate superioară de care depinde progresul și trăinicia civilizației contemporane, așa cum, în viziunea lui Émile Durkheim, solidaritatea organică, bazată pe diviziunea socială, este superioară solidarității mecanice, fundamentate pe asemănările dintre indivizi. Așa cum am demonstrat pe larg în alte lucrări, termenul de cultură și cu atât mai mult cel de interculturalitate, interferează cu cel de educație. Am constatat astfel că „educația implică nu numai transmitere de cunoștințe (instruire), ci și de forme de deprinderi și atitudini. Activitatea educativă este subordonată unor idealuri și valori sociale”⁴. Am preferat, de asemenea, să înțelegem educația nu numai ca intersecție umană și socială, ci și „ca ansamblu de influențe conștiente și sistematizate, dar implicând și intervenția discretă a unor factori informal de tradiție și obiceiuri”⁵.

Menționăm de asemenea și opinia interesantă a lui Vasile Cojocaru, după care practicile educaționale, îndeosebi managementul educațional este indispensabil din perspectiva democratizării și integrării europene „norma optică de funcționare strategică a instituțiilor de învățământ vizează alte funcții sociale (alături de cele tradiționale de pregătire profesională de bază – n.n.), satisfacerea unor nevoi specifice ale indivizilor în pregătirea lor pentru a trăi într-o societate liberă și democratică, bazată pe cunoaștere, informatizare și relațiile economiei

⁴ A se vedea Florica Orțan, *Educația civică: standarde curriculare și implicații pentru evaluare*, Editura Universității din Oradea, 2004, p. 15.

⁵ A se vedea Florica Orțan, *Pedagogie. Sinteze și structuri logice*, Editura Universității din Oradea, 2014, p. 14.

de piață, care reclamă alte norme, valori, reguli, deprinderi, proceduri de funcționare”⁶.

În pedagogia contemporană, alături de educația formală (școlară), se acordă o atenție tot mai mare educației nonformale și informale, dovadă a penetrării educației de către factori culturali și invers, potențialul educației de a modela realitățile culturale.

Delimitând educația formală ca fiind modalitatea desfășurată într-un cadru instituțional, de educația nonformală și educația informală, Mihai Stanciu ilustrează capacitatea intergrativă a pedagogiei. Este reluată în acest context definiția propusă de C. Moise și T. Cozma, în conformitate cu care, educația nonformală „desemnează o realitate educațională mai puțin formalizată sau neformalizată, dar întotdeauna cu efecte formative”⁷ și propune ca educația informală să includă totalitatea „influențelor pe care individul le resimte de-a lungul vieții din partea familiei, a grupului de prieteni, a străzii, a mass-media, în timpul competițiilor sportive, al week-endurilor”⁸. Observăm că, în paralel cu extinderea formelor de educație, se încearcă și o cuantificare a capacității acestora de a influența paliere relativ îndepărtate, concomitent cu senzibilitatea de a primi influențe din partea lor.

Continuând definiția lui Petru Botezatu, după care personalitatea reprezintă o valoare, Dumitru Salade argumentează că „aceasta (personalitatea – n.n.) este o valoare pentru că produce valori, pentru că este rezultatul acumulării și asimilării principalelor valori caracteristice ale societății și epocii în care trăim, pentru că reprezintă o sinteză a valorilor perene”⁹.

Concomitent cu afirmarea psihologiei educației se dezvoltă tot mai mult sociologia educației, dar și culturologia educației, ca preocupare sistematică, riguroasă gnoseologic, a interferențelor dintre

educație și cultură. Enumerând diverse preocupări și dileme privind școala, Emil Păun sensibilizează lumea științifică asupra noilor provocări ale societății contemporane, unele datorate tendințelor de globalizare și mondializare, dar cele mai multe de proveniență socială și culturală. Emil Păun subliniază astfel că egalitatea, echitatea și calitatea sunt nu numai principii social-politice, ci țin să devină principii ale educației. Referindu-se, de exemplu, la problema egalității educaționale, Emil Păun apreciază că aceasta are cel puțin trei componente: „egalitatea șanselor de acces, egalitatea șanselor de reușită școlară și egalitatea șanselor de reușită socială. Aceste trei componente sunt interdependente și descriu împreună ceea ce numim democratizarea învățământului”¹⁰. După părerea noastră, interculturalitatea educativă are o sferă mai largă decât democratizarea învățământului, așa cum a fost definită aceasta de Emil Păun; reușita școlară și reușita socială nu trebuie absolutizate, în senul că nu trebuie să ne oprim la ele, ci ar trebui să avem în vedere calitatea vieții, împlinirea și fericirea umană, concomitent cu afirmarea omului în cultură și știință, univers.

Întâlnim specialiști în științele educației, precum Anca Nedelcu, care țin să contureze o abordare pedagogică specifică diversității culturale. Înțelegând lumea contemporană ca o „realitate a balansului între comunitar și individual, între aproape și departe, între particular, național și universal”, Anca Nedelcu, susține că perspectivele statice de abordare, cel puțin în științele sociale, își reduc tot mai mult funcționalitatea, „și asta pentru că diversitatea și nu omogenitatea reprezintă sursa de alimentare și consecința evidentă a dinamicii sistemelor contemporane”¹¹.

Încercând să sintetizeze într-un plan conceptual propriu pedagogic diverse accepțiuni și puncte de vedere asupra impactului educației interculturale, Constantin Cucuș se dovedește a fi relativ mai prudent, susținând că centrarea

⁶ A se vedea Vasile Cojocaru, „Managementul educațional autentic din perspectiva democratizării și integrării europene”, în volumul Vladimir Guțu (coord.), *Managementul educațional – Ghid metodologic*, Chișinău, CEPUSIM, 2013, p. 9.

⁷ A se vedea Stanciu M., *Introducere în pedagogie*, Editura „Ion Ionescu de la Brad”, Iași, 2003, p. 23, apud. C. Moise, T. Cozma, *Reconstrucție pedagogică*, Editura Ankarom, Iași, 1996, p. 270.

⁸ Idem., p. 25.

⁹ A se vedea D. Salade, *Om și profesie*, Casa de Editură Dokia, Cluj-Napoca, 1998, p. 161.

¹⁰ A se vedea Emil Păun *Pedagogie. Provocări și dileme privind școala și profesiunea didactică*, Editura Polirom, Iași, 2017, p. 127.

¹¹ A se vedea Anca Nedelcu, „Abordarea pedagogică a diversității culturale în școală”, în volumul Emil Păun (coord.), D. Potolca, *Pedagogie. Fundamentări teoretice și demersuri aplicative*, Editura Polirom, Iași, 2002, p. 186.

monoculturală a educației nu trebuie respinsă din capul locului, ci acceptată doar în măsura în care „*ținește secvențial și progresiv deschiderea interculturală*”¹², de unde formula „*școala trebuie să fie mai întâi culturală și apoi interculturală, trebuie mers spre intercultural prin cultural*”¹³.

Educația interculturală este concepută de specialiști din științele educației ca fiind derivată din educația globală (Emil Păun, Laura Șerbănescu), sau că face parte, adică este o specie de educație axiologică. Constantin Cucoș, conturând noi domenii și perspective ale educației, insistă asupra educației axiologice, definită pe scurt ca educație pentru valori și care ar rezulta din legăturile mai vechi ale pedagogiei cu axiologia, etica, estetica sau antropologia. În acest context, pedagogul ieșean constată că școala, ca instanță fundamentală de spiritualizare, are obligația de a îi sensibiliza pe educabili asupra adevărului, binelui și frumosului, ceea ce ar presupune o ancorare trainică a eticii și esteticii în sistemul științelor educației. Din această perspectivă, se conturează o definiție utilă practicii formative, în conformitate cu care, „*valoarea educațională desemnează dezirabilul, ceea ce urmează a fi asimilat, materializat, contextualizat. Ea se referă la ceea ce trebuie să fie*”¹⁴.

Natura axiologică a educației interculturale rezultă din importanța formării educabililor în spiritul respectării diversității etnice, social-economice, social-culturale, religioase etc. Respectând o astfel de argumentație, Constantin Cucoș apreciază noile domenii și perspective ale educației, eventual în ordinea importanței lor, prima

fiind educația axiologică și a doua educația interculturală, relativ mai importante decât educația integrală sau educația permanentă.

Dacă interculturalitatea reprezintă o prioritate social-politică, care necesită să fie promovată, atunci recursul la formativ devine și el o prioritate socială. Mai mult, chiar factori de ordin instituțional impun, accentuează și mai mult anumite strategii. Definind educația ca modalitatea esențială de promovare a interculturalității, suntem obligați de a analiza capacitatea pedagogiei și a sistemului de științe pe care se bazează, de a răspunde eficient și calificat numeroaselor probleme pe care le aduce în societate diversitatea și interculturalitatea.

În contextul descris mai sus, considerăm necesară o operațiune complexă de adaptare și structurare a sistemului conceptual al pedagogiei și al științelor educației însuși la prioritățile pe care le implică interculturalitatea.

Educația interculturală poate avansa astfel ca importanță în sistemul nostru educațional. Propunerea, în acest sens, este ca specialiștii în științele educației să analizeze posibilitățile abordării educației interculturale, ca disciplină distinctă. Asistența psihologică și psihopedagogică, realizată în diverse medii, ar trebui și ea reevaluată și completată cu teme de educație interculturală. Se recomandă și o colaborare mai strânsă între specialiștii din științele educației, specialiștii în științele juridice, prin teme de cercetare și centre autorizate. Fără să epuizăm lista de sugestii, avem în vedere oportunitatea de a promova proiecte europene, având ca tematică educația interculturală.

¹² A se vedea Constantin Cucoș, *Pedagogie*, Ediția a II-a, Editura Polirom, Iași, 2006, p. 133.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Idem.*, p. 128.

THE COMMISSIONER FOR THE PROTECTION OF EQUALITY IN THE REPUBLIC OF SERBIA – EXAMPLES OF ACTION

BOJANA TODOROVIĆ*

Abstract:

În acest articol, experta Bojana Todorović analizează poziția instituției Comisarului pentru Protecția Egalității din Republica Serbia, precum și acțiunile și activitățile sale. O atenție deosebită se acordă exemplurilor de acțiune din practica acestui organism național de promovare a egalității, cu scopul de a-și prezenta modul de funcționare, dar și în încercarea de a contribui la schimbul de experiență cu alte țări în domeniul protecției împotriva discriminării în special cu țările în care prevalează o înțelegere similară a statului de drept și a circumstanțelor în care principiile acestuia sunt puse în aplicare.

Cuvinte cheie: Comisarul pentru Protecția Egalității, Republica Serbia, promovarea egalității, combaterea discriminării, statul de drept.

Résumé:

Dans cet article, l'expert Bojana Todorović analyse la position de l'institution du Commissaire pour la Protection de l'Égalité de la République de Serbie, ainsi que ses actions et activités. Une attention particulière est accordée aux exemples d'action dans la pratique de cet organisme national pour l'égalité afin de présenter son fonctionnement mais aussi de contribuer à l'échange d'expériences avec d'autres pays dans le domaine de la protection contre la discrimination, en particulier avec des pays ayant une compréhension similaire de la primauté du droit et des circonstances dans lesquelles ses principes sont mis en œuvre.

Mots-clés: le Commissaire à la protection de l'égalité, République de Serbie, promouvoir l'égalité, combattre la discrimination, l'état de droit.

This text analyses the position of the institution of the Commissioner for the Protection of Equality in the Republic of Serbia as well as its actions and activities. Particular attention is attached to the examples of action stemming from practice of this national equality body with an aim of presenting its manner of operation, but also in an attempt to offer its contribution to the exchange of experience with other countries in the area of protection against discrimination, in particular with those countries where a similar understanding of the rule of law and circumstances in which the rule of law is implemented prevails.

The Commissioner for the Protection of Equality in the Republic of Serbia is the central national authority specialized in combating discrimination and promoting equality. The institution of the Commissioner for the Protection of Equality was established by virtue of the Law on the Prohibition of Discrimination¹ which was adopted in Serbia in 2009.

The reason behind the establishment of this independent body was to provide victims of

discriminatory treatment, in addition to a clearly defined realm of criminal, misdemeanor, civil and constitutional protection, with an out-of-court protection mechanism which is in many ways of a specific nature when compared to its judicial counterpart. However, the Commissioner for the Protection of Equality does not have a quasi-judicial function only; rather it is a body equipped with a set of competencies geared towards achieving full equality of citizens. This is achieved both by offering a reliable insight into the state of affairs in terms of equality at the national level and accordingly initiating the necessary amendments to the existing legal framework and recommending measures aimed at improving the functioning of institutions within the system with respect to anti-discrimination, and by raising awareness among the public regarding the importance of building a society which understands and respects the existing differences. By extending protection to cover situations which occur in everyday life, the institution of the Commissioner for the Protection of Equality has earned considerable trust of the society and currently enjoys a higher acceptance and support rate than it did at the time it was established.

* Professional Service of the Commissioner for the Protection of Equality

¹ Official Gazette of the Republic of Serbia, No. 22/09

The independence and autonomy of the Commissioner for the Protection of Equality are major preconditions for a successful discharge of its functions, since the institution assesses state institutions and bodies in terms of their compliance with the principle of equality. The status of an independent and autonomous state institution acting in the area of equality protection is ensured through:

- Parliamentary election procedure which is applicable to other independent institutions in the Republic of Serbia;

- Immunity which the person elected to this function enjoys throughout his/her term of office;

- The final nature of the Commissioner's decisions, which cannot be challenged or appealed before any higher instance, executive or judicial authority.

This means the Commissioner for the Protection of Equality has a wide range of competencies which are broadly defined so as actions aimed at suppressing all forms and cases of discrimination be effective. One type of response action of the Commissioner for the Protection of Equality geared towards eliminating discrimination and its consequences, implies pursuing complaint procedures initiated upon complaints filed by private persons, legal persons and/or group of persons who deem that they have been exposed to this form of impermissible treatment.² In the course of the complaint procedure, the Commissioner for the Protection of Equality ascertains whether alleged treatment constitutes an act of discrimination or not. Some characteristics of this procedure that proved to be motivating citizens to seek protection³ include:

² The complaint procedure before the Commissioner may be initiated by an organization dealing with human rights protection or by another entity, on behalf and with the consent of the person who deems to have been discriminated against.

³ The Law on the Prohibition of Discrimination does not allow for pursuing in parallel a judicial proceeding and complaint procedure before the Commissioner for the Protection of Equality regarding the same discrimination case. The Commissioner pursues a complaint procedure provided that a judicial proceeding has not already been initiated or that a legally binding decision has not been reached regarding that particular discrimination case.

- Pursuing a complaint procedure is free of charge;⁴

- Receiving legal advice in situations where in the course of a complaint procedure it came out that the problems citizens had faced were not related to discrimination, but to some other violation of rights;⁵

- Relatively short duration of the complaint procedure. Namely, pursuant to the Law on the Prohibition of Discrimination, the duration of the complaint procedure initiated before the Commissioner for the Protection of Equality is limited to 90 days. If preconditions for pursuing a complaint procedure have been met, the Commissioner for the Protection of Equality acts upon a complaint seeking protection against discrimination. The Commissioner then issues its opinion in that particular case stating whether there had been a violation of provisions of the aforementioned law. In case of violation, the Commissioner issues one or several recommendations containing measures for eliminating the violation of rights. The entity receiving the recommendation is obliged to act upon this recommendation within 30 days and notify the Commissioner thereof. Despite the fact that the Commissioner's recommendations are legally binding, they do not lend themselves to compulsory enforcement, nor have fines or any other legal sanctions been envisaged in case of non-compliance.⁶ However, the Commissioner has certain instruments at its disposal which it uses in case of non-compliance with its recommendations. Such measures include warnings and notifications to the public as envisaged by the

⁴ Complaint procedure before the Commissioner for the Protection of Equality is entirely free of charge.

⁵ Before filing a complaint with the Commissioner, citizens have the opportunity to discuss their grievance with experts working in the Professional Service of the Commissioner for the Protection of Equality so as to ascertain whether alleged treatment really did amount to discrimination and to learn about rights protection mechanisms available to them. In addition, citizens frequently contact the Commissioner for the Protection of Equality by phone and by e-mail for the purpose of obtaining necessary information and advice. According to data contained in 2015 Regular Annual Report of the Commissioner, the number of such requests seeking information and advice was well over 1500.

⁶ Nevena Petrušić, Ivana Krstić, Tanasije Marković, *Law on the Prohibition of Discrimination: Comments*, Judicial Academy, 2014, p. 273.

Law on the Prohibition of Discrimination.⁷ These statutory measures represent a specific form of “moral repression” and are imposed with an aim of altering not only the mindset of the perpetrator but also of all other persons who might be potential discriminators.⁸ Warnings are issued 30 days following the delivery of the recommendation to a person it had been issued to, if that person had not acted upon such recommendation. If the perpetrator fails to act upon the issued recommendation within 30 days from the day the warning has been issued, the Commissioner may notify the public thereof.⁹

Although legal acts of the Commissioner are not subject to compulsory enforcement, including the abovementioned legal measures it has at its disposal, they have proven to be very effective in practice, as the Commissioner recommendation compliance rate is currently very high. This is a direct indicator of the authority the Commissioner for the Protection of Equality enjoys, and also of the simplicity of the complaint procedure. These as well as the fact that it is free of charge, as well as numerous activities meant to increase the institution’s visibility, have all resulted in a steadily increasing number of complaints filed with this institution.¹⁰

In order to understand the course of the complaint procedure and the effects of the Commissioner’s recommendation, which is a direct result of the complaint procedure, the following example from the practice of this institution will be presented. In 2014, the Commissioner for the Protection of Equality received a complaint alleging discrimination with respect to the preconditions applicants needed to meet in order to apply for enrolment into the Military Secondary School in Belgrade in 2013/2014 academic year. Namely, one necessary condition for applying for

enrolment into the Military Secondary School stated that candidates had to be males. Since such a requirement excluded and effectively prevented girls from applying for enrolment into the Military Secondary School in 2013/2014 academic year, the Commissioner for the Protection of Equality ascertained that by imposing such a condition on potential applicants, girls had been exposed to an act of direct discrimination. In keeping with this finding, the Commissioner issued its opinion stating that, by imposing the gender criterion for enrolment into the Military Secondary School in 2013/2014 academic year, the Ministry of Defense had violated the provisions of the Law on the Prohibition of Discrimination and the Law on Gender Equality¹¹. A recommendation was addressed to the Ministry of Defense to align the text of the public announcement for enrolment into the Military Secondary School with anti-discrimination regulations by removing the precondition that prevented girls from applying for the next academic year but also to be vigilant in the future when setting eligibility criteria for potential candidates applying for enrolment into military education institutions and refrain from violating provisions of the Law on the Prohibition of Discrimination and other anti-discrimination regulations. This recommendation was acted upon, ergo girls have been able to attend the Military Secondary School in Belgrade ever since.

Responsive action of the Commissioner aimed at eliminating the current state and consequences of discrimination is consistent with launching anti-discrimination lawsuits, lodging motions for initiating misdemeanor proceedings on account of violations contained in the Law on the Prohibition of Discrimination and other anti-discrimination regulations¹², filing criminal charges¹³ and

⁷ Law on the Prohibition of Discrimination (“Official Gazette of the Republic of Serbia“, No. 22/09), Article 40.

⁸ Nevena Petrušić, Ivana Krstić, Tanasije Marković, *Law on the Prohibition of Discrimination: Comments*, Judicial Academy, 2014, p. 273.

⁹ Law on the Prohibition of Discrimination (“Official Gazette of the Republic of Serbia“, No. 22/09), Article 40.

¹⁰ According to data contained in Regular Annual Reports of the Commissioner for the Prohibition of Discrimination, number of complaints filed with this institution in 2010 was 124, while in 2016 it was 626.

¹¹ (“Official Gazette of the Republic of Serbia“, No. 104/09).

¹² Law on the Prohibition of Discrimination (“Official Gazette of the Republic of Serbia“, No. 22/09), Article 33, Paragraphs 3 and 4.

¹³ Criminal Proceedings Code (“Official Gazette of the Republic of Serbia“, Nos. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 and 55/2014), Article 280, Paragraph 1.

lodging motions for constitutionality and legality conformity assessment¹⁴.

Anti-discrimination lawsuits or “strategic lawsuits” are launched and pursued by the Commissioner in the public interest with an aim of enhancing consistent implementation of regulations and promoting legal practice, but also with an eye towards using its litigation activities to obtain favorable court rulings which serve not only to extend legal protection to victims of discrimination but also to send a clear message to the public that discrimination is prohibited and that it is effectively sanctioned.¹⁵ The Commissioner’s scope of authority to lodge lawsuits for the protection against discrimination extends to all forms and cases of discrimination irrespective of the fact whether an individual or group of individuals were victims of such illegal treatment in a particular case.¹⁶ Pursuant to its assessment and qualification of strategically significant cases worthy of filing a lawsuit with the court,¹⁷ the Commissioner may decide to file a claim for the protection against discrimination with a competent court.

For example, following this ad posted in hospitality establishments: “*Do you want to be a member of our team? Girls needed to work as clerks,*” secret discrimination busters¹⁸ applied for this particular job and interviewed with persons working in pizza restaurants or with persons claiming to be responsible for recruiting new employees. Interviews were held at three establishments and male secret discrimination buster was informed that he could not be hired as

it was the policy of the company to hire women only, while female secret discrimination buster was offered the job. The ruling of the Court of Appeals stated that by posting the job advertisement which read: “*Do you want to be a member of our team? Girls needed to work as clerks,*” the company had committed an act of direct discrimination on the grounds of gender in the area of labor, the defendant was prohibited from recommitting an act of discrimination on the grounds of gender or any other personal characteristic within its scope of activities in particular when posting employment opportunities advertisements and in the process of employee recruitment, and the perpetrator was ordered to notify the public of this court ruling by publishing it in a daily newspaper with national circulation. The Supreme Court of Cassation stated in its decision that the second instance court reached a conclusion, by duly applying material law, that the defendant, by resorting to such conduct, had in fact committed an act of direct discrimination on the grounds of gender, which was the reason why the ruling in the first instance was modified and the claim accepted.

The experience of the Commissioner for the Protection of Equality shows that there were many applications for lodging court proceedings – misdemeanor and criminal proceedings, on account of violations envisaged by the Law on the Prohibition of Discrimination and other anti-discrimination regulations or criminal offences in cases where the Commissioner had learned of such offences in the course of its regular work and activities.¹⁹ Some of those examples include criminal proceedings such as:

1. When acting upon complaints filed by citizens, the Commissioner had learned that an internet employment portal had posted a job advertisement containing a discriminatory condition whereby that particular employer was seeking only applicants who were graduates of state owned and run Faculty of Law. This was the reason why the Commissioner filed a motion for lodging misdemeanor proceedings. The

¹⁴ Constitution of the Republic of Serbia (“Official Gazette of the Republic of Serbia“, No. 98/06), Article 168, Paragraph 1.

¹⁵ 2016 Regular Annual Report of the Commissioner for the Protection of Equality, p. 160. Available at: <http://ravnopravnost.gov.rs/izvestaji/>

¹⁶ If discriminatory treatment pertains exclusively to a particular individual, the Commissioner is entitled to file a complaint with the court subject to the written consent of that person.

¹⁷ Most frequently those are cases of prevalent and widely spread discrimination.

¹⁸ Secret discrimination buster is a person who willingly exposes himself or herself to discriminatory treatment with an aim of directly testing the implementation of anti-discrimination rules in that particular case. His or her actions are governed by the Law on the Prohibition of Discrimination.

¹⁹ Article 280 of the Criminal Proceedings Code stipulates that state and other institutions, legal and private persons shall report criminal offences prosecuted *ex officio*, that they have been informed of or have learned about through other channels, pursuant to conditions envisaged by the law or other regulations.

Misdemeanor Court suspended court proceedings lodged against the defendant, without assessing whether there had been a violation of Article 51 Paragraph 1 of the Law on the Prohibition of Discrimination.²⁰ The Commissioner for the Protection of Equality appealed this decision, the Misdemeanor Court of Appeals upheld this appeal, quashed the decision of the Misdemeanor Court and returned the case to the first instance court for retrial.

2. A civil society organization whose activities are geared towards improving the position of LGBT persons living in Serbia, filed a complaint with the Commissioner for the Protection of Equality. The complainants complained about discriminatory content of a text and comments posted on an internet portal. After the text on a failed attempt to organize a public discussion event on violence and discrimination of LGBT persons, comments were posted which openly called for violence against citizens of different sexual orientation and gender identity. Bearing in mind the aforesaid, the Commissioner filed criminal charges on account of racial and other types of discrimination as defined in Article 387 Paragraph 4 of the Penal Code²¹.

Constitutional and legal protection against discrimination in the Republic of Serbia is implemented by controlling the constitutionality and legality of laws and other acts of general

²⁰ According to the provisions of Paragraph 1 of this Article of the Law on the Prohibition of Discrimination, a legal entity or an entrepreneur shall be fined in the amount of 10,000 to 100,000 dinars for violating the principle of equal opportunity of employment or exercising all rights in the sphere of labor under equal conditions on the grounds of personal characteristics, in the case of a person doing temporary and occasional work, a person doing additional work, a student or a pupil undergoing vocational practice, a person undergoing professional training and development without concluding a contract of employment, or a volunteer.

²¹ Provisions of Paragraph 4 of this Article of the Criminal Code (“Official Gazette of the Republic of Serbia”, No. 85/2005, 88/2005 – correction, 107/2005 – correction, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 and 94/2016) stipulate as follows: person who circulates or otherwise makes available to the public texts, images or any other representation of ideas or theories advocating or instigating hatred, discrimination or violence against any person or group of persons, on the grounds of race, skin color, religious affiliation, nationality, ethnic origin or any other personal characteristic, shall be punished by prison sentence ranging from 3 months to 3 years.

nature in terms of anti-discrimination and by deciding on constitutional appeals.²² The role of the Commissioner in the system of constitutional and legal protection against discrimination is not insignificant as this state institution has legal authority to lodge procedures for the assessment of constitutionality and legality of laws and other legal acts of general nature²³. The following example from the practice of the Commissioner testifies to this.

Full equality of men and women working in the public sector in terms of rights to old age retirement was achieved by virtue of a decision made by the Constitutional Court in the course of the procedure used to assess the constitutionality of the provisions in one particular law of the Republic of Serbia which was launched on the basis of a joint motion filed by the Commissioner for the Protection of Equality and the Ombudsman. Namely, in 2015, due to a large number of complaints filed by women, trade unions, professional associations and civil society organizations on account of discriminatory provision of Article 20 of the Law on the Manner of Determining the Maximum Number of Employees,²⁴ a motion to assess its conformity with the Constitution was filed. Provision of Article 20 of the Law on the Manner of Determining the Maximum Number of Employees Working in the Public Sector stipulated that “during the effectiveness period of this law, employment of an employee working in the public sector shall be terminated once the employee meets the conditions related to age requirement and years of service as prescribed by the law regulating

²² Nevena Petrušić, Momčilo Grubač, *Mutual Relation between Procedures before the Commissioner for the Protection of Equality and Other Anti-discrimination Procedures*, Collection of Papers of the Faculty of Law in Niš, No. 66, 2014, p. 71.

²³ Article 168 Paragraph 1 of the Constitution of the Republic of Serbia stipulates that the procedure for the assessment of conformity with the Constitution may be lodged by a government body, body of territorial autonomy or local self-government unit, as well as by at least 25 Members of the National Assembly. Constitutional Court itself too can initiate the procedure for assessing the conformity with the Constitution.

²⁴ (“Official Gazette of the Republic of Serbia”, Nos. 68/2015 and 81/2016 – decision of the CC).

old age pension”.²⁵ In their motion for the assessment of conformity with the Constitution, the plaintiffs stated that provisions of Article 20 of the present Law were inconsistent with the provisions of the Constitution of the Republic of Serbia pertaining to guaranteed human rights, conditions for exercising guaranteed human rights and conditions for limiting these rights, and that these provisions, contrary to the principle of anti-discrimination and provisions of the Constitution governing conditions for limiting human and minority rights, constitute a limitation of the right to work and rights resulting from employment, the rights in the area of social protection or rights to social protection and social insurance of an employee and their family members, for women working in the “public sector” who are of certain age. Soon after the motion was submitted, the Constitutional Court issued a conclusion, effective until its final decision, stalling the implementation of individual acts and actions undertaken on the basis of provisions of Article 20 of the Law on the Manner of Determining the Maximum Number of Employees. In its rationale, the Court stated that such decision had been made due to consequences that could transpire if the contentious provision were to be implemented. In 2016 the Constitutional Court made a decision stating that the provisions of Article 20 of the Law on the Manner of Determining the Maximum Number of Employees in the Public Sector were not in line with the Constitution of the Republic of Serbia. The Constitutional Court substantiated its decision by stating that transforming one statutory right women were entitled to, namely the right to old age retirement under more favorable conditions, into the basis for termination of employment, constituted a violation of the principle of prohibition of direct and indirect discrimination on the grounds of gender as guaranteed by the Constitution. In addition, the Constitutional Court reiterated that equality of men and women was guaranteed by the Constitution and that the state was the guarantor of the development of equal opportunities policy.

²⁵ However, the law governing retirement and disability insurance in the Republic of Serbia stipulates that women meet the age and years of service retirement eligibility criteria before men do, ergo they acquire the right, but not the obligation, to retire.

Finally, the Constitutional Court had ascertained that the contested legal solution was also indirectly contrary to the provision of the Constitution which guaranteed accessibility of all job positions to everyone under equal conditions.

One characteristic of work and operation of the Commissioner for the Protection of Equality includes preemptive actions which are reflected in competences this institution has at its disposal in the area of promoting equality protection. As the Commissioner is not entitled to pursue complaint procedures *ex officio* and ascertain discriminatory treatment,²⁶ one of its preemptive competences has proven to be very significant in its work and operation. Namely, the Commissioner is entitled to issue recommendations containing measures for achieving equality to public authorities and other entities.²⁷ Recommendations containing measures for achieving equality may be aimed at using preemptive action to prevent and eliminate structural and institutional discrimination, as well as to improve the actions of system institutions geared towards preventing and eliminating discrimination and achieving full equality of citizens. In addition, the Commissioner uses these recommendations containing measures for achieving equality to point out to public authorities and other entities, to the need of taking special measures aimed at achieving equality, protecting and improving the position of a person or group of persons who are in a less favorable position in comparison to other citizens.²⁸ An example of one such recommendation containing measures for achieving equality issued by the Commissioner is given below.

²⁶ The Commissioner can pursue a complaint procedure and ascertain discrimination only following the receipt of a complaint alleging discrimination.

²⁷ Law on the Prohibition of Discrimination (“Official Gazette of the Republic of Serbia”, No. 22/09), Article 33, Item 9. This authority is not only of preemptive nature, but it also has a responsive function, as the institution tends to issue recommendations containing measures for achieving equality once it has transpired in the course of the procedure that the principle of equality had been violated in certain area or in the course of work and activities of a public authority or other entity.

²⁸ Nevena Petrušić, Kosana Beker, *Practicum for the Protection against Discrimination*, Partners for Democratic Changes Serbia, Center for Alternative Conflict Resolution, 2012, p. 62.

In the course of its work and activities, the Commissioner for the Protection of Equality had learned that majority of commercial banks in Serbia imposed age requirements as conditions for extending their services to clients (line of credit, loans, etc.). Banks frequently stated that a certain service was subject to an eligibility criterion, for example “person must be under 70 years of age” or “person must not be over 67 years of age at the moment of repayment of a loan or credit”. By setting the upper age limit as an eligibility criterion for using certain banking services, banks were directly discriminating citizens on the grounds of their personal characteristic – age, as they were denying a certain age group the right to use banking services (to persons who exceed the upper age limit). In addition, one way of breaching the equal treatment principle was reflected in imposing additional conditions on elderly clients (for example, additional guarantees) which were not imposed on other potential clients, thus stripping elderly persons of the possibility to have their credit rating assessed by the bank on the basis of comparable and impartial criteria. The right of banks to assess credit rating and credit risk of their clients in each and every individual case is unquestionable, as they have a legitimate and legally based interest to earn profit by selling their services and marketing their capital which implies adequate assessment of credit risk when approving certain services. However, this does not entitle banks to exclude or deny access to banking services to entire groups of citizens based on their personal characteristic, in this case their age. Each and every banking service must be available to all citizens under equal conditions, while in individual cases banks are entitled to make assessment as to whether a certain client meets eligibility criteria necessary for the extension of a certain banking service. For this reason in 2015 the Commissioner for the Protection of Equality sent out to 29 commercial banks operating in Serbia a recommendation containing measures for achieving equality, stating that they should take all necessary measures so as to eliminate discriminatory conditions pertaining to upper age limit imposed as a prerequisite for granting banking services, which was prescribed by banks in their general acts. Majority of banks have notified the

Commissioner that they have either acted upon or that they would act upon this recommendation.

Preemptive authority/competences of the Commissioner for the Protection of Equality also include monitoring the implementation of laws and other regulations, filing motions for the adoption of or amendments to regulations aimed at implementing and improving anti-discrimination protection, and issuing opinions on provisions of draft laws and other regulations pertaining to the prohibition of discrimination²⁹. Reports of the Commissioner show that since the establishment of the institution, the number of opinions issued by this institution regarding draft laws and other legal acts is steadily growing,³⁰ which testifies to the role the Commissioner plays in fostering equality.

For example, at the request of the Ministry of Education, Science and Technological Development dated 1 February 2016, the Commissioner issued its opinion on the Draft Law Amending the Law on the Foundations of the Education System of the Republic of Serbia, stating, *inter alia*, that there was a need to provide in the law itself the obligation to fund or co-fund textbooks and teaching materials in adapted formats (Braille alphabet, enlarged fonts, audio recordings) so as to give all children an opportunity to enjoy their right to high quality education and prevent any potential discrimination and unequal treatment.

Based on filed complaints, news content offered by different media outlets and other sources, the Commissioner monitors and analyses most frequent, typical and severe cases of discrimination.³¹ The Commissioner warns the public of these cases of discrimination,³² which

²⁹ Law on the Prohibition of Discrimination (“Official Gazette of the Republic of Serbia“, No. 22/09), Article 33, Item 7.

³⁰ In 2016 alone, the Commissioner issued its opinion on 40 draft laws and other legal acts of the Republic of Serbia.

³¹ Rules of Procedure of the Commissioner for the Protection of Equality (“Official Gazette of the Republic of Serbia“, No. 34/11), Article 40.

³² In its warning to the public, the Commissioner highlights the form of discrimination and manner it was perpetrated in; names perpetrators; individuals or groups who are exposed to most frequent, typical and severe forms of discrimination; adhering at the same time to the obligation to protect personal data and information; consequences or possible consequences of these forms of discrimination as well as measures for their elimination.

journalists tend to report on, almost without exception, in electronic media prime time and on front pages of printed and on-line media.³³

An example of Commissioner's action in this respect was the *warning to the public regarding relocation of Roma inhabitants* – by issuing this warning to the public the Commissioner called on all competent institutions in the country to find an adequate solution for dozens of Roma families who were being relocated from informal settlements in Zemun and Novi Beograd. In keeping with international standards and guidelines for relocation of population from poor habitats, it was necessary to take all measures of due care of dislocated population from informal Roma settlements, warned the Commissioner for the Protection of Equality stressing that women and children constituted a large portion of this population and that dignified and humane treatment was not a matter of good will but the issue of basic human rights. In addition, relocation efforts should be implemented in cooperation with and active participation of relocated persons themselves, by respecting their needs and their right to partake in the decision making process when it comes to all issues affecting them including relocation itself.

In addition, the Commissioner notifies the public by issuing statements which contain information on the Commissioner's activities but also on vulnerable minority groups³⁴ and on the need to ensure equal rights to all citizens by promoting tolerance and anti-discrimination.³⁵ An example of one such statement is given below:

Since 2000, the International Migrants Day is observed on 18 December as an international migrants day appointed by the General Assembly of the United Nations taking into account a large and increasing number of migrants in the world. Year 2015 was marked by migrants fleeing Asia and Africa from war affected countries, who were

moving via the Balkan Route mostly to West European countries as their final destination. Estimates suggest that around 500,000 migrants have transited through our country this year trying to escape conflicts in their native countries. For this reason, the Commissioner for the Protection of Equality stressed that Serbia has so far exerted enormous efforts and continues to do so, in order to extend to migrants adequate assistance, reception, temporary accommodation, health care services, food and medication, as well as information related to asylum seeking procedure, while at the same time respecting their human rights. Our country has met almost all standards in terms of migrant protection and has set a good example as to what a tolerant and humane society should be which continues to fight against any form of discrimination. The Commissioner had personally visited Preševo and had called on all competent national and international institutions to help prevent a humanitarian disaster.

The mission of the Commissioner for the Protection of Equality includes achieving equality for all citizens on the territory of the Republic of Serbia and the institution is continuously active in pursuing awareness raising of the public regarding discrimination. The Commissioner is not alone on its mission, but rather persists in establishing and maintaining cooperation with all institutions tasked with achieving equality and protecting human rights on the territory of the autonomous province and local self-government units,³⁶ as well as with other public authorities, national and international organizations and institutions. In addition, in order to increase the institution's visibility and information level among general population regarding all types of protection against discrimination it offers, representatives of this institution continue to participate, either as lecturers or participants, in different seminars, workshops, conferences, professional meetings,

³³ Brankica Janković, Ivana Krstić, Antigona Andonov and Tatjana Jakobi, *Handbook for Journalists – Fighting for Equality*, p. 78.

³⁴ The Commissioner usually does this on occasion of established international days which serve to promote rights and freedoms of those groups.

³⁵ Brankica Janković, Ivana Krstić, Antigona Andonov and Tatjana Jakobi, *Handbook for Journalists – Fighting for Equality*, p. 82.

³⁶ Law on the Prohibition of Discrimination (“Official Gazette of the Republic of Serbia“, No. 22/09), Article 33, Item 8. Institutions tasked with achieving equality and protection of human rights on the territory of the autonomous province and local self-government unit include the Provincial Ombudsman (Protector of Citizens in the Autonomous Province of Vojvodina) and established Protectors of Citizens in cities and municipalities throughout the Republic of Serbia.

lectures, presentations, training sessions and education modules.³⁷

In order to provide the National Assembly, as the supreme representative body and duty bearer of constitutional and legislative power in the Republic of Serbia, with a comprehensive insight into the state of affairs in the area of equality protection, the Commissioner submits to the Parliament its Regular Annual Report each year.³⁸ This Regular Annual Report of the Commissioner contains a detailed description of the current state of affairs in this area, data on most frequent forms of discrimination, information pertaining to victims of discrimination and discriminators, areas of social relations in which discrimination occurs, assessment of the work and operation of public authorities, service providers and other persons, detected shortcomings and recommendations for their elimination, as well as

an overview of its own work and activities in that particular year.³⁹ Should concerns of particular importance arise, the Law on the Prohibition of Discrimination allows for the Commissioner to submit to the National Assembly, either on its own initiative or at the request of the Parliament, a Special Report.⁴⁰ Since its establishment, the Commissioner has submitted to the National Assembly seven Regular Annual Reports⁴¹ and four Special Reports⁴² in areas in which the institution had detected concerns of particular importance which required an objective review of the situation in achieving equality.

The Commissioner for the Protection of Equality is actively involved in preventing discrimination and achieving protection against discrimination, and uses a wide range of activities so as to strengthen the respect for the equality principle.

---

³⁷ 2016 Regular Annual Report of the Commissioner for the Protection of Equality, p. 177. Available at: <http://ravnopravnost.gov.rs/izvestaji/>

³⁸ Law on the Prohibition of Discrimination (“Official Gazette of the Republic of Serbia“, No. 22/09), Article 33, Item 5.

---

³⁹ Available at: <http://ravnopravnost.gov.rs/izvestaji/>

⁴⁰ Law on the Prohibition of Discrimination (“Official Gazette of the Republic of Serbia“, No. 22/09), Article 49.

⁴¹ 2017 Regular Annual Report submission is planned for March 2018.

⁴² Report on Discrimination of Children; Report on Discrimination of Women; Report on Discrimination of Persons with Disabilities and Report on Accessibility of Facilities Occupied by Government Institutions for Persons with Disabilities.

CONSUMUL DE MEDIU VIRTUAL ȘI TULBURAREA DE SPECTRU AUTIST LA COPII CU VÂRSTE ÎNTRE 0-3 ANI

MARIUS TEODOR ZAMFIR*

Abstract:

This study describes the incidence of excessive use of virtual environment in recently diagnosed children with autism spectrum disorder (ASD) over the period 2012-2017 within two specialized recovery centers. The study was conducted longitudinally following progress in the therapeutic process by measuring QD / IQ in 62 children with autism in Romania. The analysis was made between two lots that presented or not, in anamnestic history, a consumption of more than 4 hours / day of virtual environment, during 0-3 years. The results of the study are: Children diagnosed with ASD, who had a history of excessive consumption of virtual environment during the 0-3 year period, recorded QD / IQ higher by 37%, between the first and second complex psychological evaluation, which resources were over three times lower than the control group. This suggests that sensorimotor and socioefacial deprivation caused by consumption of more than 4 hours / day of virtual environment can trigger behaviors and elements similar to those encountered in children diagnosed with ASD. Following our research we have defined this form of autism: Virtual autism.

Keywords: virtual autism, virtual environment, autism, ASD, screen dependency.

Abstrait:

Cette étude décrit l'incidence de l'utilisation excessive de l'environnement virtuel chez les enfants récemment diagnostiqués avec le trouble du spectre de l'autisme (TSA) au cours de la période 2012-2017 au sein de deux centres de récupération spécialisés. L'étude a été menée longitudinalement suite à des progrès dans le processus thérapeutique en mesurant QD / QI chez 62 enfants atteints d'autisme en Roumanie. L'analyse a été faite entre deux lots qui ont présenté ou non, dans une histoire anamnestic, une consommation de plus de 4 heures / jour d'environnement virtuel, pendant 0-3 ans. Les résultats de l'étude sont les suivants: Les enfants diagnostiqués avec TSA, qui avaient des antécédents de consommation excessive d'environnement virtuel pendant la période 0-3 ans, ont enregistré une QD / QI supérieure de 37%, entre la première et la deuxième évaluation psychologique complexe, étaient plus de trois fois plus bas que le groupe témoin. Ceci suggère que la privation sensori-motrice et socio-affective causée par la consommation de plus de 4 heures / jour d'environnement virtuel peut déclencher des comportements et des éléments similaires à ceux rencontrés chez les enfants diagnostiqués avec TSA. Suite à nos recherches, nous avons défini cette forme d'autisme: l'autisme virtuel.

Mots-clés: autisme virtuel, environnement virtuel, autisme, TSA, dépendance à l'écran

Introducere

În urmă cu șapte ani, câțiva psihologi din România au observat, în cazul unor pacienți nou diagnosticați cu tulburare de spectru autist (TSA) cu care au început un program de recuperare, o dinamică foarte diferită a ritmului de recuperare. Mai precis, pacienții prezentau îmbunătățiri spectaculoase, față de cazurile anterioare, pe toate ariile de dezvoltare, odată cu începerea protocolului de recuperare.

Analizând mai amănunțit istoricul anamnestic, am identificat un punct comun al acestor copii care se recuperau mult mai rapid. Este vorba despre un consum, în medie, de minim 4-5 ore/zi de mediu virtual¹ în perioada 0-3 ani. Un lucru interesant este

faptul că o mare parte dintre acești copii, au putut fi integrați în învățământul de masă, funcțional, și fără a avea nevoie de ajutor de specialitate, prezentând, în general, doar probleme care țin de înțelegerea, exprimarea corectă și complexă a emoțiilor și relațiilor interumane. Mai precis, înțelegerea lucrurilor abstracte, a aluziilor, a sarcasmului și în general a limbajului mimico-gestual pe care noi oamenii îl folosim mult în comunicare. Aceștia se aseamănă foarte mult, după recuperare, cu persoanele cu tulburare de tip asperger. Am definit această formă de autism: Autism virtual².

² *Autismul virtual* este un termen utilizat în lucrarea de față pentru a face referire la o tulburare a funcționalității și dezvoltării copilului datorată consumului excesiv de mediu virtual în primii trei ani de viață, care este similară cu tulburarea de spectru autist, întrunește criteriile de diagnostic descrise în manualele de specialitate DSM IV precum și ICD 10. Diferența principală dintre cele două tulburări este relația directă între consumul de mediu virtual și diagnosticul de autism, ca și factor declanșator.

* Psiholog clinician

¹ *Mediul virtual* este reprezentat de orice aparat electronic care prezintă un ecran și care exercită atracție și interes pentru copil: telefon mobil, tabletă, televizor, computer, laptop etc.

În România consumul de mediu virtual este foarte mare, datorat în mare parte contextului politic și socio-economic. Conform unui studiu intitulat *Une année de télévision dans le monde* al institutului francez Médiamétrie publicat în anul 2013³, România se situa în anul 2012, pe primul loc între țările din Europa în privința consumului de programe de televiziune, românii uitându-se la televizor, în medie, timp de 5 ore și 30 de minute pe zi. Alte statistici au constatat că anul 2010 este anul apariției primei tablete dar și a primului telefon mobil cu android la prețuri ce oferă accesul la aceste noi tehnologii la un număr tot mai mare de oameni. Începând cu anul 2012 aceste tehnologii ajung și în România, la prețuri accesibile, acesta fiind și anul introducerii tehnologiei 4G care oferă accesibilitate nelimitată la internet pentru telefonia mobilă⁴. Din păcate aceste noi tehnologii, care pot fi accesate din orice loc, alături de televizor, laptop și computer, ajung treptat să preia în foarte multe familii rolul de părinte, bonă, babysitter, ocupând o mare parte din timpul copiilor, fără a conștientiza efectele acestora pe termen lung.

În ultimii ani multe studii⁵ avertizează asupra pericolului utilizării mediului virtual în privința

³ https://www.challenges.fr/high-tech/les-pays-les-plus-frappes-par-la-crise-regardent-plus-la-television_11372 (site accesat pe 24 ianuarie 2018).

⁴ <http://solutiipc.ro/topul-celor-mai-interesante-telefoane-4g/> (site accesat pe 24 ianuarie 2018)

⁵ Ne referim la următoarele studii de specialitate: 1) Council on Communications and Media, Brown A, et al. *Media use by children younger than 2 years*. *Pediatric*. 2011; 128 (5): 1040-1045 pmid: 22007002; <http://pediatrics.aappublications.org/content/early/2011/10/12/peds.2011-1753> 2) Kabali HK, Irigoyen MM, Nunez-Davis R, et al. *Exposure and use of mobile devices by young children*. *Pediatrics*. 2015;136 (6): 1044-1050pmid:26527548; <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/26527548> 3) Barr R, Danziger C, Hilliard M, et al. *Amount, content and context of infant media exposure: A parental questionnaire and diary analysis*. 2010; 18 (2): 107 - 122pmid: 20890405 <http://pediatrics.aappublications.org/content/131/2/e390> ; 4) Rideout VJ, Hamel E. *Media family: Electronic media in child's life, small children, preschoolers and their parents*. Menlo Park, CA: Kaiser Family Foundation, 2006; <https://kaiserfamilyfoundation.files.wordpress.com/2013/01/7500.pdf> ; 5) Mendelsohn AL, Berkule SB, Tomopoulos S, et al. *Infant television and video exposure associated with limited parent-child verbal interactions in low socioeconomic status households*. *Arch Pediatr Adolesc Med* . 2008 ; 162(5): 411 - 417 pmid: 18458186; <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/18458186> 6) Zimmerman FJ, Christakis DA, Meltzoff AN. *Television and DVD/video viewing in*

sănătății și dezvoltării, atât fizice cât și mentale, a copiilor cu vârste de 0-5 ani.

În ciuda recomandărilor recent reinnoite ale Academiei Americane de Pediatrie (AAP)⁶, că televiziunea și utilizarea mass-media ar trebui descurajate total înainte de vârsta de 2 ani, expunerea timpurie la televizor a crescut dramatic în ultimul

children younger than 2 years. *Arch Pediatr Adolesc Med*. 2007. 161 (5): 473 - 479 pmid: 17485624; <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/17485624> 7) Miller SA, Taveras EM, Rifas-Shiman SL, et al. *Association between television viewing and poor diet quality in young children*. *Int J Pediatr Obes*. 2008; 3 (3): 168-176 pmid: 19086298; <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/19086298> 8) Tomopoulos S, Dreyer BP , Berkule S , et al. *Infant media exposure and toddler development*. *Arch Pediatr Adolesc Med*. 2010; 164 (12): 1105-1111 pmid: 2113533; <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/16199693> 9) Zimmerman FJ , Christakis DA. *Children's television viewing and cognitive outcomes: a longitudinal analysis of national data*. *Arch Pediatr Adolesc Med*. 2005; 159(7): 619 - 625 pmid: 15996993; <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15996993> 10) Hoyos Cillero I, Jago R. *Systematic review of correlates of screen-viewing among young children*. *Prev Med*. 2010; 51 (1): 3 - 10 pmid: 20417227; <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/20417227> 11) Taveras EM, Hohman KH, Price S, et al. *Televisions in the Bedrooms of Racial/Ethnic Minority Children: How Did They Get There and How Do We Get Them Out?* *Clin pediatru (Phila)*. 2009; 48 (7): 715 - 719 pmid: 19420181; <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/19420181> 12) Certain LK , Kahn RS . *Prevalence, correlates, and trajectory of television viewing among infants and toddlers*. *Pediatric*. 2002; 109 (4): 634-642 pmid: 11927708; <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/11927708> 13) Conners NA, Tripathi SP, Clubb R, et al. *Maternal characteristics associated with television viewing habits of low-income preschool children*. *Journal of Child and Family Studies*. 2007; 16 (3): 415-425; <https://link.springer.com/article/10.1007/s10826-006-9095-0> 14) Vandewater EA, Rideout VJ, Wartella EA, et al. *Digital childhood: electronic media and technology use among infants, toddlers, and preschoolers*. *Pediatric*. 2007; 119 (5): e1006 - e1015pmid: 17473074; <http://pediatrics.aappublications.org/content/119/5/e1006?download=true> 15) Elizabeth M. Cespedes , Matthew W. Gillman, et al. *Television viewing, bedroom television, and sleep duration from infancy to mid-childhood*. *Pediatric Mai 2014, VOLUM 133 / ISSUE 5*; <http://pediatrics.aappublications.org/content/133/5/e1163> 16) Saelens BE, Sallis JF, Nader PR, et al. *Home environmental influences on children's television watching from early to middle childhood*. *J Dev Behav Pediatru*. 2002; 23 (3):127-132 pmid: 12055494; <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/12055494> 17) Thompson DA, Christakis DA. *The association between television viewing and irregular sleep schedules among children less than 3 years of age*. *Pediatric*. 2005; 116 (4): 851 - 856 pmid: 16199693 <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/16199693>

⁶ American Academy of Pediatrics, Council on communications and media, *Media and Young Minds*, Pediatrics, October 2016 <http://pediatrics.aappublications.org/content/early/2016/10/19/peds.2016-2591.info>

deceniu. Mai mult de 90% dintre sugari și copiii mici, din întreaga lume, sunt expuși în mod regulat la mediile electronice. Deși copiii interacționează zilnic cu aceste dispozitive virtuale, au dificultăți în a depăși sursa simbolică și de a transfera învățarea în situațiile din lumea reală⁷.

Obiective

– Identificarea procentului de copii nou diagnosticați cu TSA, care prezintă în istoricul anamnestic un consum excesiv⁸ de mediu virtual în primii trei ani de viață, înregistrați în cadrul instituțiilor noastre⁹ în perioada 2012-2017;

– Identificarea procentuală a resurselor utilizate, de timp, de ore de terapie, precum și a rezultatelor terapeutice între prima și a doua evaluare psihologică complexă, comparativ pe cele două loturi de copii cu TSA, care au prezentat sau nu consum excesiv de mediu virtual în primii trei ani de viață;

– Identificarea procentuală a resurselor, timp și ore de terapie și a rezultatelor terapeutice comparativ între două loturi de copii cu TSA ce au prezentat sau nu consum excesiv de mediu virtual în primii trei ani de viață, pe subiecți ce sunt integrați în învățământul de masă, fără ajutor de specialitate, la un nivel independent, adaptativ și funcțional.

Ipoteze de cercetare

– Există o legătură între creșterea incidenței copiilor cu TSA, cu istoric anamnestic de consum excesiv de mediu virtual și creșterea incidenței TSA în general?

– Consumul excesiv de mediu virtual în perioada 0-3 ani poate să provoace o întârziere în dezvoltarea psihomotrică a copiilor și un tablou clinic asemănător tulburării de spectru autist?

⁷ 1) Barr R, Memory Constraints on Infant Learning From Picture Books, Television, and Touchscreens 2013;7(4):205–210; <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/cdep.12041/abstract> ; 2) Barr R. Transfer of learning between 2D and 3D sources during infancy: Informing theory and practice. Dev Rev. 2010 Jun 1; 30(2): 128–154. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2885850/>

⁸ În lucrarea de față *consumul excesiv*, în cazul copiilor, reprezintă orice vizionare a mediului virtual în medie de minim 4-5 ore/zi în perioada 0-3 ani.

⁹ Asociația pentru Sănătate Mintală a Copilului (ASMC) și Fundația Copii în Dificultate – România (CID– România).

Metode

Datele înregistrate au rezultat în urma analizei copiilor diagnosticați cu TSA, evaluați și urmăriți longitudinal în perioada 2007-2017, în cadrul centrelor de recuperare pentru copii cu autism ale *Asociației pentru Sănătate Mintală a Copilului (ASMC)* și *Fundației Copii în Dificultate – România (CID– România)*. Menționăm faptul că ambele organizații oferă servicii atât în centrele respective cât și la domiciliul beneficiarilor. Lotul total pe care s-a făcut analiza, a fost compus din 110 copii care provin din mediu rural (23.21%) și din mediul urban (76.97%). Incidența pe sexe este de: 1) 76.36% – băieți; 2) 23.64% – fete. Vârsta minimă a lotului total de subiecți, la evaluările inițiale, a fost cuprinsă între 12 luni și 122 luni, cu o vârstă medie de 39 luni.

Design și implementare

Deoarece în România serviciile de recuperare pentru copiii cu autism nu sunt decontate de Guvern, părinții suportă aproape integral aceste costuri. De aceea, după evaluarea inițială, doar 54.55% dintre reprezentanții beneficiarilor au solicitat și intrarea în serviciile de terapie specializată. Din numărul total al beneficiarilor, 84.26% dintre aceștia au avut parte de servicii la domiciliu, pe când 15.38% în cadrul centrelor menționate anterior.

Serviciile oferite la domiciliu au constat în: 1) evaluare psihologică complexă inițială și periodică; 2) întocmirea planului personalizat de intervenție atât inițial cât și periodic; 3) formarea, pregătirea și coordonarea echipei care aplică protocolul terapeutic; 4) monitorizare periodică.

Serviciile oferite în centrele specializate au cuprins evaluări psihologice inițiale și/sau periodice și terapii specializate de recuperare pentru copii cu autism.

Analizele s-au realizat între coeficienții de dezvoltare (QD) înregistrați la prima evaluare psihologică complexă, comparativ cu a doua evaluare psihologică. S-au luat în calcul atât coeficienții generali cât și pe cele trei arii afectate cel mai grav în cazul copiilor diagnosticați cu TSA. Este vorba de aria socializare, aria limbaj și aria cogniție. Distanța calendaristică dintre cele două evaluări a variat între 2 și 10 luni, fiind stabilită

de managerul de caz, în funcție de răspunsul copilului la protocolul terapeutic aplicat.

Pentru atingerea obiectivelor subiecții au fost împărțiți astfel:

– Un lot, denumit „Lot control”, compus din subiecți diagnosticați cu TSA care nu au prezentat în istoricul anamnestic consum de mediu virtual, sau consumul a reprezentat o medie mai mică de 2 ore/zi;

– Un lot, denumit „Lot ecrane”, compus din subiecți diagnosticați cu TSA, care au prezentat în istoricul anamnestic consum excesiv de mediu virtual în perioada 0-3 ani.

Pe aceste două loturi au fost analizate datele generale, dar și cele referitoare la diferențele dintre resurse și rezultate, între prima și a doua evaluare psihologică complexă.

Un lot denumit „Lot copii integrați” a cuprins subiecți atât din *Lotul control* cât și din *Lotul ecrane*. Acesta a fost compus din copii diagnosticați cu TSA care au prezentat îmbunătățiri semnificative până la nivelul de integrare în învățământul de masă fără ajutor de specialitate, fiind independenți și funcționali, chiar dacă în paralel unii dintre ei mai continuă intervenția terapeutică specializată pentru îmbunătățirea anumitor arii și/sau comportamente deficitare. Pentru a fi incluși în acest lot, subiecții trebuie să fi înregistrat un QD/IQ mai mare de 90 la evaluarea cu WISC IV¹⁰ sau Scala Portage și un Scor T < 59 la evaluarea cu ASRS¹¹.

După aplicarea criteriilor de selectare în studiu, cele două loturi au avut următoarea componență: 1) *Lotul control* – 29 de subiecți; 2) *Lotul ecrane* – 33 de subiecți.

Începând cu anul 2012, până în 2017, am analizat datele legate de incidența consumului excesiv de mediu virtual în primii trei ani de viață, pe lotul alcătuit din toți copiii nou diagnosticați cu TSA, din cele două instituții, în număr total de 110 subiecți.

Una dintre variabilele pe care nu am putut să o menținem constantă pentru loturile totale a fost vârsta medie la care s-a efectuat prima evaluare. Acest lucru s-a întâmplat din cauza mediatizării tot mai mari a fenomenului autism dar și a existenței informațiilor multiple aflate pe internet. Astfel

¹⁰ Wechsler Intelligence Scale for Children

¹¹ Autism Spectrum Rating Scales

părinții au observat comportamentele copiilor, de la vârste tot mai mici, și au semnalizat acest lucru medicilor specialiști. Astfel, în ultimii cinci ani (2012-2017), vârsta la care s-a pus diagnosticul, a scăzut foarte mult. Dacă în urma cu zece ani, în România, se pune diagnosticul, în general, după vârsta de 36 luni, în prezent se poate pune diagnosticul și la vârsta de 12 luni, media fiind în jurul vârstei de 22-24 luni.

Vârsta medie a *Lotului control* a fost de 42 luni, mai mare cu 9 luni față de *Lotul ecrane*, care a fost de 33 luni. Pentru a verifica dacă această variabilă poate influența datele finale am selectat din cele două loturi câte cinci subiecți ce prezentau aceeași vârstă la momentul primei evaluări, și am comparat diferențele dintre cele două loturi în raport cu prima și a doua evaluare.

Durata minimă de terapie aplicată subiecților între cele două evaluări psihologice complexe a fost de 36 ore/lună, iar durata maximă 88 ore/lună, cu o medie de 40.39 ore/lună.

Criteriile de selectare în datele statistice finale

Pentru calcularea incidenței numărului de copii cu diagnostic de TSA, care prezintă în istoricul anamnestic un consum excesiv de mediu virtual în primii trei ani de viață, am folosit lotul total compus din 110 copii nou diagnosticați cu TSA, evaluați în programele oferite de cele două centre specializate, în perioada 2012-2017.

Pentru celelalte obiective criteriile folosite au fost:

- subiecți diagnosticați cu TSA cu vârsta între 12-68 luni la evaluarea inițială;
- părinții au fost înștiințați ce cuprinde și și-au dat acordul să aplice protocolul terapeutic de recuperare specific, oferit prin serviciile noastre;
- protocolul terapeutic de recuperare a avut continuitate și a cuprins minim 2 evaluări psihologice complexe;
- în cazul copiilor ce prezentau în istoricul anamnestic consum de mediu virtual, părinții au fost de acord să elimine aceasta variabilă, pentru eficientizarea rezultatelor protocolului terapeutic.

Protocolul terapeutic de recuperare aplicat

Acesta a fost conceput în cadrul *Asociației pentru Sănătate Mintală a Copilului (ASMC)*, ca

un protocol specializat bazat pe combinarea mai multor terapii specifice copiilor cu TSA, adaptat nevoilor psiho-motric-senzoriale ale fiecărui subiect în parte, și s-a desfășurat în sistem de lucru 1/1, exceptând etapele de generalizare și socializare.

El cuprinde elemente specifice din următoarele terapii: terapie de integrare senzorială, terapie prin joc, terapie ocupațională, terapie de stimulare a limbajului și logopedie, terapie de stimulare psihomotorie, terapii cognitiv comportamentale, analiza comportamentului, tehnici și metode din orientarea experiențială. În procesul terapeutic, pentru creșterea eficienței se aplică o abordare sistemică, prin implicarea părinților, familiei extinse și altor persoane relevante care se ocupă de creșterea și îngrijirea copilului. Totodată, acesta urmărește creșterea nivelului de funcționalitate al pacientului și abordează multidisciplinar dezvoltarea atenției concentrate și distributive, memoriei, nivelului de gândire, a vitezei de procesare, a procesării vizospațiale și vizomotorie precum și creșterea independenței și a stimei de sine.

Protocol terapeutic a fost aplicat tuturor subiecților beneficiari, fiind adaptat fiecărui pacient în parte, în funcție de particularitățile specifice relevate de evaluările psihologice complexe, atât inițiale cât și periodice.

Metodologia de calcul a diferențelor de resurse și rezultate între cele 2 loturi

Deoarece programul de aplicare a protocolului terapeutic nu a putut fi implementat în mod standard tuturor subiecților, întrucât au existat variabile diferite¹² între cele două loturi, am creat pentru a putea face analize comparative cât mai obiective, următoarea metodologie de calcul și următorii indici:

Variabila „*resurse*” este compusă din numărul de ore de terapie alocat/lunar și timpul alocat terapiei exprimat în luni. Pe cele 2 loturi s-a realizat o medie a duratei terapiei și a numărului de ore între două momente ale evaluării (prima și a doua, prima și cea finală, etc.);

Variabila „*rezultate*” este compusă din diferența procentuală dintre două momente ale

¹² Este vorba de respectarea unui număr de ore de terapie/zi, zile/săptămână, vacanțe, durata terapiei etc.

evaluării, și include QD/IQ general, dar și pe cele trei arii de dezvoltare principale care sunt afectate în TSA: socializare, limbaj, cogniție.

Am stabilit următoarele codificări și formule de calcul:

- EV1 – evaluare inițială; EV2 – a doua evaluare;
- QD – coeficient de dezvoltare;
- LC – Lot control; LE – Lot ecrane;
- IRT – indice resurse terapeutice = medie ore terapie pe lună* media nr. luni/100;
- IET – indice de eficiență terapeutică = $\frac{IRT}{LC/IRT LE}$;
- ERT – eficiența reală terapeutică = $\frac{QD EV2}{LE/QD EV2 LC} * 100 - 100$;
- IGE – indice global de eficiență = $\frac{IET * (ERT QD + 100)}{100}$.

Explicații:

– Indicele de resurse terapeutice (IRT) reprezintă costul terapeutic între două momente;

– Indicele de eficiență terapeutică(IET) reprezintă diferența dintre indicele de resurse terapeutice ale unor loturi sau subiecți diferiți (cu cât s-au consumat mai puține resurse la un lot față de celălalt).

– Eficiența reală terapeutică (ERT) este diferența procentuală dintre doi coeficienți de dezvoltare sau număr copii integrați ale unor loturi sau subiecți diferiți (cu cât au fost mai eficiente rezultatele la un lot față de celălalt).

– Indicele global de eficiență (IGE) reprezintă o medie a indicelui de eficiență(IET) și eficiența reală terapeutică (IRT) ale unor loturi sau subiecți diferiți (cu cât a fost mai eficient, în tot ansamblul său, protocolul terapeutic aplicat la un lot față de celălalt).

Instrumente

1. Interviu anamnestic și chestionare aplicate părinților, atât inițial cât și periodic. Este cea mai importantă metodă de culegere a informațiilor, deoarece aflăm tot istoricul pre și post natal al copilului, al mamei și al tuturor persoanelor care au contribuit la creșterea, îngrijirea și educarea copilului, la tipul de stil parental aplicat cât și la resursele existente ce pot contribui la o dezvoltare armonioasă. În proporție de 60,86, % evaluările

inițiale și periodice s-au realizat chiar la domiciliul beneficiarilor;

2. Instrumente de diagnosticare a autismului. 83,88% din copii prezentau, la intrarea în serviciile noastre, diagnosticul de TSA de la medicul neuropsihiatru. Cu toate acestea diagnosticalele au fost confirmate cu următoarele instrumente: pentru 90% a fost aplicat ASRS, care este un test standardizat și pe populația României pentru persoanele cu TSA cu vârste cuprinse între 2 și 18 ani. Pentru restul de 10 % s-a aplicat M-CHAT (Modified Checklist for Autism in Toddlers) și CARS (The Childhood Autism Rating Scale). Toate rezultatele au fost comparate și confirmate cu criteriile de diagnostic descrise în manualul de specialitate DSM IV. La 93.64% s-a confirmat diagnosticul, restul de 6.36% prezentau elemente din spectrul autist, dar nu îndeplineau toate condițiile de diagnostic, fiind astfel încadrați cu autism atipic.

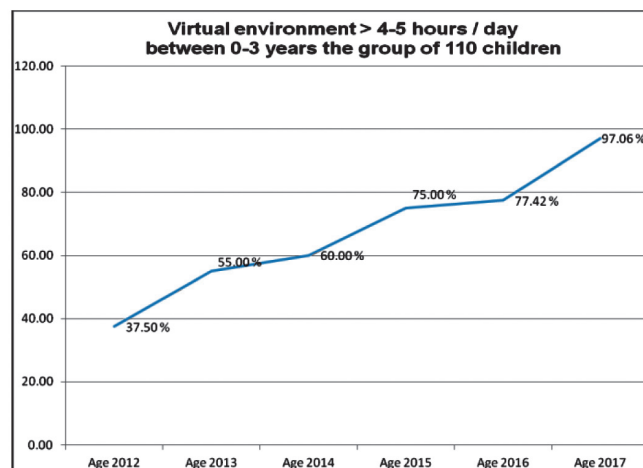
3. Instrumente de diagnosticare a QD sau IQ: WISC IV – Scala de Inteligență Wechsler pentru Copii – ediția a patra. Este un instrument clinic, administrat individual, care evaluează abilitatea cognitivă a copiilor cu vârste cuprinse între 6 ani și 0 luni și 16 ani și 11 luni. Scala WISC-IV oferă scoruri compozite care reprezintă funcționarea

intelectuală în domenii cognitive specifice (ex. Indicele de Înțelegere verbală, Indicele Raționamentului perceptiv, Indicele Memoriei de lucru și Indicele Vitezei de procesare), dar oferă și un scor compozit care reprezintă abilitatea intelectuală generală a copilului (ex. Coeficientul de inteligență total). S-a folosit intervalul de încredere 90%; Scala Portage – scală de evaluare a nivelului de dezvoltare psihomotrică a copiilor cu vârste cuprinse între 0 – 6 ani. Acest instrument ne-a ajutat la întocmirea planului personalizat de intervenție dar și la urmărirea cantitativă a progresului terapeutic obținut.

Datele cercetării

În prima etapă am sintetizat datele cu privire la incidența consumului de mediu virtual în perioada 2012-2017 pe lotul total de 110 subiecți urmăriți în această perioadă, de când am început să avem date standardizate în acest sens.

Incidența consumului excesiv de mediu virtual în rândul copiilor diagnosticați cu TSA pentru întreaga perioadă 2012-2017 a fost de 75,45%, respectiv 83 subiecți. Pe fiecare an în parte s-au obținut date procentuale prezente în următorul tabel:

Creșterea semnificativă a incidenței consumului excesiv de mediu virtual de la 37,5% în 2012 la 97,06% în 2017 pare să aibă legătură directă cu apariția tabletelor și telefoanelor cu android la prețuri accesibile în România, 2012 fiind și anul

introducerii tehnologiei 4G care oferă accesibilitate nelimitată la internet și care completează consumul de calculator, laptop și televizor printr-un acces suplimentar și mult mai facil în absolut orice locație (mașină, restaurant, parc etc).

Date statistice comparative între prima și a doua evaluare psihologică – loturi totale

		Lot control	Lot ecrane		
Număr copii		29	33		
Vârsta medie		42 luni	33 luni		
Medie luni de terapie		4.6	3.2		
Medie ore/lună		88.76	40.39		
Indice resurse terapeutice (IRT)		4.08	1.29		
Indice eficiență terapeutică (IET)		3.16		ERT QD	IGE
QD General	Ev 1	58.63	59.00	37.33%	4.34
	Ev 2	65.31	89.69		
QD Socializare	Ev 1	51.81	49.63	43.23%	4.53
	Ev 2	59.56	85.31		
QD Limbaj	Ev 1	28.25	26.63	59.73%	5.05
	Ev 2	39.56	63.19		
QD Cognitiv	Ev 1	53.00	47.94	50.48%	4.76
	Ev 2	64.88	97.63		

Datele obținute ne relevă o eficiență terapeutică de 3.16 ori mai mare la *Lotul ecrane* față de *Lotul control*. Acest lucru înseamnă că resursele utilizate (timp/ore terapie) între cele 2 evaluări au fost de 3.16 ori mai mici la *Lotul ecrane*. Cu toate acestea, progresele terapeutice obținute sunt mai mari cu procente între 37.33% pe QD general și

59.73% pe QD al limbajului la *Lotul ecrane*, ceea ce face ca indicele general de eficiență (IGE) să ne releve că protocolul terapeutic aplicat subiecților a avut o eficiență totală pe QD general mai mare de peste 4 ori la *Lotul ecrane* față de *Lotul de control* și chiar de peste 5 ori pe aria limbaj, între cele 2 evaluări.

Date statistice comparative generale si pe *Lot copii integrați*

	Lot control		Lot ecrane			
	Nr	%	Nr	%		
Total	29	-	33	-		
Băieți	22	75.86	29	87.88		
Vârsta minimă în luni	28		12			
Vârsta medie în luni	42		33			
Vârsta maximă în luni	68		58			
În proces de terapie	22	75.86	14	75.86		
Lot copii integrați	7	24.14	19	57.58	IET	ERT
IRT minim	10.56		0.88		<i>12.00</i>	
IRT mediu	14.40		4.84		2.98	138.53%
IRT maxim	78.00		11.44		<i>7.39</i>	

Pentru *Lotul copii integrați*, în calculul indicelui de resurse terapeutice mediu (IRT mediu) valorile medii obținute de la toți copiii incluși au fost următoarele: media pentru *Lotul control* 58.15 ore/lună, durata 24.76 luni, iar media la *Lotul ecrane* 44.45 ore/lună, durata 11.14 luni.

Datele obținute ne relevă o eficiență reală terapeutică (ERT) pentru *Lotul copii integrați*, cu 138.53% mai mare la *Lotul Ecrane* față de *Lotul Control*. Acest fapt înseamnă că *Lotul ecrane* a consumat resurse de 2.98 ori mai puțin, dar a înregistrat un număr de 2.39 ori mai mare de copii

integrați decât *Lotul control*, rezultând un indice global de eficiență (IGE) de 7.12 ori mai mare.

Așa cum spuneam mai înainte, una din variabilele pe care nu am putut să o menținem

constantă pentru loturile totale a fost vârsta medie la care s-a efectuat prima evaluarea. Pentru a verifica dacă acest aspect poate influența datele finale am realizat următoarea comparație:

Date statistice între prima și a doua evaluare – lot 10 subiecți cu vârsta medie identică la prima evaluare

		Lot control	Lot ecrane		
Vârsta medie		34.20 luni	34.00 luni		
Medie luni de terapie		6.2	3.2		
Medie ore/lună		88.10	63.84		
Indice resurse terapeutice (IRT)		5.46	2.04		
Indice eficiență terapeutică (IET)		2.67		ERT QD	IGE
QD General	Ev 1	40.60	47.40	65.88	4.44
	Ev 2	51.00	84.60		
QD Socializare	Ev 1	42.20	41.40	60.25	4.28
	Ev 2	48.80	78.20		
QD Limbaj	Ev 1	32.40	29.00	84.08	4.92
	Ev 2	40.20	74.00		
QD Cognitiv	Ev 1	40.80	48.80	86.53	4.99
	Ev 2	49.00	91.40		

Datele statistice rezultate ne indică faptul că diferența de vârstă de 9 luni între *Lotul control* total și *Lotul ecrane* total nu poate influența datele finale, cel puțin până la o vârstă medie de 34 de luni, deoarece diferențele înregistrate la indicele general de eficiență (IGE) între lotul total și lotul cu vârste identice înregistrează diferențe sub 10%, între 2.12% și maxim 5.72%.

Discuții

Copilul în fața mediului virtual nu are parte de experiența obișnuită a limbajului, de stimularea dialogică a gândirii și reflecției pe care părinții, bunicii sau mediul uman, în genere, le oferă. Stimulii vizuali și auditivi percepuți în fața ecranelor sunt atât de agresivi pentru un creier aflat în dezvoltare, se succed cu o asemenea rapiditate, încât depășesc capacitatea acestuia de a-i controla. Efectul invariabil va fi inhibarea unor importante procese mentale, dar și o nedezvoltare a anumitor arii neuronale. Copiii se obișnuiesc de la mediul virtual să nu mai dorească să înțeleagă ce se întâmplă în lumea care îi înconjoară, se mulțumesc doar cu senzațiile.

Experiența vizionării mediului virtual nu este una a spațiului și a timpului real, a distanțelor și a duratelor reale, ci a unora virtuale, sugerate sau doar stimulate în interiorul lumii virtuale. Copilului îi lipsește posibilitatea cunoașterii prin atingerea și manipularea fizică a materialelor, una din condițiile desfășurării procesului de cunoaștere și prin urmare, de structurare a traseelor neuronale. Prin mediul virtual, cei mici sunt lipsiți de liniștea și răgazul necesare dezvoltării mecanismelor limbajului intern și ale gândirii reflexive. Acesta nu numai că nu favorizează o participare interactivă la procesul de cunoaștere, ci, dimpotrivă, presupune o experiență pasivă și pasivizată pentru mintea umană. Prin consumul excesiv de mediu virtual copiii li se sărăcește capacitatea de a dezvolta și imagina jocuri, le slăbește dinamismul mental. După o vizionare prelungită, copiii vor avea tendința de a rămâne în aceeași stare de pasivitate sau de neimplicare în cunoașterea lumii reale. Experimentele efectuate pe șoareci, supuși mediilor virtuale, au concluzionat că cei care fuseseră expuși, erau mai hiperactivi, nu mai conștientizau pericolul

și manifestau mai multă pasivitate față de orice provocare nouă¹³.

În urma observațiilor surprinse în prezentul studiu, modul de îmbunătățire a elementelor dezadaptative ale copiilor care au stat excesiv în fața mediului virtual, în perioada 0-3 ani, se aseamănă foarte mult cu modul de îmbunătățire întâlnit în cazul copiilor români cu *sindromul autist post-instituțional* care au fost adoptați¹⁴. Simptomatologia autistic-like sau semiautistică a orfanilor români, este semnalată pentru prima oară de Rutter și colaboratorii în două studii succesive, publicate în 1999, respectiv 2001. Aceștia identifică la copiii adoptați din orfelinatele românești – cu o frecvență mult prea mare pentru a putea fi considerată simplă coincidență – un grup de simptome ce se suprapun în mare parte peste cele cuprinse în criteriile diagnostice ale patologiei autiste, indicate de DSM-IV. Sunt amintite deficiențe ale abilităților socio-comunicative care determină la rândul lor probleme de integrare socială, probleme de limbaj și vorbire, comportament auto agresiv și agresiv, rigiditate comportamentală, interese obsesive (Rutter et al., 1999; Rutter et al., 2001). Este important să menționăm faptul că acest sindrom comportamental a fost descris în literatura de specialitate nu doar la copiii care au crescut într-un mediu instituțional ci și la cei care au crescut într-un mediu familial carentat, caracterizat de lipsa stimulilor socioafectivi (Shin, 1999). Existența unor diferențe între tabloul simptomatologic al autismului clasic și cel caracteristic copiilor mai sus amintiți i-a făcut însă pe cercetători să fie reticenți în a identifica total acest sindrom comportamental cu TSA. Spre deosebire de autismul clasic, pentru sindromul autistic-like caracteristica nu este izolarea socială autoimpusă (deși există importante probleme de integrare socială și de comunicare) ci existența stereotipiilor comportamentale. Interesele neobișnuit de intense pentru un anumit tip de senzație,

¹³ A se vedea Dimitri Christakis – „*Understanding Media's Impact on Infants and Toddlers – a Pediatrician's Perspective*”, min.21:22 – 23:56 <https://www.youtube.com/watch?v=HbUtvPfxT24> (site accesat pe 26.01.2018)

¹⁴ A se vedea Hoksbergen R, ter Laak J, Rijk K, et al. *Post-Institutional Autistic Syndrome in Romanian adoptees*. J Autism Dev Disord. 2005 Oct; 35 (5): 615-23. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/16167089>

manierismele motorii, preocupările stranii și obsesive sunt cele care predomină în tabloul simptomatologic al sindromului comportamental mai sus amintit. Mai mult, se pare că această simptomatologie semi autistă tinde să se amelioreze în perioada post-adoapție, vârsta de 4-6 ani fiind în mod particular hotărâtoare pentru angajarea pe un parcurs favorabil (Rutter et al., 1999; Zeanah et al., 2003). În pofida diferențelor mai sus menționate, existența acestui sindrom autistic-like la copiii care au crescut într-un mediu deviant și traumatizant ridică o serie de probleme de natură teoretică, în măsură să nuanțeze discuția cu privire la rolul factorilor epigenetici în etiopatogenia autismului¹⁵.

Toate aceste aspecte au fost confirmate și de specialiștii din centrele noastre care au interacționat și cu astfel de copii. Acest fapt ne face să concluzionăm că unul din factorii care au influențat foarte mult apariția elementelor specifice TSA descrise de DSM IV, a reprezentat-o consumul excesiv de mediu virtual în perioada 0-3 ani, prin privarea senzoriomotorie și socioafectivă. Primi trei ani reprezentând o perioadă esențială în dezvoltarea creierului și a rețelelor neuronale. Între 0-2 ani creierul își triplează dimensiunea și depinde foarte mult de stimularea externă¹⁶. Densitatea maximă a sinapselor se atinge sub un an după naștere în zonele senzoriale ale creierului și la 3,5 ani în girusul frontal mijlociu (Blakemore, 2008). Această fază este dominată inițial de mecanisme „expectante ale experiențelor”, iar ulterior de mecanisme „dependente de experiențe”. Asta înseamnă că procesul de creare a sinapselor este modulat de experiențele externe, din mediu, mai precis de factorii epigenetici¹⁷.

¹⁵ A se vedea Muraru O, Zhang S H, Bocian M. *Simptomatologia „autistic-like” a copiilor proveniți din orfelinatele Romanesti – posibile consideratii cu privire la etiopatologia autismului*. Revista Română de Psihiatrie–Asociația Română de Psihiatrie și Psihoterapie. <http://www.romjpsychiat.ro/article/simptomatologia-autistic-like-a-copiiilor-proveniți-din-orfelinatele-romanesti-posibile-consideratii-cu-privire-la-etiotopogenia-autismului> (site accesat pe 25.01.2018)

¹⁶ Conferința TEDxRainier – Dimitri Christakis – *Media and Children*, min.1:22 și 3:53-4:42, https://www.youtube.com/watch?v=BoT7qH_uVNo (site accesat pe 25.01.2018).

¹⁷ A se vedea Cîrneci Dragoș, 2015, *Testarea psihologică II – Psihodiagnoza personalității*, p. 51. Editura Fundației România de Măine.

Această privare senzoriomotorie și socioafectivă¹⁸, în anumite condiții de predisponibilitate genetică¹⁹, poate duce, prin acțiunea factorilor epigenetici, la structurarea unui sistem neurologic similar cu cel al copiilor cu TSA.

Din rezultatele prezentei lucrări dar și din experiența personală acumulată în domeniul recuperării copiilor cu TSA, diagnosticul diferențial între această nouă formă de autism denumită *Autism Virtual* și formele „clasice” de autism se poate face numai prin aplicarea a două condiții cumulative. Este vorba de eliminarea consumului de mediu virtual și începerea unui program specializat de recuperare. În funcție de modul în care pacientul va răspunde la protocolul de recuperare, putem să îl încadrăm într-o formă sau alta. Lucrarea de față ne arată că este nevoie de un indice de eficiență global (IGE) de minim patru ori mai mare față de cazurile „clasice”, pentru a putea încadra un pacient în această formă de *Autism Virtual*.

Acest studiu, chiar dacă nu este primul care aduce acest aspect în discuție²⁰, este primul studiu clinic aplicat pe o anumită populație și realizat în România. Primul studiu care aduce în discuție existența acestui fenomen este din anul 2006²¹, și a investigat în mod empiric, în baza datelor statistice, ipoteza că vizionarea televiziunii în copilărie servește ca un declanșator în TSA. Studiul a concluzionat că ratele autismului erau mai crescute în state din SUA în care nivelul de precipitații erau mai mari, corelat cu creșterea numărului de abonamente la cablul TV.

¹⁸ Peste 5 ore/zi de mediu virtual poate reprezenta cantitativ, procente între 50-70% din perioada de veghe a unui copil între 0-3 ani.

¹⁹ A se vedea Elise B. Robinson et al, *Genetic risk for autism spectrum disorders and neuropsychiatric variation in the general population*. Nat Genet. 2016 mai; 48 (5): 552-555. <https://www.nature.com/articles/ng.3529>

²⁰ A se vedea Heffler KF, Oestreicher LM. *Causation model of autism: Audiovisual brain specialization in infancy competes with social brain networks*. Med Ipoteze. 2016 Jun; 91: 114-122. doi: 10.1016 / j.mehy.2015.06.019. Epub 2015 27 iunie. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/26146132>

²¹ A se vedea Michael Waldman, Sean Nicholson, Nodir Adilov, *Does Television Cause Autism?*. Johnson School Research Paper Series No. 01-07. Posted: 30 May 2007; https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=989648

În acest moment specialiști din diverse țări²² aduc în discuție existența acestui fenomen²³, s-au început chiar campanii pe diverse pagini web²⁴ și s-au organizat chiar întâlniri internaționale pe acest subiect²⁵.

Limitări și constrângeri

Lucrarea de față, cu toate că aduce în discuție un fenomen nou, prezintă anumite limite ce țin de probleme de conștiință, etică și deontologie atât personală, cât și profesională. Asta deoarece, studiul ne arată că un diagnostic diferențial, nu se poate face decât dacă se elimină consumul de mediu virtual și se începe un protocol de recuperare specializat, ori un studiu complet ar trebui să introducă într-o alternare aleatorie un lot de subiecți care să elimine sau nu consumul de mediu virtual, și/sau un lot de subiecți care să înceapă sau nu un protocol de terapie de recuperare specifică.

Totodată, acest studiu nu reprezintă și nici nu se dorește a fi o cercetare exhaustivă, urmând să revenim cu o variantă îmbunătățită, în funcție de evoluția acestui fenomen în dezvoltare, precum și de apariția de cercetări de specialitate mai noi în acest domeniu. Având în vedere că este vorba de un fenomen nou întâlnit, cercetări asemănătoare trebuie replicate și în alte condiții și mai ales în alte țări, pentru a observa dacă această ipoteză se verifică în totalitate.

Concluzii

Modul diferit și favorabil prin care copii diagnosticați cu TSA, care au prezentat în istoricul anamnestic, în perioada 0-3 ani, un consum mediu de peste 4 ore/zi de mediu virtual, au reacționat la procesul terapeutic față de lotul

²² Romania, Statele Unite ale Americi, Franta, Qatar

²³ <https://www.youtube.com/watch?v=9-eIdSE57Jw> (site accesat pe 24.01.2018) <https://www.youtube.com/watch?v=nXRBv7kvD9s> (site accesat pe 24.01.2018) <https://www.youtube.com/watch?v=x9RdP8W3bK8> (site accesat pe 24.01.2018) <https://www.youtube.com/watch?v=lyAe75uPFCo> (site accesat la 24.01.2018)

²⁴ <http://www.surexpositionecrans.org/qui-sommes-nous/> (site accesat pe 24.01.2018), <http://www.stopautismvirtual.ro> (site accesat pe 24.01.2018), <https://esmautism.wixsite.com/website> (site accesat pe 24.01.2018)

²⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=DbJOBNWj374> (site accesat pe 24.01.2018) <https://www.youtube.com/watch?v=yHoB4aLd4II&list=PLi9jHTk1Lc9urvOGLSNPFZ750jM6TT4vs&index=10> (site accesat pe 24.01.2018).

de control, sugerează o legătură de cauzalitate directă între acest consum excesiv de ecrane și comportamentele și elementele similare celor întâlnite în TSA. Acest consum excesiv de mediu virtual în perioada 0-3 ani, cumulat și cu o predispoziție genetică, poate produce chiar o structură de neuroconectivitate tipică copiilor cu TSA, afectând structurile cerebrale pe termen lung prin influența factorilor epigenetici, cauzați de privarea senzoriomotorie și socioafectivă, putând duce astfel la creșterea incidenței globale a autismului la nivel național și internațional prin apariția acestei noi forme de autism, numită în prezenta lucrare *autism virtual*.

Recomandări

Pentru părinți:

– Evitarea utilizării dispozitivelor electronice cu ecran pentru copii mai mici de 24 de luni, precum și oprirea dispozitivelor dacă nu mai sunt utilizate, mai ales în camera în care se află copilul;

– Limitarea dispozitivelor electronice la maxim o oră/zi și numai în prezența unui adult care să ajute copilul să înțeleagă ceea ce urmărește, pentru copiii între 2 și 3 ani;

– Pentru copiii între 3 și 6 ani, limitarea ecranelor la maxim o oră/zi și evitarea utilizării acestora în timpul mesei sau cu o oră înainte de culcare;

– Consultați recomandările Consiliului Național al Audiovizualului privind măsurile de protecție a copilului în familie, disponibil la adresa: <http://www.cna.ro/article6548,6548.html>.

Pentru specialiști – medici pediatri, de familie, neuropsihiatrii, neurologi, psihologi etc.

– Informarea directă a părinților cu privire la riscurile expunerii la dispozitivele electronice cu ecran, a copiilor și mai ales a copiilor cu vârste cuprinse între 0-3 ani;

– Recomandați părinților cantitatea maximă de utilizare a dispozitivelor cu ecran, în funcție de vârsta copiilor;

– Recomandați părinților activități alternative și recreative de calitate, pentru dezvoltarea fizică și mentală, care să înlocuiască timpul alocat vizionării ecranelor.

Pentru instituții publice – Ministerul Sănătății, Consiliul Național al Audiovizualului, Organismele desemnate pentru protecția consumatorilor (ANPC, InfoCons) etc.

– Organizare unor campanii naționale de educare și conștientizare a populației cu privire la riscurile consumului excesiv de mediu virtual (mobil, televizor, laptop, tabletă, computer) asupra copiilor și mai ales asupra copiilor cu vârste cuprinse între 0-3 ani.

Recunoașteri

Mulțumim în special, celor două instituții, *Asociația pentru Sănătate Mintală a Copilului (ASMC)* și *Fundația Copii în Dificultate – România (CID – România)*, care au contribuit și au susținut realizarea acestui studiu și tuturor finanțatorilor care le-au sprijinit, dar și tuturor participanților și voluntarilor care au ajutat la finalizarea lui. Mulțumim de asemenea și echipei de specialiști din SUA, Franța și Qatar care contribuie la informarea și mediatizarea acestui fenomen.

II. RAPORT DE ACTIVITATE AL INSTITUTULUI ROMÂN PENTRU DREPTURILE OMULUI -2017-

INTRODUCERE

Principiile de la Paris

Conform Principiilor de Paris¹ referitoare la statutul Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului, acestea sunt organisme independente, stabilite prin legislația națională având mandatul de a proteja și promova drepturile omului din statul respectiv. Prin înființarea lor, aceste instituții sunt „elemente cheie ale unui sistem eficient de protecție a drepturilor omului, care creează o punte între decalajele dintre normele internaționale privind drepturile omului și implementarea acestora la nivel național.” Prin cooperarea cu alți actori implicați la nivel național, european și internațional, instituțiile naționale pentru drepturile omului au menirea de a sprijini persoanele fizice să își exercite drepturile lor fundamentale și de a semnală încălcări ale acestora.

Instituțiile naționale de drepturile omului au atribuții ce privesc monitorizarea, cercetarea, consilierea guvernului și parlamentului, raportarea către organismele internaționale, soluționarea plângerilor, asigurarea de asistență, educația în domeniul drepturilor omului, informarea privind noutățile în materie de drepturile omului, identificarea unor exemple de bune practici.

Criteriile principale ale Principiilor de la Paris au în vedere:

- un mandat „cât mai extins posibil” bazat pe standardele universale ale drepturilor care să includă dubla responsabilitate, atât de a promova cât și de a proteja toate drepturile omului;
- independență față de guvern;

¹ Principiile de la Paris – formulate în 1991 la Conferința consacrată instituțiilor naționale de drepturile omului, devenite document oficial al Adunării Generale ONU în 1993, – referitoare la statutul instituțiilor naționale pentru drepturile omului.

- independență garantată fie prin Constituție, fie prin legislație;
- putere adecvată de investigare;
- pluralism;
- resurse umane și financiare adecvate.

Pe baza acestora, instituțiile naționale pentru drepturile omului au capacitatea de a aborda în mod cuprinzător și consecvent problemele legate de drepturile omului, datorită mandatului lor lărgit, care ar trebui să includă competențe de promovare și apărare a tuturor drepturilor omului: de la civile și politice la economice, sociale și culturale. Acest lucru face posibil ca o instituție națională pentru drepturile omului să acopere și să integreze conceptul drepturilor omului în politicile guvernamentale, în legislație și în conștientizarea opiniei publice.

În timp, organismele ONU, inclusiv Adunarea Generală și Consiliul pentru Drepturile Omului au afirmat în mod repetat rolul important pe care îl au instituțiile naționale în promovarea și protecția drepturilor omului atât la nivel național, cât și internațional cu respectarea acestor principii care reprezintă principala sursă de standarde cerută pentru ca acestea să poată proteja și promova eficient drepturile omului.

Alinierea la aceste Principii este necesară ca o măsură de recunoaștere și întărire a rolului instituțiilor naționale de drepturile omului în asigurarea aplicării standardelor internaționale în domeniul drepturilor omului.

Institutul Român pentru Drepturile Omului (IRDO) organism independent, cu personalitate juridică, înființat prin lege – Legea nr. 9/1991, reprezintă prima instituție națională pentru drepturile omului creată în România după 1989.

Prin înființarea acestui organism, autoritățile române răspundeau, la acea vreme, preocupărilor ONU, OSCE și Consiliului Europei, care prin numeroase rezoluții și recomandări încurajau crearea și dezvoltarea unor instituții naționale independente cu atribuții specifice în domeniul promovării și protecției drepturilor omului și prin alte mijloace decât cele din sfera judiciară.

IRDO a urmat în întreaga sa evoluție respectarea Principiilor de la Paris și s-a dezvoltat și potrivit cerințelor formulate de Consiliul Europei prin Recomandările R(79)16 și (97)14 ale Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei cât și potrivit Rezoluției A/RES/48/134 a Adunării Generale a ONU. Ancorându-și preocupările în realitățile concrete ale fiecărei perioade, ale fiecărei etape, Institutul a avut permanent în vedere organizarea unui cadru corespunzător și crearea unor mijloace adecvate pentru aplicarea și respectarea concretă a drepturilor omului, pentru o mai bună cunoaștere și conștientizare a lor, atât de către instituțiile publice, cât și de către persoanele fizice, cu atât mai mult cu cât România este membră a ONU, a OSCE, a Consiliului Europei și a Uniunii Europene.

În demersurile întreprinse de Institut, de-a lungul anului 2017, i s-au alăturat și și-au dat concursul, ca de fiecare dată, instituțiile publice, mediul academic, organizații neguvernamentale cu preocupări în domeniul drepturilor omului care au asigurat Institutului o capacitate sporită de acțiune, în scopul îndeplinirii atribuțiilor conferite de Legea nr. 9/1991, ca instituție națională independentă de promovare a drepturilor omului, manifestându-se ca o interfață între instituțiile statului și societatea civilă.

Misiune

Mandatul, potrivit legii de înființare, este de a asigura o mai bună cunoaștere de către organismele publice, asociațiile neguvernamentale și cetățenii români a problematicii drepturilor omului, a modului în care drepturile omului sunt garantate în alte țări. De asemenea, scopul Institutului este să informeze opinia publică de peste hotare, organismele internaționale, în legătură cu

modalitățile practice prin care drepturile omului sunt asigurate și respectate în România.

În conceperea programului de activitate pe anul 2017 al Institutului Român pentru Drepturile Omului au fost avute în vedere, printre altele, Obiectivele ONU pentru noul Mileniu, Obiectivele ONU pentru 2017, Cadrul multianual pentru perioada 2013 – 2017 al Agenției pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (FRA), Programul anual de lucru al FRA, Strategia Europeană pentru persoanele cu handicap (2010–2020), Rezoluția nr. 21/14 privind „Programul mondial pentru educație în domeniul drepturilor omului” a Consiliului ONU pentru Drepturile Omului (faza a 3-a a Planului de acțiune – 2015-2019) Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă. În acest sens principalele direcții de interes pentru următoarea perioadă, potrivit celor trei generații de drepturi, sunt: accesul la justiție; drepturile copilului; respingerea oricărei forme de discriminare bazată pe sex, rasă, culoare, origine etnică sau socială, caracteristicile genetice, limbă, religie sau convingeri, opinii politice sau de orice altă natură, apartenența la o minoritate națională, statut socio-economic, proprietate, naștere, dizabilitate, vârstă sau orientare sexuală; combaterea rasismului, xenofobiei și intoleranței; drepturile solicitanților de azil; respectarea vieții private și protecția datelor cu caracter personal; drepturile economice, sociale, politice și civile. Principiile de la Paris privind funcționarea instituțiilor naționale de promovare și protecție a drepturilor omului.

Răspunzând misiunii ce-i revine, în conformitate cu atribuțiile stabilite prin legea de înființare, Institutul Român pentru Drepturile Omului, își subsumează activitățile preconizate pentru 2017 (cercetarea, educarea, formarea de formatori, informarea și editarea de publicații și lucrări de specialitate) obiectivelor sale prioritare devenite de acum repere constante: diseminarea și aprofundarea cunoștințelor privind drepturile omului, potrivit normelor și standardelor internaționale în domeniu, în lumina principiilor și valorilor umaniste universale; dezvoltarea unei atitudini practice în privința recunoașterii

diferențelor între indivizii umani ca premisă în lupta împotriva oricărei forme de discriminare pe motive de rasă, sex, origine națională, etnică, socială, limbă, religie, convingeri politice, sau de altă natură, statut fizic și mental; identificarea problemelor și dificultăților din sfera drepturilor omului, stimularea eforturilor de investigare a acestora în vederea identificării unor soluții care să contribuie la rezolvarea lor în concordanță cu principiile ce stau la baza promovării și respectării drepturilor omului; conștientizarea potențialului pe care-l reprezintă instrumentele juridice și mecanismele instituționale internaționale, regionale și naționale existente în domeniu, în scopul de a facilita utilizarea acestora; concertarea strategiilor și acțiunilor cu caracter educațional desfășurate în domeniul drepturilor omului prin parteneriate realizate cu organizații guvernamentale – care să pună în operă o pedagogie întemeiată pe difuzarea cunoștințelor, analiza critică și stimularea aptitudinilor și atitudinilor utile în promovarea drepturilor omului; încurajarea la toate nivelurile, în primul rând la scara tinerei generații, a modalităților de abordare a problematicii drepturilor omului nu ca pe simple norme abstracte, ci în legătură nemijlocită cu diferitele situații și provocări reale de ordin social, economic, cultural și politic.

De asemenea, IRDO consideră necesar ca în desfășurarea activităților sale să urmărească:

- elaborarea unor studii care să identifice cele mai bune practici pentru a contribui la transformarea drepturilor omului într-o realitate la nivel național;

- o mai pronunțată sensibilizare față de aspectele susceptibile de a deveni tensionate și uneori chiar conflictuale în luările de poziții privind drepturile fundamentale;

- implicare activă în organizarea de acțiuni privind promovarea drepturilor omului la nivel național;

- creșterea capacității de formare pe diferite teme de interes raportate la provocările actuale;

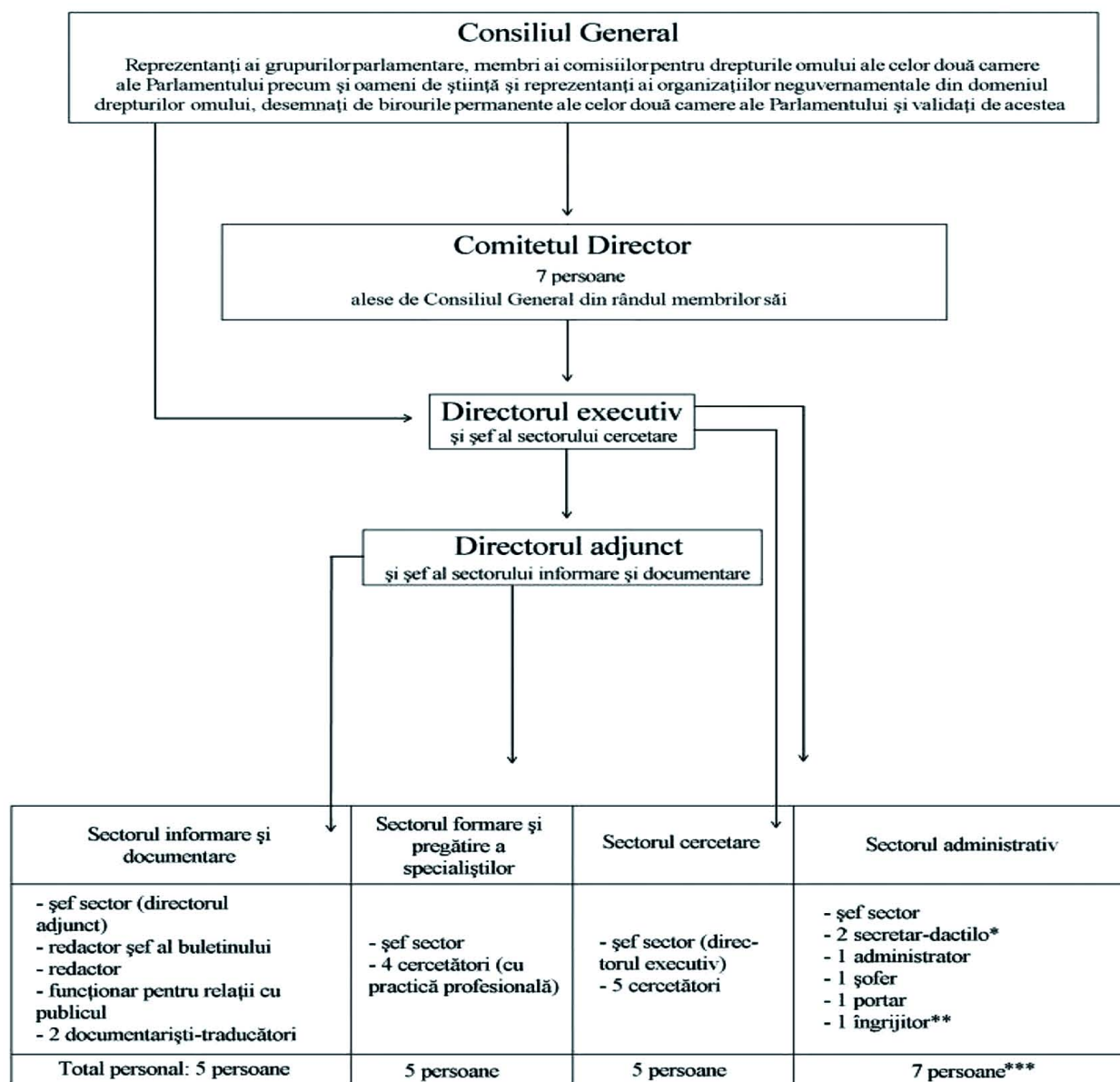
- întărirea cooperării cu mediul academic, cu organizațiile neguvernamentale și cu autoritățile locale.

Structură

Potrivit art. 5 din Legea nr.9/1991 de înființare a Institutului Român pentru Drepturile Omului, Institutul „este condus de un Consiliu General, cuprinzând reprezentanți ai grupurilor parlamentare, membri ai Comisiei pentru drepturile omului și cetățeanului a Senatului și Comisiei pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale a Adunării Deputaților, precum și oameni de știință și reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale din domeniul drepturilor omului, desemnați de birourile permanente ale celor două camere ale Parlamentului și validați de acestea. Consiliul general desemnează dintre membrii săi un Comitet Director, format din 7 persoane: parlamentari, oameni de știință, reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale și directorul executiv. Directorul executiv reprezintă Institutul ca persoană juridică, conform reglementărilor în vigoare „Comitetul Director asigură conducerea activității curente a Institutului.“

Structura de personal a Institutului este cea prevăzută în anexa la Legea nr.9/1991. Așa cum rezultă din organigrama atașată(a se vedea Fig. 1).

Structura Institutului Român pentru Drepturile Omului

* Unul din cele 2 posturi este în prezent nebugetat.

** Post în prezent nebugetat.

*** În prezent 5 persoane.

Figura 1, Organigrama Institutului Român pentru Drepturile Omului

I. CERCETARE, STUDII ȘI ARII TEMATICE

Studierea diferitelor aspecte legate de promovarea și respectarea drepturilor omului reprezintă unul dintre principalele elemente ale activității desfășurate de Institutul Român pentru Drepturile Omului.

Având în vedere misiunea sa de a contribui la edificarea în țara noastră a unei culturi a drepturilor omului, Institutul a consacrat eforturile sale în domeniul cercetării unor teme vizând drepturi din toate generațiile de drepturi ale omului: civile și politice (prima generație), economice, sociale și culturale (a doua generație), dreptul la pace, dreptul la un mediu sănătos, dreptul la dezvoltare durabilă (a treia generație), dreptul la fericire (a patra generație).

Studiile realizate în anul 2017 au avut în vedere, totodată, atât legislația națională din domeniul drepturilor omului cât și documentele internaționale și regionale devenite parte din dreptul intern prin ratificarea acestora de către România. Unele studii au abordat o tematică generală; altele au fost consacrate instrumentelor și mecanismelor privind protecția și promovarea drepturilor omului, precum și evoluției acestora în timp; au fost, de asemenea, și studii dedicate unor drepturi anume.

Rapoartele și studiile realizate în cadrul Institutului au fost valorificate și prin intermediul seminariilor, simpoziunilor sau meselor rotunde organizate de Institut. Ne referim atât la manifestări organizate de Institut (a se vedea **Anexa II. A**), cât și la acțiuni organizate în parteneriat. Schimbul de experiență, opiniile și concluziile desprinse au permis conturarea unor noi teme de cercetare, a unor modalități noi de abordare a aspectelor de formare și educare în spiritul respectului drepturilor omului.

Solicitarea adresată Institutului de către organizații și organisme cu preocupări în domeniul drepturilor omului, din țară sau din străinătate, de a participa cu studii, comunicări, rapoarte etc. la acțiuni organizate de acestea (a se vedea **Anexa II. B**) ilustrează faptul că Institutul s-a făcut remarcat atât pe plan național, cât și internațional, prin rigoarea și consecvența implicării în pro-

tecția și promovarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Nediscriminare

Discriminarea are multiple fațete și capătă, mai ales în contextul actual, o varietate de forme de manifestare, de la marginalizarea unor categorii socio-economice, de vârstă, gen, etnice sau lingvistice, până la rasism și discursul motivat de ură ori la adoptarea unui comportament diferit (agresiv) în raport cu migranții. De aceea au fost și rămân o preocupare constantă pentru IRDO modalitățile de a combate acest fenomen, ca unul dintre domeniile importante abordate de Institut.

Activitățile Institutului consacrate combaterii discriminării au inclus studii, campanii și evenimente ce au avut în vedere teme ca discriminarea multiplă și drepturile femeilor și fetelor, combaterea inegalităților existente între genuri, drepturile romilor, drepturile lingvistice ale minorităților.

Considerând că educația reprezintă un instrument cheie pentru înțelegerea și respectarea drepturilor categoriilor vulnerabile și a minorităților, Institutul s-a implicat în organizarea unor evenimente privind promovarea standardelor internaționale și conștientizarea efectelor discriminării, acțiuni destinate îndeosebi educației tinerilor, de susținere a acestora în sensul responsabilizării și implicării active în societate, prin înțelegerea și combaterea oricăror forme de discriminare.

Astfel, alături de partenerii săi, IRDO a organizat diverse acțiuni, precum:

– campania de conștientizare privind lupta împotriva unor atitudini motivate de ură, desfășurată la Liceul Jean Monet din Ploiești.

– „Rolul educației civice în combaterea rasismului” masă rotundă, consacrată combaterii discriminării, organizată cu Colegiul Național „Spiru Haret” din București

– campania dedicată Săptămânii europene de combatere a rasismului (18-26 martie) sub mesajul „Să nu fim divizați, să rămânem uniți”, cu sprijinul rețelei europene de ONG-uri angajate în

combaterea rasismului – United for Intercultural Action, organizând împreună cu partenerii săi evenimente și campanii de conștientizare cu privire la înțelegerea diversității și înlăturarea pericolului rasismului.

– campania de combatere a rasismului intitulată „Să spunem NU discriminării”, care a avut loc între 21 și 24 martie, în Ploiești și Buzău, la care au luat parte patru școli și licee.

– campania de conștientizare „Fără ură, cu toleranță, combaterea discursurilor motivate de ură din mediul online”, organizată de IRDO în parteneriat cu Școala Gimnazială „Prof. Ion Vișoiu” din Chitila, în data de 17 martie.

Aceste campanii au avut ca scop înțelegerea de către tineri a drepturilor lor dar și importanța asumării obligațiilor ce le revin, iar în cazul unor provocări necesitatea adoptării unor atitudini și manifestări pozitive.

Studiile realizate în cadrul Institutului au fost valorificate și prin prezentările și punctele de vedere exprimate în cadrul evenimentelor la care IRDO a fost invitat, ori solicitate Institutului de către comisiile de specialitate din cadrul Parlamentului sau de diferite organisme internaționale.

La evenimentul cu tema „Dezrobirea juridică și spirituală a romilor”, organizată de Comisia pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale a Camerei Deputaților, IRDO a susținut necesitatea unei mai bune cunoașteri a mecanismelor naționale și internaționale de promovare și protecție a drepturilor omului și importanța programelor educative prin care sunt promovate toleranța și respectul față de persoane și grupuri care susțin valori, opinii și credințe diferite.

Un alt studiu, referitor la minoritățile naționale, a fost valorificat prin exprimarea punctului de vedere al Institutului în cadrul mesei rotunde cu titlul „Implicarea persoanelor aparținând minorităților naționale în procesul decizional” organizată în cadrul Reuniunii Subcomisiei privind drepturile minorităților a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, în data de 21 noiembrie, la București.

Alte evenimente consacrate combaterii discriminării în cadrul cărora Institutul și-a exprimat punctele de vedere formulate în baza studiilor

efectuate au fost conferința cu tema „Egalitatea de gen: Test pentru democrație”, organizată la inițiativa Comisiilor pentru egalitatea de șanse din Camera Deputaților și Senat și masa rotundă cu tema „Rolul educației civice în combaterea rasismului”, în parteneriat cu Liceul Spiru Haret din București.

Drepturile copilului și tânărului

Ca public țintă, copiii și tinerii reprezintă un segment prioritar al acțiunilor desfășurate de către IRDO, nu numai pentru că aceștia sunt vulnerabili ori pentru că resimt nevoia de a-și cunoaște și a le fi respectate drepturile și de a înțelege că existența propriilor drepturi trebuie dublată de conștientizarea responsabilităților, ci și pentru că informarea și educația pentru drepturile omului contribuie la dezvoltarea tinerilor în spiritul cetățeniei democratice, ca viitori participanți la viața comunității.

Și pentru că dezvoltarea fizică, afectivă, psihologică ori la nivel social a copiilor și tinerilor cade în sarcina părinților, a familiei sau a celor care sunt îndrituiți să suplینească acest rol, familia (în accepțiunea sa extinsă) intră de asemenea în preocupările Institutului, prin demersurile pe care le face de a asigura accesul acesteia la informații cu privire la drepturile și responsabilitățile reciproce.

De aceea, Institutul pune accent pe desfășurarea de campanii, evenimente, ateliere și concursuri având ca țintă copiii și tinerii, dar și – important pentru a contribui la climatul general de înțelegere și respectare a drepturilor și libertăților fundamentale – părinții sau educatorii acestora, psihologii sau asistenții sociali care au ca responsabilitate asigurarea concretizării acestor drepturi și a responsabilităților conexe lor.

Una dintre pârghiile prin care se realizează acest lucru este implicarea IRDO, în colaborare cu Ministerul Educației Naționale, în desfășurarea concursurilor școlare de tradiție precum „Olimpiada de științe socio-umane” și „Democrație și toleranță”, care vizează tocmai însușirea de cunoștințe, comportamente și atitudini având ca obiectiv final aplicarea valorilor fundamentale ale drepturilor omului.

O altă modalitate de a disemina în rândul tinerilor aceste valori este aceea de a lucra

și colabora direct, în cadrul unor ateliere și evenimente interactive, astfel încât aceștia să înțeleagă importanța respectării drepturilor fiecăruia, dar să aibă și posibilitatea de a comenta și de a-și exprima opinia în legătură cu ce anume înseamnă aplicarea unui drept. Astfel de ateliere, dedicate Zilei Internaționale a Drepturilor Copilului, au avut ca obiectiv conștientizarea existenței categoriilor de drepturi pe care copiii le au și mai ales integrarea acestor cunoștințe în comportamentul lor de zi cu zi.

Marcarea Zilei Internaționale a Drepturilor Copilului s-a realizat pe parcursul a mai mult de o săptămână (18-24 noiembrie 2017) și a cuprins evenimente diversificate tematic și ca modalitate de adresare, cuprinzând concursuri, cursuri și ateliere.

Educatori, pedagogi, psihologi, asistenți sociali și alte categorii de personal care au datorat de a-i îndruma, sprijini și educa pe tineri au fost de asemenea formați pentru înțelegerea drepturilor fundamentale ale copiilor și pentru a le concretiza, cu accent pe responsabilitățile de protecție pe care le au față de cei mici. Astfel, s-au organizat cursuri și ateliere-dezbateri privind dreptul la joc și activități recreative, drepturile tinerilor în lumea virtuală.

Cât privește nevoia de a obține conștientizarea acestor drepturi la nivelul părinților – responsabili nu numai pentru aplicarea drepturilor, ci și, în aceeași măsură, pentru protejarea copiilor, s-au desfășurat mai multe evenimente privind obligațiile pe care părinții le au față de copii. Fie că vorbim despre alegerea și aplicarea pedepselor educative (un eveniment care a suscitat atenția a numeroși părinți înscriși la seminarul intitulat „Ora de psihologie”), fie despre comunicarea nonviolentă ori despre alegerea de produse comerciale, produse care să respecte normele legislative interne și internaționale în ceea ce privește siguranța utilizării. Toate aceste seminarii și ateliere au avut ca principal obiectiv conștientizarea de către părinți a faptului că respectarea drepturilor copiilor se realizează și trebuie să se concretizeze în toate aspectele vieții cotidiene.

Având în vedere crearea unor politici coerente cu un impact major și direct în ceea ce privește creșterea calității vieții copiilor și necesitatea

îmbunătățirii politicilor existente privind protecția acordată copiilor și familiei, Institutul a participat în perioada 16-17 martie, la conferința cu tema „Franța-România – perspective privind politica socială europeană și politicile de protecție a copiilor și familiei”, organizată de Fundația Internațională pentru Copil și Familie „Dr. Alexandra Zugrăvescu” și rețeaua Eurodir, în scopul promovării standardelor europene de formare pentru managerii de servicii sociale.

Drepturile femeii

Pe parcursul acestui an Institutul și-a dedicat eforturile pentru promovarea și implementarea standardelor internaționale privind drepturile femeilor, în contextul evaluării de către Comitetul ONU pentru eliminarea discriminării față de femei a rapoartelor periodice șapte și opt privind implementarea Convenției ONU pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor², precum și a pregătirii raportului pentru cel de al treilea ciclu al evaluării periodice universale (UPR) din cadrul Consiliului ONU pentru Drepturile Omului.

La cererea Înalțului Comisariat pentru Drepturile Omului, IRDO a întocmit un studiu și a înaintat, în baza acestuia, un raport cu privire la formele de discriminare și violență împotriva femeilor și fetelor în contextul rasismului, xenofobiei și intoleranței și la felul în care discriminarea multiplă afectează drepturile femeilor și fetelor. Pornind de la analiza evoluției legislației din domeniu, Institutul a prezentat progresele înregistrate în ultimii ani, subliniind, totodată, și problemele cu care se confruntă femeile române, femeile cu dizabilități, femeile din mediul rural în exercitarea drepturilor lor. Au fost exemplificate bune practici și inițiative întreprinse de societatea civilă pentru combaterea unor forme multiple și convergente de discriminare și violență la adresa femeilor și fetelor.

Institutul a fost implicat în procesul de realizare a rapoartelor periodice privind implementarea Convenției pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor, cât și pentru cel de-al treilea raport prezentat de România în cadrul Mecanismului de revizuire periodică universală

² În cadrul celei de a 67-a sesiuni a Comitetului ONU pentru eliminarea discriminării față de femei, din iulie 2017.

(UPR) al Consiliului pentru Drepturile Omului al ONU. În vederea efectuării studiilor aferente și a elaborării punctelor sale de vedere incluse în aceste rapoarte, Institutul a participat la discuții cu reprezentanți ai instituțiilor publice implicate în realizarea rapoartelor de țară prezentând cercetările, studiile, campaniile și evenimentele realizate de IRDO și a organizat consultări cu ONG-uri cu preocupări în domeniul drepturilor femeii. Concluziile și recomandările Comitetului ONU pentru eliminarea discriminării față de femei au vizat aspecte privind: accesul femeilor la justiție, problema stereotipurilor, violența împotriva femeilor, traficul și exploatarea sexuală, reprezentarea politică, educația, piața muncii, sănătatea, situația femeilor din mediul rural, femeile migrante, femeile care se confruntă cu discriminarea multiplă, căsătoria și relațiile de familie. Prin acțiunile realizate în a doua parte a anului 2017, cât și prin intermediul publicațiilor sale și a paginii de web, Institutul a urmărit să facă cunoscute aceste recomandări³.

Pe parcursul anului IRDO a organizat o serie de evenimente și consultări cu organizații neguvernamentale ce activează în domeniul drepturilor femeilor, precum și schimburi de bune practici, în efortul comun de a identifica soluții viabile pentru combaterea violenței împotriva femeilor și fetelor. În acest sens a fost organizată dezbateră cu tema „Să combatem violența împotriva femeilor”, în colaborare cu Asociația Femeilor din România „Împreună” (AFRI), cu ocazia Zilei internaționale de combatere a violenței împotriva femeilor. Institutul a realizat un chestionar menit să ofere informații relevante privind situația drepturilor femeii în România și mijloacele de combatere a actelor de violență domestică. Cei mai mulți respondenți au pus accentul pe necesitatea unor noi reglementări care să combată stereotipia și imaginea degradantă a femeii promovată voluntar sau involuntar în mijloacele de informare în masă.

De asemenea, Institutul s-a implicat în susținerea unor campanii precum „Together for peace”, campanie organizată în cadrul evenimentului „Prosperitate și pace în 196 de națiuni de Ziua Internațională a Păcii”, în colaborare cu Asociația Femeilor din România „Împreună” (AFRI) și

campania ONU a celor 16 zile de activism „Să nu neglijăm pe nimeni”, campanie inaugurată în data de 25 noiembrie și încheiată pe 10 decembrie, odată cu Ziua internațională a drepturilor omului”.

Alte acțiuni la care Institutul a participat în calitate de co-organizator sau invitat au fost dezbateră cu tema „Egalitatea de gen și încurajarea tuturor femeilor și fetelor – un obiectiv al Agendei 2030” și respectiv conferința „Egalitatea de gen: test pentru democrație” organizată la inițiativa Comisiilor pentru egalitatea de șanse pentru femei și bărbați ale Camerei Deputaților și Senatului, cu ocazia Zilei naționale a egalității de șanse între femei și bărbați.

Vârstnici

Îmbătrânirea populației reprezintă o tendință globală majoră care afectează, în ritmuri și la niveluri diferite, toate statele. Ea reflectă unele dintre realizările semnificative ale dezvoltării umane, precum îmbunătățirea sănătății, longevitatea sporită și scăderea mortalității.

Odată cu creșterea numărului de persoane în vârstă, se recunoaște tot mai mult importanța îmbătrânirii active și, totodată, importanța drepturilor persoanelor în vârstă. În ciuda acestor eforturi, persoanele în vârstă se confruntă cu multiple probleme care le restricționează atât drepturile, inclusiv dreptul la autonomie, participare, accesul la educație și formare, la sănătate și asistență socială, cât și contribuția la bunul mers al societății.

Proiectul „Drepturile persoanelor vârstnice și îngrijirea pe termen lung” (2015-2017), coordonat de Rețeaua Europeană de Instituții Naționale pentru Drepturile Omului (ENNHRI), a urmărit să determine o abordare din perspectiva drepturilor omului a îngrijirii persoanelor vârstnice în Europa, o clarificare a standardelor internaționale și regionale aplicabile în domeniu și formularea de recomandări către factorii decidenți la nivel european pentru eficientizarea protecției acestor persoane, precum și creșterea gradului de recunoaștere a rolului instituțiilor naționale pentru drepturile omului în domeniu.

În cadrul acestui proiect, Institutul a monitorizat opt centre de îngrijire din țară, patru din mediul urban și patru din mediul rural, șase din sistemul public și două private, și a contribuit cu studii

³ A se vedea http://irido.ro/irido/pdf/140_ro.pdf.

și materiale, inclusiv la elaborarea Raportului național privind persoanele vârstnice, parte a raportului final al ENNHRI.

De asemenea, reprezentanții IRDO au organizat o serie de interviuri, întâlniri și dezbateri cu reprezentanți ai autorităților centrale și locale cu atribuții în domeniu, precum și cu reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale și ai organizațiilor profesionale.

Persoanele cu dizabilități

Printre temele abordate în activitatea Institutului, pe parcursul acestui an, s-au numărat și o serie de aspecte privind dizabilitatea din perspectiva drepturilor omului, recunoașterea capacității juridice, drepturile femeilor cu dizabilități, educația incluzivă și viața independentă și integrarea în comunitate. Institutul a continuat cercetările în care era implicat, dezvoltând parteneriatele existente și, totodată, s-a implicat în noi proiecte.

Potrivit art. 12 din Convenția Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități (CDPD), capacitatea juridică și recunoașterea în fața legii sunt drepturi inerente de care trebuie să se bucure persoanele cu dizabilități în mod egal cu ceilalți membri ai societății. În acest sens, IRDO a continuat să susțină necesitatea unei reforme legislative pentru a asigura persoanelor cu dizabilități, în special celor cu dizabilități mintale, sprijinul de care ar putea avea nevoie în exercitarea capacității lor juridice; de asemenea, a susținut înlocuirea mecanismului de luare a deciziilor prin substituție cu un sistem de luare a deciziilor prin suport.

Prin parteneriatul încheiat cu Asociația Română de Psihiatrie Medico-Legală, Institutul s-a alăturat inițiativei de elaborare a unui proiect legislativ privind executarea măsurilor de siguranță cu caracter medical, oferind expertiză cu privire la ceea ce reprezintă dizabilitatea din perspectiva drepturilor omului, interpretarea și implementarea CDPD. Reforma legislației din domeniul sănătății mintale trebuie să aibă în centru promovarea și protecția drepturilor pacienților, și în particular a persoanelor cu dizabilități, punct de vedere susținut și în cadrul evenimentelor și dezbaterilor organizate de diferite comisii parlamentare la care IRDO a fost invitat să participe. În acest sens, amintim masa rotundă cu tema „Aplicarea

Convenției Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități pe segmentul psihosocial – de la teorie la practică” și dezbaterea „Perspective juridice privind reabilitarea psihosocială a pacienților aflați sub incidența măsurilor de siguranță cu caracter medical”, organizate de Comisia pentru egalitate de șanse din Senat și Asociația Română de Psihiatrie Medico-Legală.

De asemenea, Institutul a fost solicitat de către Comisia pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale a Camerei Deputaților ca, în cadrul ședinței cu tema „Stadiul îndeplinirii angajamentelor pe care România și le-a asumat prin Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități și Strategia 2020”, să prezinte un punct de vedere în legătură cu modul în care sunt respectate și promovate drepturile persoanelor cu dizabilități în țara noastră.

Pe parcursul anului, IRDO a organizat o serie de dezbateri și consultări cu organizațiile neguvernamentale cu privire la teme precum autonomia persoanelor cu autism, modele de sisteme de luare a deciziilor cu suport și educația incluzivă. IRDO a susținut drepturile persoanelor cu autism la șanse egale și la participarea efectivă și deplină în societate, organizând în acest sens o masă rotundă cu tema „Autonomie și viață independentă pentru cei cu autism”. În cadrul acestei reuniuni a fost subliniat faptul că în România încă nu există o infrastructură de servicii și intervenții specializate care să ajute persoanele cu autism să-și crească abilitățile pentru a fi autonome și nu există nici disponibilitatea alocării fondurilor necesare dezvoltării acestor servicii. Cu toate că există o lege a învățământului incluzivă, care promovează accesul neîngrădit la educație al tuturor persoanelor, copiii și tinerii cu autism încă au acces limitat la învățământul de masă.

Consultările cu diverse ONG-uri care activează în domeniu au fost importante în identificarea unor exemple de bune practici în implementarea sistemelor de luare a deciziilor cu suport. În acest sens, IRDO a realizat un studiu și a întocmit un raport legat de implementarea în România a art. 12 privind recunoașterea egală în fața legii, din CDPD, prezentat în cadrul Grupului de lucru privind implementarea CDPD al Rețelei Europene

a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului (ENNHRI).

De asemenea, pe parcursul anului IRDO a participat ca observator la întâlnirile organizate de Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Dizabilități cu societatea civilă.

Migrație, azil

În ultimii ani, comunitatea internațională se confruntă cu valuri de migrație fără precedent, iar situația persoanelor care sunt forțate să își părăsească locuințele din cauza conflictelor armate, a sărăciei, a deșertificării sau a unor fenomene climatice extreme trebuie înțeleasă și gestionată în mod eficient și responsabil.

Drepturile fundamentale trebuie recunoscute tuturor persoanelor indiferent de statutul lor: solicitanți de azil, refugiați sau migranți. În acest sens IRDO, prin studiile realizate și dezbaterile organizate a urmărit în permanență evidențierea reglementărilor internaționale și regionale din domeniu și transpunerea acestora în legislația națională.

Institutul a organizat o serie de întâlniri și dezbateri la care au fost invitați și reprezentanți ai instituțiilor publice cu atribuții în domeniu, reprezentanți ai comisiilor parlamentare și membri ai societății civile. Cu titlu de exemplu menționăm: simpozionul cu tema „Rasismul și xenofobia față de migranți. Provocări pentru instituțiile europene” și simpozionul cu tema „Criza refugiaților – fenomen global” organizat de Institutul Român pentru Drepturile Omului și Asociația pentru Națiunile Unite din România cu ocazia Zilei Internaționale a Refugiaților.

Accesul la justiție

Accesul la justiție nu este doar un drept în sine, ci reprezintă un instrument esențial care permite și încurajează transformarea altor drepturi în realitate.

Elementele de bază ale acestui drept includ accesul efectiv la un organism de soluționare a litigiilor, dreptul la un proces echitabil și la soluționarea în timp util a litigiilor, dreptul la despăgubiri adecvate, precum și aplicarea generală a principiilor referitoare la eficiența și efectivitatea realizării actului de justiție.

Respectarea prevederilor art. 6 și 13 din Convenția Europeană a Drepturilor omului, ale art. 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, reforma Curții Europene a Drepturilor Omului, respectarea și implementarea de către instituțiile naționale a deciziilor Curții de la Strasbourg, îmbunătățirea legislației naționale și evoluția jurisprudenței din România, au făcut obiectul analizelor și dezbaterilor desfășurate de Institutul Român pentru Drepturile Omului și în acest an.

Printre acțiunile cu un impact deosebit în acest domeniu se numără cea de a 6-a ediție a Conferinței internaționale „Eficiența normelor juridice”, organizată la Cluj Napoca în perioada 25-27 mai 2017 de către Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, Facultatea de Drept Cluj Napoca, în parteneriat cu IRDO, Academia Română, Filiala Cluj-Napoca și Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române – Departamentul de cercetări socio-umane. Conferința a constituit un bun prilej pentru Institut de punere în valoare a rezultatelor și concluziilor desprinse din analizele pe care le-a efectuat în legătură cu accesul liber și neîngrădit de constrângeri materiale la actul de justiție.

De asemenea, trebuie amintit faptul că IRDO este membru în Grupul de lucru juridic din cadrul Rețelei Europene de Instituții Naționale pentru Drepturile Omului și a participat activ în această calitate în cadrul temelor privind promovarea Cartei Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene.

Dreptul la sănătate

Institutul Român pentru Drepturile Omului, la solicitarea Comisiei pentru drepturile omului, culte și minorități a Senatului, a prezentat în fața Comisiei un punct de vedere privind Legea vaccinării⁴. Institutul a subliniat faptul că asigurarea vaccinării periodice, în situații epidemiologice sau în cazul unor grupuri populaționale de risc, reprezintă o modalitate de actualizare la nivel național a dreptului la sănătate. Asigurarea dreptului la sănătate reprezintă, pe de o parte, o dublă obligație a statului – de ordin intern și internațional – și, pe de altă parte, o obligație a părinților sau tutorilor legali față de copiii pe care îi au în îngrijire.

⁴ A se vedea http://www.irdo.ro/irdo/pdf/185_ro.pdf.

Cu referire la standardele internaționale și regionale de drepturile omului, precum și la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, Institutul Român pentru Drepturile Omului, deși a considerat oportună campania de vaccinare, nu consideră oportună impunerea obligativității vaccinării. Cu mult mai potrivită ar fi o informare cât mai detaliată a persoanelor vizate de lege referitor la: necesitatea vaccinării, tipurile de vaccin disponibile, substanțele conținute de vaccin, riscurile asumate de cei care refuză vaccinarea și riscurile la care aceștia îi supun pe ceilalți cetățeni, efectele benefice ale vaccinării, dar și potențialele efecte secundare și riscuri ale vaccinării. Este de preferat ca cetățenii să opteze liber pentru vaccinare, exercitându-și în deplină cunoștință de cauză dreptul la sănătate. În cazul categoriilor vulnerabile, cu referire în special la copii (mai ales prin posibila contribuție la propagarea unei epidemii), obligativitatea de a prezenta la accesul într-o colectivitate carnetul de vaccinare poate rămâne o soluție.

Dreptul la pace

La solicitarea Biroului Înaltului Comisariat ONU pentru Drepturile Omului, Institutul a realizat un raport privind impactul traficului de arme asupra drepturilor omului. În studiul realizat de IRDO se precizează că circulația și transferul de arme în diferite locuri de pe glob nu sunt strict

monitorizate și nici controlate datorită lipsei unor reglementări internaționale. La nivel național și regional există diverse proceduri și sisteme de control care trebuie aduse la zi pentru un control real al dinamicii acestui influx de arme. Cu toate acestea reglementările în vigoare rămân lacunare și greu de sincronizat sau de pus în practică.

Se precizează poziția comună adoptată de statele membre UE, inclusiv de către România, în privința controlului intermedierei transferului de arme, ceea ce obligă țările să își armonizeze politicile în această privință. Statele trebuie să emită o autorizație pentru traficul de arme către o țară terță și să stabilească sancțiuni pentru agenții intermediari care eludează controlul și încalcă legislația națională. Mai este necesar și controlul asupra naționalității agenților intermediari care sunt rezidenți pe teritoriul statului respectiv dar acționează în afara acestuia.

Se evidențiază în raportare rolul activ al statului român, care în cooperare cu serviciile secrete de informații ale altor țări, inclusiv SUA, a reușit să identifice și să stopeze transporturi ilegale de arme către diverse regiuni de pe glob.

Raportul Înaltului Comisariat ONU pentru Drepturile Omului privind impactul traficului de arme asupra drepturilor omului a fost prezentat în cea de a 35-a sesiune a Consiliului Drepturilor Omului.

II. – PROGRAME DE FORMARE ȘI ACTIVITĂȚI DE EDUCAȚIE ÎN DOMENIUL DREPTURILOR OMULUI

În exercitarea atribuțiilor sale – care decurg din mandatul IRDO ca instituție națională, independentă, investită prin legea de înființare cu roluri de cercetare, formare și consultanță – Sectorul formare are ca obiective organizarea de programe de formare, ateliere și evenimente destinate îndeosebi acelor categorii de persoane care au răspunderi speciale pentru protecția drepturilor omului sau dedicate cunoașterii problematicei drepturilor omului în rândurile unor largi categorii ale populației.

Drepturile omului nu pot fi apărate și promovate numai prin existența instrumentelor juridice, educația pentru drepturile omului fiind esențială pentru înțelegerea, sensibilizarea, susținerea, protecția și respectarea acestor drepturi la toate nivelurile și în toate sectoarele de activitate.

În acest sens Sectorul formare al IRDO își organizează activitatea pe coordonate care vizează:

deschiderea față de toate grupurile-țintă și inițierea de activități care să răspundă direct și într-o măsură cât mai mare necesităților acestora, identificate direct sau prin relaționare cu parteneri implicați activ în promovarea drepturilor diverselor categorii;

nediscriminarea și promovarea cu prioritate a drepturilor unor categorii vulnerabile: copii, femei, bătrâni, romi, persoane cu dizabilități;

accesibilitatea – în relația cu beneficiarii, partenerii instituționali ori aparținând societății civile care împărtășesc aceleași valori, interese și obiective;

implicarea activă în îndeplinirea misiunilor Sectorului prin derularea unor acțiuni, proiecte și programe care să oglindească variata paletă de atribuții a instituției;

disponibilitatea de a răspunde prompt și eficient solicitărilor grupurilor-țintă și categoriilor interesate de domeniul drepturilor omului;

adaptabilitatea la provocările societății contemporane, adecvarea permanentă a acțiunilor la nevoile de informare și conștientizare ale publicului larg și de specialitate;

dezvoltarea permanentă de noi programe, activități, evenimente, suporturi de curs etc., dar și permanenta adaptare informațională și formativă a personalului.

Potrivit acestor coordonate, activitatea sectorului de formare a urmărit să acceseze o paletă cât mai largă de grupuri-țintă, să atingă o gamă cât mai largă din tematicile drepturilor omului și, nu în ultimul rând, să dezvolte rețeaua de parteneri din comunitate și instituționali.

În ceea ce privește categoriile de beneficiari, în 2017 acestea au fost variate și gândite pe anumite evenimente, pentru a valorifica la maximum impactul acestora, vizate fiind mai multe elemente ale procesului de educație în domeniul drepturilor omului, ca de exemplu copii, părinți și educatori ori asistenți sociali dintr-o comunitate dată.

Vorbim astfel despre un public foarte diversificat care, pe parcursul anului 2017, a asimilat noțiuni fundamentale legate de drepturile omului sau care, prin acțiunile inițiate de IRDO alături de parteneri, a putut aprofunda una dintre tematicile incluse în sfera conceptuală a drepturilor și libertăților umane. Printre acestea, amintim: elevi (din școli și licee, centre sociale, cluburi și palate ale copiilor, inclusiv copii din comunități defavorizate), profesori, formatori, psihologi, psihopedagogi, asistenți sociali, pedagogi sociali, coordonatori de programe sau manageri de proiect, părinți, publicul larg interesat de tematici specializate în care Institutul are expertiză.

De asemenea, dacă ne referim la tematicile abordate (unele stabilite în relație cu partenerii din comunitate și instituționali care au solicitat anumite cursuri), se pot aminti subiecte precum:

- dreptul la educație
- formarea cadrelor didactice în domeniul educației pentru drepturile omului
- drepturile în lumea virtuală (Internetul, rețelele sociale și jocurile online)
- interpretarea pedepselor din punctul de vedere al drepturilor copilului
- siguranța produselor și dreptul la protecție al celor mici

- violența școlară
- comunicarea nonviolentă
- nediscriminarea
- cetățenia activă
- evenimente cu semnificație internațională

(Ziua Internațională pentru Eliminarea Discriminării Rasiale – 21 martie, Ziua Mondială a Apei – 22 martie, Ziua Dreptului Umanitar – 14 mai, Ziua Internațională a Familiei și Ziua Familiei Române – 15 mai, Ziua Mediului – 5 iunie, Ziua ONU – 24 octombrie, Ziua Internațională a Drepturilor Copilului – 20 noiembrie, Ziua Drepturilor Omului – 10 decembrie).

În privința partenerilor, Institutul a încheiat în 2017, 14 noi parteneriate și protocoale de colaborare, care, alături de cele deja existente și aflate în desfășurare, au permis conceperea și organizarea de acțiuni comune cu :

– instituții naționale sau autorități locale: Ministerul Educației Naționale, Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului sector 6, Centrul de Recreere și Dezvoltare Personală Conacul Golescu-Grant, Casa Corpului Didactic Constanța, Casa Corpului Didactic București, Inspectoratul Școlar Județean Suceava;

– unități școlare: Liceul „Spiru Haret” București, Școala Gimnazială „Prof. Ion Vișoiu”, Centrul de zi de pe lângă Școala nr. 153, Șc. Gimnazială „Take Ionescu” – Râmnicu Vâlcea, Școala Gimnazială nr. 2 – Videle, Colegiul de Artă „Carmen Sylva”, Școala Gimnazială „Alexandru Ceușianu” Reghin, Colegiul „Spiru Haret” și Colegiul Național „Jean Monnet” – Ploiești;

– mass-media: portalul QBebe;

– entități private: Carrefour;

– ONG: Fundația Adolescența, United Way (care, la rândul său, colaborează cu alte organizații de stat sau nonprofit, ai căror membri au participat la sesiunile de formare IRDO) A.C.T.O.R., A.S.I.S., Inocenții, C.A.R.P. Omenia, YOYO, Providența, Fundația Viitor pentru Copiii României, Asociația LINDENFELD –Ajungem Mari, Monterra, Asociația Sfântul Arhidiacon Ștefan, ADRAS România, Asociația PAVEL.

Pornind de la necesitățile de formare identificate prin consultare cu acești parteneri (luând în considerare că cei care lucrează direct cu beneficiarii cunosc îndeaproape problemele și vulnerabilitățile profesiei, dar și ale anumitor

grupuri țintă), și totodată ținând cont de interesele și nevoile formulate direct de către participanții la cursurile și atelierile de formare, Sectorul Formare a conceput și elaborat 10 noi suporturi de curs și prezentări PowerPoint:

- Dreptul la protecție împotriva violenței, abuzurilor, vătămarilor, tratamentelor degradante sau inumane. Comunicarea nonviolentă;

- Drepturile în lumea virtuală;

- Disciplina școlară și drepturile copilului;

- Cum ne comportăm cu persoanele cu dizabilități. Atitudini și bune practici;

- Drepturile persoanelor vârstnice aflate în îngrijire pe termen lung;

- Nediscriminarea în relație cu comunitatea romă;

- Siguranța produselor și dreptul la protecție;

- Dreptul la educație pentru cei mici;

- Călătorie în Țara Drepturilor Copilului;

- Dreptul la joc și activități recreative.

I. Concursuri

1. Concursuri cu periodicitate anuală

Una dintre direcțiile importante de acțiune ale sectorului formare o reprezintă educarea tinerilor în domeniul drepturilor omului, contribuind astfel la construirea unei societăți mai conștiente, mai democratice și mai solidare. Concursurile școlare, organizate la nivel național încă din anii '90, sunt dovada unui parteneriat de tradiție între Institutul Român pentru Drepturile Omului și Ministerul Educației Naționale, instituții care au avut mereu ca scop principal promovarea respectului pentru valori.

1.1. Olimpiada de științe socio-umane

Olimpiada reprezintă un concurs de excelență aflat în 2017 la a XXIII-a ediție și care s-a desfășurat în acest an în perioada 24-28 aprilie, la Colegiul Național „Decebal” în municipiul Deva. Probele de concurs au reunit 250 elevi din toate județele țării, distribuiți pe discipline astfel: 76 elevi (28 echipe) la Cultură civică; 41 elevi la disciplina Logică, argumentare și comunicare; 41 elevi la disciplina Psihologie; 34 elevi la disciplina Economie; 30 elevi la disciplina Sociologie; 28 elevi la disciplina Filosofie. De asemenea, au fost trimise spre evaluare Comisiei centrale a

olimpiadei un număr de 40 lucrări la disciplina Educație civică.

Elevii care au avut merite deosebite au primit din partea Institutului premii speciale și mențiunile „Drepturile Omului” după cum urmează: premii – Maran Iulia, Dușa Daria Lucia, Hotya Daiana Maria, Iago Francesca Raluca, Ștefan Georgiana Andreea, Dorobanță Alexandra Andreea iar mențiuni – Gănescu Ana, Vîlcea Ioana Ștefania, Rațiu Andreea Denisa, Vovea Mădălina Anca, Iordan Sara Cristina, Ene Ana-Maria, Chițu Călin Paul, Tudor Dan Mihai, Parasca Victoria Damaris, Toderici Mihai Bogdan.

Participarea Institutului la desfășurarea și jurizarea acestui concurs de excelență reflectă angajamentul pe care Institutul îl manifestă în încurajarea sistematică a atitudinilor și comportamentelor pozitive, în promovarea respectului pentru valori și pentru drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

1.2. Concursul „Democrație și toleranță”

Aflat la a XXIII-a ediție, concursul a urmărit de-a lungul edițiilor sale dezvoltarea competențelor de cooperare la nivelul grupului, stimulând preocupările pentru cunoașterea conceptelor de democrație, toleranță, drepturile omului, drepturile copilului și a relațiilor dintre acestea. Concursul cuprinde trei probe: proba teoretică (cu o durată de 2 ore) care constă într-o lucrare scrisă; proba practic-aplicativă, care presupune elaborarea unui proiect pentru soluționarea uneia dintre problemele școlii sau comunității locale căreia îi aparțin elevii; proba artistică are ca scop realizarea unei lucrări plastice (desen, grafică, pictură, colaj, sculptură etc.) care să ilustreze modul de soluționare a problemei prezentate în cadrul proiectului de la nivelul probei practic-aplicative.

Pe primele trei locuri s-au clasat echipele județelor Teleorman, Vâlcea și Neamț. Mențiuni au primit echipele județelor Buzău, Călărași, Olt, Dâmbovița și Suceava.

Au fost acordate premii din partea Ministerului Educației Naționale, Institutului Român pentru Drepturile Omului, Consiliului Județean Neamț, Asociației ProDemocrația Club Tg. Neamț și Fundației „Împreună pentru solidaritate socială”, Piatra-Neamț. În urma rezultatelor la cele trei probe ale concursului, Institutul Român pentru

Drepturile Omului a acordat premii speciale și mențiunile „Drepturile Omului” după cum urmează: premii – Enache Ștefania Roberta, Necșulesa Alexandra Nicoleta, Andrei Nicoleta Bianca, Berbecaru Daria Ioana, Pănescu Angelina Gabriela, Brătulescu Alexandra Maria, Hazi Cătălin Iulian, Constantin Teodor Raul, Manolache Diana Elena iar mențiuni – Cîrstea Daria Ioana, Adam Alexandra, Preda Mădălina Daniela, Deacu Maria Alexandra, Barbu Valentina, Călin Amalia Florentina, Năstase Alessia Maria, Grosu Gabriela Cătălina, Dumitrescu Ioana, Stoica Tudor George, Lăzăroiu Andreea Cristina, Folea Clara Andreea, Morari Alexandra, Constantin Cristina Ștefana și Ștefănescu Claudia Ioana. Echipajul care a avut rezultatele cele mai bune a primit Trofeul Concursului „Democrație și toleranță”.

1.3. Concursul Interdisciplinar „Istorie și societate în dimensiune virtuală”

Concursul Interdisciplinar „Istorie și societate în dimensiune virtuală” este inclus în calendarul Ministerului Educației Naționale, are faza națională o dată la doi ani și se desfășoară pe două secțiuni: Istorie și Științe Socio-Umane (care are, la rândul ei, două secțiuni: „pagini web”, „soft educațional”). În acest an, în perioada 4-7 martie, a avut loc faza națională a Concursului, la Colegiul Național „Jean Monnet” din Ploiești. Concursul, o manifestare de excelență, a reunit 68 de elevi din 35 de județe din clasele IX-XII cu aptitudini deosebite în domeniul istoriei și științelor socio-umane, dar și al informaticii, cele două discipline trebuind îmbinate în realizarea proiectelor. Concursul are drept scop realizarea, cu ajutorul computerului, a unor materiale pe teme la alegere de istorie (istoria românilor sau istorie universală) și științe socio-umane (educație civică, cultură civică, logică, argumentare și comunicare, psihologie, sociologie, economie, filozofie, educație antreprenorială sau studii sociale).

Lucrările premiate au fost evaluate în urma punctajelor obținute, atât din punctul de vedere al conținutului lucrării, cât și din punctul de vedere al materialului informatic, al calității limbajului de specialitate utilizat la redactarea lucrării, precum și al corectitudinii științifice a informației folosite. Pentru fiecare secțiune au fost acordate premiul I,II, III, dar și mai multe mențiuni. Elevii

câștigători au fost răsplățiți cu premii la cele două categorii, istorie și științe socio-umane, din partea Ministerului Educației Naționale, a Primăriei Municipiului Ploiești, a Ministerului Afacerilor Externe, precum și cu premii în bani din partea Parlamentului European. De asemenea, câștigătorii au fost recompensați cu diplome speciale și premii în cărți și din partea Institutului Român pentru Drepturile Omului, care pune în centrul preocupărilor sale promovarea valorilor, a educației pentru drepturile omului, a educației și culturii civice.

La secțiunea Științe Socio-Umane, câștigătorii au fost: Premiul I – Țălină Laura Florentina – Liceul Teoretic „I. Slavici” –Panciu, pentru lucrarea „Memorie și învățare”, Premiul II – Gherman Codruța Andreea – Liceul Teoretic „N. Bălcescu” – Cluj-Napoca, pentru lucrarea „Filozofie+”, Premiul III – Țintărescu Stan Gabriel Cristian – Colegiul Național „I.L. Caragiale” – București, pentru lucrarea „Eco Learn – platformă educațională”.

2. Concursuri fără periodicitate

2.1. Concursul „Drepturi și Responsabilități”

Desfășurat în perioada 30 octombrie-10 noiembrie și adresat copiilor cu vârste cuprinse între 12 și 14 ani, concursul organizat de Institutul Român pentru Drepturile Omului, în colaborare cu Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului sector 6, a presupus ca, pentru câteva dintre drepturile cuprinse în Convenția Internațională a Drepturilor Copilului și prezentate în afișul de concurs, copiii să formuleze în scris minimum trei responsabilități ce le revin în raport cu prietenii, colegii, familia, școala, comunitatea.

La concurs au participat în jur de 30 de copii, iar premianții (Duță Daria-Maria, 10 ani, Școala gimnazială nr. 197, Samson Ferdinand Mild, 13 ani, Școala gimnazială nr. 153, Sisan Yunus Amiri, 13 ani, Școala gimnazială nr. 169) au prezentat cele mai creative și mai bine argumentate răspunsuri, ei fiind premiați în cadrul unui atelier interactiv dedicat Zilei Internaționale a Drepturilor Copilului, eveniment organizat la Centrul de Recreere și Dezvoltare Personală „Conacul Golescu-Grant”.

2.2. Concursurile de poezii și desene ale Școlii gimnaziale „Prof. Ion Vișoiu”, Chitila

Pentru a sărbători Ziua Internațională a Drepturilor Copilului, Școala gimnazială „Prof. Ion Vișoiu”, în colaborare cu Sectorul formare al IRDO, a desfășurat un concurs de poezii având ca subiect drepturile celor mici. Jurizarea și premiarea s-au făcut de către Institut cinci elevi (Spiru Ștefan – clasa a V-a, Scorici Denisa Maria – clasa a VI-a, Muntianu Ștefan –clasa a VI-a, Pîrva Lavinia – clasa a V-a, Eren Cristea – clasa a V-a) dintre cei 24 de participanți de la clasele a V-a și a VI-a au primit premii din partea IRDO constând în cărți pentru copii. Ca tematică, copiii au abordat o varietate de drepturi, de la cel la joacă, sănătate ori identitate până la problematici precum libertatea de exprimare și de opinie sau existența copiilor abandonati.

Concursul de desene, la care au participat 17 copii, a prezentat, prin culoare talent și imaginație, o gamă largă de drepturi (la un mediu sănătos, la identitate națională, la joc, educație și protecție).

2.3. Concursurile de creație literară și plastică ale Școlii gimnaziale „Take Ionescu”, Râmnicu Vâlcea

Cu ocazia Săptămânii Educației Globale, în perioada 18-26 noiembrie 2017, Școala gimnazială „Take Ionescu”, având ca partener Institutul Român pentru Drepturile Omului, a lansat elevilor săi o provocare educațională determinată chiar de tema educației globale din acest an, și anume „My World Depends on Us”. În cadrul acestei campanii s-au desfășurat, în perioada 20-24 noiembrie 2017, două concursuri: cel de creație literară intitulat „Cuvinte și atitudini pentru o copilărie fericită”, și cel de creație plastică „Chipul și culorile copilăriei”. Din juriu au făcut parte directorul IRDO, directorul și directorul adjunct al Școlii „Take Ionescu”, consilierul școlar, profesorul de artă plastică, coordonatorul proiecte și programe pentru elevi. Cele mai bune lucrări au aparținut tinerilor elevi Pănescu Petruța Daria (cu desenul „*Visând printre culori*”), Ionescu Lisa („*Dreptul la fericire*”) și Ilinca Alina Maria („*Familia drepturilor*”) la concursul de creații plastice; Țuglui Iulia, Bulat Irina și Călianu Andreea la concursul literar (toți trei cu eseuri privind Drepturile Copilului).

Premierea elevilor câștigători ai celor două concursuri amintite s-a realizat cu ocazia Zilei Internaționale a Drepturilor Omului, pe 10 decembrie, cu sprijinul Institutului Român pentru Drepturile Omului.

II. Evenimente cu semnificație internațională

Ziua internațională de comemorare a victimelor holocaustului (27 ianuarie)

Cu acest prilej, IRDO a organizat seminarul „Ziua internațională de comemorare a victimelor holocaustului; importanța toleranței și a respectării drepturilor omului pe glob”, în data de 26 ianuarie 2017 la sediul său cu elevi ai școlii gimnaziale „Prof. Ion Vișoiu” din Chitila. Scopul acestei acțiuni a fost conștientizarea tinerilor cu privire la lupta împotriva rasismului, intoleranței și xenofobiei, subliniindu-se faptul că dureroasele consecințe pe care holocaustul le-a avut pentru omenire, nu trebuie uitate, tocmai pentru ca aceste orori să nu se mai repete.

Tot cu prilejul Zilei internaționale de comemorare a victimelor holocaustului, în data de 27 ianuarie, IRDO a participat, prin directorul său, la lucrările conferinței cu tema „Toleranța este o valoare exersată? Care este relația dintre drepturile omului și păstrarea valorilor specifice unei societăți democratice?”, organizate de Liceul Teoretic „Tudor Vladimirescu”, București.

„Curajul de a-și aduce aminte” a fost tema evenimentului organizat, pe 27 ianuarie pentru comemorarea victimelor holocaustului, în cadrul proiectului „Teatru și Viața” organizat de Asociația pentru Dialog Cultural, Institutul Național pentru Studiul Holocaustului din România „Elie Wiesel”, Comisia Națională a României pentru UNESCO, IRDO și Inspectoratul Municipiului București cu participarea elevilor din mai multe colegii și licee din Municipiul București. Acțiunea s-a desfășurat la Memorialul Holocaustului din București, monument închinat victimelor acelei perioade negre a istoriei, unde a fost prezentată semnificația acestei zile, s-a vizitat complexul memorialistic, iar la final elevii participanți au pus în scenă reprezentanții ale Teatrului Statuie care prin imaginile statuiilor create cu propriile corpuri au încercat să reproducă acțiuni și evenimente din perioada Holocaustului.

În cadrul campaniei de comemorare a victimelor holocaustului amintim și ediția a doua a simpozionului „Nu eticheta, Nu discrimina, Nu uita!” organizat la Biblioteca Municipală „Petru Maior” din Reghin în parteneriat cu școala gimnazială „Alexandru Ceușianu” din Reghin și Inspectoratul Școlar Județean Mureș.

Ziua mondială a apei (22 martie)

În anul 2017, la cea de-a 25 aniversare a Zilei mondiale a apei, tema aleasă la nivel mondial a fost „Apa și Apa uzată”, subliniindu-se importanța reducerii cantității de ape uzate și a reutilizării acesteia. Institutul Român pentru Drepturile Omului a organizat pe 22 martie 2017, cu ocazia acestei zile o masă rotundă cu tema „Fără apă curată, nu putem trăi o viață sănătoasă!”, având ca scop sensibilizarea opiniei publice și a factorilor de resort privind importanța apei pentru viață și gestionarea durabilă a resurselor de apă potabilă.

Ziua mondială a sănătății (7 aprilie)

Pentru anul 2017, tema principală a Zilei mondiale a sănătății a fost depresia, temă inclusă în cadrul campaniei – „Depression: let’s talk”, care vizează eliminarea stigmatizării problemelor determinate de această maladie din ce în ce mai actuală și mai prezentă, precum și conștientizarea de a apela la ajutor specializat în cazul persoanelor afectate. Prin acest slogan, OMS evidențiază faptul că depresia este un fenomen reversibil, iar anturajul poate avea un rol deosebit în completarea ajutorului oferit de către medic și psiholog. Conform Organizației Mondiale a Sănătății, mai mult de 300 de milioane de oameni suferă de depresie, iar în ultimii ani s-a înregistrat o creștere semnificativă a numărului acestora.

Institutul Român pentru Drepturile Omului în colaborare cu Asociația pentru Națiunile Unite din România (ANUROM), a organizat vineri, 7 aprilie, o masă rotundă cu tema „O stare bună de sănătate prelungește viața”, subliniindu-se necesitatea conștientizării de către populație a dramatismului acestei patologii, a beneficiilor unei depistări rapide a tulburărilor depresive, precum și a depășirii barierelor care blochează accesul la ajutorul de specialitate.

Ziua dreptului internațional umanitar (14 mai)

Cu tema „Protejarea patrimoniului cultural și spiritual al omenirii în caz de conflict armat”, Ziua dreptului internațional umanitar a fost celebrată la Palatul Culturii din Ploiești, sala „Marii Uniri” din cadrul Bibliotecii Județene „N. Iorga”, de către Asociația Română de Drept Umanitar – Filiala Prahova (ARDUPH) și sub patronajul instituției prefectului județului Prahova, în colaborare cu Consiliul Județean Prahova, Primăria Municipiului Ploiești, Inspectoratul Școlar Județean Prahova, IRDO și alte instituții din domeniul educației, științei și culturii.

În cadrul evenimentului a avut loc lansarea cărții „Drept Internațional Umanitar – Cadrul legislativ intern și internațional cu privire la protecția patrimoniului cultural al omenirii”, precum și alte activități – lansarea catalogului de pictură cu tema: „Să protejăm patrimoniul cultural și spiritual al omenirii!” și concursul de creație civico-literară cu tema „Noi, generațiile viitoare, cerem protejarea patrimoniului cultural și educativ al omenirii!”. Cu această ocazie, au fost premiați câștigătorii a două concursuri – unul de pictură și altul de creație literară – pe teme legate de influența dreptului umanitar în protejarea culturii mondiale.

Ziua internațională a familiei (15 mai)

Luni, 15 mai s-a desfășurat la Casa Corpului Didactic din Prahova o manifestare dedicată aniversării a 24 de ani de când a fost instituită, prin Rezoluția 47/237 a Adunării generale a ONU, Ziua Internațională a Familiei și a 23 de ani de la celebrarea ei în România. Evenimentul a fost organizat de Fundația Adolescența în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului, Casa Corpului Didactic Prahova și Inspectoratul Școlar Județean Prahova.

Anul acesta tema aleasă de Secretarul General ONU pentru a marca Ziua Internațională a Familiei a fost „Families, education and well-being” („Familia, educația și bunăstarea”), tocmai pentru a sublinia rolul ce revine familiei în educarea viitoarei generații pentru a asigura bunăstarea omenirii.

Ziua mondială a mediului (5 iunie)

În acest an Ziua mondială a mediului a avut drept obiectiv conștientizarea modalității prin care ne raportăm la mediul înconjurător, punând în evidență importanța respectării și utilizării raționale a resurselor naturale.

În cadrul suitei de manifestări consacrate acestui eveniment (acțiuni de informare, conștientizare și educație ecologică, acțiuni de ecologizare, dezbateri și mese rotunde), Institutul Român pentru Drepturile Omului în colaborare cu Asociația pentru Națiunile Unite din România (ANUROM), Asociația pentru drepturile omului la un mediu sănătos (AROMES) și Asociația Clubul de la Cheia Victor Dan Zlătescu a organizat marți, 6 iunie 2017, o masă rotundă cu tema „Mediul depinde de noi”, având ca scop să stimuleze preocuparea oamenilor pentru protejarea mediului înconjurător și să acționeze pentru conservarea patrimoniului nostru natural în beneficiul acestei generații și al generațiilor viitoare.

În cadrul evenimentului a fost evidențiată necesitatea elaborării unor reforme și strategii viitoare viabile pentru un mediu mai sănătos și mai sigur prin înțelegerea și aplicarea conceptului de economie verde, devenind mai apropiați de natură și mai atenți la efectele pe care dezvoltarea economică le poate avea asupra acesteia.

Ziua Organizației Națiunilor Unite (24 octombrie)

Cu ocazia Zilei Națiunilor Unite, s-a desfășurat marți, 24 octombrie 2017, la Colegiul „Spiru Haret” din Ploiești, în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului, Fundația Adolescența din Ploiești și Inspectoratul Școlar al Județului Prahova o manifestare prin care, pornind de la tema aleasă de secretarul general ONU – „Există potențial în diversitate” – s-a urmărit cunoașterea mai îndeaproape de către elevi a obiectivelor misiunilor ONU în lume la ora actuală, a structurii organizatorice a ONU, precum și a conținutului Cartei Națiunilor Unite.

Evenimentul s-a dovedit util prin schimbul valoros de idei al tinerilor participanți care au atins problematica drepturilor prin prisma obiectivelor Organizației Națiunilor Unite (ONU) de a menține pacea și securitatea la nivel internațional,

prin promovarea și încurajarea respectării drepturilor și libertăților fundamentale față de toate persoanele, fără deosebire de rasă, limbă, religie, naționalitate sau orice alte motive.

Ziua internațională a drepturilor copilului (20 noiembrie)

Pentru a sărbători Ziua drepturilor copilului, IRDO a susținut, la Centrul de Recreere și Dezvoltare Personală Conacul Golescu-Grant, în data de 18 noiembrie, un atelier pentru copii, care a avut ca scop înțelegerea de către participanți a drepturilor lor, așa cum se regăsesc acestea în Convenția internațională cu privire la drepturile copilului, dar și a responsabilităților asociate fiecărui drept.

De asemenea, în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului, Școala gimnazială „Prof. Ion Vișoiu” din Chitila a sărbătorit, pe 20 noiembrie, Ziua internațională a drepturilor copilului printr-un program de evenimente care au vizat implicarea elevilor de la mai multe clase (de la a V-a la a VIII-a). De asemenea, cu ocazia acestui eveniment au fost concepute și derulate mai multe concursuri tematice.

Ziua internațională a drepturilor omului (10 decembrie)

Tema din acest an a Zilei internaționale a drepturilor omului, „Suntem egali în demnitate și drepturi”, se alătură campaniei de un an de zile în pregătirea a celei de a 70 a aniversării a Declarației Universale a Drepturilor Omului din 1948.

Miercuri, 6 decembrie 2017, a avut loc, la Ploiești, o manifestare cu tema „Drepturile omului – sistem fundamental și universal în formarea unei culturi a păcii”, organizată de Colegiul „Jean Monnet” – Ploiești, în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului. Manifestarea s-a desfășurat sub forma unui workshop pe 6 grupe de elevi, ai claselor a V-a, VI-a, IX-a și a XI-a, sub îndrumarea și coordonarea doamnei profesor Roxana Elena Vișan. La acțiune au participat reprezentanți din partea Asociației de

Drept Umanitar – Filiala Prahova – domnul col.(r) Dumitru Codiță, doamna prof. Lucia Ionescu – director al Colegiului „Jean Monnet”, precum și profesori ai Colegiului „Jean Monnet” – doamna prof. Roxana Elena Vișan, doamna prof. Ileana Cocuz, doamna prof. Marina Badea, doamna prof. Liliana Enescu, doamna prof. Ruxandra Tudorache și doamna prof. Mara Grigore.

Manifestarea a fost interactivă, fiecare grupă de elevii având ocazia de a-și exprima opiniile asupra diferitelor drepturi stipulate în Declarația Universală a Drepturilor Omului.

De asemenea, tot în cadrul campaniei dedicate Zilei Internaționale a Drepturilor Omului din acest an, în perioada 8-9 decembrie 2017, a fost găzduită de Biblioteca Județeană „Nicolae Iorga” Ploiești, cea de VII-a ediție a simpozionului „Drepturile și libertățile fundamentale ale omului”, care a avut ca temă „Drepturile copilului pentru siguranța viitorului”, organizat de Fundația „Adolescența” și Institutul Român pentru Drepturile Omului, în parteneriat cu Inspectoratul Școlar Județean Prahova, Casa Corpului Didactic Prahova și Biblioteca Județeană „Nicolae Iorga” – Ploiești.

Manifestarea a cuprins mai multe secțiuni: Cercetare, experiență pedagogică; Evenimente extrașcolare-culturale; Creație literară și jurnalistică (eseuri, articole, desene, producții media); Expoziție (foto, artă plastică, hand-made etc).

La eveniment au fost prezenți peste 50 de participanți (elevi și profesori îndrumători) de la Colegiul „Spiru Haret” – Ploiești, Colegiul „Jean Monnet” – Ploiești, Liceul „Simion Stoilnicu” – Comarnic, Colegiul de Artă „Carmen Sylva” – Ploiești, Fundația „Origini Carpatice”.

Amintim și de conferința „Creativitate didactică în domeniul educației pentru drepturile omului” organizată de Inspectoratul Județean Suceava în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului și Asociația Centrul de Studii Sociale și Educație Civică și conferința „Educația pentru cetățenie activă” organizată de Casa Corpului Didactic Bacău și Universitatea „Vasile Alecsandri” Bacău.

III. PUBLICAREA REGLEMENTĂRILOR, DOCUMENTELOR, A STUDIILOR ȘI CERCETĂRILOR DIN DOMENIUL DREPTURILOR OMULUI

Institutul Român pentru Drepturile Omului promovează formarea și informarea în domeniul drepturilor omului în beneficiul organismelor publice, al organizațiilor neguvernamentale și al persoanelor fizice, cu privire la respectarea, protejarea și garantarea drepturilor omului prin reglementări interne și internaționale, instituții și mecanisme, practici și uzanțe. El are rolul de a aduce la cunoștința tuturor factorilor interesați cele mai noi cercetări științifice în domeniul drepturilor omului, angajamentele internaționale asumate de România și modul în care ele sunt îndeplinite. În cadrul Institutului sunt traduse și publicate documente internaționale care, prin actualitatea lor, se impun a fi cunoscute de către instituțiile guvernamentale și neguvernamentale pentru promovarea și protecția drepturilor omului.

Publicații periodice

Revista trimestrială „**Drepturile Omului**” cuprinde studii, cercetări, articole și rapoarte. Preocupările redacționale se extind și asupra textelor reglementărilor naționale sau internaționale cu semnificații majore în domeniul drepturilor omului și privesc atât prezentarea cât și interpretarea lor, asupra jurisprudenței în materie a Curții Europene a Drepturilor Omului și/sau a instanțelor naționale, asupra unor instituții importante din domeniul drepturilor omului.

În revistă se regăsesc analize științifice și diversificate ale drepturilor fundamentale ale omului, punându-se accent pe legăturile de colaborare și de relaționare dintre acestea și valorile, principiile, normele și standardele la care se raportează instituțiile, mecanismele, cât și pe termenii, conceptele și tendințele metodologice și tehnologice. La acestea se adaugă cronicile diferitelor evenimente din domeniul drepturilor omului, note și comentarii, recenzii de cărți în materia drepturilor omului, noutăți editoriale ale Institutului și prezentarea pe scurt a principalelor activități organizate de Institutul Român pentru

Drepturile Omului sau la care acesta și-a adus contribuția.

Cercetări elaborate și lucrări publicate în 2017

Sub egida Institutului Român pentru Drepturile Omului au fost elaborate noi lucrări de cercetare:

Lucrările Simpozionului Internațional „Dimensiunea spirituală a drepturilor omului. Educația pentru valori”, Iași 20-22 octombrie 2016

Volumul conține cele mai importante studii prezentate în cadrul celei de a XVIII-a ediții a Simpozionului Internațional „Dimensiunea spirituală a drepturilor omului. Educația pentru valori”. Evenimentul a fost organizat de Institutul Român pentru Drepturile Omului (IRDO), Mitropolia Moldovei și Bucovinei, Episcopia Romano-Catolică Iași, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași – Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Facultatea de Teologie Romano-Catolică.

Lucrările conferinței s-au desfășurat în două secțiuni, respectiv perenitatea valorii și drepturile ei și educația pentru valori. Studiile prezentate au tratat teme precum drepturile omului și credința în valorile religioase; libertatea religioasă și educația pentru valorile tradiționale, autoritatea parentală și orientarea elevilor spre seminariile teologice; diferența dintre inteligența academică și cea emoțională, responsabilitatea copiilor, dimensiuni ale educației religioase în spațiul românesc; responsabilitatea copiilor ș.a.

Rapoarte:

- IRDO – Annual report 2016 (Raportul anual al institutului în limba engleză);
- Raport privind evoluția legislației în domeniul drepturilor omului în Uniunea Europeană și în România – 2016;
- Raport privind bune practici și modele de sisteme de luare a deciziilor cu suport – implementarea art. 12 din CDPD;

- Raport privind formele de discriminare și violență împotriva femeilor și fetelor;
- Raport privind impactul traficului de arme asupra drepturilor omului.

Pagina de Internet a IRDO

În urma analizării situației paginii de Internet a IRDO, devenită inoperantă încă de la jumătatea anului 2016, precum și a situației dotării Institutului cu echipamente IT și a utilizării acestora, având în vedere imposibilitatea angajării unui specialist în domeniul IT datorită limitărilor schemei de personal din legea nr. 9/1991, Directorul executiv a propus Consiliului general al Institutului cu ocazia întrunirii anuale a acestuia din 28 martie 2017 externalizarea serviciilor IT, precum și crearea și dezvoltarea unei noi pagini de Internet a IRDO moderne, ușor accesibile și ușor operabile.

S-a ajuns la un conținut ambițios, bogat, variat, care să ofere utilizatorilor cât mai multe informații legate de problematica drepturilor omului, de structura, de mandatul și de serviciile puse la dispoziție de Institutul Român pentru Drepturile Omului, despre instrumentele internaționale, regionale-europene și naționale care protejează și promovează drepturile omului, despre aspecte ale drepturilor omului care vizează anumite categorii vulnerabile (copii, tineri, femei, emigranți/azilanți, persoane cu dizabilități, vârstnici etc.). De asemenea, pagina de Internet a Institutului pune la dispoziția celor interesați o serie de publicații: volume sau broșuri care tratează teme din domeniul drepturilor omului, unele sunt volume de autor iar altele sunt realizate în cadrul diferitelor compartimente ale Institutului, documente internaționale, europene și

naționale în limba română și/sau limba engleză și limba franceză.

Utilizatorii au de asemenea posibilitatea de a consulta rapoartele anuale de activitate ale IRDO, precum și o serie de alte rapoarte, printre care cele privind evoluția legislației în domeniul drepturilor omului în România și în Uniunea Europeană. Nu este de neglijat nici revista trimestrială a IRDO, care poate fi accesată în format electronic tot de pe pagina de Internet a Institutului.

Site-ul oferă celor interesați și posibilitatea de a lua cunoștință de punctele de vedere ale Institutului în legătură cu diferite aspecte privind problematica drepturilor omului care i-au fost solicitate fie de comisii ale Parlamentului României, fie de organisme sau organizații din străinătate. De asemenea, prin rubricile „Semnal” și respectiv „InfoIRDO” site-ul încearcă să aducă în atenția publicului noutăți din domeniul drepturilor omului, apariții editoriale, modificări apărute în regulamentele diferitor instituții, organizații etc., să pună la dispoziția celor interesați informații legate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului și condițiile de sesizare a acestei instanțe, precum și să aducă în atenția publicului cele mai recente recomandări adresate României de către organismele internaționale în legătură cu respectarea și promovarea drepturilor omului.

Prin modificările aduse site-ului Institutului s-a dorit în primul rând îndeplinirea criteriilor de transparență pe care trebuie să le aibă în vedere o instituție publică, iar în al doilea rând crearea unei surse reale de informații utile și de actualitate în domeniu pentru toți utilizatorii.

IV. – CENTRUL DE DOCUMENTARE ȘI RELAȚIILE CU PUBLICUL

Centrul de documentare

Biblioteca centrului de documentare deține un fond de carte structurat pe 251 de arii de cercetare și interes, cuprinzând materiale din domeniul dreptului și al drepturilor omului, instrumente și mecanisme, convenții și pacte internaționale, documente de legi, drept și legislație europeană, regională, națională și internațională, istoria dreptului, drept comparat, studii publicații și referințe bibliografice, precum și volume din domenii conexe, care facilitează studiul transdisciplinar al drepturilor omului.

În cadrul activității de documentare și informare pe anul 2017, Centrul de documentare al Institutului Român pentru Drepturile Omului a beneficiat de un schimb activ de informații cu organizații internaționale, instituții de învățământ superior, instituții cu preocupări în domeniul drepturilor omului, precum și ONG-uri.

A continuat colaborarea cu partenerii consacrați, prin reînnoirea unor contracte și protocoale de parteneriat și au fost cooptați noi parteneri, prin intermediul cărora, s-au promovat constant și reciproc atât activitatea Institutului Român pentru Drepturile Omului, a Centrului său de documentare, precum și cea a partenerilor. Astfel au vizitat biblioteca Centrului și au primit revista și publicațiile IRDO, elevii Școlii gimnaziale „Prof. Ion Vișoiu” cu prilejul „Zilei Internaționale de Comemorare a Victimelor Holocaustului (26 ianuarie 2017), elevii Colegiului național „Spiru Haret” din București cu prilejul Săptămânii de Combatere a Rasismului etc.

Distribuire

Pe parcursul anului 2017, Centrul de documentare și-a continuat colaborarea și schimbul de informații atât cu bibliotecile județene, cât și cu biblioteci și instituții cu preocupări în domeniul drepturilor omului din străinătate. Bibliotecile județene au primit cu titlu gratuit revista științifică „Drepturile Omului”, precum și cele mai recente publicații apărute sub egida Institutului.

Centrul de documentare a distribuit cu titlu gratuit publicațiile apărute sub egida IRDO

la Comisia pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților a Camerei Deputaților, la Comisia pentru drepturile omului, culte și minorități a Senatului și la ministerele cu atribuții și preocupări în domeniul drepturilor omului. S-au primit solicitări pentru revista „Drepturile Omului” din partea Caselor Corpului didactic, a Curților de apel, judecătoriilor și tribunalelor, precum și din partea Parchetului General.

Instituțiile de învățământ cu care IRDO are parteneriat au primit revista în cadrul manifestărilor și cursurilor de formare, pentru o educație continuă privind promovarea și protecția drepturilor omului. S-au prelungit și/s-au încheiat noi parteneriate cu Colegiul național „Spiru Haret” din București, Școala gimnazială „Prof. Ion Vișoiu”, Asociația Femeilor din România – Împreună (AFRI) etc.

Centrul de documentare a organizat și monitorizat distribuirea gratuită a revistei științifice și a publicațiilor IRDO, care au fost diseminate cu titlu gratuit, în conformitate cu prevederile legale la Biblioteca Națională a României, Biblioteca Metropolitană, Academia Română, Biblioteca Centrală Universitară, Senatul României, Camera Deputaților, Curtea Constituțională, Consiliul Superior al Magistraturii, Înalta Curte de Casație și Justiție, Consiliul Legislativ, ministere și instituții naționale, precum și la universități de profil, Universitatea Ecologică Dimitrie Cantemir, Școala Națională de Studii Politice și Administrative, Universitatea Ovidiu, Constanța, Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași, Catedra UNESCO pentru drepturile omului, democrație, pace și toleranță Baia Mare, Case ale Corpului Didactic din București, Ploiești, Cluj, Constanța, Hunedoara.

Informare

Activitatea de informare s-a materializat atât prin schimbul de carte sub formă de donații în parteneriat bilateral, cât și prin punerea la dispoziție a publicațiilor de specialitate, publicului interesat.

Centrul de documentare al IRDO a acordat o atenție specială colaborării cu instituții de specialitate din alte țări sau aparținând unor organizații internaționale de profil, dintre care menționăm: agențiile specializate ale ONU – UNESCO, UNICEF, UNHCR, OIM și OMS (Rapoarte ale acestor agenții pot fi consultate la Biblioteca Centrului), Înalțul Comisariat pentru Drepturile Omului de la Geneva –, Consiliul European, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Secretariatul Cartei Sociale Europene, Curtea Europeană de Justiție, Academia Internațională de Drept Comparat, Centrul de Studii Internaționale și Europene, Institutul de Drept European, Institutul Internațional de Drept de Expresie și Inspirație Franceză, Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (FRA).

Publicațiile și activitățile FRA sunt popularizate prin intermediul revistei științifice trimestriale a IRDO, „Drepturile omului”, dar și prin intermediul Punctului de Informare dedicat publicațiilor Agenției Europene pentru Drepturi Fundamentale, deschis în cadrul Bibliotecii Centrului și actualizat cu cele mai noi apariții, care pot fi consultate de către cei interesați atât în limba română, cât și în limba engleză.

În anul 2017 Biblioteca Centrului de documentare a fost vizitată și consultată de către elevi, studenți, cadre didactice, magistrați, avocați, doctoranzi, masteranzi interesați de literatura științifică din domeniul dreptului național și internațional, din domeniul drepturilor omului sau din alte domenii conexe. Numărul cititorilor a crescut de la an la an, iar fondul de carte a fost îmbogățit prin achiziționarea unor publicații de ultimă generație, care sprijină studiul transdisciplinar din perspectiva drepturilor omului.

IRDO dispune și de o bibliotecă virtuală aflată la dispoziția celor interesați, a partenerilor de peste hotare sau a persoanelor care au dificultăți de deplasare. Biblioteca virtuală poate fi accesată cu ușurință de pe pagina de internet a IRDO, www.irdo.ro și conține o parte din publicațiile de specialitate în domeniul drepturilor omului apărute sub egida IRDO, colecția revistei științifice trimestriale „Drepturile Omului”, precum și informații în domeniul jurisprudenței, prezentări de cazuri specifice soluționate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

În susținerea educației în domeniul drepturilor omului pentru toți, o importantă componentă o reprezintă activitatea de documentare, informare și diseminare a Centrului – factor catalizator – care facilitează organizarea și desfășurarea conferințelor, simpozioanelor, dezbaterilor și meselor rotunde, precum și colaborarea cu instituții naționale și cu societatea civilă. Prin informarea constată cu privire la problemele actuale cu care se confruntă drepturile omului la toate nivelurile, Centrul de documentare reprezintă o verigă importantă în contribuția Institutului Român pentru Drepturile Omului la o abordare modernă, științifică, transdisciplinară și responsabilă a promovării și protecției drepturilor omului. Mai mult decât atât, prin organizarea unor vizite ale elevilor și ale partenerilor IRDO la biblioteca Centrului, IRDO a contribuit pe parcursul anului 2017 și la realizarea unei mai profunde conștientizări a situației drepturilor omului pe plan național, regional și internațional.

Activitatea privind relațiile cu publicul

Dreptul de petiționare garantează dreptul oricărui cetățean de a aduce la cunoștința autorităților publice prin petiții, memorii un fapt sau o stare de lucruri și de a solicita intervenția acestora. Exercițarea acestui drept reprezintă o modalitate eficientă de rezolvare a unor probleme personale sau care privesc o colectivitate, motiv pentru care el este clasificat în categoria drepturilor, reprezentând astfel o garanție juridică generală pentru celelalte drepturi și libertăți fundamentale.

Pe parcursul anului 2017, Institutului Român pentru Drepturile Omului a fost sesizat de cetățenii din întreaga țară prin diverse forme: printr-un număr însemnat de petiții, memorii, sesizări primite atât prin poștă cât și prin poșta electronică sau prin apeluri telefonice în legătură cu diverse cazuri de încălcare a drepturilor. Conform art. 2 din legea de înființare a Institutului „scopul Institutului este de a asigura o mai bună cunoaștere de către organismele publice, asociațiile neguvernamentale și cetățenii români a problematicii drepturilor omului, a modului în care drepturile omului sunt garantate atât pe plan național cât și internațional”. O bună cunoaștere a acestor drepturi și libertăți permite realizarea lor optimă. Din acest considerent, cetățenii care au

beneficiat în mod direct sau care ne-au contactat telefonic, au primit clarificări și informații legate de problemele pe care le invocă, li s-a acordat consultanță privind posibilele căi de parcurs pe care le pot avea în vedere și li s-au indicat instituțiile sau autoritățile competente în soluționarea acestora. De asemenea, le-au fost furnizate materiale documentare în legătură cu legislația internă și internațională, informații legate de rolul și atribuțiile organismelor guvernamentale și neguvernamentale cu preocupări în protecția și promovarea drepturilor omului.

Cererile și plângerile cetățenilor s-au referit la o paletă largă de drepturi. Un număr însemnat de petiții au avut ca obiect nemulțumiri privind activitatea instanțelor judecătorești, soluțiile pronunțate, neredactarea hotărârilor judecătorești în termenele prevăzute de lege, procedura de executare silită a hotărârilor judecătorești, activitatea executorilor judecătorești, modul de îndeplinire a atribuțiilor profesionale de către judecători, nemulțumiri legate de avocați precum și cele legate de activitatea organelor de urmărire penală. De asemenea, au existat și solicitări de acordare a unor consultații juridice privind, în esență, interpretarea și aplicarea prevederilor legale în spețele concrete în care petenții iau calitatea de parte. Conform prerogativelor date de Legea nr. 9/1991 de înființare a Institutului, o mare parte dintre acestea au fost redirecționate spre examinare, potrivit competențelor legale, către Ministrul Justiției, Consiliului Superior al Magistraturii, Ministerului Public, Înaltei Curți de Casație și Justiție, Inspecției Judiciare etc. aducându-li-se la cunoștință justițiabililor sfera competenței Institutului și că soluțiile pronunțate de instanțe nu pot fi contestate decât prin exercitarea căilor de atac ordinare și extraordinare, în condițiile legii. Pe cale de consecință, soluționarea petițiilor cu care Institutul este sesizat având ca obiect activitatea organelor judiciare se limitează doar la sesizarea organelor competente.

De asemenea, din partea persoanelor lipsite de libertate au fost primite un număr important de petiții, memorii privind condițiile din penitenciare, aplicarea de rele tratamente, de executarea pedepselor, de transferul în alt penitenciar din România, de soluțiile date de Comisia

pentru Liberare Condiționată, de comportamentul abuziv al personalului din penitenciare. La acestea se adaugă și cele ce fac referire la poliție: comportamentul unor polițiști, neimplicarea acestora în soluționarea unor cauze ce sunt de competența lor, nemulțumiri referitoare la modul de îndeplinire a atribuțiilor de către polițiști; răspunsurile primite din partea M.A.I; pretinsele abuzuri săvârșite de cadre ale poliției; tergiversarea soluționării unor plângeri de către organele de cercetare penală; necomunicarea informațiilor privind stadiul soluționării dosarelor etc.

Petiționarii care au epuizat toate căile de atac, au fost consiliați cu privire la procedura de adresare a petițiilor la Curtea Europeană a Drepturilor Omului punându-li-se la dispoziția acestora formularul de adresare către Curte, precum și materiale care vin să îi ajute în redactarea acestuia. Între aspectele semnalate au fost cele legate de dreptul la un proces echitabil, la soluționarea acestora într-un timp rezonabil, nerespectarea dreptului de proprietate, nerespectarea unor hotărâri judecătorești etc.

Au fost înregistrate petiții ce au vizat dreptul la pensie. Petiționarii au solicitat informații despre condițiile legale de acordare ori au criticat activitatea caselor de pensii și a legislației din domeniul asigurărilor sociale aspecte care nu constituie elemente de noutate, cele mai multe regăsindu-se și în petițiile din anii precedenți. Am fost sesizați, de asemenea, în legătură cu probleme ce țin de întârzieri în soluționarea cererilor de revizuire a pensiei recalculate ori de stabilire a drepturilor de pensie și chiar de lipsa răspunsului la unele petiții; de modul în care unele case teritoriale de pensii au procedat la calcularea sau recalcularea pensiilor; de greșeli și omisiuni la stabilirea drepturilor la pensie; de neluarea în considerare de către casele de pensii a tuturor documentelor depuse de petenți în vederea recalculării pensiilor; de comportamentul inadecvat sau chiar abuziv al unor angajați ai caselor de pensii în raporturile cu pensionarii.

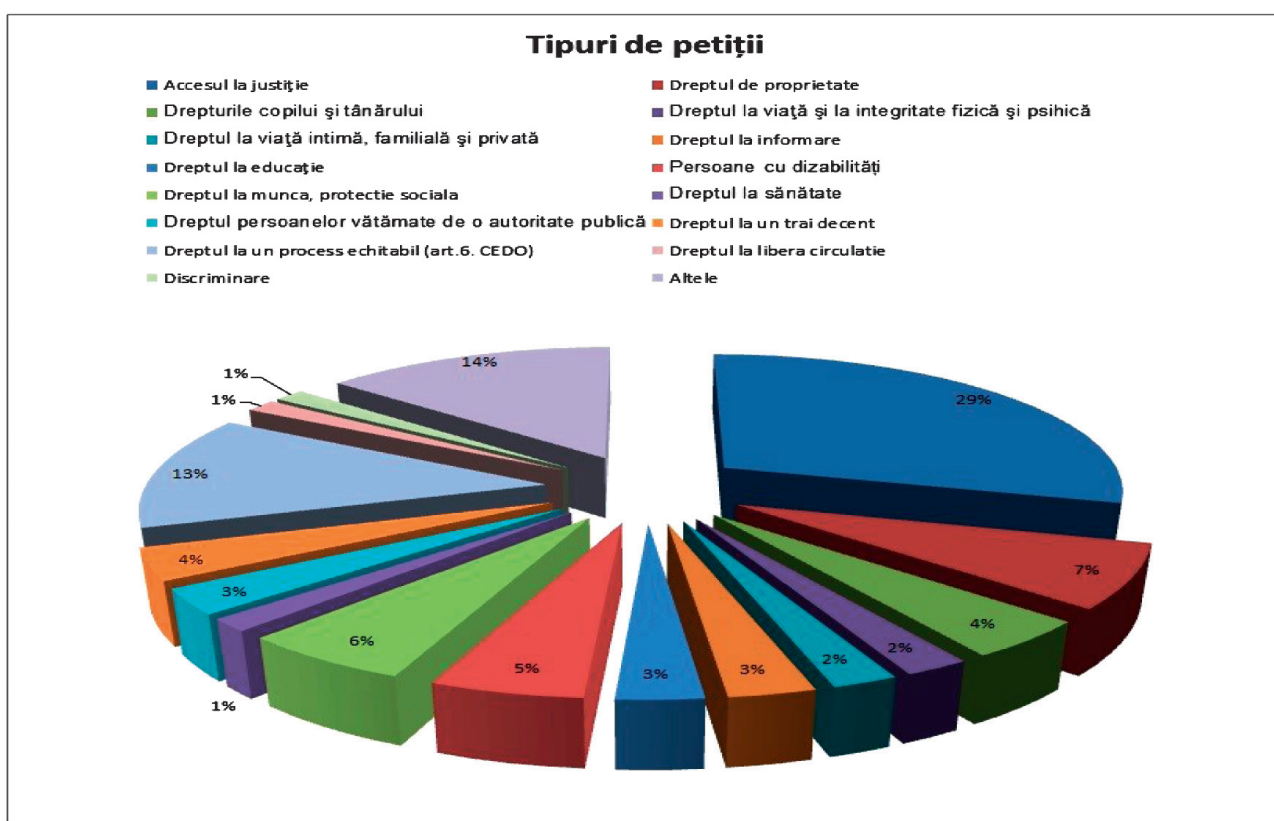
Alte petiții au avut ca obiect probleme privind neîncadrarea corespunzătoare în gradele de handicap, neacordarea drepturilor cuvenite pentru persoanele cu handicap, reevaluarea nejustificată a gradului de handicap și încadrarea persoanei într-un grad de handicap inferior celui avut anterior,

refuzul autorităților administrației publice locale de a angaja asistenți personali pentru persoanele cu handicap grav cărora li s-a stabilit dreptul de a beneficia de asistent social, tergiversarea emiterii certificatelor de încadrare într-un grad de handicap etc., precum și consecințele pe care le-a produs modificarea legislației în vigoare și anume O.G. nr. 60 de modificare și completare a Legii nr. 448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap.

Petițiile adresate de tineri au fost analizate în contextul dreptului la educație, al dreptului la informare și al dreptului tinerilor la un regim

special de protecție. Tinerii au semnalat, în special, aspecte legate de neacordarea unei locuințe sociale și a unor forme de ajutor din partea statului ori a autorităților locale, a pensiei de întreținere și celei de urmaș, de regimul juridic al bunurilor dobândite în timpul căsătoriei ori dreptul la moștenire.

Au mai fost înregistrate memorii care au vizat încălcarea egalității de șanse, drepturilor copilului, dreptului la sănătate, dreptului la muncă și protecția socială a muncii de către angajatori, a dreptului la liberă circulație, a dreptului la informare etc. conform graficului de mai jos.

În urma demersurilor făcute de Institut către instituțiile și organismele abilitate să cerceteze, să analizeze și să soluționeze problemele sesizate – CSM, Ministerul de Justiție, Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Afacerilor Interne, prefecturi, primării, consilii locale etc. – multe din sesizările ce ne-au fost adresate s-au dovedit a fi întemeiate, fiind adoptate măsurile legale corespunzătoare pentru îndreptarea lucrurilor, pentru restabilirea drepturilor încălcate, situații aduse la cunoștința petiționarilor.

Prin acțiunile întreprinse de Institut, fie acordând consultanță punctual pe spețe sau cu privire la formularea de memorii și sesizări către organismele competente și la înaintarea acestora către organismele competente, fie îndrumând petiționarii spre calea de soluționare a problemei invocate, fie redirecționând către instituțiile abilitate, reprezentanții Institutului s-au implicat și acționat în soluționarea acestora.

V. – COOPERAREA CU ALTE INSTITUȚII ÎN PLAN NAȚIONAL ȘI INTERNAȚIONAL

Conform legii de înființare a Institutului Român pentru Drepturile Omului, mandatul Institutului este și de a asigura o mai bună cunoaștere de către organismele publice a problematicei drepturilor omului în special prin aducerea la cunoștința acestora a documentelor, practicilor și uzanțelor internaționale în domeniul drepturilor omului, inclusiv prin traducerea lor, atunci când este necesar

Relația cu Parlamentul României

Potrivit art. 3 din Legea nr. 9/1991 Institutul poate furniza documentații, la cererea comisiilor Parlamentului, asupra aspectelor care privesc drepturile omului din proiectele de legi și alte probleme examinate în Parlament.

În acest sens menționăm dezbaterile organizate de comisiile parlamentare de specialitate din cadrul Parlamentului la care Institutul a participat și în cadrul cărora reprezentanții IRDO au prezentat puncte de vedere:

Camera Deputaților

- „Dezrobirea juridică și spirituală a romilor” – Comisia pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale;
- „Stadiul îndeplinirii angajamentelor pe care România și le-a asumat prin Convenția ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități și Strategia 2020” – Comisia pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale;
- „Soluții legislative pentru implementarea deciziei pilot a CEDO privind condițiile de detenție în penitenciare” – Comisia juridică, de disciplină și imunități;
- Proiectul de lege privind vaccinarea persoanelor în România L. 216/2017 – Comisia pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale;
- „Prezentarea și dezbaterile Raportului privind drepturile fundamentale” – Comisia pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale;

- „Cetățenia, un drept fundamental – Dreptul de a avea drepturi” – Subcomisia pentru respectarea și apărarea drepturilor și libertăților cetățenilor români aparținând minorității rome;

- „Eroarea judiciară – remedii internaționale și curtea cu jurați” – Comisia de politică externă.

Senat

- „Aplicarea Convenției Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități pe segmentul psihosocial – de la teorie la practică” – Comisia pentru egalitate de șanse;

- Perspective juridice privind reabilitarea psihosocială a pacienților aflați sub incidența măsurilor de siguranță cu caracter medical” – Comisia pentru egalitate de șanse;

- „Integrarea în toate politicile a aspectelor legate de sănătatea mintală. Sănătatea mintală la locul de muncă” – Comisia pentru sănătate publică.

Colaborarea cu alte instituții

Ministerul Educației Naționale: organizarea unor cursuri de formare de formatori prin intermediul caselor corpului didactic/inspectoratelor școlare pentru inspectori, profesori metodiști, cadre didactice care realizează educația pentru drepturile omului în învățământul preuniversitar; continuarea organizării, cu sprijinul inspectoratelor școlare și al caselor corpului didactic, a concursului național de creativitate didactică menit să stimuleze realizarea de materiale didactice auxiliare pentru predarea-învățarea elementelor referitoare la problematica drepturilor omului în învățământul preuniversitar; organizarea concursului biennial de creativitate didactică pentru materiale destinate educației pentru drepturile omului; participarea reprezentanților IRDO la desfășurarea și jurizarea unor concursuri naționale/olimpiade, din domeniul disciplinelor socio-umane, acordând premii celor mai valoroase lucrări cu tematica din domeniul drepturilor omului.

Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” și Institutul Internațional pentru Drepturile Omului: organizarea conferinței internaționale Cultura Europeană a Drepturilor Omului. Dreptul la Fericire, ediția a V-a.

Inspectoratul Școlar Județean Suceava: asigurarea expertizei în domeniul problematicii drepturilor omului, prin intermediul specialiștilor IRDO în cadrul activităților specifice; organizarea: de cursuri de formare pentru diversele categorii de personal din învățământul preuniversitar; de concursuri școlare în învățământul preuniversitar; de dezbateri, colocvii, simpozioane, evenimente privind metode, practici pedagogice de educație pentru drepturile omului în învățământul preuniversitar; precum și acordarea de materiale documentare și publicații în domeniul drepturilor omului.

Casa Corpului Didactic Cluj: organizarea și desfășurarea concursului național de creativitate didactică în domeniul materialelor auxiliare destinate educației pentru drepturile omului, democrație și o cultură a păcii în învățământul preuniversitar, ediția a IX-a.

Casa Corpului Didactic Constanța: acordarea de materiale documentare și publicații în domeniul drepturilor omului; întâlniri de lucru privind proiectul *Valorile identității naționale în spațiul cultural european – România centenară*.

Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Sectorul 6: organizarea a trei ateliere privind educația pentru drepturile omului; desfășurarea concursului „Drepturi și responsabilități” având ca grup țintă copii cu vârsta între 10-14 ani din sectorul 6; organizarea Zilei Internaționale a Drepturilor Copilului.

Fundația United Way: sesiuni de formare și ateliere privind educația pentru drepturile omului și, respectiv, drepturile copilului.

Qbebe.ro: organizarea seminarului „Școala Părinților Responsabili” cu tema „Ora de psihologie”, cu o intervenție privind pedepsele din perspectiva drepturilor copilului.

Școala Gimnazială nr. 2 Videle: acordarea de consultanță în derularea proiectelor educaționale „Toți copiii la școală!” și „Stop bullying-ului în școala mea!”.

Școala Gimnazială „Take Ionescu” Râmnicu Vâlcea: organizarea unor concursuri, evenimente privind educația pentru drepturile omului în învățământul preuniversitar, acțiuni dedicate Zilei internaționale a toleranței, Săptămânii educației globale și a Zilei internaționale a drepturilor omului.

Fundația Adolescența: derularea în parteneriat a unor activități de promovare privind educația drepturilor omului.

Asociația Română de Psihiatrie Medico-Legală: promovarea Convenției privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități; susținerea unor modificări ale legislației în vigoare privind sănătatea mintală și incluziunea socială pentru a eficientiza sistemul reabilitării psiho-sociale, organizarea unor seminarii și sesiuni de comunicări în domeniu.

Asociația Femeilor din România Împreună: promovarea Convenției ONU privind combaterea oricăror forme de discriminare împotriva femeilor (CEDAW); combaterea discriminării și stereotipurilor privind femeile în societate, promovarea participării femeilor la nivelul comunităților precum și incluziunea categoriilor vulnerabile; organizarea seminarului „Să combatem violența împotriva femeilor” cu ocazia Zilei internaționale de combatere a violenței împotriva femeilor.

Asociația pentru Dialog Intercultural: activități derulate în cadrul proiectelor dedicate educării și conștientizării tinerilor, și nu numai, despre importanța respectării drepturilor omului menite să schimbe mentalități și să susțină o dezvoltare în spiritul democrației.

Cooperarea cu instituții internaționale și regionale

Institutul Român pentru Drepturile Omului are, totodată, și mandatul de a informa opinia publică de peste hotare, organisme internaționale,

în legătură cu modalitățile practice prin care drepturile omului sunt asigurate și respectate în România. În acest sens, potrivit art. 6 din Legea nr. 9/1991, Institutul poate stabili relații de colaborare cu institutele pentru drepturile omului sau organisme similare din alte țări, precum și cu organizații internaționale și regionale care desfășoară activități în domeniul drepturilor omului.

Principalii parteneri internaționali cu care IRDO colaborează sunt: Înalțul Comisariat al Drepturilor Omului, Consiliul European, OSCE – Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului și Agenția Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene.

Înalțul Comisariat al Drepturilor Omului:

Institutul a fost solicitat, ca și în anii precedenți, să ofere informații și date cu privire la diferite aspecte privind promovarea și protecția drepturilor omului în România, ținând cont și de studiile realizate în cadrul Institutului. Astfel, la cererea Biroului Înalțului Comisariat ONU pentru Drepturile Omului de la Geneva, Institutul Român pentru Drepturile Omului a întocmit un raport cu privire la formele de discriminare multiplă și încălcări ale drepturilor omului în contextul rasismului, discriminării rasiale, xenofobiei și intoleranței mai cu seamă în privința femeilor și fetelor, cărora le trebuie respectate toate drepturile⁵. De asemenea IRDO a contribuit, la solicitarea Biroului Înalțului Comisariat ONU pentru Drepturile Omului, cu un raport privind impactul transferurilor de arme asupra drepturilor omului⁶.

Rețeaua Europeană a Instituțiilor Naționale de Drepturile Omului (ENHRI)

Institutul este membru fondator al Rețelei Europene a Instituțiilor Naționale de Drepturile Omului. Scopul ENNHRI este de a întări promovarea și protecția drepturilor omului pe întreg cuprinsul Europei, reunind toate instituțiile naționale de drepturile omului în vederea conlucrării

⁵ A se vedea http://www.irdo.ro/irdo/pdf/183_ro.pdf.

⁶ – Raportul Înalțului Comisar ONU pentru Drepturile Omului a fost prezentat în cadrul celei de a 35-a sesiune a Consiliului Drepturilor Omului, 3 mai 2017, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G17/109/83/PDF/G1710983.pdf?OpenElement>.

pe un larg spectru al problematicii drepturilor omului și pentru a le sprijini să se dezvolte.

IRDO, participă activ în cadrul rețelei atât prin intermediul grupurilor de lucru în care este membru, cât și prin intermediul diferitelor proiecte coordonate de ENNHRI.

Grupurile de lucru în care este membru IRDO sunt:

- Grupul de lucru juridic – monitorizează activitatea Curții Europene a Drepturilor Omului pentru a identifica cazuri în domenii prioritare și pentru a lua în considerare intervenții ca parte terță. Activitatea curentă a grupului de lucru include și contribuția continuă în procesul de examinare a reformei și consolidării sistemului Convenției Europene a Drepturilor Omului.

- Grupul de lucru pentru implementarea Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități (CDPD). În cadrul Grupului sunt dezbătute și analizate aspecte privind implementarea diferitelor articole din CDPD (ex art. 12, privind recunoașterea egală în fața legii), dezvoltarea de indicatori privind monitorizarea implementării Convenției, dialogul cu Comitetul ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, jurisprudența recentă a CEDO în domeniu ș.a. De asemenea, IRDO a fost implicat, împreună cu alte trei instituții naționale de drepturile omului (Comisia Nord Irlandeză pentru Drepturile Omului, Comisia Scoțiană pentru Drepturile Omului, Comisia pentru Egalitate și Drepturile Omului – Anglia), sub coordonarea ENNHRI, în proiectul privind identificarea de bune practici în implementarea sistemelor de luare a deciziilor prin suport, cu referire la art. 12 CDPD.

- Grupul de lucru privind drepturile economice și sociale – monitorizarea efectelor politicilor economice asupra drepturilor omului; consolidarea capacității instituțiilor naționale pentru drepturile omului prin schimbul de informații și practici, dezvoltarea instrumentelor, formare.

- Grupul de lucru privind azilul și migrația – permite schimbul de cunoștințe și experiență pentru a consolida cooperarea regională și internațională în domeniul azilului și migrației; facilitează angajamentul față de mecanismele regionale privind problemele legate de azil și migrație. O

mare parte din activitatea grupului a fost dedicată protecției drepturilor migranților aflați în detenție.

Totodată, IRDO a participat la întâlnirea organizată de către ENHHRI și Equinet privind discriminarea și violența împotriva femeilor. Evenimentul a avut ca scop cunoașterea experienței pozitive și a bunelor practici de combatere a violenței împotriva femeilor din activitatea organismelor naționale de promovare a egalității, precum și consolidarea capacității de a folosi sursele de date existente pentru a conștientiza și sensibiliza opinia publică, pentru a determina schimbarea politicilor și mentalităților din perspectiva comunicării.

Asociația Francofonă a Comisiilor Naționale de Drepturile Omului (AFCNDH)

În vederea elaborării unui manual de bune practici referitoare la crearea și funcționarea instituțiilor naționale pentru drepturile omului, IRDO a furnizat informații cu privire la înființarea Institutului și legate de activitatea sa de cercetare, formare, informare, consultare, soluționare a petițiilor. Au fost semnalate diferite aspecte cu privire la dificultățile sau blocajele cu care se confruntă Institutul în funcționarea sa, la bunele practici, la inițiativele luate în vederea ameliorării funcționării Institutului pentru realizarea misiunii și îndeplinirii mandatului său într-un mod cât mai eficient.

PRINCIPII REFERITOARE LA STATUTUL INSTITUȚIILOR NAȚIONALE (PRINCIPIILE DE LA PARIS)*

Adoptate prin Rezoluția Adunării Generale nr. 48/134 din 20 decembrie 1993

Competențe și responsabilități

1. O instituție națională trebuie să aibă competența de a promova și proteja drepturile omului.

2. O instituție națională trebuie să aibă un mandat cât mai larg posibil, care să fie clar prevăzut într-un text constituțional sau legislativ, precizând componența și sfera sa de competență.

3. O instituție națională trebuie să aibă, inter alia, următoarele responsabilități:

(a) Să prezinte Guvernului, Parlamentului și oricărui alt organ competent, la solicitarea autorităților în cauză, sau prin exercitarea competențelor sale de a se autosesiza cu privire la o anumită problemă, puncte de vedere, recomandări, propuneri și rapoarte cu privire la orice aspect legat de promovarea și protecția drepturilor omului; instituția națională poate decide să le publice; aceste puncte de vedere, recomandări, propuneri și rapoarte, precum și orice prerogativă a instituției naționale trebuie să se refere la următoarele domenii:

(i) Orice prevederi legislative sau administrative, precum și prevederi referitoare la organizațiile judiciare, menite să mențină și să extindă protecția drepturilor omului; în acest sens, instituția națională examinează legislația și dispozițiile administrative în vigoare, precum și proiectele și propunerile și formulează recomandările pe care le consideră adecvate pentru a asigura că aceste dispoziții sunt conforme cu principiile fundamentale ale drepturilor omului; recomandă, dacă este necesar, adoptarea unei noi legislații, modificarea legislației în vigoare și adoptarea sau modificarea măsurilor administrative;

(ii) Orice situație de încălcare a drepturilor omului pe care decide să o investigheze;

(iii) Pregătirea rapoartelor privind situația națională a drepturilor omului în general, precum și aspecte mai specifice;

(iv) Atragerea atenției Guvernului asupra situațiilor din orice parte a țării în care drepturile omului sunt încălcate și propunerea de inițiative pentru a pune capăt unor astfel de situații și, dacă este necesar, exprimarea unui punct de vedere cu privire la pozițiile și reacțiile Guvernului;

(b) Să promoveze și să asigure armonizarea legislației, reglementărilor și practicilor naționale cu instrumentele internaționale privind drepturile omului la care Statul este parte și punerea acestora în aplicare efectivă;

(c) Să încurajeze ratificarea instrumentelor menționate anterior sau aderarea la aceste instrumente și să asigure punerea lor în aplicare;

(d) Să contribuie la rapoartele pe care Statele trebuie să le transmită organelor și comisiilor Organizației Națiunilor Unite și instituțiilor regionale, în conformitate cu obligațiile care le revin în temeiul tratatelor și, dacă este necesar, să își exprime opinia cu privire la subiectul în cauză, cu respectarea independenței lor;

(e) Să coopereze cu Organizația Națiunilor Unite și cu orice altă organizație din sistemul Organizației Națiunilor Unite, cu instituțiile regionale și instituțiile naționale ale altor țări, care au competențe în domeniul protecției și promovării drepturilor omului;

(f) Să contribuie la formularea programelor de educație și de cercetare în domeniul drepturilor omului și să participe la punerea acestora în practică, în școli, universități și cercuri profesionale;

(g) Să informeze cu privire la drepturile omului și eforturile de combatere a tuturor formelor de discriminare, în special a discriminării rasiale, prin creșterea gradului de conștientizare a opiniei publice, în special prin informare și educație și prin utilizarea tuturor organelor de presă.

* Traducere IRDO.

Componenta și garanțiile independenței și pluralismului

1. Componenta instituției naționale și numirea membrilor săi, fie prin alegeri, fie prin alte mijloace, se stabilesc în conformitate cu o procedură care oferă toate garanțiile necesare pentru a asigura reprezentarea pluralistă a forțelor sociale (a societății civile) implicate în protecția și promovarea drepturilor omului, în special prin prevederi care să permită prezența sau stabilirea unei cooperări eficiente cu reprezentanții:

(a) Organizațiile neguvernamentale responsabile de drepturile omului și de combaterea discriminării rasiale, sindicate, organizații sociale și profesionale relevante, de exemplu, asociații de avocați, medici, jurnaliști și oameni de știință eminenți;

(b) Tendințe în gândirea filosofică sau religioasă;

(c) Universități și experți calificați;

(d) Parlamentul;

(e) Departamente guvernamentale (dacă acestea sunt incluse, reprezentanții lor ar trebui să participe la deliberări numai în calitate de consultanți).

2. Instituția națională trebuie să dispună de o infrastructură care să permită buna desfășurare a activităților sale, și în special de finanțare adecvată. Scopul acestei finanțări ar trebui să fie acela de a asigura personal și sediu propriu instituției naționale, pentru a fi independentă de Guvern și a nu fi supusă controlului financiar care ar putea afecta independența acesteia.

3. Pentru a asigura un mandat stabil pentru membrii instituției naționale, fără de care nu poate exista o independență reală, numirea acestora se efectuează printr-un act oficial care stabilește durata specifică a mandatului. Acest mandat poate fi reînnoit, cu condiția să fie asigurat pluralismul în rândul membrilor instituției.

Metode de funcționare:

În cadrul activității sale, instituția națională poate să:

(a) Să ia în considerare orice aspecte care țin de competența sa, fie la sesizarea Guvernului, fie la propunerea unui membru al său sau a oricărui petiționar, fără a se adresa unei autorități superioare;

(b) Poate audia orice persoană și obține informațiile sau documentele necesare pentru soluționarea situațiilor care intră în sfera de competență a acesteia;

(c) Se poate adresa opiniei publice direct sau prin intermediul oricărui organ de presă, în special în vederea publicării punctelor de vedere și recomandărilor sale;

(d) Se poate întruni în mod regulat și ori de câte ori este necesar cu toți membrii săi, după ce aceștia au fost înștiințați în mod corespunzător;

(e) Să stabilească grupuri de lucru din rândul membrilor săi, în funcție de necesități, și să înființeze secții locale sau regionale care să contribuie la îndeplinirea funcțiilor instituției;

(f) Să mențină consultări cu celelalte organe, fie jurisdicționale sau de altă natură, responsabile pentru promovarea și protecția drepturilor omului (în special, ombudsmanii, mediatorii și instituțiile similare);

(g) Având în vedere rolul fundamental pe care îl au organizațiile neguvernamentale în extinderea activității instituțiilor naționale, să dezvolte relațiile cu organizațiile neguvernamentale dedicate promovării și protejării drepturilor omului, dezvoltării economice și sociale, combaterii rasismului, protejării grupurilor vulnerabile (în special copiii, lucrătorii migranți, refugiații, persoanele cu handicap fizic și mental) sau domeniilor specializate.

Principii suplimentare privind statutul comisiilor cu competență cvasi-jurisdicțională

O instituție națională poate fi autorizată să audieze și să examineze plângerile și petițiile referitoare la situații individuale. Petițiile pot fi făcute de către persoane fizice, reprezentanții acestora, terți, organizații neguvernamentale, asociații ale sindicatelor sau orice alte organizații reprezentative. În astfel de circumstanțe și fără a aduce atingere principiilor enunțate mai sus cu privire la celelalte competențe ale comisiilor, funcțiile care le-au fost încredințate se pot fundamenta pe următoarele principii:

(a) Să încerce o soluționare amiabilă prin conciliere sau, în limitele prevăzute de lege, prin decizii obligatorii sau, dacă este necesar, pe baza confidențialității;

(b) Informarea părții care a depus petiția cu privire la drepturile sale, în special la căile de atac pe care le are la dispoziție, precum și promovarea accesului la acestea;

(c) Primirea oricăror plângeri sau petiții sau transmiterea acestora oricărei alte autorități competente în limitele prevăzute de lege;

(d) Emiterea de recomandări autorităților competente, în special prin propunerea de amendamente sau reforme ale legilor, reglementărilor și practicilor administrative, mai ales dacă acestea au creat dificultățile întâmpinate de persoanele care depun petiții pentru a-și putea exercita drepturile.

REMEMBER ACTIVITĂȚI PROPRII SAU ÎN COLABORARE

Seminar cu tema „Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului – importanța toleranței și a respectării drepturilor omului pe glob” organizat de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Școala gimnazială „Prof. Ion Vișoiu” din Chitila (Chitila, 26 ianuarie 2017)

Conferința cu tema „Toleranța este o valoare exersată? Care este relația dintre drepturile omului și păstrarea valorilor specifice unei societăți democratice” organizată cu ocazia Zilei Internaționale de Comemorare a Holocaustului de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Liceul Teoretic „Tudor Vladimirescu” din București (București, 27 ianuarie 2017)

Eveniment cu tema „Curajul de a-și aduce aminte”, organizat în cadrul proiectului „Teatru și Viață”, la Monumentul Holocaustului din București, de Asociația pentru Dialog Intercultural, Institutul Național pentru Studiul Holocaustului din România „Elie Wiesel”, Comisia Națională a României pentru UNESCO, Institutul Român pentru Drepturile Omului, Inspectoratul Municipiului București – Comisia profesorilor de socio-umane cu participarea elevilor și cadrelor didactice de la Colegiul Național „Mihai Eminescu”, Colegiul Național „Mihai Viteazu”, Colegiul Național „Ion Luca Caragiale”, Colegiul Național „Gheorghe Lazăr”, Colegiul Național „Ion Creangă”, Colegiul Național „Mihai Eminescu”, Colegiului Național „Octav Onicescu”, Liceul Teoretic Bulgar “Hristo Botev”, Liceul Teoretic „Ion Barbu” (București, 27 ianuarie 2017)

Conferința cu tema „Educația pentru toleranță” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului, Asociația Română pentru Libertate Personală și Demnitate Umană, Asociația Clubul de la Cheia „Victor Dan Zlătescu”, Asociația

pentru Promovarea Drepturilor Familiei – Family Forum și Liga Independentă Română pentru Drepturile Copilului și Tânărului cu ocazia Zilei Internaționale pentru Nonviolență în Școli (București, 29 ianuarie 2017)

Cea de-a doua ediție a Simpozionului municipal cu titlul „Nu eticheta, Nu discrimina, Nu uita!” organizat, la Biblioteca Municipală „Petru Maior” din Reghin, de Școala gimnazială „Alexandru Ceușianu” Reghin în parteneriat cu Inspectoratul Școlar Județean Mureș și Institutul Român pentru Drepturile Omului cu prilejul Zilei Internaționale de Comemorare a Victimelor Holocaustului (Reghin, 31 ianuarie 2017)

Masă rotundă cu tema „Implicarea tinerilor în procesul electoral”, organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Școala Națională de Studii Politice și Administrative, Asociația Clubul de la Cheia și Asociația pentru Națiunile Unite din România cu ocazia Zilei Internaționale a Alegerilor (București, 3 februarie 2017)

Seminar cu tema „Pentru a avea pace, trebuie să o pregătim”, organizat de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Școala gimnazială „George Călinescu” din București (București, 15 februarie 2017)

Seminar dedicat Zilei Internaționale a Limbii Materne, organizat de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Colegiul Național „Spiru Haret” din București, Catedra disciplinelor socio-umane (București, 21 februarie 2017)

Etapa națională a Concursului interdisciplinar „Istorie și societate în dimensiune virtuală” organizată de Ministerul Educației Naționale, Inspectoratul Școlar Județean Prahova, Colegiul Național „Jean Monnet” Ploiești în parteneriat cu Consiliul Județean Prahova, Primăria Municipiului Ploiești, Ministerul Afacerilor

Externe, Parlamentul European – Biroul de informare în România, Institutul Român pentru Drepturile Omului, Universitatea Petrol și Gaze Ploiești, Societatea de Științe Istorice – Filiala Prahova, Colegiul de Artă „Carmen Sylva” Ploiești și Palatul Copiilor Ploiești (Ploiești, 4-7 martie 2017)

Activități de conștientizare a luptei împotriva rasismului desfășurate în cadrul campaniei Săptămânii europene de combatere a rasismului, cu elevii participanți la jurizarea Concursului interdisciplinar „Istorie și societate în dimensiune virtuală”, organizate de Colegiul Național „Jean Monnet” Ploiești în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului (Ploiești, 7 martie 2017)

Campania cu tema „Fără ură, cu toleranță” din cadrul Concursului național „Fără ură, cu toleranță” organizat de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Școala gimnazială „Prof. Ion Vișoiu” Chitila (Chitila, 17 martie 2017)

Campania cu tema „Să spunem Nu discriminării” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Fundația „Adolescența” în cadrul Săptămânii Europene de Combatere a Rasismului la Liceul „Spiru Haret” Ploiești (21 martie); Liceul Economic „Virgil Madgearu” Ploiești (22 martie); Școala Gimnazială Cislău Buzău (23 martie) și Liceul „Jean Monnet” Ploiești (24 martie) (Ploiești, Buzău, 21-24 martie 2017)

Masă rotundă cu tema „Fără apă curată, nu putem trăi o viață sănătoasă!” organizat cu ocazia Zilei Mondiale a Apei de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Asociația Română pentru Drepturile Omului la un Mediu Sănătos, Asociația pentru Națiunile Unite din România și Asociația Clubul de la Cheia (București, 22 martie 2017)

Masă rotundă cu tema „Rolul educației civice în combaterea rasismului” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Colegiul Național „Spiru Haret” București în cadrul campaniei „Săptămâna europeană de combatere a rasismului” și al proiectului „Școala Altfel” (București, 28 martie 2017)

Simpozion cu tema „Rasismul și xenofobia față de migranți. Provocări pentru instituțiile

europene” organizat de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Școala Națională de Studii Politice și Administrative (București, 29 martie 2017)

Masă rotundă cu tema „Autonomie și viață independentă pentru cei cu autism” propusă în acest an de către Organizația Națiunilor Unite cu prilejul Zilei Internaționale de Conștientizare a Autismului, organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului, Catedra UNESCO pentru drepturile omului, democrație, pace și toleranță, Universitatea de Nord Baia Mare și Asociația pentru Națiunile Unite din România (București, 2 aprilie 2017)

Masă rotundă cu tema „O stare bună de sănătate prelungește viața”, organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în colaborare cu Asociația pentru Națiunile Unite, Asociația Română pentru un Mediu Sănătos, Asociația Family Forum și Asociația Clubul de la Cheia „Victor Dan Zlătescu” cu ocazia Zilei Mondiale a Sănătății (București, 7 aprilie 2017)

Olimpiada Națională de Științe Socio-Umane organizată de Ministerul Educației Naționale, Consiliul Județean Hunedoara, Primăria Municipiului Deva, Primăria Municipiului Hunedoara în parteneriat cu Colegiul Național Pedagogic „Regina Maria” din Deva, Palatul Copiilor Deva, Institutul Român pentru Drepturile Omului, Muzeul Civilizației Dacice și Romane din Deva, Castelul Corvinilor, Asociația Profesorilor de Istorie din România (Deva, 24–28 aprilie 2017)

Dezbateri cu tema „Efectele discriminării asupra incluziunii sociale” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Catedra UNESCO pentru drepturile omului, democrație, pace și toleranță, Universitatea de Nord din Baia Mare cu ocazia Zilei Naționale a Egalității de Șanse între Femei și Bărbați, instituită la propunerea doamnei senator Rozalia Biro (București, 8 mai 2017)

Simpozionul și Concursul național cu tema „Europa în școală” organizat de Școala gimnazială „Alexandru Ceușianu” din Reghin în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului (Reghin, 9 mai 2017)

Seminarul cu tema „Ziua Europei – unitate, diversitate, solidaritate”, organizat cu prilejul Zilei

Europei de Institutul Român pentru Drepturile Omului și Școala Națională de Studii Politice și Administrative (București, 9 mai 2017)

Proiectul cu tema „Educația de calitate inițiativă globală europeană”, susținut de elevii școlii gimnaziale „Prof. Ioan Vișoiu” din Chitila cu participarea Institutului Român pentru Drepturile Omului (Chitila, 11 mai 2017)

Seminarul cu tema „Rolul buneii comunicări în cadrul familial și între familie și școală” organizat cu ocazia Zilei Internaționale a Familiei și Zilei Familiei Române de Fundația Adolescența în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului, Casa Corpului Didactic Prahova și Inspectoratul Școlar Județean Prahova (Ploiești, 15 mai 2017)

Workshop cu tema „Migrația economică și consecințele acesteia pentru familie” organizat de Fundația Adolescența în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului, Casa Corpului Didactic Prahova și Inspectoratul Școlar Județean Prahova cu ocazia Zilei Internaționale a Familiei și Zilei Familiei Române (Ploiești, 15 mai 2017)

Concursul atelier de creație „Povestea unei familii” cu tema din acest an „Familia, educația și bunăstarea” organizat cu ocazia Zilei Internaționale a Familiei de Fundația Adolescența în parteneriat cu Casa Corpului Didactic Prahova, Inspectoratul Școlar Județean Prahova și Institutul Român pentru Drepturile Omului (Ploiești, 15 mai 2017)

Simpozionul cu tema „Protejarea patrimoniului cultural și științific al omenirii în caz de conflict armat” organizat cu prilejul Zilei Internaționale a Dreptului Umanitar la Biblioteca Județeană „Nicolae Iorga” din Ploiești, de Liceul „Jean Monnet” din Ploiești în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului (Ploiești, 15 mai 2017)

Campania de conștientizare și informare a populației privind beneficiile diversității culturale, al dialogului intercultural organizată cu ocazia Zilei Mondiale pentru diversitate culturală de Asociația pentru Dialog Intercultural în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului, realizată în București cu concursul Colegiului Național „Mihai Eminescu”, Colegiului Național „Octav Onicescu”, Liceului Teoretic Bulgar “Hristo Botev”, în Pitești cu concursul Colegiului Național „Zinca Golescu”, Colegiul Economic

„Maria Teiuleanu” și în Curtea de Argeș cu concursul Colegiului Național „Vlaicu Vodă” (București, Curtea de Argeș, 21 mai 2017)

A 6-a ediție a Conferinței internaționale Eficiența normelor juridice cu tema din acest an „Legislație națională și internațională privind copiii” organizată de Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, Facultatea de Drept Cluj-Napoca în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului, Academia Română – Filiala Cluj-Napoca și Institutul de Istorie “George Barițiu” al Academiei Române – Departamentul de cercetări socio-umane (Cluj, 25-27 mai 2017)

Masa rotundă cu tema „Tinerii și drepturile electorale” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Colegiul Național „Spiru Haret” din București (București, 29 mai 2017)

Masă rotundă cu tema „Mediul depinde de noi”, organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în colaborare cu Asociația pentru Națiunile Unite din România, Asociația pentru Drepturile Omului la un Mediu Sănătos și Asociația Clubul de la Cheia (6 iunie 2017)

Simpozion cu tema „Criza refugiaților – fenomen global” organizat de Institutul Român pentru Drepturile Omului și Asociația pentru Națiunile Unite din România cu ocazia Zilei Internaționale a Refugiaților (București, 20 iunie 2017)

Masă rotundă cu tema „Planificarea familiei: Împuternicirea oamenilor, dezvoltarea națiunilor” fiind tema propusă de Organizația Națiunilor Unite pentru sărbătorirea din acest an a Zilei Mondiale a Populației organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului (București, 11 iulie 2017)

A XXIII-a ediție a etapei finale a Concursului Național „Democrație și toleranță” organizat de Ministerul Educației Naționale, Inspectoratul Școlar Județean Neamț în parteneriat cu Consiliul Județean Neamț și Institutul Român pentru Drepturile Omului (Vânători-Neamț, 24-27 iulie 2017)

Dezbatere cu tema „Egalitatea de gen și încurajarea tuturor femeilor și fetelor – un obiectiv al Agendei 2030” organizată cu ocazia împlinirii, la 25 septembrie 2017, a doi ani de la adoptarea Agendei 2030 de Dezvoltare Durabilă, de Institutul Român pentru Drepturile Omului (București, 30 august 2017)

Masă rotundă cu tema „Declarația universală a democrației la douăzeci de ani de la adoptare” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului pentru celebrarea Zilei Internaționale a Democrației (București, 15 septembrie 2017)

Promovarea și popularizarea campaniei „Împreună pentru pace” inițiată de ONU cu ocazia Zilei Internaționale a Păcii, organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului (București, 21 septembrie 2017)

Seminarul pentru părinți și viitorii părinți cu tema „Școala Părinților Responsabili” organizat de revista online Qbebe în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului, o campanie de informare pe variate tematici ținând de domeniul parenting (București, 27 septembrie 2017)

Întâlnire informală cu reprezentanții Catedrei de Formare Profesională Continuă din cadrul Institutului de Studii pentru Ordine Publică (București, 19 octombrie 2017)

Primul atelier privind dreptul la educație, destinat copiilor incluși în Programul Integrat de Educație pentru Diversitate finanțat prin programul RO 10 „Copii și tineri în situații de risc. Inițiative locale și regionale pentru reducerea inegalităților naționale și promovarea incluziunii sociale” organizat de Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului sector 6, Centrul de Zi din cadrul Școlii Gimnaziale nr. 153 în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului (București, 20 octombrie 2017)

Manifestare cu tema „Ziua ONU” dedicată aniversării Zilei Organizației Națiunilor Unite și organizată de Colegiul „Spiru Haret” din Ploiești în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului, Fundația „Adolescența” și Inspectoratul Școlar Județean Prahova (Ploiești, 24 octombrie 2017)

Întâlnire organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului cu inspectorii ai Casei Corpului Didactic Constanța în vederea realizării grupurilor de lucru pentru organizarea și derularea activităților comune (București, 27 octombrie 2017)

Concurs cu tema „Drepturi și Responsabilități” adresat copiilor cu vârste între 12 – 14 ani, organizat de Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Sector 6 în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului în perioada 30 octombrie – 10 noiembrie (București, 30 octombrie 2017)

Întâlnire organizată de Inspectoratul Școlar Județean Suceava vizând programul viitoarelor acțiuni, în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului, privind educația pentru drepturile omului în general și ale copilului în mod special (Suceava, 1-3 noiembrie 2017)

Dezbateri cu elevii claselor a X-a și a XI-a ai Colegiului Național „Spiru Haret”, organizate de Institutul Român pentru Drepturile Omului cu ocazia Zilei Internaționale de Combatere a Fascismului și Antisemitismului în cadrul proiectului „Școala Altfel” (București, 9 noiembrie 2017)

Seminar cu tema „Respectarea drepturilor copilului – condiție pentru creșterea gradului de toleranță” organizat cu ocazia Zilei internaționale a toleranței de Școala gimnazială „Take Ionescu” din Râmnicu Vâlcea în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului (Râmnicu-Vâlcea, 14 noiembrie 2017)

Festivitatea de premiere a elevilor câștigători ai concursului „Drepturi și Responsabilități” desfășurat în perioada 30 octombrie – 10 noiembrie și atelierul interactiv dedicat copiilor cu tema „Călătorie prin Țara Drepturilor Copilului” consacrate Zilei Internaționale a Drepturilor Copilului organizat de Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Sector 6 în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului la Centrul de Recreere și Dezvoltare Personală Conacul Golescu-Grant (București, 18 noiembrie 2017)

Atelierul pentru părinți privind „Dreptul copilului la protecție” organizat de supermarketul Carrefour ParkLake în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului și dedicat Zilei Internaționale a Drepturilor Copilului (București, 19 noiembrie 2017)

Concurs de desene, privind promovarea drepturilor omului, cu tema „Chipul și culorile copilăriei” organizat de Școala gimnazială „Take Ionescu” din Râmnicu Vâlcea în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului în „Săptămâna Educației Globale 20-24 noiembrie 2017” (Râmnicu Vâlcea, 20 noiembrie 2017)

Concurs de poezii, desene și carnavalul drepturilor copiilor organizate de Școala gimnazială „Prof. Ion Vișoiu” din Chitila în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile

Omului pentru celebrarea Zilei Internaționale a Drepturilor Copilului (Chitila, 20 noiembrie 2017)

Concurs de eseuri privind importanța respectării drepturilor copiilor, cu tema „Cuvinte și atitudini pentru o copilărie fericită” organizat de Școala gimnazială „Take Ionescu” din Râmnicu Vâlcea în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului în „Săptămâna Educației Globale 20-24 noiembrie 2017” (Râmnicu Vâlcea, 20 noiembrie 2017)

Al doilea atelier adresat părinților și copiilor incluși în Programul Integrat de Educație pentru Diversitate finanțat prin Programul RO10 „Copii și tineri în situații de risc. Inițiative locale și regionale pentru reducerea inegalităților naționale și promovarea incluziunii sociale” organizat de Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Sector 6, Centrul de Zi din cadrul Școlii Gimnaziale nr. 153 în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului (București, 23 noiembrie 2017)

Al treilea atelier adresat formatorilor, asistenților sociali, personalului administrativ și de sprijin, organizat în cadrul Programului Integrat de Educație pentru Diversitate finanțat prin Programul RO10 „Copii și tineri în situații de risc. Inițiative locale și regionale pentru reducerea inegalităților naționale și promovarea incluziunii sociale” de Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Sector 6, Centrul de Zi din cadrul Școlii Gimnaziale nr. 153 în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului (București, 24 noiembrie 2017)

Dezbateri cu tema „Să combatem violența împotriva femeilor”, dedicată Zilei Internaționale de Combateră a Violenței Împotriva Femeilor, organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Asociația Femeilor din România – Împreună alăturându-se campaniei internaționale inițiate de către Organizația Națiunilor Unite, sub denumirea de „Zilele portocalii” – zile ale combaterii violenței împotriva femeilor având ca tema propusă de Secretarul General al ONU pentru campania acestui an ”Să nu neglijăm pe nimeni – să punem capăt violenței împotriva femeilor și fetelor” (București, 27 noiembrie 2017)

Activități privind „Educația pentru valori – drepturile omului” organizate de Școala gimnazială

nr.2 din Videle în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului în cadrul proiectului educațional care vizează combaterea fenomenului de bullying în școală (Videle, 29 noiembrie 2017)

Workshop cu tema „Drepturile omului – sistem fundamental și universal în menținerea unei culturi a păcii!”, dedicat Zilei Internaționale a Drepturilor Omului și organizat de Colegiul Național „Jean Monnet” din Ploiești în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului (Ploiești, 6 decembrie 2017)

Sesiune de formare privind educația pentru drepturile omului în general și ale copilului în mod special cu tema „Drepturile copilului pe internet”, organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului pentru directori executivi, manageri de proiect, coordonatori de programe, instructori, coordonatori ai unor organizații neguvernamentale cu preocupări în domeniu și anume: Fundația Adolescența, United Way, A.C.T.O.R., A.S.I.S., Inocenții, C.A.R.P. Omenia, YOYO, Providența, Fundația Viitor pentru Copiii României, Asociația Lindenfeld – Ajungem Mari, Monterra, Asociația Sfântul Arhidiacon Ștefan, ADRA România, Asociația PAVEL (București, 7 decembrie 2017)

A VII-a ediție a simpozionului cu tema „Drepturile copilului pentru siguranța viitorului” organizat cu ocazia Zilei Internaționale a Drepturilor Omului de Fundația Adolescența, Institutul Român pentru Drepturile Omului, Inspectoratul Școlar Județean Prahova, Casa Corpului Didactic Prahova și Biblioteca Județeană „Nicolae Iorga” Prahova (Ploiești, 8–10 decembrie 2017)

Festivitatea de premiere a elevilor câștigători la concursurile organizate în „Săptămâna Educației Globale 20-24 noiembrie 2017” organizată de Școala gimnazială „Take Ionescu” din Râmnicu Vâlcea în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului și dedicată Zilei Internaționale a Drepturilor Omului (Râmnicu-Vâlcea, 8 decembrie 2017)

Campania de conștientizare și informare a populației privind Declarația Universală a Drepturilor Omului intitulată “Scrisoare către trecători” organizată în Curtea de Argeș cu ocazia Zilei Internaționale a Drepturilor Omului de Asociația pentru Dialog Intercultural în parteneriat cu Institutul Român

pentru Drepturile Omului, Inspectoratul Școlar al Municipiului București și Inspectoratul Școlar Județean Argeș, realizată în București cu concursul Colegiului Național „Mihai Eminescu”, Colegiului Național „Octav Onicescu”, Liceului Teoretic “Ion Barbu”, Liceului Teoretic „Alexandru Ioan Cuza” și Școlii Gimnaziale „George Călinescu” cu concursul Colegiului Național „Vlaicu Voda” (București, Curtea de Argeș, 10 decembrie 2017)

Conferința județeană de metodică cu tema „Creativitate didactică în domeniul educației pentru drepturile omului” și festivitatea de premiere a câștigătorilor concursului județean „Drepturile

omului, drepturile mele...”, organizate de Inspectoratul Școlar Județean Suceava în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului și Asociația Centrul de Studii Sociale și Educație Civică (Suceava, 10-12 decembrie 2017)

A V-a ediție a conferinței internaționale „Cultura Europeană a Drepturilor Omului. Dreptul la fericire”, organizată de Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, Institutul Internațional pentru Drepturile Omului din cadrul Universității Creștine „Dimitrie Cantemir”, Academia Română și Institutul Român pentru Drepturile Omului (București, 14-16 decembrie 2017)

PARTICIPĂRI LA ALTE MANIFESTĂRI

Masa rotundă cu tema „Dezrobirea juridică și spirituală a romilor” organizată de Comisia pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale din Camera Deputaților împreună cu Partida Romilor „Pro-Europa” și Federația Democrată a Romilor cu ocazia Comemorării a 161 de ani de la adoptarea primelor legi pentru dezrobire (20 februarie 2017)

Întâlnire de lucru cu reprezentanți ai societății civile cu tema “Centrul respiro și centrul de criză: standarde de calitate – de la practică la teorie”, organizată de Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Dizabilități (23 februarie 2017)

A 29-a sesiune a Întâlnirii anuale a Alianței Globale a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului (GANHRI) organizată în cooperare cu Biroul Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului (6-9 martie 2017)

Seminar cu tema „Rolul instituțiilor naționale pentru drepturile omului în promovarea și protecția drepturilor copilului”, organizat de Alianța Globală a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului (GANHRI) în cooperare cu Biroul Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului și UNICEF dedicat Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Copilului (9 martie 2017)

Conferința internațională „Contractarea serviciilor sociale furnizate de ONG-uri în Uniunea Europeană” organizată de Federația Organizațiilor Neguvernamentale pentru Servicii Sociale (FONSS), eveniment realizat în cadrul proiectului „Vocea ONG” implementat de FONSS ce are ca scop creșterea capacității de dezvoltare strategică și implicare a ONG-urilor în procesul de realizare a politicilor publice în domeniul serviciilor sociale (16 martie 2017)

Seminarul „Franța – România, perspective privind politica socială europeană și politicile de protecția copiilor și a familiei” organizat de Fundația Internațională pentru Copil și Familie „Dr.

Alexandra Zugrăvescu” și rețeaua EURODIR. Temele abordate au vizat politicile europene de protecție a copilului, sistemul de protecție a copilului din România și Franța, perspective de dezvoltare a sistemului românesc, precum și direcții de evoluție și dezvoltare din Franța (16-17 martie 2017)

Întâlnirea Grupului de lucru privind drepturile economice și sociale al Rețelei Europene a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului (27 martie 2017)

Conferința cu tema „Conceperea de instrumente eficiente pentru promovarea și protecția drepturilor economice și sociale” organizată de Consiliul European, Agenția Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene (FRA), Rețeaua Europeană a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului (ENNHRI) și Rețeaua Europeană a Organismelor de Promovare a Egalității (EQUINET) (28 martie 2017)

Întâlnire de lucru cu reprezentanți ai societății civile cu tema “Acțiuni finanțate de ANPD în anul 2017”, organizată de Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Dizabilități (29 martie 2017)

Dezbateri publice cu tema „Președinția română a Consiliului UE 2019 – Împreună pentru consolidarea proiectului european”, organizată de Ministerul Afacerilor Externe în contextul pregătirii preluării Președinției Consiliului Uniunii Europene de către România în primul semestru al anului 2019 (3 mai 2017)

Masa rotundă cu tema „Aplicarea Convenției Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități pe segmentul psihosocial – de la teorie la practică”, organizată de Comisia pentru egalitate de șanse din Senat și Asociația Română de Psihiatrie Medico-Legală în parteneriat cu Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării și Consiliul Național al Dizabilității din România (17 mai 2017)

Întâlnirea Grupului de lucru pentru implementarea Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități al Rețelei Europene a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului (17-18 mai 2017)

Ședința Comisiei pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale a Camerei Deputaților cu tema „Stadiul îndeplinirii angajamentelor pe care România și le-a asumat prin Convenția ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități și Strategia 2020” (23 mai 2017)

Conferința cu tema „Viitorul în Europa privind educația pentru cetățenie și educația pentru drepturile omului”, organizată de Consiliul Europei (20-22 iunie 2017)

Întâlnire cu Agenția Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene (FRA), Rețeaua Europeană a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului (ENNHRI) și Instituțiile Naționale pentru Drepturile Omului (NHRIs) privind colaborarea în domeniul educației pentru drepturile omului (22 iunie)

Reuniunea suplimentară a dimensiunii umane a OSCE privind „Libertatea religiei sau a credinței, oportunități și provocări în combaterea antisemitismului și intoleranței și discriminarea împotriva creștinilor, musulmanilor și adepții altor religii” organizată de Oficiul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (22-24 iunie 2017)

Conferința cu tema „Soluții legislative pentru implementarea deciziei pilot a CEDO privind condițiile de detenție în penitenciare”, organizată de Comisia juridică, de disciplină și imunități a Camerei Deputaților (29 iunie 2017)

Întâlnire în cadrul Comisiei pentru drepturile omului, culte și minorități pentru Proiectul de lege privind vaccinarea persoanelor în România L 216/2017 (19 septembrie 2017)

Evenimentul cu tema „Prosperity and Peace in 196 Nations on Peace Day – Prosperitate și Pace în 196 de țări de Ziua Păcii” organizat de Asociația Femeilor din România Împreună (AFRI) în parteneriat cu Asociația Națională a Tinerelor Femei Creștine din România (ANTFCR) și Biblioteca Metropolitană din București (21 septembrie 2017)

A 63-a sesiune anuală a Adunării Parlamentare a Organizației Tratatului Atlanticului de Nord organizată de Parlamentul României (6-9 octombrie 2017)

Conferința cu tema „Dignity +Independent living=DI/ Demnitate+Viață Independentă=DI” organizată sub patronajul președinției estone a Consiliului Uniunii Europene la TTU Mektory Center Tallinn (11-13 octombrie 2017)

Întâlnire privind „Prezentarea și dezbaterea Raportului privitor la drepturile fundamentale” organizată de Comisia pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale a Camerei Deputaților, având ca invitat pe dl Michail Beis, director al Departamentului Rapoarte din cadrul Agenției Europene pentru Drepturi Fundamentale (16 octombrie 2017)

Întâlnire cu tema „Violența împotriva femeilor și violența bazată pe gen” organizată de Rețeaua Europeană a Organismelor pentru Egalitate (Equinet) în parteneriat cu Rețeaua Europeană a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului (ENNHRI) în cadrul proiectului de combatere a discriminării și violenței împotriva femeilor (18-19 octombrie 2017)

Cursul de pregătire profesională „Comunicare, relații publice și gestionarea conflictelor” organizat de Expert Aktiv Group SRL (19-22 octombrie 2017)

Sesiune de formare cu tema „Aspecte legale privind protecția drepturilor omului în activitatea poliției locale” organizată de Institutul de Studii pentru Ordine Publică din cadrul Ministerului Afacerilor Interne (24 octombrie 2017)

Cursul de pregătire profesională „Managementul gestiunii și arhivării documentelor. Gestiunea și protecția bazelor de date, proceduri de lucru și raportări; arhivarea electronică” organizat de Expert Aktiv Group SRL (26-29 octombrie 2017)

Masa rotundă cu tema „Cetățenia, un drept fundamental – Dreptul de a avea drepturi” organizată de Comisia pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale, de Subcomisia pentru respectarea și apărarea drepturilor și libertăților cetățenilor români aparținând minorității rome a Camerei Deputaților în colaborare cu Asociația Partida Romilor

„Pro-Europa” și Federația Democrată a Romilor (14 noiembrie 2017)

Eveniment cu tema „Bune practici privind combaterea violenței față de femei” organizat de Ambasada Regatului Danemarcei în România având ca invitat pe dna Lisbeth Jessen, director al Asociației Danner (15 noiembrie 2017)

Masa rotundă cu tema „Perspective juridice privind reabilitarea psihosocială a pacienților aflați sub incidența măsurilor de siguranță cu caracter medical” organizată de Comisia pentru egalitate de șanse din Senatul României și Asociația Română de Psihiatrie Medico-Legală în parteneriat cu Consiliul Național al Dizabilității din România (15 noiembrie 2017)

Masă rotundă cu tema „Reprezentarea persoanelor aparținând minorităților naționale în cadrul procesului decizional” și audierea privind proiectul de raport privind „Promovarea drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale” organizate de Senatul României în cooperare cu Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei (APCE) în cadrul reuniunii Subcomisiei privind drepturile minorităților a APCE (21 noiembrie 2017)

Conferința privind „Drepturile persoanelor vârstnice și îngrijirea pe termen lung”, organizată de Comisia Europeană și Rețeaua Europeană a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului (ENNHRI) (28 noiembrie 2017)

Dezbaterea cu tema „Eroarea judiciară—remedii internaționale și curtea cu jurați” organizată de Societatea Română pentru Drepturile Omului sub patronajul Comisiei de Politică Externă a Camerei Deputaților (7 decembrie 2017)

Conferința internațională „Suport în luarea deciziilor acordat persoanelor cu dizabilități mintale” organizată de Centrul de Resurse Juridice (12 decembrie 2017)

Simpozion național cu tema „Integrarea în toate politicile a aspectelor legate de sănătatea mintală. Sănătatea mintală la locul de muncă” organizat de Comisia pentru sănătate publică, Comisia pentru drepturile omului, culte și minorități a Senatului României, Centrul Național de Sănătate Mintală și Lupta Antidrog (12 decembrie 2017)

Conferința civică cu tema „Educația pentru cetățenie activă”, proiect realizat de Casa Corpului Didactic „Grigore George Tăbăcaru” Bacău și Universitatea „Vasile Alecsandri” Bacău (12 decembrie 2017)

Simpozionul național cu tema „Integrarea în toate politicile a aspectelor legate de sănătatea mintală. Sănătatea mintală la locul de muncă”, organizat la inițiativa domnului senator Emanuel Gabriel Botnariu, membru al Comisiei pentru drepturile omului și minorități și al Comisiei pentru sănătate publică (12 decembrie 2017)

III. DOCUMENTAR JURIDIC

CONCLUZIILE ȘI RECOMANDĂRILE COMITETULUI ONU PENTRU DREPTURILE OMULUI PRIVIND IMPLEMENTAREA DE CĂTRE ROMÂNIA A PACTULUI INTERNAȚIONAL CU PRIVIRE LA DREPTURILE CIVILE ȘI POLITICE*

În cadrul celei de a 121-a sesiuni a Comitetului ONU pentru drepturile omului, din 16 octombrie – 10 noiembrie 2017, a fost realizată evaluarea periodică a României privind implementarea Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice.

Raportul Comitetului ONU cuprinde o serie observații și recomandări de ordin general, dar și cu privire la teme specifice: egalitatea și nediscriminarea romilor, atacurile motivate de rasism, discriminarea pe motive de gen și de orientare sexuală, drepturile persoanelor cu dizabilități, egalitatea dintre femei și bărbați, violența împotriva femeilor și copiilor, inclusiv violența domestică, interzicerea torturii și a altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante, rele tratamente în facilități de îngrijire publică, libertatea și securitatea persoanei și tratamentul persoanelor private de libertate, eliminarea sclaviei și a servituții, precum și protecția minorilor și drepturile copilului.

Comitetul ONU a subliniat faptul că statul român trebuie să își intensifice eforturile pentru promovarea aplicării eficiente a prevederilor Pactului de către instanțele naționale și să continue formarea avocaților, procurorilor și judecătorilor în domeniul tratatelor privind drepturile omului.

De asemenea, statul român trebuie să ia toate măsurile necesare pentru a se asigura că instituțiile sale naționale pentru drepturile omului se conformează pe deplin Principiilor de la Paris și funcționează independent, transparent și eficient.

În continuare prezentăm o sinteză a principalelor concluzii și recomandări ale Comitetului ONU:

Aspecte pozitive:

Comitetul apreciază următoarele măsuri legislative luate de statul român:

* Human Rights Committee - Concluding observations on the fifth periodic report of Romania, CCPR/C/ROU/CO/5, 11 decembrie 2017

(a) Legea nr. 429/2003 privind revizuirea Constituției;

(b) Legea nr. 286/2009 privind noul Cod Penal și Legea nr. 135/2010 privind noul Cod de Procedură Penală;

(c) Legea nr. 287/2009 privind noul Cod Civil și Legea nr. 134/2010 privind noul Cod de Procedură Civilă;

De asemenea, Comitetul apreciază ratificarea următoarelor instrumente internaționale de către România :

(a) Protocolul Opțional la Convenția privind Drepturile Copilului, referitor la implicarea copiilor în conflicte armate, în data de 10 noiembrie, 2001;

(b) Protocolul Opțional la Convenția privind Drepturile Copilului, referitor la vânzarea de copii, prostituția cu copii și pornografia infantilă, în data de 31 ianuarie 2001;

(c) Protocolul Opțional la Convenția pentru Eliminarea tuturor Formelor de Discriminare împotriva Femeilor, în data de 25 august, 2003;

(d) Protocolul Opțional la Convenția împotriva Torturii și a altor Tratamente și Pedepse, Crude, Inumane sau degradante, în data de 2 iulie, 2009;

(e) Convenția Internațională privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, în data de 31 ianuarie, 2011

Principalele subiecte de îngrijorare și recomandări:

Cadrul legal și constituțional prin care este implementat Pactul (art.2)

Comitetul regretă lipsa de informație cu privire la aplicarea prevederilor Pactului de către instanțele naționale. (art. 2)

Statul român trebuie să își intensifice eforturile pentru promovarea aplicării eficiente a prevederilor Pactului de către instanțele naționale și să continue

formarea avocaților, procurorilor și judecătorilor în domeniul tratatelor privind drepturile omului.

Comitetul este îngrijorat cu privire la acuzațiile de corupție persistentă la toate nivelurile guvernamentale inclusiv în sectorul judiciar și cu privire la impactul negativ pe care corupția îl poate avea asupra exercitării depline a drepturilor garantate prin Pact. De asemenea, este îngrijorat și de inițiativele parlamentare care tind să atace legislația anti-corupție. Comitetul este îngrijorat și de rapoartele conform cărora șefa DNA a fost supusă hărțuirii în legătură cu activitatea sa (art. 2 și 14):

Statul român trebuie să își intensifice eforturile de combatere a corupției la toate nivelurile și să ofere protecția necesară oficialităților implicate în combaterea corupției.

Instituțiile Naționale pentru Drepturile Omului

Comitetul ia notă de existența unor instituții naționale care au mandate de protecție a drepturilor omului, printre care Avocatul Poporului, Consiliul Național de Combatere a Discriminării și Institutul Român pentru Drepturile Omului, dar subliniază faptul că niciuna dintre aceste instituții nu sunt acreditate ca fiind în deplină conformitate cu Principiile de la Paris, referitoare la statutul instituțiilor naționale pentru promovarea și protecția drepturilor omului.(art. 2)

Statul român trebuie să ia toate măsurile necesare pentru a se asigura că instituțiile sale naționale pentru drepturile omului se conformează pe deplin Principiilor de la Paris și funcționează independent, transparent și eficient.

Egalitatea și nediscriminarea față de romi

Comitetul este îngrijorat de situația discriminării romilor în domeniul sănătății, educației, angajării în muncă dar și de rapoartele conform cărora există o segregare de facto a copiilor romi în școli, niveluri scăzute de educație, evacuări forțate ale populației rome fără preaviz și fără consiliere juridică din partea agențiilor guvernamentale pentru ca aceștia să poată găsi cazări alternative. Discriminarea romilor în sectorul de sănătate are un impact negativ asupra stării lor de sănătate și asupra ratei natalității. Se observă și un progres insuficient în implementarea Strategiei Guvernamentale de Incluziune a cetățenilor români care aparțin etniei rome, precum și în

dezagregarea datelor privind populația romă (art. 2, 6, 17, 26 și 27).

Trebuie stabilită o colectare de date cuprinzătoare pentru a se putea determina nivelul discriminării împotriva romilor și a altor minorități.

Atacuri motivate de rasism

Comitetul este îngrijorat de acuzațiile de abuz aduse poliției cu privire la rele tratamente împotriva romilor (art. 7 și 20). Statul trebuie să întărească măsurile de prevenire a unor astfel de atacuri împotriva populației rome și să se asigure că ele sunt investigate în amănunțime și că făptașii sunt pedepsiți, iar victimele au acces la compensații adecvate.

Discriminarea pe motive de gen și de orientare sexuală

Statul trebuie să ia măsuri să elimine discriminarea împotriva lesbienelelor, homosexualilor și transsexualilor și să combată stereotipurile și prejudecățile împotriva acestei comunități, să se asigure că sunt investigate cazurile de discriminare împotriva acestora. Există și o lipsă de claritate a legislației naționale care astfel limitează drepturile garantate prin Pact.

Persoanele care suferă de HIV/SIDA

Comitetul este îngrijorat cu privire la accesul la servicii de sănătate în special pentru femeile care suferă de HIV/SIDA. I se recomandă statului român să își intensifice eforturile pentru asigurarea unui tratament egal pentru persoanele care suferă de HIV/SIDA.

Persoanele cu dizabilități

Statul trebuie să își intensifice eforturile pentru protejarea persoanelor cu dizabilități împotriva discriminării de orice natură și să asigure accesul acestor persoane la educație, angajare în muncă, transport public etc.

Egalitatea dintre femei și bărbați

Comitetul salută reînființarea Agenției Naționale pentru Egalitate de Șanse pentru Femei și Bărbați și apreciază eforturile acestora de a promova egalitatea de gen. Cu toate acestea își exprimă îngrijorarea cu privire la inegalitatea de gen care persistă, inclusiv slaba reprezentare a femeilor în poziții de luare a deciziilor în viața publică și politică. De asemenea ia notă că încă există diferențe de salarii între femei și bărbați

pentru aceeași funcție. Astfel, statul român trebuie să își consolideze eforturile pentru promovarea egalității între femei și bărbați și pentru participarea femeilor în luarea deciziilor, chiar dacă va fi nevoie de măsuri speciale pentru aceasta. De asemenea va trebui să combată diferențele salariale și concentrarea femeilor în posturile prost plătite.

Violența împotriva femeilor și copiilor, inclusiv violența domestică

Comitetul își exprimă îngrijorarea cu privire la cazurile de violență domestică și cu privire la faptul că multe dintre aceste cazuri rămân neraportate. Statul român trebuie să suprimă violența domestică împotriva femeilor și copiilor în primul rând prin conștientizarea opiniei publice cu privire la faptul că astfel de violențe sunt inacceptabile și au un impact foarte grav asupra copiilor și femeilor. De asemenea trebuie să interzică pedeapsa corporală – Legea nr. 272/2004 și să se asigure că toate cazurile de violență domestică sunt investigate eficient și la timp. Trebuie intensificată formarea oficialităților statului, judecători, procurori și profesioniști din domeniul sănătății pentru ca aceștia să fie capabili să reacționeze prompt și eficient la cazurile de violență domestică. De asemenea, Comitetul este îngrijorat de procentajul ridicat de gravide adolescente și de rata ridicată a mortalității infantile și materne în rândul romilor.

Statul român ar trebui să își intensifice eforturile de prevenire a numărului mare de sarcini precoce și a avorturilor nesigure, inclusiv prin programe educaționale obligatorii în școli, în funcție de vârstă, programe cu privire la sănătatea sexuală și reproductivă. Aceasta ar trebui să difuzeze informații despre mijloacele moderne de contracepție și să sporească accesul la contraceptive. Statul român ar trebui să asigure accesul efectiv al femeilor la avorturi legale sigure și asistență post-avort, în special în zonele rurale și să ia măsuri pentru ca femeile să nu fie obligate să recurgă la avorturi nesigure, care le pot pune viața în pericol. Statul parte trebuie să asigure accesul nediscriminatoriu la asistența medicală de calitate accesibilă tuturor femeilor și fetelor, în special de etnie romă și celor care locuiesc în zonele rurale.

Interzicerea torturii și a altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante

Comitetul își exprimă îngrijorarea cu privire la numărul mare de rapoarte privind abuzul și rele

tratamente față de persoanele private de libertate și despre acuzațiile de brutalitate a poliției, în special împotriva romilor, precum și lipsa unor anchete cu privire la aceste acuzații (articolul 7).

Statul-partie trebuie să își intensifice urgent eforturile pentru a lua măsuri de prevenire a actelor de tortură și rele tratamente, în special împotriva romilor, trebuie să se asigure că acuzațiile de tortură sau rele tratamente sunt investigate prompt și imparțial, că persoanele responsabile sunt urmărite penal și, dacă sunt condamnate, sunt pedepsite cu sancțiuni corespunzătoare, iar victimele au acces la căi de atac eficiente. De asemenea, ar trebui să stabilească un mecanism independent și eficient de gestionare a reclamațiilor privind relele tratamente și abuzurile poliției.

Rele tratamente în facilități de îngrijire publică

Comitetul își exprimă îngrijorarea cu privire la plasarea, condițiile de viață și tratamentul persoanelor din instituțiile psihiatrice și instituțiile conexe, inclusiv privarea acestor persoane de capacitatea juridică. Își exprimă îngrijorarea cu privire la abuzuri și rele tratamente, cu privire la acuzațiile de tratament medical forțat, la lipsa de monitorizare independentă a acestor instituții, precum și cu privire la lacunele în investigarea eficientă a presupuselor abuzuri din aceste instituții.

Statul român ar trebui să acorde de urgență tratamentul persoanelor cu dizabilități mentale, intelectuale și psihologice în conformitate cu Pactul prin (a) îmbunătățirea condițiilor de trai și a tratamentului în instituțiile de îngrijire publică, atât pentru persoanele cu dizabilități, cât și în instituțiile psihiatrice; (b) să ia măsuri adecvate pentru a se asigura că persoanele cu dizabilități nu sunt discriminate în exercitarea drepturilor lor; (c) luarea tuturor măsurilor necesare pentru punerea în aplicare a unei politici de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități însoțită de sprijin comunitar adecvat; (d) asigurarea faptului că orice restricții sunt legale, necesare și proporționale cu circumstanțele individuale și includ garanții pentru o cale de atac eficientă; (e) să aibă în vedere realizarea amendamentelor legale pentru a elimina privarea deplină a capacității juridice și pentru a întări eforturile de restabilire a capacității juridice a persoanelor cu dizabilități. Ar trebui să consolideze în continuare mecanismele independente de monitorizare și petiționare, să investigheze temeinic acuzațiile de

abuz și să asigure reprezentarea independentă a persoanelor cu dizabilități în orice procedură care să le protejeze drepturile.

Libertatea și securitatea persoanei și tratamentul persoanelor private de libertate

Statul român ar trebui să își intensifice eforturile pentru a se asigura că, condițiile din locurile de detenție sunt în conformitate cu standardele internaționale privind drepturile omului, inclusiv cu normele minime standard ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Normele Nelson Mandela), în special prin continuarea eforturilor de a aborda supraaglomerarea și de a asigura implementarea eficientă a reglementărilor privind alternativele la privarea de libertate.

Comitetul este îngrijorat cu privire la acuzațiile de detenție ilegală a unor suspecți de terorism în locuri secrete de detenție și cu privire la acuzațiile de rele tratamente în cazul lui Abd al-Rahim al-Nashiri. De asemenea, Comitetul este îngrijorat de modificările la Legea Azilului 2014 și 2015 și la legea privind străinii din 2015, care permit extinderea motivelor de detenție pentru solicitanții de azil. De asemenea, copiii nu trebuie privați de libertate, decât în cazuri excepționale și doar pentru scurt timp. Trebuie luat în considerare interesul superior al copilului.

Eliminarea sclaviei și a servituții

Se recomandă statului român consolidarea eforturilor pentru prevenirea și eradicarea traficului de persoane, inclusiv prin formarea oficialităților, judecătorilor, procurorilor. De asemenea trebuie să se asigure că victimele primesc asistență juridică și medicală adecvată și să aloce fonduri suficiente pentru serviciile acordate victimelor.

Protecția minorilor și drepturile copilului

Statul român ar trebui să-și intensifice eforturile pentru a încuraja plasarea copiilor în familii ca alternativă la instituționalizare și să ia măsuri pentru a evita ca, în primul rând, copiii părinților singuri să fie instituționalizați. De asemenea, ar trebui să asigure condiții adecvate de viață și asistență medicală în toate instituțiile

pentru copii și să monitorizeze în mod regulat condițiile și tratamentul din aceste instituții pentru a proteja copiii de toate formele de exploatare. Statul ar trebui, de asemenea, să se asigure că, în conformitate cu legislația sa, niciun copil sub vârsta de trei ani nu este instituționalizat în instituțiile de îngrijire a copilului, inclusiv copiii cu dizabilități. Ar trebui să consolideze măsurile care vizează eliminarea exploatarei economice a copiilor, cum ar fi folosirea forței de muncă a copiilor, cerșitul și exploatarea sexuală, și să sancționeze persoanele responsabile de această exploatare.

Minoritățile naționale și religioase

Statul ar trebui să pună în aplicare interzicerea oricărei propagări a urii pe criterii de naționalitate, rasă sau religie care constituie instigare la discriminare, ostilitate sau violență; să ia măsuri pentru promovarea toleranței și a unui mediu inclusiv pentru persoanele aparținând minorităților, să promoveze drepturile lor lingvistice și culturale; să înlăture barierele în exercitarea libertăților lor religioase.

Diseminarea Pactului și aplicarea îndeaproape a acestuia

Se recomandă diseminarea pe scară largă a Pactului și a Protocoalelor sale opționale în rândul lucrătorilor din justiție, al autorităților guvernamentale, al societății civile și al organizațiilor neguvernamentale, precum și în rândul publicului larg. Statul român trebuie să se asigure că raportul, recomandările și observațiile sunt traduse în limba română. În conformitate cu regula 71, paragraful 5 din cadrul regulilor și procedurilor Comitetului, i se cere statului român să întocmească un nou raport în care să se reflecte implementarea actualelor recomandări, până la data de 10 noiembrie 2019, ținându-se seama în special de recomandările privind egalitatea și nediscriminarea populației de etnie romă, rele tratamente în facilități publice de îngrijire, protecția minorilor și drepturile copilului. Următorul Raport periodic va fi trimis în data de 6 noiembrie 2023.

IV. JURISPRUDENȚĂ

HOTĂRÂREA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI ÎN CAUZA COSTACHE ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI

Potrivit art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale „Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil [...] a cauzei sale [...] de către [o] instanță [...], care va hotărî [...] asupra [...] drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil [...]”

La originea cauzei se află cererea nr. 30.474/03 îndreptată împotriva României, prin care patru resortisanți români, domnii Ion Costache și Ștefan Costache și doamnele Otilia Costache și Anghelina Costache („reclamanții“), au sesizat Curtea la 28 august 2003, în temeiul articolului 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Primul reclamant a decedat la 30 ianuarie 2009. Doamna Floarea Costache, văduva și moștenitoarea sa, și-a exprimat dorința de a continua procedura în numele său.

Doamna Anghelina Costache, respectiv domnul Costache Ștefan și doamna Otilia Costache au decedat la date nespecificate, înainte de 2015. Niciunul dintre moștenitorii acestor trei reclamanți nu și-a exprimat dorința de a continua procedura în numele lor.

La 8 martie 2010, cererea a fost comunicată Guvernului.

În fapt, la o dată neprecizată, în cursul anului 1995, reclamanții au introdus o acțiune în justiție împotriva Consiliului General al Municipiului București și a Consiliului Local al Sectorului 6 prin care solicitau reconstituirea dreptului de proprietate asupra unui teren cu o suprafață de 1761 mp, situat pe strada Valea Lungă nr. 37-39, sectorul 6, București.

Printr-o decizie din 9 aprilie 1998, Tribunalul București, ca instanță de fond, a admis acțiunea reclamanților. Părțile nu au formulat cale de atac împotriva deciziei și, în consecință, aceasta a rămas definitivă.

La 27 ianuarie 1999, Primăria Municipiului București, prin primarul general, invocând, printre

altele, art. 322 alin. (5) din Codul de procedură civilă (Cpc), a introdus o cale extraordinară de atac împotriva reclamanților, solicitând revizuirea hotărârii definitive din 9 aprilie 1998 și susținând că se descoperise un nou înscris cu privire la terenul revendicat de reclamanți. Aceasta a făcut trimitere la un raport întocmit la 29 decembrie 1998 de Administrația Piețelor Sectorul 6 București, în care se stipula că terenul revendicat de reclamanți era ocupat de o piață.

Printr-o decizie din 24 septembrie 1999, Tribunalul București a admis acțiunea formulată de Primăria Municipiului București, prin primarul general, motivând că înscrisul nu existase la dosar în cursul judecății în primă instanță și că acesta arăta că terenul revendicat de reclamanți era ocupat de o piață.

Printr-o decizie din 29 ianuarie 2002, Curtea de Apel București a admis apelul reclamanților, motivând că înscrisul invocat de Primăria Municipiului București, prin primarul general, era un înscris care nu respecta cerințele prevăzute la art. 322 alin. (5) din CPC, întrucât acesta nu a existat la data pronunțării deciziei definitive din 9 aprilie 1998. În plus, instanța de apel a constatat că, fără un motiv obiectiv, autoritățile naționale nu ridicaseră în fața instanței de fond, în cursul judecății în primă instanță, problema situației juridice a terenului și ar fi putut recupera investiția făcută pe terenul revendicat de reclamanți prin introducerea unei acțiuni separate împotriva acestora, având ca obiect recuperarea contravalorii.

Printr-o decizie definitivă din 14 ianuarie 2003, Curtea Supremă de Justiție a admis recursul declarat de Primăria Municipiului București, prin primarul general, motivând că, deși înscrisul nu existase în cursul procesului care se finalizase prin pronunțarea hotărârii definitive din 9 aprilie 1998, acesta a vizat o situație preexistentă. În plus, instanța a concluzionat că dispozițiile art. 322

alin. (5) din CPC trebuiau interpretate ca făcând referire la înscrisuri folosite de către una dintre părți pentru a demonstra, în lumina unor elemente de probă noi, fapte care, în general, nu au fost cunoscute de instanța care pronunțase hotărârea care face obiectul revizuirii. În lumina celor de mai sus, instanța supremă a reținut că noțiunea „înscris“ trebuia interpretată în mod restrictiv. În cele din urmă, a considerat lipsit de relevanță faptul că înscrisul invocat de partea care solicita revizuirea fusese obținut ca urmare a verificărilor în cuprinsul altor înscrisuri care existau la momentul pronunțării hotărârii din 9 aprilie 1998 și care atestau aceleași fapte, dar care nu fuseseră prezentate instanței care pronunțase hotărârea respectivă.

La 12 februarie 2002, reclamantii au depus o cerere în temeiul Legii nr. 10/2001 privind regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv în perioada 6 martie 1945-22 decembrie 1989; aceștia au solicitat restituirea în natură a terenului cu o suprafață de 1,761 mp. Din dosarul cauzei rezultă că, în 2010, cererea era încă pendinte în fața autorităților administrative, în măsura în care era necesar să fie depuse documente suplimentare.

În drept, Curtea constată că domnul Ștefan Costache și doamnele Otilia Costache și Anghelina Costache au decedat după depunerea cererilor lor (a se vedea supra, pct. 3). Nicio persoană nu și-a exprimat dorința de a le susține pretențiile în ceea ce privește prezenta cerere.

Având în vedere cele ce precedă și în măsura în care nu există împrejurări speciale în ceea ce privește respectarea drepturilor omului, astfel cum sunt definite în Convenție și protocoalele sale, care să impună continuarea examinării capetelor de cerere formulate de acești reclamantți, Curtea hotărăște să radieze de pe rolul său cererea formulată de domnul Ștefan Costache și de doamnele Otilia Costache și Anghelina Costache, în conformitate cu art. 37 § 1 lit. (a) din Convenție.

Curtea observă în continuare că primul reclamant, domnul Ion Costache, a decedat la 30 ianuarie 2009 și că soția și moștenitoarea sa, doamna Floarea Costache, și-a exprimat dorința de a continua procedura în numele său (supra, pct. 2).

Curtea permite în mod normal rudei apropiate să continue o procedură, cu condiția ca aceasta să aibă un interes legitim, atunci când reclamantul

inițial a decedat după depunerea cererii în fața Curții [a se vedea Malhous împotriva Republicii Cehe (dec.) (MC), nr. 33.071/96, CEDO 2000-XII, Larionovs și Tess împotriva Letoniei (dec.), nr. 45.520/04 și 19.363/05, pct. 172, 25 noiembrie 2014 și Paposhvili împotriva Belgiei (MC), nr. 41.738/10, pct. 126, CEDO 2016]. Având în vedere obiectul cererii și toate probele de care dispune, Curtea consideră că soția primului reclamant are un interes legitim pentru continuarea procedurii și, prin urmare, are calitatea procesuală activă necesară în temeiul art. 34 din Convenție [a se vedea, de exemplu, Carrella împotriva Italiei, nr. 33.955/07, pct. 48-51, 9 septembrie 2014, și Murray împotriva Țărilor de Jos (MC), nr. 10.511/10, pct. 79, CEDO 2016].

Din motive practice, domnul Ion Costache va continua să fie numit „primul reclamant“ în prezenta hotărâre, deși doamna Floarea Costache va fi considerată ca atare.

Cu privire la pretinsa încălcare a art. 6 din Convenție și a art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție :primul reclamant s-a plâns că, prin anularea hotărârii definitive din 9 aprilie 1998, i s-a încălcat dreptul la un proces echitabil. Acesta a invocat art. 6 § 1 din Convenție.

În ceea ce privește admisibilitate: curtea observă că acest capăt de cerere nu este în mod vădit nefondat în sensul art. 35 § 3 lit. (a) din Convenție. De asemenea, observă că acesta nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate. Prin urmare, trebuie să fie declarat admisibil.

Cu privire la fond, primul reclamant a susținut că principiul securității juridice, consacrat de art. 6 § 1 din Convenție, a fost încălcat în cazul său, având în vedere anularea hotărârii interne definitive pronunțate în favoarea sa. În continuare, a argumentat că probele prezentate de Primăria Municipiului București, nu întruneau condițiile pentru a fi considerate probe noi de natură să conducă la redeschiderea unui proces în sensul art. 322 alin. (5) din CPC.

Guvernul a contestat argumentul, precizând că, în esență, cererea de revizuire a fost utilizată pentru corectarea unei erori judiciare și a unei denegări de dreptate, astfel încât să se asigure că interesele terțului, care era adevăratul proprietar al terenului, erau luate în considerare. În continuare, Guvernul a declarat că procedura de revizuire a

avut caracter echitabil, cu respectarea principiului contradictorialității și în deplină conformitate cu cerințele art. 6 din Convenție.

De asemenea, Curtea reamintește că dreptul la un proces echitabil, garantat de art. 6 § 1 din Convenție, trebuie interpretat în lumina preambulului Convenției, care enunță preeminența dreptului ca element de patrimoniu comun al statelor contractante și că unul dintre elementele fundamentale ale preeminenței dreptului este principiul securității raporturilor juridice, care presupune, printre altele, că o decizie definitivă pronunțată de către o instanță nu trebuie repusă în discuție [a se vedea Brumărescu împotriva României (MC), nr. 28.342/95, pct. 61, CEDO 1999-VII].

Securitatea juridică implică respectarea principiului autorității de lucru judecat, și anume a principiului caracterului definitiv al hotărârilor. Acest principiu subliniază faptul că nicio parte nu are dreptul de a solicita revizuirea unei hotărâri definitive și obligatorii doar cu scopul de a obține o reexaminare a fondului pricinii. Competența de control judiciar a instanțelor superioare ar trebui exercitată pentru a repara erorile judiciare și denegările de dreptate, și nu pentru o nouă examinare a cauzei. Revizuirea nu ar trebui tratată ca un apel deghizat, iar simpla posibilitate a existenței a două opinii cu privire la un subiect nu reprezintă un motiv de reexaminare. Abaterile de la acest principiu sunt justificate numai când sunt impuse de împrejurări cu caracter substanțial și obligatoriu (a se vedea, de exemplu, Ryabykh împotriva Rusiei, nr. 52.854/99, pct. 52, CEDO 2003-IX). Totuși, cerințele de securitate juridică nu sunt absolute; în anumite împrejurări, redeschiderea procesului poate fi cea mai adecvată măsură reparatorie în cazul în care cerințele art. 6 nu au fost respectate (a se vedea Mitrea împotriva României, 26.105/03, pct. 25, 29 iulie 2008). În orice caz, competența de a judeca calea extraordinară de atac, a revizuirii, ar trebui exercitată de autorități astfel încât să se păstreze, în cea mai mare măsură posibilă, un echilibru just între interesele aflate în joc (a se vedea, mutatis mutandis, Nikitin împotriva Rusiei, nr. 50.178/99, pct. 57, CEDO 2004-VIII).

Curtea reamintește, de asemenea, că a constatat în mod repetat că redeschiderea procedurilor pe

baza unor noi probe s-a făcut cu încălcarea art. 6 § 1 din Convenție atunci când hotărârea instanței naționale care admitea redeschiderea procesului nu indica motivul pentru care informațiile sau probele noi nu au putut fi obținute în cursul primului set de proceduri [a se vedea Popov împotriva Moldovei (nr. 2), nr. 19.960/04, pct. 50-54, 6 decembrie 2005].

Curtea observă că, în prezenta cauză, Curtea Supremă de Justiție a reținut că raportul transmis de Primăria Municipiului București, prin primarul general, era un înscris care îndeplinea cerințele art. 322 alin. (5) din CPC, deși acest raport nu existase la momentul pronunțării hotărârii definitive din 9 aprilie 1998, după cum impune dispoziția citată din CPC. În plus, instanța respectivă a reexaminat cauza pe fond, realizând o interpretare diferită a probelor deja apreciate de instanța de grad inferior.

Prin urmare, Curtea consideră că în prezenta cauză s-a produs o încălcare a celor două principii enunțate în jurisprudența sa: acela că revizuirea nu ar trebui tratată ca un apel deghizat, iar instanța internă care admite redeschiderea cauzei ar trebui să indice motivul pentru care noile probe nu au putut fi obținute în cursul primului set de proceduri. În această ultimă privință, Curtea observă că Curtea Supremă de Justiție a statuat că erau și alte înscrisuri care existau în momentul pronunțării hotărârii definitive din 9 aprilie 1998 care atestau aceleași fapte precum raportul din 29 decembrie 1998. Deși observă că aceste alte înscrisuri nu au fost prezentate instanței care a pronunțat hotărârea definitivă în cauză, Curtea Supremă de Justiție nu a examinat motivele care au stat la baza acestei omisiuni.

În cele din urmă, Curtea consideră că nu s-a demonstrat că eroarea judiciară pretins comisă de instanța de fond în prezenta cauză era de natură să justifice anularea hotărârii definitive și irevocabile.

Considerentele anterioare sunt suficiente pentru a-i permite Curții să concluzioneze că, prin anularea deciziei definitive din 9 aprilie 1998, autoritățile nu au păstrat un just echilibru între interesele aflate în joc și, prin urmare, au încălcat dreptul primului reclamant la un proces echitabil.

Prin urmare, a existat o încălcare a art. 6 § 1 din Convenție, drept consecință a nerespectării principiului securității juridice.

Cu privire la pretinsa încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție, primul reclamant s-a plâns că, prin anularea hotărârii din 9 aprilie 1998, care îi recunoștea dreptul de proprietate asupra terenului în cauză, autoritățile naționale l-ar fi privat de bunurile sale. Acesta a invocat art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție.

Având în vedere constatările sale în ceea ce privește art. 6 § 1 și având în vedere faptul că primul reclamant are posibilitatea de a solicita redeschiderea procesului în fața instanțelor interne, Curtea consideră că nu este necesar să se examineze admisibilitatea și fondul capătului de cerere formulat de primul reclamant în temeiul art. 1 din Protocolul nr. 1 (a se vedea, *mutatis mutandis*, Stanca Popescu împotriva României, nr. 8.727/03, pct. 112, 7 iulie 2009, S.C. IMH Suceava S.R.L. împotriva României, nr. 24.935/04, pct. 45, 29 octombrie 2013, Rozalia Avram împotriva României, nr. 19.037/07, pct. 46, 16 septembrie 2014 și S.C. Britanic World S.R.L. împotriva României, nr. 8.602/09, pct. 50, 26 aprilie 2016).

Cu privire la celelalte pretinse încălcări ale Convenției, primul reclamant s-a plâns, în temeiul art. 6 din Convenție și al art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție, cu privire la durata procedurilor pe care le-a inițiat în temeiul legilor privind restituirea proprietăților și că, prin nesoluționarea cererilor sale, autoritățile interne l-au privat de dreptul de acces la o instanță și de bunurile sale.

Curtea a examinat aceste capete de cerere așa cum au fost formulate. Totuși, având în vedere toate elementele de care dispune și în măsura în care este competentă să se pronunțe cu privire la aspectele invocate, Curtea constată că acestea nu indică nicio aparentă încălcare a drepturilor și a libertăților prevăzute în Convenție sau în protocoalele la aceasta (a se vedea *Preda și alții* împotriva României, nr. 9.584/02, 33.514/02, 38.052/02, 25.821/03, 29.652/03, 3.736/03,

17.750/03 și 28.688/04, pct. 136, 139, 142 și 154, 29 aprilie 2014).

Rezultă că aceste capete de cerere trebuie să fie respinse în conformitate cu art. 35 § 1, § 3 și § 4 din Convenție.

Cu privire la aplicarea art. 41 din Convenție, primul reclamant a solicitat 900 000 euro (EUR) cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul material reprezentând valoarea terenului cu o suprafață de 1,761 mp. Totodată, a mai solicitat 100 000 EUR cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral.

Guvernul a declarat că pretenția în ceea ce privește prejudiciul material era speculativă și nefondată. De asemenea a susținut că suma solicitată cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral este excesivă.

Curtea a constatat o încălcare a art. 6 § 1 din Convenție ca urmare a încălcării principiului securității juridice și, pentru motivele expuse anterior, a considerat că nu a fost necesar să examineze admisibilitatea și fondul capătului de cerere în temeiul art. 1 din Protocolul nr. 1. În cauze similare sa ținut cont de faptul că art. 509 alin. (10) din Codul de procedură civilă permite reclamantului să sesizeze instanțele interne cu calea extraordinară de atac a revizuirii în scopul de a restabili situația existentă înainte de încălcarea Convenției (a se vedea, printre multe alte hotărâri, *Sfrijan* împotriva României, nr. 20.366/04, pct. 48 și 49, 22 noiembrie 2007 și S.C. IMH Suceava S.R.L., citată anterior, pct. 56). Având în vedere principiul subsidiarității, Curtea consideră că, în circumstanțele prezentei cauze, primul reclamant ar trebui mai întâi să sesizeze instanțele naționale cu o acțiune în ceea ce privește încălcarea constatată. Prin urmare, respinge pretențiile primului reclamant cu privire la prejudiciul material [a se vedea, de exemplu, *Rozalia Avram* împotriva României (reparație echitabilă), nr. 19.037/07, pct. 13, 5 aprilie 2016].

Pe de altă parte, consideră că primul reclamant a suferit un prejudiciu moral și îi acordă 3 600 EUR cu acest titlu.

HOTĂRÂREA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI ÎN CAUZA D.M.D. ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI

Cauza a fost formulată la Curte în temeiul articolului 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și a ajuns în fața Curții în 2013, după ce, în țară, mama copilului se judecase timp de opt ani ca să demonstreze relele tratamente aplicate de tată minorului D.M.D. Reclamantul este reprezentat în fața Curții de către mama lui C.I.. Curtea a constatat că autoritățile statului nu au făcut nimic pentru protecția micuțului D.M.D în vârstă de trei ani, la data primei reclamații a mamei, că poliția a avut nevoie de cinci plângeri ca să ia măsuri, iar justiția română a decis că tatăl nu a fost atât de agresiv cu copilul încât să-i dea o pedeapsă mai mare de un an cu suspendare.

De asemenea, reclamantul a susținut că anchetele penale privind afirmațiile sale cu referire la abuzurile domestice comise de tatăl său au fost ineficiente și că procedura ulterioară a fost nedreaptă.

În fapt, reclamantul sa născut în 2001, în București. Părinții săi, C.I. și D.D., separați în aprilie 2004 și divorțați în septembrie 2004 din cauza comportamentului abuziv al lui D. D. față de soție și de fiul lor. Reclamantul a rămas cu mama sa. La 27 februarie 2004 C.I. a apelat numărul special pus la dispoziție de Direcția Generală de Asistență Socială și Protecție a Copilului din București, pentru a semnală abuzurile domestice pe care ea și reclamantul le sufereau din partea lui D.D. Autoritățile au declarat că au „monitorizat cazul”, copilul fiind inclus într-un program de consiliere psihologică începând din 2004.

În ciuda monitorizării, comportamentul agresiv al tatălui a continuat, astfel că mama a depus patru plângeri la Poliția București (în 5 martie, 16 aprilie, 7 mai și respective 30 iunie 2004) care au rămas fără răspuns și abia la cea de-a cincea sesizare, făcută la 1 iulie 2004, poliția a dispus începerea unei anchete penale împotriva lui D.D.

La 1 noiembrie 2005, procurorul a început urmărirea penală împotriva lui D.D pe baza

dovezilor administrate precum și a rapoartelor experților privind evaluările psihologice ale reclamantului și ale D.D. Procurorul a ajuns la concluzia că reclamantul a suferit traume în copilăria sa datorită tatălui său care a făcut tot ce putea pentru a-l chinui și a-l face să sufere. Ancheta procurorului a durat doi ani, timp în care au fost audiați martori și s-a făcut o expertiză care a demonstrat că minorul a suferit traume din cauza comportamentului agresiv al tatălui. La 27 decembrie 2007, procurorul l-a acuzat pe D.D. pentru comportamentul abuziv față de fiul său. C.I. nu a solicitat despăgubiri în numele reclamantului.

Pentru că în primă instanță tatăl a negat că și-ar fi bătut fiul, instanța de judecată l-a achitat pe D.D., prin decizia din 9 iunie 2008, pe motiv că comportamentul său ocazional necorespunzător față de reclamant nu a fost suficient de grav pentru a constitui o infracțiune. Această decizie a fost admisă de Curtea de Apel la 19 februarie 2009 și anume sentința de achitare precum și motivarea dată de prima instanță. Dar la 19 iunie 2009 Curtea de Apel București a anulat această ultimă decizie și a trimis cauza spre rejudecare, deoarece a considerat că instanța inferioară ar fi trebuit să audieze și reclamantul și că nu ar fi trebuit să ignore rapoartele psihologice întocmite.

La 14 iulie 2009, cauza a revenit la Tribunalul București, iar prima audiere a avut loc la 23 septembrie 2009. La 14 decembrie 2009, reclamantul a fost audiat în ședință nepublică. El a reiterat cum D.D. obișnuia să-l lovească, să-l închidă într-o cameră mica, fără lumină, cum arunca apă pe el în timp ce dormea sau cum îi vorbea urât. Reclamantul a mărturisit instanței că el nu dorește să locuiască cu D.D., ci să fie pedepsit pentru tot ce i-a făcut.

Prin hotărârea pronunțată la 22 decembrie 2009, Tribunalul București l-a condamnat pe D.D. la patru ani de închisoare cu suspendare pentru rele tratamente aplicate unui minor. S-a considerat

că probele din dosarul urmăririi penale, în special rapoartele psihologice și mărturiile date de psiholog, au confirmat faptul că copilul a suferit traume ca o consecință a comportamentului abuziv al tatălui său. De asemenea, instanța a remarcat faptul că C.I. nu a solicitat despăgubiri în numele reclamantului. În baza articolului 17 din Codul de procedură penală, instanța, din proprie inițiativă, a acordat reclamantului suma de 20.000 de lei (RON) cu titlu de prejudiciu moral.

În urma recursului depus de D.D., la 7 aprilie 2010 Curtea de Apel București a casat decizia anterioară și a trimis cauza spre rejudecare la Tribunalul București. Acesta a menționat că tribunalul trebuia să solicite opinia avizată a Institutului de Medicină Legală. S-a considerat că o expertiză era necesară în acest caz deoarece rapoartele utilizate de către tribunal erau extra-judiciare și prin urmare neinvocabile

Cauza a fost repusă pe rolul Tribunalului București la 19 aprilie 2011. La 27 aprilie 2011, instanța a dispus efectuarea unei expertize de către IML asupra copilului. Reclamantul a fost supus la evaluări psihiatrice efectuate de către experții IML. Din conținutul raportului întocmit a reieșit că reclamantul avea sentimente de anxietate și nesiguranță față de tatăl său. De asemenea, experții au confirmat existența unui abuz fizic și emoțional, existent înainte de vârsta de doi ani, care a provocat o tulburare reactivă de atașament. S-a mai observat că evoluția copilului a fost influențată pozitiv de psihoterapie și de relația sănătoasă pe care copilul a avut-o cu mama lui. Experții au recomandat ca pe viitor reclamantul să fie protejat de orice situație care implică o reminiscență a abuzului trecut și au cerut ca procedurile judiciare să fie finalizate rapid. Raportul a subliniat că expunerea prelungită a reclamantului la cele întâmplate a fost dăunătoare pentru sănătatea lui mintală. Instanța a audiat pe D.D. care a negat că și-ar fi rănit fiul. Avocatul apărării și procurorul au reiterat faptul că apelurile lor au fost introduse numai pe latură penală.

Pe baza probelor din dosar, în special a evaluărilor experților, a mărturiei psihologului, a declarațiile martorilor, precum și a declarațiile părinților și a reclamantului, instanța de judecată a considerat că D.D. a agresat fizic și verbal

copilul între 2002-2004. D.D. a fost condamnat pentru rele tratament aplicate unui minor.

La calcularea duratei pedepsei, instanța a luat în considerare faptul că procedura penală a durat prea mult, existând perioade semnificative de inactivitate a autoritățile implicate, în special a anchetatorilor și IML. Prin urmare, s-a considerat că un remediu eficient pentru această situație ar fi să se aplice o pedeapsă mai mică decât cea prevăzută de lege. Astfel, D.D. a primit o pedeapsă la închisoare de un an. Având în vedere gravitatea faptelor comise de D.D. împotriva propriului său copil-minor, instanța de judecată i-a retras pentru o perioadă de 3 ani drepturile sale părintești. Instanța a suspendat executarea pedepsei, prin urmare, și retragerea drepturilor părintești. Decizia a fost pronunțată la 26 aprilie 2012.

Toate părțile au introdus recurs pe motive de drept. Reclamantul și procurorul s-au plâns în special în legătură cu durata pedepsei și lipsa de acordare de despăgubiri pentru reclamant.

Curtea de Apel București a soluționat recursurile în baza dovezilor existente la dosar. Aceasta a reafirmat faptul că D.D. a abuzat fizic și verbal copilul său. În ceea ce privește durata sentinței, s-a considerat că reducerea ei – ca un remediu pentru întinderea nerezonabilă a judecării cauzei-, nu ar trebui să fie sub limitele stabilite de lege. Prin urmare, pedeapsa a crescut până la minimul legal de 3 ani și apoi a fost suspendată. Instanța a stabilit și o perioadă de încercare de opt ani, impunând o serie de obligații corelative în sarcina lui D.D. pe durata termenului de încercare, în special aceea de a nu contacta pe reclamant. Instanța a considerat în continuare că, în măsura în care atât procurorul și reclamantul și-au limitat recursurile lor la aspectele penale, Tribunalul București a procedat corect în a nu acorda despăgubiri din proprie inițiativă.

Curtea de Apel a adoptat decizia finală la 1 noiembrie 2012 și a rectificat textul dispozitivului la 22 noiembrie 2012:

Reclamantul sa plâns, în temeiul articolului 3 din Convenție, că autoritățile (poliția, procurorii și instanțele judecătorești) nu au reușit să investească cu promptitudine și în mod eficient acuzațiile de rele tratamente care i-au fost cauzate, în ciuda dovezilor înaintate acestora.

De asemenea, reclamantul, în baza articolului 6 din Convenție, reclamă că procedura a fost excesiv de lungă și că autoritățile au prelungit ancheta și nu au luat în considerare faptul că el era o persoană vulnerabilă, un minor care se supunea abuzului domestic, dar și de eșecul instanțelor în a-i acorda daune.

Guvernul a susținut că, având în vedere obiectul grav și delicat al cauzei, în special acuzațiile de maltratare a reclamantului de către tatăl său, DD, eficacitatea investigației a necesitat o analiză aprofundată a probelor pentru a evita o eroare judiciară întrucât părțile au prezentat puncte divergente și subiective ale situației care au făcut mai dificilă stabilirea faptelor. În opinia lor, nu au existat perioade de inactivitate imputabile autorităților, în timp ce reprezentantul reclamantului a contribuit la prelungirea procesului prin utilizarea fiecărui recurs pus la dispoziția sa.

Curtea notează că această plângere nu este în mod vădit nefondată în sensul articolului 35 § 3 (a) din Convenție. În plus, aceasta constată că nu este inadmisibilă pentru niciun alt motiv. Prin urmare, trebuie declarată admisibilă.

Având în vedere faptele din prezenta cauză, Curtea notează că nu există niciun indiciu că s-a făcut ceva concret pentru a verifica sesizările făcute de reclamant pentru a putea fi transmise poliției pentru investigații sau pentru a proteja victimele de presupusul abuz, în ciuda obligației legale de a face acest lucru. Mai mult, autoritățile nu au întreprins nicio acțiune în privința primelor patru plângeri penale depuse de C.I. împotriva lui D.D., din martie până în iunie 2004.

În ceea ce privește procedurile, Curtea notează că acestea au început la 1 iulie 2004 și au încetat la 1 noiembrie 2012. Astfel, acestea au durat opt ani și patru luni la trei niveluri de jurisdicție. De altfel, ancheta a durat până la 27 decembrie 2007, adică aproape trei ani și șase luni, și puține pare să fi fost făcute pe parcursul acestei perioade: audierea a șase martori și examinarea rapoartelor emise de IML. Guvernul nu a putut să indice niciun act de investigație care ar fi avut loc altele decât cele menționate anterior și nici o dificultate întâlnită de poliție și procuror în timpul anchetei. Mai mult, instanțele naționale au recunoscut că au existat perioade semnificative de inactivitate

cauzate de anchetatori și de cei de la Institutul de Medicină Legală. În aceste condiții, este dificil să se țină seama de durata semnificativă a acestei faze a procedurii. În plus, procedurile judiciare au fost dominate de o abrogare repetată a deciziilor cauzate de omisiunile instanțelor inferioare. Curtea mai precizează că reclamantul nu poate fi acuzat de eventualele proliferări excesive ale procedurii și nu poate fi considerat că a abuzat de drepturile sale procedurale.

Curtea consideră că, în sine, durata anchetei și a procesului a fost excesivă în conformitate cu standardele Curții în temeiul articolului 6. Cu toate acestea, scopul analizei sale în temeiul articolului 3 este diferit. Așa cum a subliniat în jurisprudența sa, deși din punctul de vedere al articolului 2, cerința de promptitudine nu ar trebui examinată în mod izolat și indiferent de ceilalți parametri, combinarea lor face o anchetă eficace (a se vedea *mutatis mutandis Sarbyanova– Pashaliyska și Pashaliyska c. Bulgariei*, nr. 3524/14, § 41, 12 ianuarie 2017).

În plus, Curtea observă că, la sfârșitul procedurii în speță, se poate considera că autoritățile au atins scopul esențial urmărit în cadrul anchetei, în măsura în care DD, persoana responsabilă de abuz, a fost condamnată la închisoare cu suspendare.

În pofida acestui fapt, Curtea consideră că în procedurile care subminează eficacitatea generală a anchetei s-au constatat mai multe deficiențe.

În primul rând, Curtea observă că, deși instanțele naționale au luat în considerare durata excesivă a procedurii de acordare a unei despăgubiri pentru D.D. prin reducerea pedepsei cu închisoarea, aceștia nu au oferit nicio compensație comparabilă reclamantului însuși. Cu toate acestea, el a suferit, de asemenea, consecințele duratei mari de soluționare a cauzei în calitate de parte la procedură și victimă a abuzului domestic în curs de investigare.

Curtea notează, de asemenea, că prima instanță, l-a achitat pe D.D., după ce nu a găsit nici o infracțiune în „comportamentul său ocazional necorespunzător față de reclamant”. Mai târziu, Curtea de Apel părea să considere că actele de violență „izolate și aleatorii” ar putea fi tolerate în sfera familiei. Curtea nu înțelege modul în care această declarație se încadrează în dispozițiile relevante ale legislației interne care interzic în

termeni absoluți pedeapsa corporală. Mai mult decât atât, Curtea notează că Consiliul Europei recunoaște interesul superior al copilului, care prin respectarea drepturilor și demnității lor, constituie piatra de temelie a protecției copiilor. De asemenea, trebuie remarcat faptul că preocuparea principală din Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului din 1989 este demnitatea. Respectul pentru demnitatea copiilor este în concordanță cu furnizarea acelor elemente importante pentru dezvoltarea lor ca membri cu drepturi depline ai comunității. Asigurarea demnității fundamentale a copilului înseamnă că nu poate exista compromis în condamnarea violenței împotriva copiilor, fie că este acceptată ca „tradiție”, fie că este considerată ca „disciplină”. Unicitatea copiilor – potențialul și vulnerabilitatea lor, dependența lor de adulți – face imperativ ca ei să aibă parte de mai multă protecție și de mai puțină violență, inclusiv de pedeapsa internă corporală, aceasta din urmă fiind invariabil degradantă.

Prin urmare, este clar că respectarea demnității copiilor nu poate fi asigurată dacă instanțele naționale vor accepta orice formă de justificare a actelor de maltratare, inclusiv a pedepselor corporale, interzise în temeiul articolului 3 al Convenției. În acest context, Curtea consideră că Statele trebuie să se străduiască să protejeze în mod expres și cuprinzător demnitatea copiilor, printr-un cadru normativ adecvat care să ofere protecția copiilor împotriva violenței domestice ce intră sub incidența articolului 3, prin: a) descurajarea efectivă împotriva unor astfel de încălcări grave ale integrității personale; b) măsuri rezonabile pentru a preveni asemenea maltratări și c) investigații oficiale efective în cazul în care un individ reclamă o asemenea faptă (a se vedea *M. și M. vs. de mai sus*, § 136 și *Söderman v. Suedia* [GC], nr. 5786/08, §§ 80 și 81, CEDO 2013).

Din aceste motive, Curtea concluzionează că ancheta privind acuzațiile de maltratare a fost ineficientă, deoarece a durat prea mult și a fost afectată de mai multe deficiențe grave. Rezultă că autoritățile interne nu și-au respectat obligațiile procedurale în temeiul articolului 3 al Convenției (a se vedea, *mutatis mutandis*, *W. v. Slovenia*,

nr. 24125/06, §§ 66-70, 23 ianuarie 2014; *P.M. v. Bulgaria*, nr. 49669/07, §§ 65-66, 24 ianuarie 2012).

În consecință, a avut loc o violare a articolului 3 al Convenției.

Reclamantul se plânge de durata procedurii penale împotriva lui D.D. și despre eșecul instanțelor de a-i acorda despăgubiri în baza articolul 6 al Convenției.

Curtea notează că această plângere este dublă. În primul rând, reclamantul s-a plâns de presupusa lipsă de corectitudine a procedurilor și, implicit, de lipsa accesului la o instanță și în al doilea rând de durata procedurii penale împotriva tatălui său. Curtea va examina separat aceste aspecte.

Guvernul a susținut că reclamantul nu a epuizat căile de atac interne disponibile, nu a solicitat despăgubiri în cursul procedurilor penale, rămânând, în esență, pasiv în acest sens, nu a prezentat o cerere în fața instanțelor naționale, pe baza dispozițiilor relevante din Codul penal aplicabil la acel moment.

Reclamantul a contestat acest argument și a subliniat că autoritățile statului, în special Autoritatea pentru Protecția Copilului, procurorul și judecătorul au avut obligația legală de ai proteja interesele, deoarece a fost minor, victimă a abuzului domestic în momentul procedurii penale.

Curtea notează că această obiecție este strâns legată de fondul plângerii. În plus, aceasta subliniază că plângerea nu este în mod vădit nefondată în sensul articolului 35 § 3 (a) din Convenție. De asemenea, nu este inadmisibil pe nici un alt motiv. Prin urmare, trebuie declarat admisibil.

Reclamantul a reiterat faptul că instanța națională avea obligația de ai acorda din oficiu despăgubiri, întrucât era minor la momentul respectiv. El a subliniat, de asemenea, că atât el, cât și procurorul s-au plâns în apelurile lor în legătură cu faptul că Tribunalul București a omis să-i acorde despăgubiri.

Guvernul a subliniat pasivitatea reclamantului pe tot parcursul procedurii în primă instanță privind dreptul de a primi despăgubiri și a considerat că instanțele au furnizat motive întemeiate pentru a nu acorda o astfel de hotărâre. Acestea au susținut că, în măsura în care „poziția constantă a reprezentantului reclamantului a fost aceea

că” nu solicită pârâtului prejudiciu moral și fără a ține seama de pretinsa neaplicare a articolului 17 din Codul de procedură penală, nu ar fi fost rezonabil să acorde despăgubiri împotriva voinței reclamantului.

Evaluarea Curții

Curtea se referă la principiile generale articulate în jurisprudența sa și în special în hotărârea sa Bohan v. Ucraina (nr.2) ([GC], nr. 22251/08, CEDO 2015), unde a explicat în ce circumstanțe aprecierea instanței interne a faptelor unui anumit caz poate fi considerată „arbitrară”.

Curtea constată de la bun început că prezenta cauză privește un litigiu asupra unui „drept” care poate fi recunoscut, cel puțin dintr-un motiv discutabil, potrivit dreptului intern (a se vedea Hotărârea Bohan, de asemenea, mutatis mutandis, Anđelković c. Serbia, nr. 1401/08, § 25, 9 aprilie 2013). Dreptul intern a prevăzut dreptul de a primi despăgubiri și plângerea reclamantului la Curtea de Apel constituia o dispută reală și serioasă. Procedurile au fost direct determinante pentru dreptul în cauză, iar decizia pronunțată de Curtea de Apel a reprezentat soluționarea definitivă a problemei.

În plus, Curtea notează că, în conformitate cu legea aplicabilă, instanțele au fost obligate să se pronunțe asupra problemei despăgubirii chiar și fără o cerere formală în acest sens din partea reclamantului, care era minor și, fără capacitate juridică la momentul respectiv. În plus, atât instanțele, cât și procurorul au fost nevoite să caute în mod activ informații de la victimă cu privire la amploarea daunelor suferite. Astfel, legea a oferit o protecție sporită persoanelor vulnerabile, cum ar fi reclamantul, plasând o responsabilitate extinsă asupra autorităților pentru a-și asuma un rol activ în acest sens (a se vedea, mutatis mutandis, Lamarche c. României, nr. 21472/03, § 34, 16 septembrie 2008). Din acest motiv și în lumina obiectului investigației, procedurile au depășit simplele litigii între persoane particulare, implicând astfel responsabilitatea statului cu privire la articolul 6 § 1 al Convenției.

În această privință, Curtea consideră că, cazul trebuie examinat din punctul de vedere al obligației instanțelor de a asigura drepturile reclamantului în circumstanțele concrete și excepționale ale cauzei. Dacă reclamantul a solicitat în mod expres despăgubiri sau nu, este irelevant, deoarece instanțele au obligația de a examina din proprie inițiativă problema daunelor.

În special, în ciuda dispozițiilor exprese ale articolului 17 din codul de procedura penală numai prima instanță națională care l-a condamnat pe D.D. a examinat posibilitatea despăgubirii.

La rândul său, Curtea de Apel nu a examinat fondul plângerii înaintate de reclamant în legătură cu omisiunea instanței inferioare de a acorda despăgubiri. Nu a putut decât să observe că nici reclamantul, nici procurorul nu au solicitat despăgubiri în fața instanței inferioare, împiedicând instanța să examineze această problemă. În acest sens, Curtea de Apel sa abținut de la examinarea întinderii rolului propriu al instanțelor naționale sau al procurorului în asigurarea intereselor reclamantului, în special în ceea ce privește dispozițiile articolului 17 din codul de procedura penală. În plus, raționamentul Curții de Apel nu a avut niciun temei juridic (a se vedea, mutatis mutandis, Anđelković, § 27, cu trimiteri ulterioare). Având în vedere formularea neechivocă a obligației consacrate la articolul 17 din codul de procedura penală, Curtea de Apel ar fi trebuit să examineze fondul dreptului la despăgubiri, judecând dacă reclamantul avea sau nu dreptul.

În concluzie, Curtea consideră că omisiunea, în numele instanțelor naționale, de a aplica articolul 17 din Codul de procedura penală în favoarea reclamantului și de a examina astfel dacă i-ar fi fost acordată despăgubiri ar constitui o negare a justiției (a se vedea, mutatis mutandis, Anđelković, citată mai sus, § 27 și Bochan (nr. 2), citată mai sus, § 64).

În consecință, a fost încălcat articolul 6 § 1 al Convenției. În consecință, Curtea respinge obiecția invocată de Guvern cu privire la presupusa neepuizare a căilor de atac interne.

V. SEMNAL

CULTURĂ ȘI REFORMĂ ÎN DOMENIUL ÎNGRIJIRII SĂNĂTĂȚII MINTALE ÎN EUROPA CENTRALĂ ȘI DE EST, CONTEXTE CULTURALE ALE SĂNĂTĂȚII ȘI BUNĂSTĂRII

Biroul regional pentru Europa al Organizației Mondiale a Sănătății (OMS), Centrul pentru Cultură și Sănătate al Universității din Exeter, Marea Britanie și Institutul Național pentru Sănătate Mintală din Cehia au organizat reuniunea internațională cu tema „Cultură și reformă în domeniul îngrijirii sănătății mintale în Europa Centrală și de Est”, care s-a desfășurat în octombrie 2017 la Klenecy, în Cehia. Au participat 31 de experți și profesioniști în domenii de activitate diverse din Armenia, Belarus, Cehia, Ungaria, Letonia, Lituania, Polonia, România, Ucraina și Federația Rusă.

Biroul Regional OMS pentru Europa și-a propus astfel să promoveze înțelegerea relației dintre cultură, mentalități și sănătate în contextul în care încă din 2015 a lansat un proiect sub egida Inițiativei Europene pentru Informare în domeniul Sănătății, axat pe sănătate în context cultural. Proiectul își propunea să investigheze modul în care o anumită cultură sau o anumită mentalitate pot afecta serviciile de sănătate, pentru a putea elabora politici de sănătate mai eficiente și mai echitabile. În vederea atingerii acestui scop, obiectivele întâlnirii experților internaționali au fost: stabilirea și sintetizarea factorilor cheie pentru îngrijirea sănătății mintale și pentru reforme în domeniu; identificarea unor noi arii de cercetare legate de cultură și mentalitate; aspecte ale culturii prin care o cercetare mai aprofundată și o mai bună înțelegere pot influența politicile și practicile în domeniul sănătății mintale în Europa Centrală și de Est.

În cadrul lucrărilor reuniunii au fost susținute prezentări care au evidențiat istoricul reformei până în prezent și influențele culturale specifice asupra acesteia. Grupurile de lucru au aprofundat subiectele pentru a explora problemele ridicate și pentru a identifica elementele culturale cheie

care pot influența reforma sănătății mintale. S-a subliniat faptul că este necesară o abordare mai centrată pe factorul uman pentru a realiza o reformă concretă prin care să se facă auzite vocile celor care suferă de boli mintale sau de dizabilități psihosociale. Tocmai de aceea rămâne important contextul cultural deoarece acesta modelează tot procesul îngrijirii de la decizia pacientului de a cere ajutor la diversele tipuri de asistență, la sprijinul pe care îl primesc din partea societății și mai ales la gradul sau tipul de discriminare cu care se poate confrunta pacientul.

Motivele istorice și culturale ale reformei

În cadrul acestei sesiuni s-a urmărit identificarea evoluțiilor cheie din domeniile psihiatriei și psihoterapeuției; analizarea rolului stigmatizării în diagnostic, tratament și îngrijire și explorarea modalităților prin care anumite exemple pot fi valorificate pentru a oferi îngrijirea adecvată care afirmă și sprijină drepturile omului și ale utilizatorilor de servicii din regiune. S-a discutat faptul că din nefericire serviciile de sănătate mintală și educația practicienilor sunt aproape exclusiv biologice în orientarea lor în timp ce abordarea socială în îngrijire este de cele mai multe ori neglijată.

Nivelurile ridicate de stigmatizare și discriminare descurajează dezvoltarea problemelor reale de sănătate mintală și limitează acceptarea serviciilor de dezinstituționalizare, a serviciilor de îngrijire a sănătății mintale.

Medicii de obicei discută planurile de tratament cu membrii familiei în loc de a se adresa utilizatorilor direcți ai serviciilor de sănătate, împiedicându-le efectiv participarea la decizii care le afectează viața. Medicii invocă lipsa de timp și totuși utilizatorii raportează că doar 15 minute de contact pot fi adecvate când medicii îi tratează cu respect.

A fost dat exemplul Lituaniei, unde aderarea la standarde internaționale și reducerea numărului de paturi a influențat inițiativele reformei.

Cu toate acestea, din cauza lipsei de evaluare a nevoilor concrete și a eșecului de a baza mai mult serviciile de îngrijire pe comunitate și pe autoritățile locale, nivelul de îngrijire medicală rămâne primar reducându-se la prescripții medicale și administrarea de medicamente, în timp ce serviciile acordate continuă să aibă deficiențe mari.

Jack Firedman, Centrul pentru Cercetări Sociale al Universității din Oklahoma a subliniat importanța înțelegerii modului în care poate fi integrată cultura ca o preocupare de bază în abordările privind reforma sistemului de sănătate mintală în Europa Centrală și de Est. În opinia sa cultura contribuie la: formarea convingerilor sociale despre boala mintală și recuperare; a convingerilor medicilor despre boală, tratament și recuperare dar și la elaborarea normelor politice necesare pentru identificarea și stabilirea priorităților în vederea susținerii financiare și a realizării reformei în domeniu. S-a dezbătut problema mentalităților și credințelor considerate iraționale în opoziție cu practicile medicale științifice privite întotdeauna drept raționale și granița fină dintre acestea, problema cea mai acută fiind nivelul de sprijin acordat pacienților și atitudinea de neglijare a bolnavului care există în multe culturi din Europa Centrală și de Est.

În cadrul sesiunii „**Lecții învățate din reforma în domeniul îngrijirii sănătății mintale**” s-a discutat experiența Cehiei, problemele cu care se confruntă în implementarea reformei și rolul instituțiilor publice și private.

S-a concluzionat că o abordare a reformei bazată pe drepturile omului reprezintă cel mai bun catalizator al dezinstituționalizării. Reforma din Cehia, inclusiv angajamentul față de dezinstituționalizarea serviciilor, s-a confruntat cu multiple provocări încă de la început deoarece s-a continuat să se pună accentul pe psihiatrie, au avut loc schimbări de personal în Ministerul Sănătății și schimbări ale climatului politic. Alte bariere au fost lipsa unui precedent istoric pentru integrarea științelor sociale în domeniul sănătății, stigmatizarea, așteptările societății pentru îngri-

jirea gratuită și lipsa acestor servicii precum și lipsa unei monitorizări și evaluări sistematice a calității și tipurilor de servicii furnizate.

Participanții au identificat rolul societății civile ca un element cultural-cheie în îngrijirea adecvată a sănătății mintale. Ei au remarcat democratizarea și angajamentul sporit față de drepturile civile și politice în Europa Centrală și de Est, dar progresul dezinstituționalizării și al destigmatizării rămâne lent. Implementarea prevederilor Convenției Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități (CRPD) reprezintă un motiv solid pentru promovarea reformei sănătății în regiune, în special a celei în domeniul sănătății mintale.

Cu toate acestea, s-a precizat că unele traduceri ale Convenției diluează semnificația acestora sau conduc la percepții greșite, cum ar fi faptul că dizabilitatea este exclusiv un fenomen fizic. Acest lucru evidențiază impactul puternic pe care îl poate avea limbajul în înțelegerea societală a drepturilor persoanelor cu tulburări psihice și/sau dizabilități psihosociale. Este esențială o atenție deosebită la termenii lingvistici folosiți în comunicare pentru promovarea cu succes a Convenției de către părțile interesate.

S-a mai subliniat faptul că unele dintre procesele de luare a deciziilor în regiune sunt neclare sau netransparente. Criteriile societăților de asigurare pentru a determina dacă anumite servicii vor fi acoperite sau nu sunt prost înțelese sau aplicate, iar deseori lipsesc structurile de alocare a fondurilor pentru procesele de reformă.

De asemenea, s-a concluzionat că este necesară investigarea folosirii de practici tradiționale și a implicațiilor acestora în tratarea bolilor mintale. De exemplu, exorcismele sunt încă relativ obișnuite în unele părți ale Europei Centrale și de Est, inclusiv în Lituania și Polonia. În timp ce includerea vindecătorilor locali în furnizarea de servicii poate prezenta anumite riscuri (de exemplu, confidențialitatea oamenilor în mediul rural, comunități mici), practicile locale de vindecare a unor tulburări mintale sunt acceptate în mare parte în unele zone, cum ar fi Armenia. Luarea în considerare a sistemelor de convingeri locale este importantă, în special când și unde comunitățile văd tratamentul psihiatric ca ultimă cale de urmat.

Înțelegerea și incorporarea experienței subiective în politici și practici de sănătate

În cadrul acestei sesiuni au fost explorate principalele metode și tehnici de cercetare din științele umane și sociale pentru a dovedi că acestea pot contribui la o mai bună înțelegere a îngrijirii sănătății mintale. Aici au fost evidențiate relatări ale pacienților sau ale îngrijitorilor acestora care constituie o sursă de informare atât pentru practica în sine cât și pentru elaborarea politicilor de reformă. De unde reiese că o adevărată reformă se poate realiza doar folosind metode și abordări interdisciplinare care să combine cunoștințele medicale și cu alte metode calitative izvorâte din experiența de zi cu zi. Fiind mai atenți la toate nuanțele și aspectele, aplicând metode variate, îngrijitorii își vor putea dezvolta și cultiva mai bine empatia pentru pacienți. Din perspectiva pacientului, reforma trebuie să includă dezinstituționalizarea, centre de sănătate bazate pe sprijinul comunității care să aibă personal specializat în mai multe domenii. Centrele vor trebui să le ofere pacienților posibilitatea de a evalua nivelul și calitatea îngrijirii și nu în ultimul rând, îndrumare și sprijin pentru incluziunea lor socială.

Implicațiile politicilor și practicilor de sănătate

Pe acest subiect s-a discutat despre efectele negative sau pozitive pe care unele culturi sau mentalități le pot avea asupra îngrijirii sănătății mintale. Pentru a putea evalua nivelul de luare a deciziilor în furnizarea de servicii s-au

recomandat o serie de întrebări care pot facilita cercetarea, precum: care sunt factorii implicați în luarea deciziilor în domeniul reformei cu privire la îngrijirea sănătății mintale?; cum decid companiile de asigurare a sănătății să canalizeze fondurile?; care sunt criteriile după care serviciile sunt luate în considerare pentru investiții?

S-a propus colectarea unor studii de caz pe țări pentru a putea analiza factorii specifici, situația politică, contextul istoric care ar putea influența reforma, tendințe trecute și prezente din sistemul de sănătate, rolul agențiilor internaționale și europene în recomandarea anumitor mecanisme de evaluare și monitorizare.

De asemenea s-a propus constituirea unor grupuri consultative pe diverse teme privind reforma și întâlniri cu factorii de decizie și cu medicii precum și efectuarea unor studii pilot ca modele de colaborare pentru a înlătura scepticismul și a dovedi necesitatea reformei.

Este necesară înțelegerea profundă și includerea experiențelor subiective în reforma politicilor și practicilor de sănătate. Nu trebuie neglijată abordarea etnografică a istoriei orale, care încorporează experiența de zi cu zi atât a îngrijitorilor, cât și a pacienților, de unde sunt foarte multe de învățat atât pentru noi abordări cât și pentru ajustarea și reorientarea unor politici eficiente și orientate spre factorul uman în domeniul îngrijirii sănătății mintale și a furnizării de servicii pentru acești pacienți cu nevoi speciale.

Daniela Albu

ZIUA ORGANIZAȚIEI NAȚIUNILOR UNITE

La Colegiul „Spiru Haret” din Ploiești s-a desfășurat marți, 24 octombrie 2017, o manifestare dedicată aniversării zilei ONU organizată de Colegiul „Spiru Haret” în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului, Fundația „Adolescența” din Ploiești și Inspectoratul Școlar al Județului Prahova.

Logo-ul ales de secretarul general ONU pentru a sărbători Ziua Națiunilor Unite a fost **„Există potențial în diversitate”**.

Prin această acțiune, realizată cu participarea elevilor claselor a IX-a B, a XII-a C și a XII-a D ale Colegiului „Spiru Haret” s-a urmărit cunoașterea mai îndeaproape de către elevi a obiectivelor misiunilor ONU în lume la ora actuală, a structurii organizatorice a ONU, precum și a conținutului Cartei Națiunilor Unite.

În deschiderea manifestării a fost prezentată Organizația Națiunilor Unite, scopul și sarcinile care îi revin organizației precum și principiile care stau la baza constituirii ei.

De asemenea, s-a subliniat importanța și semnificația Zilei Națiunilor Unite, care se sărbătorește, an de an, la 24 octombrie, pentru a marca intrarea în vigoare, în 1945, a Cartei Organizației Națiunilor Unite. Organizația a fost creată cu scopul de a menține pacea și securitatea la nivel mondial, de a realiza cooperarea internațională în domeniul economic și social, pentru promovarea și încurajarea respectării drepturilor omului și libertăților fundamentale pentru toți și nu în ultimul rând pentru dezvoltarea de relații prietenești între națiuni.

În expunerea doamnei profesor Aurica Crețaru, președinta Fundației „Adolescența”, au

fost subliniate importanța și rolul ONU la nivel mondial, arătând că primul document cu valoare universală adoptat de Adunarea Generală a ONU, a fost Declarația Universală a Drepturilor Omului, care stabilește o concepție unitară a comunității internaționale despre drepturile și libertățile omului, deschizând calea spre un sistem de protecție internațională a drepturilor omului.

A fost prezentată de elevi structura organizației și rolul fiecărui organism în cadrul ONU – Adunarea Generală, Consiliul de Securitate, Secretariatul, Curtea Internațională de Justiție, Consiliul de Tutelă și Consiliul Economic și Social. De asemenea, elevii au făcut o prezentare a Cartei Națiunilor Unite și a unor instrumente universale.

La finalul acțiunii s-a dat citire mesajului adresat de Secretarul General ONU Antonio Guterres, cu ocazia Zilei Națiunilor Unite care a evidențiat că „dacă toți oamenii se vor putea bucura de drepturile lor fundamentale și de a trăi în demnitate, aceiași oameni vor fi artizanii unei lumi pașnice, durabile și drepte”.

Evenimentul s-a dovedit util prin schimbul valoros de idei al tinerilor participanți care au atins problematica drepturilor prin prisma obiectivelor Organizației Națiunilor Unite de a menține pacea și securitatea la nivel internațional, prin promovarea și încurajarea respectării drepturilor și libertăților fundamentale față de toate persoanele, fără deosebire de rasă, limbă, religie, naționalitate sau orice alte motive.

Olivia Florescu

9 NOIEMBRIE, ZIUA INTERNAȚIONALĂ DE COMBATERE A FASCISMULUI SI ANTISEMITISMULUI

Cu ocazia zilei de 9 noiembrie, Ziua Internațională de combatere a fascismului și antisemitismului, Institutul Român pentru Drepturile Omului s-a alăturat inițiativei comunității internaționale de a crea un front comun împotriva violențelor și a ideologiilor inspirate de ură și xenofobie.

În contextul parteneriatului cu Colegiul Național Spiru Haret, în cadrul proiectului „Școala Altfel” s-a organizat o sesiune de prezentare și dezbateri cu elevii claselor X–XI pe tema pogromului din 9 noiembrie 1938, dată simbolică a declanșării celui mai întunecat eveniment din istoria recentă – Holocaustul. Pentru materialele video și afișele din cadrul prezentării, IRDO a avut ca în fiecare an, sprijinul organizației UNITED for Intercultural Action – rețeaua europeană de ONG-uri care militează împotriva naționalismului, neofascismului, pentru drepturile migranților, refugiaților și ale minorităților, a cărei activitate este susținută de 560 de organizații neguvernamentale din întreaga lume.

Ziua de 9 noiembrie are două semnificații: comemorarea victimelor pogromului din 1938, supranumit și „noaptea de cristal” sau „noaptea vitrinelor sparte”, când autoritățile naziste au incitat la violență populația și studențimea germană. În acea noapte au fost incendiate sinagogi și au fost distruse vitrinele magazinelor evreiești, iar proprietarii acestora au fost agresați și bătuți. Așa a început prigonirea evreilor, data de 9 noiembrie reprezentând în mod simbolic data declanșării Holocaustului.

Cea de a doua semnificație a zilei de 9 noiembrie pentru societatea contemporană este lansarea către publicul larg a unui semnal de alarmă în scopul conștientizării pericolului actual al mișcărilor naționaliste și de extremă dreaptă a căror recurență atinge un indice îngrijorător la ora actuală. În pregătirea prezentării și a dezbaterii s-a pus accentul pe lupta împotriva neofascismului și a reapariției mesajelor motivate de ură, xenofobie și extremism. Prezentarea s-a axat pe ideea că timpul care s-a scurs de la Holocaust nu trebuie să fie un pretext pentru scufundarea treptată în uitare a acestei tragedii a umanității, iar generațiile tinere trebuie să cunoască ceea ce s-a întâmplat atunci pentru a putea evita repetarea unor astfel de orori. Cu cât vom uita ceea ce s-a întâmplat, cu atât vom fi mai expuși la noile valuri de ură și violență.

După Holocaust și încheierea celui de al Doilea Război Mondial s-a căutat o cale de cooperare între națiuni. Astfel a luat naștere Organizația Națiunilor Unite, iar Carta ONU, Declarația Universală a Drepturilor Omului și Convenția cu privire la actele de genocid consfințeau un angajament pentru respectarea egalității și a drepturilor omului. Cu titlu de exemplu, s-a discutat despre 3 dintre cele 30 de articole ale Declarației: art. 18 – libertatea de gândire și de conștiință, libertatea religioasă; Art. 19 – libertatea de opinie și de exprimare; art. 20 – libertatea de adunare pașnică și de asociere.

În cea de a doua parte a prezentării, a fost semnalat pericolul actual al populismului, cu ilustrări ale unor manifestații neonaziste care au avut loc recent în Cehia și Suedia. S-au oferit câteva studii de caz prin difuzarea unor videoclipuri, articole și comentarii pe această temă.

În cadrul dezbaterii s-a subliniat faptul că problematica discursului motivat de ură nu trebuie să rămână neglijată, mai ales în condițiile în care astfel de atitudini se pot prolifera cu ușurință și cu rapiditate în prezent, prin intermediul rețelelor de socializare. S-au pus întrebări și s-au oferit o serie de răspunsuri cu privire la agravarea neofascismului în lume, în contextul valului migraționist.

De asemenea, a fost evidențiat rolul artei, care poate fi o armă puternică în combaterea discriminării și a violenței. Activismul poate fi exprimat și prin intermediul creației artistice, în acest sens rețeaua europeană a organizațiilor neguvernamentale UNITED a inițiat anul acesta un concurs internațional de afișe cu tema „Să spunem nu rasismului” pentru a răspunde la ură cu creativitate și asumare.

Tinerilor, ca cetățeni europeni activi, le revine responsabilitatea respectării și promovării egalității în drepturi pentru păstrarea și transmiterea mai departe a idealurilor și principiilor consfințite prin Declarația Universală a Drepturilor Omului. Drepturile fiecăruia nu trebuie să reprezinte doar un ideal abstract, numai prin exercitarea și respectarea lor de către fiecare persoană, vom putea trăi într-o societate sigură și prosperă.

Daniela Albu

MASA ROTUNDĂ „CETĂȚENIA UN DREPT FUNDAMENTAL – DREPTUL DE A AVEA DREPTURI”, PALATUL PARLAMENTULUI

Subcomisia pentru respectarea și apărarea drepturilor și libertăților cetățenilor români aparținând minorității romilor, din cadrul Comisiei pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale a Camerei Deputaților, în colaborare cu Asociația Partida Romilor „Pro-Europa” și Federația Democrată a Romilor a organizat în data de 14 noiembrie 2017, la Palatul Parlamentului, o masă rotundă cu tema „Cetățenia un drept fundamental – dreptul de a avea drepturi”.

În cadrul evenimentului au fost dezbătute aspecte privind dobândirea actelor de identitate și de proprietate în comunitățile rome, evacuările colective din aceste comunități, respectarea art. 8 – dreptul la respectarea vieții private și de familie – din Convenția Europeană pentru Drepturile Omului.

Prima parte a lucrărilor, având ca temă actele de proprietate a fost moderată de către Cătălin Manea, președinte executiv, Partida Romilor „Pro Europa”. A doua parte l-a avut ca moderator pe Iulian Paraschiv, director de cabinet, Agenția Națională pentru Romi, la care a participat Cătălin Aurel Giulescu comisar șef de poliție de la Direcția pentru Evidența Persoanelor și Administrarea Bazelor de Date. Cea de a treia parte a lucrărilor, dedicată evacuărilor forțate, a fost moderată de către Nicoleta Bițu, președinte Federația Democrată a Romilor din România. Au avut intervenții Ilie Dincă, secretar de stat Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, Dana Varga, consilier de stat, Cancelaria Primului Ministru și Ghiță Eugen, președintele Asociației Juriștilor Romi din România.

În cadrul acestei acțiuni s-a discutat și petiția adresată Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării de către Fundația „Desire” – Fundație pentru Deschidere și Reflexie socială, din Cluj Napoca cu privire la criteriile de alocare

de locuințe sociale stabilite de Consiliul Local al Municipiului Cluj Napoca prin Hotărârea nr. 434/16.12.2015 considerate a fi discriminatorii față de persoanele marginalizate social. În petiție se precizează faptul că majoritatea criteriilor de atribuire a locuințelor sociale sunt discriminatorii față de romi nu doar pe fondul marginalizării lor sociale ci și pentru că sunt de etnie romă.

S-a mai discutat și cazul romilor din municipiul Alba Iulia cărora li s-au intentat 72 de procese care vizează evacuarea lor din blocul G2 sub pretextul existenței unui plan urbanistic și de amenajare teritorială.

În cadrul dezbaterilor s-a subliniat necesitatea elaborării de către Ministerul Afacerilor Interne a unui ghid, astfel încât evacuările să fie operate în conformitate cu un set de reguli aplicabile la nivel național, pentru a nu mai exista diferențe de procedură de la un Consiliu local la altul.

Potrivit dispozițiilor art. 8 din Convenția Europeană pentru Drepturile Omului respectul dreptului la viața privată, respectul domiciliului unei persoane impun autorităților statului să nu întreprindă măsuri de natură a stânjeni exercitarea drepturilor acestor persoane fizice și entități sociale.

Conform jurisprudenței CEDO, fie că este vorba de obligații pozitive sau negative impuse statelor contractante pe temeiul art. 8 din Convenție, obligațiile statelor trebuie să asigure un just echilibru între interesele individuale și cele ale societății.

Reprezentanți ai IRDO au participat la eveniment alături de instituțiile publice responsabile, dar și de ONG-uri cu preocupări în domeniul situației romilor.

Carmen Năstase

ZIUA INTERNAȚIONALĂ A COMBATERII VIOLENȚEI ÎMPOTRIVA FEMEILOR, 25 NOIEMBRIE 2017

Prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor reprezintă parte integrantă a politicilor naționale de protecția familiei și sănătate publică. Convenția de la Istanbul privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, tratatul internațional cel mai cuprinzător care abordează această gravă violare a drepturilor omului, fiind ratificată de România în iunie 2016.

La nivelul Organizației Națiunilor Unite ziua de 25 noiembrie a fost desemnată drept Ziua internațională a combaterii violenței împotriva femeilor, reprezentând un prilej pentru guverne, organizații internaționale, instituții specializate și ONG-uri de a atrage atenția opiniei publice cu privire la violența împotriva femeilor.

Mesajul Secretarului General al ONU Antonio Guterez, cu prilejul acestei zile, reprezintă un îndemn la adresa comunității internaționale pentru realizarea unei incluziuni sociale concrete fără de care nu vor putea fi îndeplinite obiectivele Agendei 2030 pentru dezvoltare durabilă. Secretarul General al ONU a subliniat printre altele că „violența împotriva femeilor este o realitate recunoscută pe scară largă, iar aceasta include hărțuirea și practicile dăunătoare, care reprezintă bariere îngrijorătoare în calea exercitării drepturilor omului, împiedicând incluziunea socială și participarea femeilor la susținerea păcii. Dacă nu înlăturăm aceste piedici, nu vom realiza niciodată obiectivele Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă. Este timpul să ne intensificăm eforturile colective pentru a pune capăt odată pentru totdeauna violenței împotriva femeilor și fetelor. Aceasta înseamnă că fiecare dintre noi trebuie să acționăm în același timp și împreună în țările noastre, la nivel regional și la nivel de comunitate, pentru realizarea acestui scop comun.”

Institutul Român pentru Drepturile Omului, în parteneriat cu Asociația Femeilor din România – Împreună (AFRI), s-a alăturat campaniei internaționale inițiate de către Organizația Națiunilor Unite, sub denumirea de „Zilele portocalii” – zile

ale combaterii violenței împotriva femeilor. Tema campaniei anului 2017, propusă de Secretarul General al ONU a fost „**Să nu neglijăm pe nimeni – să punem capăt violenței împotriva femeilor și fetelor**”. Campania, cunoscută și sub numele de *16 zile de activism împotriva violenței pe bază de gen* a debutat în data de 25 noiembrie de Ziua internațională pentru eliminarea violenței împotriva femeilor finalizându-se pe 10 decembrie de Ziua internațională a drepturilor omului.

Cu Ocazia Zilei Internaționale a combaterii violenței împotriva femeilor, la sediul IRDO s-a organizat în colaborare cu AFRI în data de 27 noiembrie, 2017 o dezbatere cu organizațiile neguvernamentale care activează în domeniul drepturilor femeilor și cu organisme de promovare a egalității de șanse, în scopul de a identifica și propune măsuri de combatere a violenței împotriva femeilor și a imaginii stereotipe a femeii în mass-media, dar și de a iniția un schimb de bune practici în domeniul combaterii discriminării multiple și a violenței domestice.

Directorul IRDO, dr. Adrian Bulgaru a prezentat importanța Mecanismului de Evaluare Periodică Universală precizând că cel mai important for al ONU pentru dialog și cooperare în domeniul drepturilor omului este reprezentat de către Consiliul pentru Drepturile Omului, înființat de către Adunarea Generală a ONU prin rezoluția 60/251 din 15 martie, 2006.

Consiliul are ca prioritate consolidarea regimului internațional de apărare a drepturilor omului, iar principala sa atribuție constă în acordarea de sprijin statelor membre pentru îndeplinirea obligațiilor asumate cu privire la drepturile omului, prin dialog, consolidarea capacității instituționale și asistență tehnică. Consiliul face recomandări Adunării Generale pentru dezvoltarea dreptului internațional în domeniul drepturilor omului.

Prin Mecanismul de Evaluare Periodică Universală se analizează stadiul implementării de către statele membre a Pactului internațional privind drepturile civile și politice, Pactul internațional

privind drepturile economice, sociale și culturale, Convenția ONU pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, Convenția ONU privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor, Convenția împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante, Convenția privind drepturile copilului, Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități.

În cuvântul său de deschidere, Liliana Pagu, președinta Asociației Femeilor din România și Ambasador al Păcii a prezentat pe scurt activitatea Asociației precizând că încă din 2015, AFRI s-a alăturat campaniei ONU de combatere a violenței împotriva femeilor desfășurând activități de conștientizare și formare în domeniul drepturilor femeilor în mai multe localități din țară.

În cadrul campaniei a fost lansat un apel pentru construirea în România a unei societăți mai puțin violente prin promovarea demnității, integrității și prin educația pentru combaterea violenței în familie și în special a violenței împotriva femeilor.

Președinta AFRI a precizat că „1 din 10 femei din România este afectată de violența în familie în fiecare an, indiferent de vârstă, stare civilă, etnie sau religie. 1,2 milioane de femei din România se confruntă cu acte de violență domestică. Dar multe dintre acestea aleg să sufere în tăcere.” Tocmai de aceea AFRI lansează apelul său pentru un parteneriat social nonviolent pentru construirea unei societăți sigure pentru femei și fete. Pentru aceasta este necesar ca femeile din România să își cunoască drepturile și să devină active în lupta împotriva sărăciei și violenței. Conștientizarea opiniei publice și angrenarea activă a tuturor factorilor din societate pentru stoparea violenței reprezintă un element cheie în refacerea spiritului comunitar, astfel încât femeile să poată contribui la progresul societății exercitându-și pe deplin toate drepturile.

În cadrul dezbaterii au fost abordate teme legate de recomandările ONU, precum: accesul la justiție, combaterea violenței asupra femeilor și a violenței domestice, a traficului cu ființe umane, participarea și reprezentarea femeilor în viața politică și publică, dreptul la educație, la sănătate și la muncă. În acest context, subliniem faptul că IRDO acordă o atenție specială categoriilor vulnerabile: femeile din mediul rural, femeile

de etnie romă, migrante, fete și femei abuzate, victime ale violenței domestice.

Discuțiile din cadrul evenimentului au evidențiat și aspecte privind lipsa de încredere a femeilor în sistemul judiciar, stigmatizarea lor de către reprezentanții autorităților, propagarea unei imagini stereotipe a femeii în mass-media, precum și lipsa de informare a victimelor.

În afară de lipsa datelor privind numărul plângerilor deciziilor judecătorești privind discriminarea împotriva femeilor, mai trebuie remediată și lipsa de monitorizare a situațiilor în care ordinul de protecție este încălcat de către agresor, faptul că ordinul de protecție poate fi emis doar dacă victima prezintă un certificat medico-legal.

O altă problemă este și faptul că toate datele statistice existente se referă numai la violențele raportate. Ori este bine știut că multe femei nu depun plângere împotriva agresorului. De aceea organizațiile neguvernamentale cer înființarea unor centre de adăpost cu psihologi specializați pentru femeile care s-au confruntat cu acte de violență. De asemenea, solicită noi reglementări legislative care să permită Poliției să elibereze un ordin de protecție provizoriu imediat după producerea agresiunii, pentru a asigura femeii agresate o protecție rapidă și reală. Realitatea este că majoritatea organizațiilor și asociațiilor se confruntă cu lipsa de fonduri și cu o slabă cooperare instituțională pentru combaterea acestui fenomen.

Participanții la eveniment au fost invitați să completeze un chestionar cu privire la prioritățile organizației pe care o reprezintă în domeniul combaterii violenței asupra femeilor și al implementării și popularizării Convenției ONU privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor; modalități de combatere a violenței împotriva femeilor și pentru stoparea transmiterii în mass media a imaginii stereotipe și degradante a femeii și să ofere informații privind situația drepturilor femeii în România.

Această dezbateră a avut ca scop consolidarea cooperării cu societatea civilă pentru identificarea unor posibile soluții de combatere a violenței împotriva femeilor în România, precum și un schimb de bune practici.

Daniela Albu

„AVEM ACELEAȘI DREPTURI” – DREPTURILE PERSOANELOR VÂRSTNICE ȘI ÎNGRIJIREA PE TERMEN LUNG ÎN EUROPA

Factorii de decizie politică la nivel european se confruntă cu provocări numeroase în asigurarea unor servicii de îngrijire pe termen lung adecvate în fața îmbătrânirii populației, fenomen ce se accentuează de la an la an.

Chiar dacă numărul serviciilor de îngrijire pe termen lung este în creștere, persoanele în vârstă care caută și depun eforturi pentru a obține astfel de servicii în Europa se confruntă cu provocări proprii în accesarea și utilizarea acestora. Totodată, în ciuda eforturilor și angajamentelor pe care statele membre le iau față de diverse instrumente și mecanisme de drepturile omului, standardele în domeniul drepturilor omului și situația persoanelor în vârstă nu sunt bine cunoscute sau înțelese.

În acest context Rețeaua Europeană de Instituții Naționale pentru Drepturile Omului (ENNHRI) a demarat proiectul „Drepturile persoanelor vârstnice și îngrijirea pe termen lung în Europa” (2015-2017), prin care a urmărit să determine o abordare din perspectiva drepturilor omului a îngrijirii persoanelor vârstnice în Europa, să clarifice standardele internaționale și regionale aplicabile în domeniu, să formuleze recomandări către factorii decidenți la nivel european pentru eficientizarea protecției acestor persoane, precum și sporească gradul de recunoaștere a rolului instituțiilor naționale pentru drepturile omului în domeniu.

În acest proiect au fost implicate Institutul Român pentru Drepturile Omului, Centrul interfederal pentru egalitatea de șanse din Belgia, Biroul Ombudsmanului din Croația, Institutul German pentru Drepturile Omului, instituția Ombudsmanului din Ungaria și Ombudsmanul din Lituania. Contribuția Institutului a constat în monitorizarea și colectarea de date la nivel național. Astfel, reprezentanții IRDO au monitorizat opt centre de îngrijire din țară, patru din mediul urban și patru din mediul rural, șase din sistemul public și două private, și au organizat o serie de interviuri, întâlniri și dezbateri cu reprezentanți ai autorităților centrale

și locale cu atribuții în domeniu, precum și cu reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale și ai organizațiilor profesionale. De asemenea, reprezentanții IRDO au contribuit cu studii și materiale, inclusiv la elaborarea Raportului național privind persoanele vârstnice, parte a raportului final al ENNHRI.

Ca etapă finală a proiectului, ENNHRI a organizat, pe 28 noiembrie 2017, conferința „*Avem aceleași drepturi*” – *Drepturile persoanelor vârstnice și îngrijirea pe termen lung în Europa*. În cadrul evenimentului au fost prezentate rezultatele cercetărilor efectuate în cele șase țări monitorizate precum și situația respectării drepturilor persoanelor vârstnice și îngrijirea pe termen lung la nivel european. Discuțiile din cadrul conferinței au evidențiat necesitatea unor investiții mai mari în sectorul serviciilor de îngrijire pe termen lung în întreaga Europă, dar în special în țările din Europa Centrală și de Est, pentru a asigura, pe de o parte, furnizarea de servicii adecvate conform cerințelor pentru aceste categorii de persoane, iar pe de altă parte, necesitatea formării, din perspectiva drepturilor omului, a lucrătorilor din domeniul asistenței medicale.

Dr. Ciara O’Dwyer, coordonatoarea proiectului, a evidențiat principalele aspecte privind respectarea drepturilor omului în instituțiile de îngrijire pe termen lung identificate prin activitatea de monitorizare a echipelor naționale: lipsa respectării dreptului persoanelor la demnitate, intimitate, autonomie și acces la justiție. În acest sens exemple privind practicile îngrijorătoare includ: persoane vârstnice nevoite să trăiască în îngrijire rezidențială fără consimțământul lor, cazuri de rezidenți care sunt transportați dezbrăcați de-a lungul coridoarelor, oprirea încălzirii pentru a economisi bani, precum și situații în care rezidenții primesc tranșilizante pentru a preveni un comportament provocator.

Lipsa de informare din partea factoriilor de decizie politică și a furnizorilor de servicii medicale, respectiv a obligațiilor lor în materie

de drepturile omului precum și lipsa resurselor financiare în cadrul sectorului de îngrijire pe termen lung reprezintă principalele cauze a acestor îngrijorări din perspectiva drepturilor omului. Într-adevăr, este clar că investițiile statutare în acest sector variază foarte mult pe întreg teritoriul Uniunii Europene, mai multe țări din Europa Centrală și de Est având un sprijin mai mic decât media.

Abordarea bazată pe drepturile omului asupra îngrijirii pe termen lung, vizează atât pregătirea persoanelor în vârstă, astfel încât acestea să-și cunoască și să-și revendice drepturile, cât și creșterea abilității și responsabilității factorilor de decizie și a furnizorilor de servicii de îngrijire medicală în respectarea, protecția și asigurarea drepturilor omului.

Mr Horecký, Președinte al Asociației Europene pentru directorii și furnizorii de servicii de îngrijire pe termen lung pentru persoanele în vârstă (E.D.E), a subliniat eforturile depuse de furnizorii de îngrijire medicală din întreaga Europă pentru a cunoaște îndatoririle lor din perspectiva drepturilor omului, inclusiv prin crearea Cartei europene a drepturilor și libertăților persoanelor vârstnice. De asemenea, a evidențiat provocările cu care se confruntă furnizorii de servicii de îngrijire în susținerea drepturilor omului în centre, în special datorită unei cunoașteri limitate privind obligațiile ce le revin și a provocărilor financiare.

Ana Carla Pereira, șefa unității de modernizare a sistemelor de protecție socială din cadrul Direcției generale – Ocuparea Forței de Muncă, Afaceri Sociale și Incluziune, a prezentat acțiunile actuale ale Comisiei Europene în sprijinirea îmbunătățirii serviciilor de îngrijire în Europa, date referitoare la o nouă propunere de directivă privind echilibrul dintre muncă și viață, precum și aspecte privind pilonul european al drepturilor sociale, care include dreptul la îngrijiri pe termen lung (Principiul 18). Reprezentanții Eurocarers, rețeaua europeană care susține îngrijitori informal, a subliniat necesitatea unor servicii de formare comunitară de înaltă calitate, bazate pe comunitate.

Au fost discutate, de asemenea, aspecte privind necesitatea și importanța unei noi convenții internaționale privind drepturile persoanelor în vârstă, precum și necesitatea asigurării accesului persoanelor în vârstă la justiție atunci când solicită și primește îngrijire.

Evenimentul a reunit furnizori ai serviciilor de îngrijire, susținători ai persoanelor în vârstă, cadre universitare, factori de decizie la nivel european și național, precum și reprezentanți ai instituțiilor naționale pentru drepturile omului din Europa.

Marius Mocanu

ZIUA INTERNAȚIONALĂ A DREPTURILOR OMULUI

Cu ocazia Zilei Internaționale a Drepturilor Omului, miercuri, 6 decembrie 2017, a avut loc la Colegiul „Jean Monnet” din Ploiești o manifestare cu tema „Drepturile omului – sistem fundamental și universal în formarea unei culturi a păcii”, organizată de Colegiul „Jean Monnet” –Ploiești în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului. Manifestarea s-a desfășurat sub forma unui workshop pe 6 grupe de elevi, ai claselor a V, VI, IX și a XI-a, sub îndrumarea și coordonarea doamnei profesor Roxana Elena Vișan.

Tema din acest an a Zilei Internaționale a Drepturilor Omului, „Suntem egali în demnitate și drepturi” se alătură campaniei de un an de zile în pregătire a celei de a 70 a aniversari a Declarației Universale a Drepturilor Omului din 1948.

Manifestarea a fost interactivă fiecare grupă de elevi și-a exprimat opiniile asupra diferitelor drepturi stipulate în Declarația Universală a Drepturilor Omului, așa cum le-au perceput ei. De asemenea, fiecare grupă de elevi a primit câte o fotografie care ilustra copii aflați în situații dificile, încercând astfel să transmită un mesaj către autoritățile abilitate asupra importanței punerii în aplicare a drepturilor copiilor.

Ziua Internațională a Drepturilor Omului s-a înscris în contextul celor 16 zile de activism împotriva violenței de gen, demarate cu ziua de 25 noiembrie, Ziua Internațională de Luptă împotriva Violenței asupra Femeilor, și încheiate, în mod simbolic, în data de 10 decembrie – Ziua Internațională a Drepturilor Omului. În acest context, a fost evidențiat faptul că violența și

amenințarea cu violență reprezintă o încălcare gravă a drepturilor omului, și trebuie să reprezinte peste tot un prilej de a reitera necesitatea de a lupta împotriva oricărei forme de abuz sau discriminare care atentează la drepturile și libertățile fundamentale ale omului. Ziua Internațională a Drepturilor Omului, marchează de asemenea adoptarea și proclamarea de către Adunarea Generală a ONU, la 10 decembrie 1948, la Paris, a Declarației Universale a Drepturilor Omului, prima exprimare globală a drepturilor omului și una dintre primele realizări majore ale Organizației Națiunilor Unite în care se regăsesc principiile de bază ale drepturilor omului: universalitatea, indivizibilitatea și interdependența. Prin raportarea la Declarație, conștientizăm faptul că promovarea și protecția drepturilor și libertăților fundamentale reprezintă un proces în evoluție, ce trebuie să țină pasul cu mersul societății, cu noile provocări ale istoriei, științei și tehnologiei.

Despre importanța dreptului umanitar în perioada de conflict armat cât și în perioada de pace a făcut vorbire domnul c(r) Dumitru Codiță, președintele Asociației de Drept Umanitar – Filiala Prahova. Participanții au avut posibilitatea sa afle care sunt principalele reglementari internaționale în materia protecției bunurilor culturale și pericolele care planează asupra acestora în caz de conflicte, care sunt modalitățile de a promova regulile de protecție în sistemul educativ.

Olivia Florescu

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ „SUPPORT ÎN LUAREA DECIZIILOR ACORDAT PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI MINTALE”, 12 DECEMBRIE 2017

Potrivit art. 12 al Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități (CDPD), acestea au dreptul la recunoașterea, oriunde s-ar afla, a capacității lor juridice. Prevederile art. 12 trebuie interpretate în conformitate cu principiile generale ale CDPD care solicită respectarea demnității inalienabile, a autonomiei individuale, inclusiv a libertății de a face propriile alegeri, și a independenței persoanelor, precum și participarea și integrarea deplină și efectivă în societate, fără discriminare.

Prin ratificarea Convenției, prin Legea nr. 221/2010, țara noastră s-a angajat să asigure persoanelor cu dizabilități accesul la sprijinul necesar pentru exercitarea drepturilor lor. În efortul armonizării legislației naționale cu prevederile CDPD, apare, totodată, necesitatea elaborării unui sistem de luare asistată a deciziilor care să ajute persoana cu dizabilități să ia propriile sale decizii, ca o măsură de protecție flexibilă care să asigure respectarea autonomiei, a voinței și a preferințelor persoanei.

Aspecte privind accesul la justiție al persoanelor cu dizabilități mintale din perspectiva implementării în România a art. 12 al CDPD, exercitarea capacității juridice și luarea propriilor decizii de către persoanele cu dizabilități mintale, precum și accesarea resurselor existente au reprezentat principalele teme abordate în cadrul Conferinței Internaționale „Suport în luarea deciziilor acordat persoanelor cu dizabilități mintale”¹, organizată de Centrul de Resurse Juridice (CRJ) în data de 12 decembrie 2017. Cu o experiență de peste 14 ani în activitatea de monitorizare, CRJ urmărește modul în care sunt respectate drepturile persoanelor cu dizabilități intelectuale sau cu probleme de sănătate mintală

¹ Evenimentul, parte a proiectului „SOS: ONG-urile din România, împreună pentru drepturile persoanelor cu dizabilități mintale închise în instituții” co-finanțat printr-un grant din partea Elveției prin intermediul Contribuției Elvețiene pentru o Uniune Europeană extinsă.

internate în centre de tip rezidențial sau în spitale de psihiatrie.

Dezbaterile din cadrul evenimentului s-au axat pe stadiul actual al legislației din România și prevederile Convenției observate în practică de Clinica Juridică mobilă a Centrului de Resurse Juridice, care în ultimii doi ani a documentat modul în care persoanele cu dizabilități mintale instituționalizate beneficiază de suport în luarea deciziilor și care sunt garanțiile oferite pentru prevenirea abuzurilor. Prin intermediul proiectului „Clinica Juridică Mobilă” s-au realizat vizite inopinate în majoritatea centrelor pentru persoane cu dizabilități intelectuale sau mintale din România, observându-se la fața locului că tinerii instituționalizați au nevoie să își facă auzite problemele cu care se confruntă, opiniile lor și mai cu seamă să obțină un sprijin juridic. Astfel experții clinicii mobile furnizează servicii juridice în centrele de tip rezidențial persoanelor cu dizabilități mintale sau în comunitate, prin intermediul unui „birou juridic mobil”, menit să ajungă la instituțiile izolate, în zonele sărace, în mediul rural sau în orașele mici, pentru informarea, consilierea și asistența juridică a celor aflați în pericol de a fi instituționalizați².

Tot în cadrul programului de cooperare elvețiano-român, au fost prezentate *Dirjecțiile pentru o politică publică în domeniul serviciilor de suport în luarea deciziilor* precizând că în urma sondajelor de opinie efectuate, un număr scăzut de persoane doresc să locuiască în același oraș/comună cu o persoană care suferă de dizabilități mintale.

Peste 90 la sută dintre persoanele cu dizabilități instituționalizate în centre, le părăsesc doar prin deces. De cele mai multe ori în România punerea sub interdicție înseamnă moartea civilă a persoanei. Conform statisticilor Ministerului Muncii, la sfârșitul anului 2016, peste 30.000 de persoane se aflau închise în 771 de centre de asistență socială

² Mai multe informații despre proiectul CRJ, la: www.crj.ro/pledoarie-pentru-demnitate/clinica-juridica-mobila/.

de stat. Persoanele instituționalizate cu dizabilități intelectuale sau mintale, rareori au o șansă reală de a reclama încălcarea drepturilor lor din cauza condițiilor izolate de viață, a lipsei informării, dar mai ales a faptului că, de multe ori, drepturile le sunt încălcate tocmai de către cei în custodia cărora se află, cei care îi și reprezintă legal, în majoritatea cazurilor.

Reprezentanți ai Ministerului Muncii și Justiției Sociale, ai Colegiului Medicilor, ai Ministerului Justiției, ai Uniunii Naționale a Barourilor din România și ai Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție au vorbit, din perspectivă instituțională, despre implementarea art. 12 al Convenției.

Totodată, au fost discutate experiențe și modele din alte țări printre care: experiența Clinicii Juridice Mobile din SUA prezentată de Amy Hozer, avocat și manager de proiect, Centrul de Asistență Juridică, New York, și modelul Bulgariei de implementare a art. 12 din CDPD, prezentare realizată de către Marieta Dimitrova, avocat, Bulgarian Center for Not-for-Profit Law.

La conferință au participat peste 60 de persoane, experți internaționali care lucrează în acest domeniu, reprezentanți instituționali și neguvernamentali din România.

Mihaela Scarlat

EDUCAȚIA PENTRU CETĂȚENIE ACTIVĂ

Casa Corpului Didactic „Grigore Tabacaru” Bacău și Universitatea „Vasile Alecsandri” au organizat, în data de 12 decembrie 2017, conferința „Educația pentru cetățenie activă”. Evenimentul a avut ca scop pregătirea cadrelor didactice din domeniul socio-uman, fiind abordate diverse aspecte ale problematicii drepturilor omului, precum: drepturile economice și sociale ale imigranților în Europa, colaborarea școlii cu societatea civilă în educația civică a elevilor – exemple de bune practici, sau exersarea cetățeniei active prin învățarea bazată pe activitate.

În cadrul conferinței moderată de prof. dr. Gabriel Leahu, director al Casei Corpului Didactic „Grigore Tabacaru” Bacău au susținut alocuțiuni dr. Adrian Bulgaru, director executiv, Institutul Român pentru Drepturile Omului, prof. Eugen Stoica, Ministerul Educației Naționale, Monica Andrei, președinte, Centrul European de Educație și Training Bacău, prof. Lucica Ciupercă, coordonator Centrul Regional de Resurse pentru Educație Civică.

În cadrul evenimentului a fost subliniată importanța cunoașterii drepturilor și libertăților fundamentale dar și asumarea de responsabilități într-o societate bazată pe statul de drept și pe supremația legii. De asemenea, a fost evidențiat rolul cadrelor didactice în schimbarea de atitudini a tinerilor și pentru asumarea rolului acestora de cetățeni activi.

Prin organizarea acestui eveniment s-a urmărit și dezvoltarea creativității didactice în învățământul preuniversitar, în acest sens fiind încurajată participarea la Concursul național de creativitate didactică în domeniul materialelor auxiliare destinate educației pentru drepturile omului, democrație și o cultură a păcii în învățământul preuniversitar ediția a IX-a, care se desfășoară în perioada 2017-2018, concurs organizat de Institut în parteneriat cu Ministerul Educației Naționale.

Carmen Năstase

VI. REMEMBER

ACTIVITAȚI PROPRII SAU ÎN COLABORARE

Întâlnire informală cu reprezentanții Catedrei de Formare Profesională Continuă din cadrul Institutului de Studii pentru Ordine Publică (București, 19 octombrie 2017)

Primul atelier privind dreptul la educație, destinat copiilor incluși în Programul Integrat de Educație pentru Diversitate finanțat prin programul RO 10 „Copii și tineri în situații de risc. Inițiative locale și regionale pentru reducerea inegalităților naționale și promovarea incluziunii sociale” organizat de Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului sector 6, Centrul de Zi din cadrul Școlii Gimnaziale nr. 153 în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului (București, 20 octombrie 2017)

Manifestare cu tema „Ziua ONU” dedicată aniversării Zilei Organizației Națiunilor Unite și organizată de Colegiul „Spiru Haret” din Ploiești în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului, Fundația „Adolescența” și Inspectoratul Școlar Județean Prahova (Ploiești, 24 octombrie 2017)

Întâlnire organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului cu inspectorii ai Casei Corpului Didactic Constanța în vederea realizării grupurilor de lucru pentru organizarea și derularea activităților comune (București, 27 octombrie 2017)

Concurs cu tema „Drepturi și Responsabilități” adresat copiilor cu vârste între 12 – 14 ani, organizat de Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Sector 6 în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului în perioada 30 octombrie – 10 noiembrie (București, 30 octombrie 2017)

Întâlnire organizată de Inspectoratul Școlar Județean Suceava vizând programul viitoarelor acțiuni, în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului, privind educația pentru drepturile omului în general și ale copilului în mod special (Suceava, 1-3 noiembrie 2017)

Dezbateri cu elevii claselor a X-a și a XI-a ai Colegiului Național „Spiru Haret”, organizate de Institutul Român pentru Drepturile Omului cu

ocazia Zilei Internaționale de Combatere a Fascismului și Antisemitismului în cadrul proiectului „Școala Altfel” (București, 9 noiembrie 2017)

Seminar cu tema „Respectarea drepturilor copilului – condiție pentru creșterea gradului de toleranță” organizat cu ocazia Zilei internaționale a toleranței de Școala gimnazială „Take Ionescu” din Râmnicu Vâlcea în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului (Râmnicu-Vâlcea, 14 noiembrie 2017)

Festivitatea de premiere a elevilor câștigători ai concursului „Drepturi și Responsabilități” desfășurat în perioada 30 octombrie – 10 noiembrie și atelierul interactiv dedicat copiilor cu tema „Călătorie prin Țara Drepturilor Copilului” consacrate Zilei Internaționale a Drepturilor Copilului organizat de Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Sector 6 în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului la Centrul de Recreere și Dezvoltare Personală Conacul Golescu-Grant (București, 18 noiembrie 2017)

Atelierul pentru părinți privind „Dreptul copilului la protecție” organizat de supermarketul Carrefour ParkLake în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului și dedicat Zilei Internaționale a Drepturilor Copilului (București, 19 noiembrie 2017)

Concurs de desene, privind promovarea drepturilor omului, cu tema „Chipul și culorile copilăriei” organizat de Școala gimnazială „Take Ionescu” din Râmnicu Vâlcea în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului în „Săptămâna Educației Globale 20-24 noiembrie 2017” (Râmnicu Vâlcea, 20 noiembrie 2017)

Concurs de poezii, desene și carnavalul drepturilor copiilor organizate de Școala gimnazială „Prof. Ion Vișoiu” din Chitila în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului pentru celebrarea Zilei Internaționale a Drepturilor Copilului (Chitila, 20 noiembrie 2017)

Concurs de eseuri privind importanța respectării drepturilor copiilor, cu tema „Cuvinte și atitudini

pentru o copilărie fericită” organizat de Școala gimnazială „Take Ionescu” din Râmnicu Vâlcea în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului în „Săptămâna Educației Globale 20-24 noiembrie 2017” (Râmnicu Vâlcea, 20 noiembrie 2017)

Al doilea atelier adresat părinților și copiilor incluși în Programul Integrat de Educație pentru Diversitate finanțat prin Programul RO10 „Copii și tineri în situații de risc. Inițiative locale și regionale pentru reducerea inegalităților naționale și promovarea incluziunii sociale” organizat de Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Sector 6, Centrul de Zi din cadrul Școlii Gimnaziale nr. 153 în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului (București, 23 noiembrie 2017)

Al treilea atelier adresat formatorilor, asistenților sociali, personalului administrativ și de sprijin, organizat în cadrul Programului Integrat de Educație pentru Diversitate finanțat prin Programul RO10 „Copii și tineri în situații de risc. Inițiative locale și regionale pentru reducerea inegalităților naționale și promovarea incluziunii sociale” de Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Sector 6, Centrul de Zi din cadrul Școlii Gimnaziale nr. 153 în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului (București, 24 noiembrie 2017)

Dezbateri cu tema „Să combatem violența împotriva femeilor”, dedicată Zilei Internaționale de Combateră a Violenței Împotriva Femeilor, organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Asociația Femeilor din România – Împreună alăturându-se campaniei internaționale inițiate de către Organizația Națiunilor Unite, sub denumirea de „Zilele portocalii” – zile ale combaterii violenței împotriva femeilor având ca tema propusă de Secretarul General al ONU pentru campania acestui an „Să nu neglijăm pe nimeni – să punem capăt violenței împotriva femeilor și fetelor” (București, 27 noiembrie 2017)

Activități privind „Educația pentru valori – drepturile omului” organizate de Școala gimnazială nr. 2 din Videle în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului în cadrul proiectului educațional care vizează combaterea fenomenului de bullying în școală (Videle, 29 noiembrie 2017)

Workshop cu tema „Drepturile omului – sistem fundamental și universal în menținerea unei culturi a păcii!”, dedicat Zilei Internaționale a Drepturilor Omului și organizat de Colegiul Național „Jean Monnet” din Ploiești în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului (Ploiești, 6 decembrie 2017)

Sesiune de formare privind educația pentru drepturile omului în general și ale copilului în mod special cu tema „Drepturile copilului pe internet”, organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului pentru directori executivi, manageri de proiect, coordonatori de programe, instructori, coordonatori ai unor organizații neguvernamentale cu preocupări în domeniu și anume: Fundația Adolescența, United Way, A.C.T.O.R., A.S.I.S., Inocenții, C.A.R.P. Omenia, YOYO, Providența, Fundația Viitor pentru Copiii României, Asociația Lindenfeld – Ajungem Mari, Monterra, Asociația Sfântul Arhidiacon Ștefan, ADRA România, Asociația PAVEL (București, 7 decembrie 2017)

A VII-a ediție a simpozionului cu tema „Drepturile copilului pentru siguranța viitorului” organizat cu ocazia Zilei Internaționale a Drepturilor Omului de Fundația Adolescența, Institutul Român pentru Drepturile Omului, Inspectoratul Școlar Județean Prahova, Casa Corpului Didactic Prahova și Biblioteca Județeană „Nicolae Iorga” Prahova (Ploiești, 8 –10 decembrie 2017)

Festivitatea de premiere a elevilor câștigători la concursurile organizate în „Săptămâna Educației Globale 20-24 noiembrie 2017” organizată de Școala gimnazială „Take Ionescu” din Râmnicu Vâlcea în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului și dedicată Zilei Internaționale a Drepturilor Omului (Râmnicu-Vâlcea, 8 decembrie 2017)

Campania de conștientizare și informare a populației privind Declarația Universală a Drepturilor Omului numită “Scrisoare către trecători” organizată în Curtea de Argeș cu ocazia Zilei Internaționale a Drepturilor Omului de Asociația pentru Dialog Intercultural în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului, Inspectoratul Școlar al Municipiului București și Inspectoratul Școlar Județean Argeș, realizată în București cu concursul Colegiului Național

„Mihai Eminescu”, Colegiului Național „Octav Onicescu”, Liceului Teoretic “Ion Barbu”, Liceului Teoretic „Alexandru Ioan Cuza” și Școlii Gimnaziale „George Călinescu” cu concursul Colegiului Național „Vlaicu Voda” (București, Curtea de Argeș, 10 decembrie 2017)

Conferința județeană de metodică cu tema „Creativitate didactică în domeniul educației pentru drepturile omului” și festivitatea de premiere a câștigătorilor concursului județean „Drepturile omului, drepturile mele...”, organizate de Inspectoratul Școlar Județean Suceava în parteneriat cu

Institutul Român pentru Drepturile Omului și Asociația Centrul de Studii Sociale și Educație Civică (Suceava, 10-12 decembrie 2017)

A V-a ediție a conferinței internaționale „Cultura Europeană a Drepturilor Omului. Dreptul la fericire”, organizată de Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, Institutul Internațional pentru Drepturile Omului din cadrul Universității Creștine „Dimitrie Cantemir”, Academia Română și Institutul Român pentru Drepturile Omului (București, 14-16 decembrie 2017)

PARTICIPĂRI LA ALTE MANIFESTĂRI

A 63-a sesiune anuală a Adunării Parlamentare a Organizației Tratatului Atlanticului de Nord organizată de Parlamentul României (6-9 octombrie 2017)

Conferința cu tema „Dignity+Independent living = DI/Demnitate+Viață Independentă = DI” organizată sub patronajul președinției estone a Consiliului Uniunii Europene la TTU Mektory Center Tallinn (11-13 octombrie 2017)

Întâlnire privind „Prezentarea și dezbateră Raportului privitor la drepturile fundamentale” organizată de Comisia pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale a Camerei Deputaților, având ca invitat pe dl Michail Beis, director al Departamentului Rapoarte din cadrul Agenției Europene pentru Drepturi Fundamentale (16 octombrie 2017)

Întâlnire cu tema „Violența împotriva femeilor și violența bazată pe gen” organizată de Rețeaua Europeană a Organismelor pentru Egalitate (Equinet) în parteneriat cu Rețeaua Europeană a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului (ENNHRI) în cadrul proiectului de combatere a discriminării și violenței împotriva femeilor (18-19 octombrie 2017)

Cursul de pregătire profesională „Comunicare, relații publice și gestionarea conflictelor” organizat de Expert Aktiv Group SRL (19-22 octombrie 2017)

Sesiune de formare cu tema „Aspecte legale privind protecția drepturilor omului în activitatea poliției locale” organizată de Institutul de Studii pentru Ordine Publică din cadrul Ministerului Afacerilor Interne (24 octombrie 2017)

Cursul de pregătire profesională „Managementul gestiunii și arhivării documentelor. Gestiunea și protecția bazelor de date, proceduri de lucru și raportări; arhivarea electronică” organizat de Expert Aktiv Group SRL (26-29 octombrie 2017)

Masa rotundă cu tema „Cetățenia, un drept fundamental – Dreptul de a avea drepturi” organizată de Comisia pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale, de Subcomisia pentru respectarea și apărarea drepturilor și libertăților cetățenilor români aparținând minorității rome a Camerei Deputaților în colaborare cu Asociația Partida Romilor „Pro-Europa” și Federația Democrată a Romilor (14 noiembrie 2017)

Eveniment cu tema „Bune practici privind combaterea violenței față de femei” organizat de Ambasada Regatului Danemarcei în România având ca invitat pe dna Lisbeth Jessen, director al Asociației Danner (15 noiembrie 2017)

Masa rotundă cu tema „Perspective juridice privind reabilitarea psihosocială a pacienților aflați sub incidența măsurilor de siguranță cu caracter medical” organizată de Comisia pentru egalitate de șanse din Senatul României și Asociația Română de Psihiatrie Medico-Legală în parteneriat cu Consiliul Național al Dizabilității din România (15 noiembrie 2017)

Masă rotundă cu tema „Reprezentarea persoanelor aparținând minorităților naționale în cadrul procesului decizional” și audierea privind proiectul de raport privind „Promovarea drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale” organizate de Senatul României în cooperare cu Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei (APCE) în cadrul reuniunii Subcomisiei privind drepturile minorităților a APCE (21 noiembrie 2017)

Conferința privind „Drepturile persoanelor vârstnice și îngrijirea pe termen lung”, organizată de Comisia Europeană și Rețeaua Europeană a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului (ENNHRI) (28 noiembrie 2017)

Dezbaterea cu tema „Eroarea judiciară – remedii internaționale și curtea cu jurați” organizată de Societatea Română pentru Drepturile Omului sub patronajul Comisiei de Politică Externă a Camerei Deputaților (7 decembrie 2017)

Conferința internațională „Suport în luarea deciziilor acordat persoanelor cu dizabilități mintale” organizată de Centrul de Resurse Juridice (12 decembrie 2017)

Simpozion național cu tema „Integrarea în toate politicile a aspectelor legate de sănătatea mintală.

Sănătatea mintală la locul de muncă” organizat de Comisia pentru sănătate publică, Comisia pentru drepturile omului, culte și minorități a Senatului României, Centrul Național de Sănătate Mintală și Lupta Antidrog (12 decembrie 2017)

Conferința civică cu tema „Educația pentru cetățenie activă”, proiect realizat de Casa Corpului Didactic „Grigore George Tăbăcaru” Bacău și Universitatea „Vasile Alecsandri” Bacău (12 decembrie 2017)

VII. TABLA DE MATERII – 2017

Nr. crt.	Titlu (autor)	Nr. Revistă	Pag.
1.	Concepte și principii		
1.1.	Promovarea valorilor creștine și educația religioasă în Europa seculară (dr. Cristina Lucia Șuțiu)	1	7
1.2.	Implicații etice ale drepturilor persoanelor condamnate (dr. Oana Roxana Pavel)	1	10
1.3	Argumente pedagogice pentru dezvoltarea competențelor în cadrul disciplinei gândire critică și drepturile copilului (lect. univ. dr. Nicoleta Rogoz)	1	17
1.4.	Conceptul de minoritate, criteriile de definire și interpretări (dr. Silvia Iorgulescu)	2	7
1.5.	Educația – modalitate esențială de promovare a interculturalității (prof univ. dr. Florica Orțan)	4	19
2.	Instituții, mecanisme, instrumente		
2.1	Limitări ale drepturilor omului din perspectiva reglementării drepturilor de proprietate intelectuală (conf. univ. dr. Ionescu Mircea Felix Melinești)	1	21
2.2.	Educația interculturală – Rolul UNESCO în promovarea diversității culturale (asist. univ. dr. Anca Moț)	2	12
2.3.	The human rights of older persons in long-term care – Aspects regarding the right to health (Marius Mocanu)	2	34
2.4.	Principalele documente internaționale referitoare la drepturile lingvistice ale minorităților (dr. Silvia Iorgulescu)	3	7
2.5.	Rolul Consiliului Europei în promovarea educației interculturale (asist. univ. dr. Anca Moț)	3	12
2.6.	Audierea copilului în cauzele penale și civile – Claudia Khalil	3	21
2.7.	Dialogul intercultural la nivelul Consiliului Europei – instrument de analiză și practică politică (asist. univ. dr. Anca Moț)	4	7
3.	Promovarea și protecția drepturilor omului		
3.1.	Schimbările climatice și implicațiile acestora asupra drepturilor omului (Daniela Albu)	2	22
3.2.	Discrimination and violence against women and girls in Romania (Liliana Pagu)	3	25
3.3.	The Commissioner for the protection of equality in the Republic of Serbia – examples of action (Bojana Todorović)	4	23
3.4.	Consumul de mediu virtual și tulburarea de spectru autist la copiii cu vârste între 0-3 ani (Marius Teodor Zamfir)	4	32

4.	Document		
4.1	Romanian Institute for Human Rights annual report – 2016	1	25
4.2	Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități – Comentariul general nr. 4 (2016) privind dreptul la educație incluzivă	1	57
4.3	Raport privind evoluția legislației în domeniul drepturilor omului în Uniunea Europeană și în România – 2016	2	41
4.4	Evolution of the human rights legislation in the European Union and in Romania in the year 2016 – IRDO report	3	31
4.5	Concluziile și recomandările Comitetului ONU pentru drepturile copilului cu privire la România	3	41
4.6	Concluziile și recomandările Comitetului ONU pentru eliminarea discriminării față de femei cu privire la România	3	48
4.7	Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități – Comentariul general privind articolul 19: viața independentă și integrarea în comunitate	3	54
4.8	Raport de activitate al IRDO – 2017	4	43
4.9	Concluziile și recomandările Comitetului ONU pentru Drepturile Omului privind implementarea de către România a Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice	4	83
5.	Jurisprudență		
5.1.	Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Cazan împotriva României	1	76
5.2.	Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Gheorghită și Alexe împotriva României	2	51
5.3.	Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Gutău împotriva României	3	73
5.4.	Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Călin și alții împotriva României	3	77
5.5.	Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Costache și alții împotriva României	4	87
5.6.	Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza D.M.D. împotriva României	4	91

